

LIBRARY

The Institute of Mediaeval Studies
Toronto Ontario

ENCHIRIDION

AD

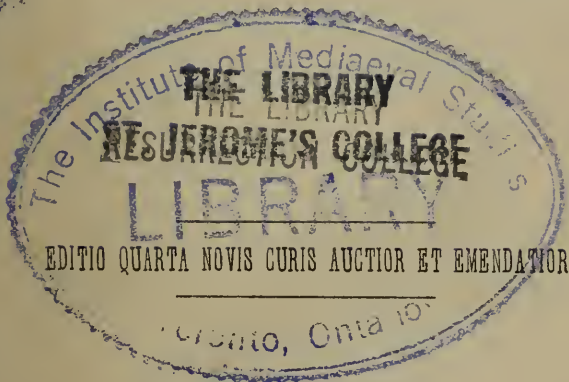
SACRARUM DISCIPLINARUM CULTORES

ACCOMMODATUM

OPERA ET STUDIO

ZEPHYRINI ZITELLI-NATALI

SACRAE THEOLOGIAE ATQUE U. JURIS DOCTORIS
ET S. CONGREG. DE PROP. FIDE OFFICIALIS.

ROMAE

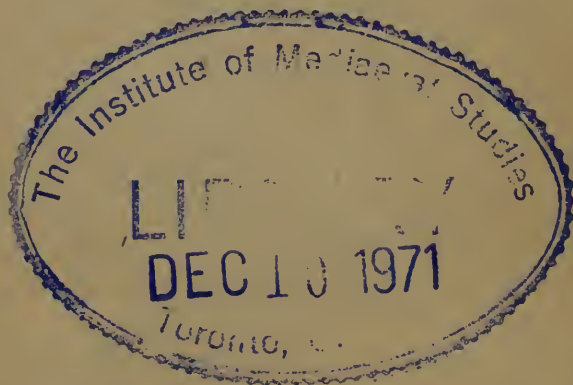
EX TYPOGRAPHEO FRATRUM MONALDI

AD CLIVUM TRIUM OLLARUM, V.

Vulgo *delle tre pile*, 5.

—
MDCCCLXXX.

Cum Auctores aliqui, quorum versiones editionesque Sacrarum Scripturarum in sequenti schemate recensentur, sint e Protestantium coetu, monemus, ne quis, nisi sibi data venia legere eos audeat. Quae vero laus illis tribuitur, ea unice respicit eorum laborem ac industriam in parte materiali, non vero doctrinam quam sequuntur, relate ad quam singula adnotare omisimus; cum hoc opus eruditis ecclesiasticis et praesertim illis qui studiis biblicis vacant inserviat, qui ea colligere aliunde facile possunt.

Ius proprietatis salvum esto.

7229

KAROLO . SACCONI

E . PATRICIA . MONTEALTENSIVM . NOBILITATE
PATRI . CARDINALI . EPISC . PORTVENSI
QVI . PRIMVM . SEDIS . APOST . NEGOTIIS
APVD . REGEM . SARD . ET . MAGNVM . ETRVRIAE . DVCEM
TRACTANDIS . PRAEPOSITVS
DEIN . POST . LEGATIONEM
AD . AVLAS . BAVARICAM . ET . PARISIENSEM
PRAEFECTVS . SACRI . CONSILII
AD . CAVSAS . RERVM . IVDICATAR . DIRIMENDAS
ET . SVMMVS . MAGISTER . BENEFICIIS . ADTRIBVENDIS
SAPIENTIAM . AVCTORITATEM
PRVDENTIAM . RERVM . GERENDARVM
PRAE . SE . VBIQVE . TVLIT
PAREM . AMPLITVDINI . DIGNITATIS
ZEPHYRINVS . ZITELLI . SAC.
HOC . QVIDQVID . EST . OPERIS
GRATI . ET . OBSEQVENTIS . ANIMI . PIGNVS
INSCRIBIT . DEDICAT
STVDIORVM . SVORVM
PATRONO . ATQVE . AVSPICI . INDVLGENTISSIMO

CHRONOTAXIS ROMANORUM PONTIFICUM

PER ANNOS DIGESTA

QUIBUS PONTIFICATUM INIERE

~~~~~		
<p style="text-align: center;">SAECULO I.</p> <p>S. PETRUS. 42 S. LINUS. 67 S. CLETUS¹ 79 S. CLEMENS. 92 S. ANENCLETUS. 98 <small>al. ANACLETUS.</small></p> <p style="text-align: center;">SAECULO II.</p> <p>S. EVARISTUS. 100 S. ALEXANDER I. 109 S. SIXTUS I. 119 S. TELESPHORUS. 128 S. HYGINUS. 139 S. PIUS I. 142 S. ANICETUS² 157 S. SOTER. 168</p>		<p>S. ELEUTHERIUS. 177 S. VICTOR I. 190</p> <p style="text-align: center;">SAECULO III.</p> <p>S. ZEPHYRINUS. 202 S. CALLISTUS I.³ 218 S. URBANUS I. 223 S. PONTIANUS. 230 S. ANTEROS. 235 S. FABIANUS. 236 S. CORNELIUS. 251</p> <p style="text-align: center;"><i>Novatianus</i> ant.</p> <p>S. LUCIUS I. 252 S. STEPHANUS I.⁴ 253 S. SIXTUS II. 257 S. DIONYSIUS. 259 S. FELIX I. 269 S. EUTYCHIANUS.⁵ 275</p>

1 Locupletiora christianae antiquitatis testimonia persuadent, Anacleto decessorem fuisse Linum, successorem Clementem, itemque nullum exstitisse Cletum Pontificem ab Anacleto diversum.

2 Quamvis acta Polycarpi poscant, ut Aniceti Pontificatus Ecclesiae fastis paulo maturius, quam in Eusebiana historia consignetur (Cf. Barth. Borghesi in An. Archaeol. I. XXIV), haud profecto satis est causae, cur in ordine successionis contra Hegesippi testimonium, Anicetus Pio Pontifici praeponatur.

3 Secus Appiam instauravit atque ampliavit celebre hypogeum quod eius nomen accepit; Montanistas nativae austeritatis praesidio ac Tertulliani auctoritate superbientes compressit; de poenitentiae deque matrimonii sacramentis apostolicam doctrinam propugnavit; Sabellium in errore obfirmantem ecclesiastica communione prohibuit; idoneum Sabellismi refutandi modum successoribus praestructum legavit; catholicae veritatis integritati per universum orbem auctoritate sua prospexit. Quibus omnibus quinquenni dumtaxat pontificatu gestis, dignus tanto pugile exitus, martyrium accessit.

4 Traditionem antiquam de non rebaptizandis iis, qui ab haereticis rite baptizati fuerant, retineri iussit, contra S. Cyprianum aliter cum quibusdam Africae Conciliis opinantem.

5 In libro ponticali et martyrologio romano VI idus Dec. refertur, Eutychanum plus quam 300 martyres tumulasse, eundemque primum mandasse, ut deinceps martyrum

S. CAIUS.	233	S. MELCHIADES.	311
S. MARCELLINUS. ¹	296	S. SILVESTER I. ²	314
SAECULO IV.		S. MARCUS.	336
S. MARCELLUS I.	308	S. IULIUS I.	337
S. EUSEBIUS.	310	LIBERIUS. ³	352
		<i>Felix</i> qui dictus est II.	

corpora cum colobio aut dalmatica purpurea sepelirentur, dum antea Christiani sacra martyrum corpora sepelire consueverint cum linteis eorum sanguine respersis. Qua in re placet adnotare, Benedictum XIV quinque enumerare signa quibus sanctorum sepulchra martyrum ab aliis secernebantur, nempe *inscriptionem, instrumenta martyrii, monogramma nominis Christi, palmam et vasculum sanguinis*. Sacra vero Congregatio Rituum edidit Decretum die X decemb. 1863 sanciens, phialas vitreas aut figulinas sanguine tinctas, quae ad loculos sepultorum in ss. Coemeteriis vel intus vel extra ipsos reperiuntur, censi debere martyrii signum.

Ex compositione 300 martyrum ab Euthychiano peracta liquet, quantum a veritate abludat Dr. Dublinensis Dodwellus qui Dissertatione Cyprianica XI sibi proposuit demonstrandum, non solum multo minorem quam vulgo aestimatur, sed prorsus exiguum fuisse numerum martyrum, qui tribus primis Ecclesiae saeculis religionis causa e medio sublatis sunt. Ad quod paradoxum sustinendum minime eidem suffragatur martyrologium Bucherianum, quod veluti absolutum latinorum martyrum elenchum ipse retinet, quum reapse sit census quorundam immobilium festorum, quae anno 349 vel 360 Romae acta sunt extra quadagesimam et festa paschalia, idemque binis Apostolis ac tribus Africanis martyribus demptis, illustriores memoret martyres intra unius fere saeculi spatium prope Urbem repositos atque honoratos.

¹ Ex monumentis Marcellino Pontifici coaevis et supparibus vehementia indicia elici possunt, quare suspicemur, Marcellinum atque Marcellum non duos fuisse Pontifices, sed unum eundemque aliter atque aliter appellatum eamque Marcelli Pontificis accessionem in sequioris aevi codicibus factam esse, sive etiam in vetustioribus, quos tamen recentior manus immutarit. Sane inter antiquiora monumenta unus fortasse exstat catalogus liberianus, qui Marcellinum et Marcellum enumerat. Idem tamen ab recentiori manu vexatus apparet. Caeterum catalogo illo antiquior Eusebius Caesarensis, quem ab eruditione ac diligentia omnes laudant, nullum in Romana successione Marcellum recenset post Marcellinum, nullum Optatus, nullum Hieronymus, nullum Prosper, nullum in duodecim saltem exemplaribus epistolae *ad Generosum* Augustinus, qui tamen omnes de diffa opera, romanam successionem litteris consignarunt. Verum quidem est, Marcelli nomen Damasiano Carmine honoratum in Ecclesiae fastis reperiri, sed utrum ibi metri causa necne, Marcellus pro Marcellino dictus fuerit, dubitari merito potest. Hieronymus certe qui Damaso ab epistolis fuit, quique profecto metricum illud elogium compertum habuit, non ideo Marcelli nomen adiecit Eusebiano pontificum catalogo, quem latine vertit, emendavit, auxit. Rumor vero de lapsu Marcellino octoginta fere post annos a pontificatu ipsius prodiit, levissimae fidei monumentis consignatus est, idemque contrario gravissimorum patrum testimonio refutatur.

² Acta huius Pontificis, in quibus Constantinus ab eo baptizatus et a lepra mundatus legitur, a plerisque criticis habentur apocrypha. Quamvis enim Constantinus fidei professione suscipiendique baptismatis proposito christianus fuerit post victoriam de Maxentio latam, non ideo tamen putandum, eum Romae pluribus ante mortem annis baptizatum esse, cum constet iuxta Nicomediam, paulo ante mortem fuisse ablutum. Non ita tamen compertum habetur quo baptismatis ministro usus fuerit Constantinus, Eusebio ne Nicomediensium Episcopo, an Petro Solorum antistite, quamvis ab hoc postremo verius, quam ab altero eum fuisse lustratum arbitremur. Cf. Euseb. Lib. IV, c. 5. Hieronymum in Chron. Eusebii ad annum 337. S. Athan. lib. de Synodis. S. Ambros. in Laud. fun. Theodosii Imp.

³ Opinione de Liberii lapsu ad suos fontes revocata, demonstratur, Liberium neque

S. DAMASUS I.	366
<i>Ursicinus</i> ant.	
S. SIRICIUS.	384
S. ANASTASIUS I.	398
SAECULO V.	
S. INNOCENTIUS I.	402
S. ZOSIMUS. ¹	417
S. BONIFACIUS I.	418
<i>Eulalius</i> ant.	
S. CAELESTINUS I.	422
S. SIXTUS III.	432
S. LEO I. ²	440
S. HILARUS	461
S. SIMPLICIUS.	468
S. FELIX II. ³	483
S. GELASIUS I. ⁴	492
S. ANASTASIUS II. ⁵	496
S. SYMMACHUS.	498
<i>Laurentius.</i>	

SAECULO VI.	
S. HORMISDAS.	514
S. IOANNES I. ⁶	523
S. FELIX III.	526
BONIFACIUS II.	530
<i>Dioscorus.</i>	
S. IOANNES II.	532
S. AGAPETUS I.	535
S. SILVERIUS. ⁷	536
<i>Vigilius</i> ant. usque ad an. 537.	
VIGILIUS. ⁸	537
PELAGIUS I.	555
IOANNES III.	560
BENEDICTUS I.	574
PELAGIUS II.	578
S. GREGORIUS I. ⁹	590
SAECULO VII.	
SABINIANUS.	604

secundam neque tertiam formulam sirmiensem subscriptione sua confirmasse. Effusae a veteribus in Liberium laudes, liberiani exilii ac reditus narrationes, ac ipsa Liberii gesta post reditum, commonstrant vel nullam ab eo formulam fuisse probatam, vel nullam certe, quae catholicae professioni repugnaret.

1 Pelagium et Caelestium damnavit.

2 Attilam ab urbe avertit, ac Gensericum ab eius devastatione compescuit.

3 Damnavit Henoticon Zenonis, seu edictum in quo, unitatis et pacis specie, Concilii Chalcedonensis auctoritas in discrimen vocabatur.

4 Acacium Constantinopolitanum condemnavit et in Concilio romano an. 494 edidit Decretum tum de aliis libris, tum de libris canonicis SS. Script., in quo omnes enumerantur quotquot deinde in Tridentinum canonem relati fuere.

5 Opera Origenis proscrispsit: Rufinum vero, qui ex illis aliqua in latinam linguam transtulerat, citavit ac in iudicio comparere nolentem damnavit.

6 Theodoricus Gothus Italiae Rex Arianus, Iustino Imp. Orientis infensus eo quod Arianos insectaretur, Ioannem PP. cum quatuor Episcopis totidemque Senatoribus Constantinopolim ablegavit, ut pro Arianis legatione fungeretur ac obtineret, ne inviti a sua abducerentur haeresi, secus se idem facturum minatus est adversus Catholicos in Italia. Iustinus piissimus Imp. Ioannem summo honore exceperit, in eoque veneratus B. Petrum Apostolum, petitioni annuit. At Ioannes rediens legatione prospere functus, a Theodorico dolose susceptus est et in carcerem coniectus ubi paulo post occubuit.

7 Ob defensionem Synodi Chalcedonensis, praetexta caussa quasi Gothis favisset, Pataram in exilium missus est, deinde vero in Palmariam Insulam abductus inedia defecit.

8 Semel ac iterum a damnatione abstinendum censuit trium Capitulorum, ut schismati occidentis occurreret; postremo ut reconciliationi acephalorum et paci Ecclesiae consuleret, tria Capitula reprobavit. Hac vero in controversia neque a Vigilio neque a Patribus Constantinopolitanis variatum est quod attinet ad quaestionem dogmaticam, sed pro varietate adiunctorum Vigilius aliter atque aliter iudicavit de quaestione, quae partim ad historiam, partim ad disciplinam pertinebat.

9 Nobili genere ortus circa ann. 540, post mortem Patris sui Gordiani Senatoris,

BONIFACIUS III.	607	CONON.	686
S. BONIFACIUS IV. ¹	608	S. SERGIUS I.	687
S. DEUSDEDIT.	615	<i>Petrus et Theodorus.</i> <i>ant.</i>	
BONIFACIUS V.	619	SAECULO VIII.	
HONORIUS I. ²	625	IOANNES VI.	701
SEVERINUS.	640	IOANNES VII.	705
IOANNES IV.	640	SISINNIUS.	708
THEODORUS I.	642	CONSTANTINUS.	708
S. MARTINUS I. ³	649	S. GREGORIUS II.	715
S. EUGENIUS I.	654	S. GREGORIUS III.	731
S. VITALIANUS.	657	S. ZACHARIAS. ⁴	741
ADEODATUS.	672	STEPHANUS II.	752
DONUS I.	676	<i>Obiit nondum conse-</i>	
S. AGATHO.	678	<i>cratus, et ideo a se-</i>	
S. LEO II.	682	<i>rie Pontificum qui-</i>	
S. BENEDICTUS II.	684	<i>dam eum excludunt.</i>	
IOANNES V.	685		

liberam de avitis bonis disponendi facultatem nactus, sex monasteria extruxit in Sicilia, ac septimum Romae in propriis aedibus S. Andreae dicatum, ubi monasticam vitam professus est. A Pelagio II rom. pontif. Constantinopolim destinatus Apocrisarius ad Tiberium Constantinum Imperatorem, ibique Eutychium Episcopum Constantinopolitanum de resurrectione carnis male sentientem convicit ac meliora sapere docuit. Pelagio II defuncto, suffectuse st in Cathedra Pontificali, in qua summa cura contendit ut schismata ob causam Trium Capitulorum exorta compererentur. Subdiaconos caelibes esse iussit; prohibuit ne Iudaei vi compellerentur ad suscipiendam christianam fidem; Ioannis ieiunatoris Episcopi Constantinopolitani superbiam fregit, qui oecumenici Episcopi sibi titulum usurpaverat; eaque de causa omnium primus in principio Epistolarum suarum titulum assumpsit *Servi Servorum Dei*, qua re pessime abusi sunt Protestantes rati, Gregorium doctrinam hoc ipso repudiasset de primatu romani Pontificis. — S. Augustinum aliosque religiosos Ordinis S. Benedicti in Angliam misit, qui Anglosaxones ad christianam fidem perduxerunt.

1 A Phoca Imperatore Pantheon, nobile Romae delubrum a Marco Agrippa ter consule tempore Augusti erectum impetravit, illudque Deo in honorem Beatissimae V. Mariae, ac omnium sanctorum martyrum consecravit.

2 Si testium factorumque sexta Synodo vetustiorum ratio habeatur, Honorius Pontifex ab omni haereseos labe immunis evincitur. Hinc Episcopi, quoad maximam partem orientales, qui Honorium in illa Synodo damnarunt, licet in re dogmatica post Leonis II literas summam reverentiam mereantur, deseri tamen debent in re historica, quae ad Honorii personam pertinet. — Caeterum S. Leo permisit quidem, sextam Synodum confirmans, damnationem ipsius, sed eam tolerabili quodam sensu temperavit, qui veritati non repugnaret, atque Honorium damnatum censuit ab orientalibus, eo quod flammam haeretici dogmatis non, ut decuit apostolicam auctoritatem, incipientem extinxit, sed negligendo confovit. — Hac de re cf. cl. P. Dominicum Palmieri S. I. in Coll. Rom. Th. Dogm. Prof. in egregio suo Tractatu de Romano Pontifice nuperrime typis edito.

3. Condemnavit Ecthesim ac Typum, eamque ob causam summas calamitates perpressus ac in Chersonesum relegatus, martyrii palmam adeptus est.

4 Huius precibus inductus Luitprandus Langobardorum rex, Exarchatum Ravennatensem Sedi Romanae restituit.

STEPHANUS II. al. III. ¹	752
S. PAULUS I.	757
<i>Theophylactus.</i>	
STEPHANUS III. al. IV.	768
<i>Eiectis pseudopontif. Constantino et Phi- lippo.</i>	
HADRIANUS I. ²	773
LEO III. ³	795

SAECULO IX.	
STEPHANUS IV. al. V. ⁴	816
S. PASCHALIS I.	817
EUGENIUS II.	824
<i>Zinzinus.</i>	
VALENTINUS.	827
GREGORIUS IV.	827
SERGIUS II. ⁵	844
S. LEO IV. ⁶	847
BENEDICTUS III. ⁷	855
<i>Anastasius.</i>	

1 Auxilium Pipini adversus Aistulphum Langobardorum regem imploravit, qui cum exercitu in Italiam veniens, Exarchatum et quidquid armis recuperaverat Apostolicae Sedi restituit. Hinc effectum est, ut quae iampridem magna ex parte in RR. Pontifices sponte sua cesserat politica potestas, ea medio saeculo octavo tum in Urbe, tum in aliis Italiae civitatibus ex toto ab iisdem exerceri coeperit publicae necessitatis titulo, cui spontaneae populorum deditiones et Imperantium donationes accesserant. Siquidem Imperatores Orientis tuendae Italiae impares, opprimendae vero pares atque intenti, causa fuerunt, cur imminentibus in Italiae perniciem Langobardis, Italo-romani omni alia spe destituti, semet Pontificum maximorum tutelae ac regimini committerent.

2 Sub eius pontificatu finem habuit in Italia regnum Langobardicum, post 206 annorum durationem a Carolo Magno extinctum, victo et capto ultimo eorum Rege Desiderio.

3 Unxit et consecravit Carolum Magnum Occidentis Imperatorem, atque ita Imperium romanum, quod 300 et amplius abhinc annis in Augustulo finem acceperat, restitutum est.

4 Sui pontificatus primordiis iter in Galliam ad Ludovicum Pium suscepit pro Ecclesiae libertate, ac magno honore a Ludovico exceptus, eum eiusque coniugem Hermengardam Rhemis solemniter coronavit.

5 Ludovicum II Lotharii imperatoris filium, a patre Italiae seu Langobardiae regem creatum, sacro inunxit oleo regalique ense cinxit. Sacra limina seu gradus, quos Salvator mundi in praetorio Pilati gressu suo et sanguine sacravit, cura S. Helenae, ut vetus traditio erat, e Pilati praetorio in Basilicam Lateranensem translatos et a Constantino M. in porticu Palatii positos, collocavit in formam scalae, vulgo Pilati dictae, ante fores ejusdem ecclesiae. Eam postea Caelestinus III posuit ante sacrum patriarchium iuxta porticum Lateranensem et denique Xystus V quod nunc extat aedificium construxit, eandemque scalam posuit ante Sacellum toto terrarum orbe celeberrimum, quod vocatur Sancta Sanctorum. Cf. Benedictum XIV *De beatif. et canoniz.* L. IV, p. 2, c. 25.

6 Contra Saracenorum incursiones Vaticanum collem cinxit munitionibus, et antiquae Urbi addidit novam ab ipsius nomine Leoninam dictam. Corsos patriis finibus a Saracenis expulsos in civitatem portuensem suscepit; Ludovicum II Romae consecravit.

7 Fuerunt qui inter Leonem IV et Benedictum III in Petri cathedra locarunt foeminam Ioannam papissam, innixi testimoniis Mariani Scoti et Martini Poloni. Attamen pontificatum Ioannae esse fabulam, ipsi inter heterodoxos sapientiores Blondellus, Leibnitiuss, Boxhornius, Caveus, alique consentiunt. Marianus Scotus undecimo et Martinus Polonus XIII saeculo floruit: primus refert rumorem, alter nullus est auctoritatis cum fabellas saepe pro historia accipiat. Ante eos nullus scriptor sive favens, sive adversans catholicae Ecclesiae, istius rei meminit.

His accedit, quod illa fabula in antiquioribus codicibus Chronicorum Mariani et Martini desideratur, et chronologia inter Leonem et Benedictum nullum locum relinquit Ioannae. Origo istius fabellae (praesertim post editum Photii opus de sp. s.) inde omnino

S. NICOLAUS I. ¹	858	ANASTASIUS III.	911
ADRIANUS II.	867	LANDO.	913
IOANNES VIII.	872	IOANNES X. ³	914
MARINUS I.	882	LEO VI.	928
al. MARTINUS II.		STEPHAN. VII al. VIII	929
ADRIANUS III.	884	IOANNES XI.	931
STEPHANUS V. al VI.	885	LEO VII.	936
FORMOSUS.	891	STEPHAN. VIII al IX.	939
<i>Sergius.</i>		MARINUS II.	942
BONIFACIUS VI.	896	al. MARTINUS III.	
STEPHANUS VI al VII ²	896	AGAPETUS II.	946
ROMANUS.	897	IOANNES XII. ⁴	955
THEODORUS II.	897	<i>Leo dictus VIII.</i>	
IOANNES IX.	898	BENEDICTUS V.	964
BENEDICTUS IV.	900	IOANNES XIII.	965
		BENEDICTUS VI.	972
SAECULO X.		DONUS II.	974
		<i>Bonifacius dictus VII.</i>	
LEO V.	903	BENEDICTUS VII.	975
CHRISTOPHORUS.	903	IOANNES XIV.	983
SERGIUS III.	904	IOAN. XV. al. XVI.	985

est repetenda, quod cum Ioannes benigne exceperit legatos Photii eumque Constantinopolitanae Sedi restituerit, plures illum traduxerint tamquam foeminei animi Pontificem; annis vero intercurrentibus mirum non est, si parum accurati Scriptores falsis adiunctis hanc historiam circumornaverint.

1 Summam iudicii levitatem ad gravissimam disceptationem afferunt, qui ut impugnent dogma de infallibilitate R. Pontificis, ex responsione Nicolai I ad Consulta Bulgarorum c. 104 deducunt, ipsum definivisse valere Baptismum collatum sola invocatione nominis Christi. Hanc questionem sapienter solutam videsis in cit. op. cl. P. Dominici Palmieri S. I.

2 Ex politicis factionibus, quibus obnoxia tunc erat Romanorum Pontificum electio, repetendae sunt tragoediae contra Formosum vita functum actae a Stephano VI, qui tamen eo progressus non est, ut clericos a Formoso ordinatos, iterum ordinandos decerneret. Ceterum quamdiu Romanorum Pontificum electio atque operatio libera fuit, singularis exempli Pontifices extiterunt, quorum ope Ecclesia floruit ac societas universa notabiles ad omnem honestatem progressus fecit.

3 Componit controversiam de quartis nuptiis.

4 Quamvis negari non possit Ioannis XII vitam abhorruisse a dignitate Supremi Antistitis, longe tamen abest quin credi possint quae declamatoris instar de Ioanne scripsit prorogator historiae Luitprandianae. Immerito vero ad perfidiam refertur quod Ioannes, Othone Imperatore deserto. ad Regem Italiae Adalbertum se inclinari permisit, id siquidem iustae defensionis rationem habuit. Non item culpa vacavit quod Otho vicissim pseudosynodum cogendam ac pseudopontificem Ioanni sufficiens curavit, tum quod deligendi in posterum Pontificis potestatem liberam Romanis ademit, ac denique legitimum Ioannis successorem doctrina et pietate insignem, pseudopontificis loco electum, non agnovit. Quam ob rationem longe abfuit, quin Pontificum Maximorum electio in libertatem vindicaretur, factionum enim ac dynastiarum potentia, non insito sacerdotibus merito, Pontifices identidem electi sunt legitimisque praesulibus Pseudopon-

GREGORIUS V. 996
Ioannes dictus modo XVII modo XVI.
 SILVESTER II. ¹ 999

SAECULO XI.

IOAN. XVI al XVII. 1003
 IO. XVII al XVIII. 1003
 SERGIUS IV. 1009
 BENEDICTUS VIII. ² 1012

Gregorius.

IOAN. XVIII al XIX
 VEL XX. 1024
 BENEDICTUS IX 1033
 qui abdic. *Silvester III.*
 GREGORIUS VI abdic. 1044

CLEMENS II. 1046
 DAMASUS II. 1048
 S. LEO IX. ³ 1049
 VICTOR II. ⁴ 1055
 STEPH. IX al. X. ⁵ 1057
 NICOLAUS II. ⁶ 1059

Mincius dictus *Bene-*
ctus X.

ALEXANDER II. 1061
Cadolaus dictus *Hono-*
rius II.

S. GREGORIUS VII. ⁷ 1073
Guibertus dictus *Cle-*
mens III.

VICTOR III. 1086

tifices haud raro sublecti, quae causa fuit cur inducta dudum corruptela ad medium usque saeculum XI prorogaretur.

1 Stephanum ducem Hungariae propter praeclara merita erga fidel christianae propagationem, regis honore et nomine auxit, eique et successoribus suis ius praesefrendae crucis tribuit:

2 S. Henricum pollicitum se R. Ecclesiam defensurum et Pontifici in omnibus fidem servaturum, cum coniuge Cunegunda Romae solemniter coronavit. Imperator novo diplomate rata habuit cuncta beneficia atque iura a Pipino, Carolo Magno, aliisque principibus Romanae Ecclesiae concessa. S. Henrici Imperatoris auxilio impetrato, Graecos ab Italia repulit.

3 Sedente hoc Pontifice renovatum est luctuosum graecorum schisma, Quamvis enim hoc tempore communio inter utramque ecclesiam, graecam et latinam, nondum abrupta fuerit, tamen Caerularius schisma instauravit, quod postea consummatum est et unionem Ecclesiae graecae cum latina disruptit.

4 In frequenti synodo Florentiae habita, decessoris sui contra Berengarium decreta confirmavit; bonorum ecclesiasticorum alienationem sub poena excommunicationis prohibuit; ab Henrico III in Germaniam vocatus, dissensiones inter principes composuit.

5 Novis constitutionibus clericorum incontinentiam et connubia, nec non incestas consanguineorum nuptias proscripsit; S. Petrum Damiani creavit Cardinalem, quem una cum Hildebrando atque Anselmo Episcopo Lucensi, Mediolanum legavit ad incontinentiam, simoniam ac divisionem Cleri tollendam.

6 Synodum Romae habuit in qua ad auferenda schismata constitutum est, ut, defuncto romano pontifice, episcopi cardinales convenirent deque electione novi pontificis diligenter tractarent, mox assumptis secum clericis Cardinalibus, pontificem eligerent e gremio Romanae Ecclesiae, si idoneus in ea reperiretur, deinde accedente reliqui cleri et populi romani assensu atque imperatoris approbatione, electus consecraretur. — In Apuliam digressus, excepit Normannos, qui ei reddiderunt quascumque R. Ecclesiae terras occupaverant.

7 Inito pontificatu Gregorius ecclesiasticam libertatem et iura fortiter vindicavit. Simoniam, investituras, aliosque abusos proscripsit, ac variis convocatis synodis ecclesiasticam disciplinam ac praesertim caelibatum clericorum instauravit. Ad christianos orientales ab infidelium tyrannide vindicandos, ea inuit consilia, quae ab Urbano Pont. fuerunt deinde executioni mandata — Richardum Cardinalem Legatum in Hispaniam destinavit, ut Alphonsum Castellae regem perduceret ad dissoivendum coniugium cum defunctae coniugis consanguinea initum, ac ut aboleretur mozarabicus ritus; ad compo-

URBANUS II.	1088	B. EUGENIUS III. ¹	1145
PASCHALIS II.	1099	ANASTASIUS IV.	1153
<i>Albertus, Theodoricus et Maginolphus.</i>		ADRIANUS IV. ²	1154
SAECULO XII.		ALEXANDER III.	1159
GELASIUS II.	1118	<i>Victor IV al. V Paschalis III. Callistus III. Innocentius III.</i>	
<i>Burdinus dictus Gregorius VIII.</i>		LUCIUS III.	1181
CALLISTUS II.	1119	URBANUS III.	1185
HONORIUS II.	1124	GREGORIUS VIII.	1187
INNOCENTIUS II.	1130	CLEMENS III.	1187
<i>Petrus Leonis dictus Anacletus II. Victor IV.</i>		CAELESTINUS III.	1191
CAELESTINUS II.	1143	INNOCENTIUS III. ³	1198
LUCIUS II.	1144	SAECULO XIII.	
		HONORIUS III.	1216
		GREGORIUS IX.	1227

nenda ecclesiastica in Galliis negotia, et corrigendos abusus, legationem apostolicam credidit Hugoni Episcopo Diensi; rem christianam in Africa, Saracenorum tyrannide collapsam, restituit; Demetrium Croatiae et Dalmatiae Ducem regia dignitate auxit, eiusque filio B. Petri nomine Russiae regnum attribuit — Insigne moderationis christianae exemplum dedit, Cencio Urbis Praefecto veniam petenti ignoscens, qui coniuratione inita, armata manu Pontificem sacra operantem nocte nativitatis Domini, contumeliis verberibusque affectum turri incluserat. Henricum IV divina humanaque iura permiscentem, qui Wormatiae, conciliabulo coacto, Gregorium pontificatu depositum declaraverat, excommunicavit omnique honore ac regia dignitate privavit, eius subditis iuramento fidelitatis solutis; mox vero poenitentem Canisii per Mathildis consobrinae eius aliorumque preces absolvit. Quem deinde ad pristinam nequitiam reversum ac Guibertum Archiep. Ravennatensem antipapam in Petri Sedem armorum vi intrudere conantem, suis et Mathildis, Liguriae et Tusciae comitissae, copiis bis repulit. Tandem cum Henricus, Romanis partim pecunia et terrore, partim obsidione victis et attritis, Urbem occupasset, Gregorius in castrum S. Angeli confugit atque exinde Roberti Guiscardi Apuliae, Calabriae et Siciliae ducis ope liberatus, Salernum recessit ibique caelestem in patriam migravit.

Quae vero Moshemius de Gregorio VII scribit per occasionem haereseos Berengarii, ea neque historice vera sunt, neque logice consequentia: Gregorius enim neque Berengario umquam indulsit in dogmate de Eucharistia, neque ullo modo fassus est Pontificem Romanum et Concilium errasse.

1 S. Bernardi Claravallensis discipulus qui tertio ab electione die, Arnaldianorum metu, cum Episcopis et Cardinalibus nocte ad Coenobium Farfense confugit, ubi consecratus est Pontifex. Inde ad Civitatem Castellanam ac mox Viterbium transgressus, post octo menses Romam migravit, at propter seditiosorum tumultus in Galliam se contulit, ac Parisiis primum, deinde Rhemis synodum indixit in causa Gilberti Porretani episcopi Pictaviensis, in qua eius errores damnavit. Ad liberandos fideles a Turcarum tyrannide, sacram expeditionem indixit ac S. Bernardo belli sacri praedicandi negotium demandavit, cuius tamen belli exitus infelix fuit. Romam post duos annos reversus, tertio abire Romanorum turbis coactus est ac demum, pace facta, Urbem repetiit ac anno 1153 Tibure defunctus est.

2 Sequitur schisma 18 annorum.

3 Apostolicae Sedis dignitatem, ac civilem principatum Iniquorum imperatorum, rebellium romanorum, atque Arnaldianorum machinationibus labefactatum erexit; civitates

CAELESTINUS IV.	1241	HADRIANUS V.	1276
INNOCENTIUS IV.	1243	IOANNES XIX. <small>al.</small>	XX.
ALEXANDER IV.	1254		vel XXI.
URBANUS IV.	1261	NICOLAUS III.	1277
CLEMENS IV.	1265	MARTINUS IV.	1281
B. GREGORIUS X.	1271	HONORIUS IV.	1285
INNOCENTIUS V.	1276	NICOLAUS IV. ¹	1288

cesque ad patrimonium B. Petri pertinentes recuperavit; Friderico juniore, Henrici IV filio, regnum Siciliae tradidit; nihil omisit, ut bellum civile inter Othonem et Philippum Suevum de imperio dimicantes componeret; in Suecia, Dania et Hungariae regno dissensiones tollere studuit; Bulgaros ad R. Ecclesiae obedientiam revocavit; Alphonsum Legionis regem propter incestas nuptias excommunicavit eiusque regnum interdixit quousque resipisceret; excitandae novae expeditioni in Turcas adlaboravit. Contra Philippum II Galliae regem, et Ioannem regem Angliae et Othonem IV Germ. imp. iura S. Sedis fortiter adseruit. Pisas demum profectus ut dissidia Pisanos inter et Genuenses exorta componeret, Perusiae obiit. Ceterum quae ipse in pluribus Europae Regnis ad christiani iuris defensionem fortiter gessit, ea non modo ab omni ambitionis atque intemperantiae vitio aliena, sed et honesta et christianae societati apprime salutaria exstiterunt.

1 Nihil intentatum reliquit ad excitandum bellum sacrum contra Turcarum tyrannidem litterasque ea de re scripsit ad ecclesiasticos praesules, ad Principes europaeos, ad Imp. Graecorum Regesque Tartarorum, Armeniorum, Georgianorum et Iberorum. Verum priscus suscipiendae crucis bellique orientalis ardor ubique deferbuerat. Haec vero abs re non erit, breviter susceptarum expeditionum historiam attingere, ex quibus si quid forte damni prodiit, commodis tamen indidem obortis detrimentisque per eas praepeditis abunde compensatum est. - Expeditiones ob finem *sacrae* merito nuncupatae, atque ob crucem praedicatam et militantium vestibis assutam *Cruciatae*, suscipiebantur potissimum contra Mahometanos pro recuperanda aut defendenda Terra sancta seu Palaestina, tum etiam contra eosdem, Hispantiam vel alias orbis christiani provincias invadentes, denique contra haereticos praesertim Albigenses in Gallia et postea Hussitas in Bohemia aliosque pacis ecclesiasticae perturbatores. Decem celebriores numerantur.

PRIMA cohortante Urbano II suscepta est anno 1096, principe Godofrido Bullionio Duce Lotharingiae. Expugnatis Nicaea in Bithynia, Antiochia in Syria ac tandem Hierosolyma, Dux victor regnum hierosolymitanum adquisivit et constituit.

SECUNDA anno 1101 sub Welfone Bavariae duce inita, tripartito ex Germanis, Gallis et Italis exercitu, cassata est reddita tum ab Alexio Comneno Imp. Graecorum, Latinorum potentiam in Asia aegrius ferente, tum etiam immaturo Bullionii obitu. Interea anno 1104 Hospitalarii, equites primum Hierosolymitani S. Ioannis, post Rhodii, dein Melitenses dicti, et anno 1118 Templarii equites orti sunt, quorum priores ad Christi sepulchrum peregrinos excipere hospitio, posteriores, fixis iuxta templi porticum sedibus, peregrinos in Palaestinam deducere ex instituto habuere, utriusque vero eosdem contra grassatores et infideles defendere susceperunt.

TERTIA comparata Eugenio III auctore, Conrado III Imperatore et Ludovico VII Rege Galliae Ducibus anno 1145; at ingentem belli apparatus invidia et perfidia Manuelis Graecorum imp. attenuavit primum, orta subinde inter duces aemulatio et discordia, ne expugnata quidem Damasco, penitus perdidit.

QUARTA pro reparando tanto malo agente Gregorio VIII, Ducibus Friderico I Barbarossa, Philippo II Galliarum, Richardo I Angliae Rege et Leopoldo Austriaco, anno 1190 coaluit, maiori expectatione quam fructu ob Friderici in Cydno amne se lavantis interitum et discordiam reliquos inter Duces exortam. Accessit sub haec tempora, scilicet anno 1192, tertium militum Ordo nempe Teutonicus ex Germaniae nobilitate coactus.

QUINTA urgente Caelestino III, Duce Enrico VI. Barbarossae filio, anno 1195 movit, sed prosperos sub initium successus discordia rursus et perfidia evertit.

S. CAELESTINUS V. abdic.	1294	GREGORIUS XII.	1406
BONIFACIUS VIII.	1294	<i>Alexander V. Ioannes</i>	
SAECULO XIV.		al. XXII. al. XXIII.	
B. BENEDICTUS X.	1303	aut XXIV.	
dictus XI.		MARTINUS V.	1417
CLEMENS V. ¹	1305	<i>Clemens VIII.</i>	
IOANNES XX. al.	XXI.	<i>Benedictus XIV.</i>	
vel XXII.	1316	EUGENIUS IV.	1431
<i>Nicolaus V.</i>		<i>Felix V.</i>	
BENEDICTUS XI.	1334	NICOLAUS V.	1447
dictus XII.		CALLISTUS III.	1455
CLEMENS VI.	1342	PIUS II. ³	1458
INNOCENTIUS VI.	1352	PAULUS II.	1464
B. URBANUS V.	1362	SIXTUS IV.	1471
GREGORIUS XI. ²	1370	INNOCENTIUS VIII.	1484
URBANUS VI.	1378	ALEXANDER VI.	1492
<i>Clemens VII.</i>		SAECULO XVI.	
BONIFACIUS IX.	1389	PIUS III.	1503
<i>Benedictus XIII.</i>		IULIUS II.	1503
SAECULO XV.		LEO X.	1513
INNOCENTIUS VII.	1404	HADRIANUS VI.	1522
		CLEMENS VII.	1523

SEXTA excitatore Innocentio III anno 1204 suscepta est sub Balduino Flandriae Comite, qui postquam Dandolo Venetorum duci iunctus, facto per Thraciam itinere, Graecos compulisset, ut Alexium Angelum iuniorem reciperent Imperatorem, ob caedem novi Imperatoris Constantinopolim reversus; et hac urbe expugnata, ipse a Latinis constitutus est Imperator Orientis in Europa; Graecis interea Nicaeae primum, tum Trapezuntii, novum imperium Orientis in Asia erigentibus.

SEPTIMA ab Innocentio III in Concilio Later. IV est indicta et anno 1217 ductoribus Andrea rege Hungariae et Leopoldo Duce Austriae suscepta, cuius fructus fuit expugnatio Hierosolymae et Damiatæ; utraque tamen haud multo post in Saracenorum potestatem relapsa.

OCTAVA successit Gregorii IX hortatibus et Friderici II auspiciis, qui anathematis vi compulsus, anno 1228 in Orientem movit, expugnata cum quibusdam oppidis Hierosolyma, anno altero Rex eiusdem coronatus est: at inita cum Barbaris, quos perdere poterat, pace praepropera, redux omnem fructum paulo post amisit, occupantibus pristina Saracenis.

NONA in Concilio Lugdun. I decreta, S. Ludovicum Galliarum Regem habuit ductorem et Damiatam expugnatam fructum, qui tamen capto postea Rege et Urbe pro lytro reddita, non fuit diuturnus.

DECIMA anno 1270 resumpta est, eodem S. Ludovico arma sacra transferente in Africam, Eduardo Angliae Rege movente in Asiam; cum vero Galliarum Rex, expugnata Carthagine in Tuneti obsidione sanctissime moreretur, Carolus Regis frater cum Tunicis pacem, Eduardus cum Palestinae dominis inducias pactus, in Europam redierunt.

1 Sedet Avenione.

2 Redit Romam an. 1377.

3 Damnat appellationes a Pontifice ad Concilium: vetat controversi de sanguine Christi.

PAULUS III.	1534
IULIUS III.	1550
MARCELLUS II.	1555
PAULUS IV.	1555
PIUS IV.	1559
S. PIUS V.	1566
GREGORIUS XIII. ¹	1572
SIXTUS V. ²	1585
URBANUS VII.	1590
GREGORIUS XIV.	1590
INNOCENTIUS IX.	1591
CLEMENS VIII. ³	1592

SAECULO XVII.

LEO XI.	1605
PAULUS V. ⁴	1605
GREGORIUS XV.	1621
URBANUS VIII. ⁵	1623
INNOCENTIUS X. ⁶	1644
ALEXANDER VII.	1655
CLEMENS IX.	1667

CLEMENS X.	1670
INNOCENTIUS XI.	1676
ALEXANDER VIII.	1689
INNOCENTIUS XII.	1691

SAECULO XVIII.

CLEMENS XI.	1700
INNOCENTIUS XIII.	1721
BENEDICTUS XIII. ⁷	1724
CLEMENS XII. ⁸	1730
BENEDICTUS XIV. ⁹	1740
CLEMENS XIII.	1758
CLEMENS XIV.	1769
PIUS VI. ¹⁰	1775

SAECULO XIX.

PIUS VII.	1800
LEO XII.	1823
PIUS VIII.	1829
GREGORIUS XVI.	1831
PIUS IX. ¹¹	1846
LEO XIII. ¹²	1878

1 Corrigit Kalendarium.

2 Emendatiorem Bibliorum editionem curat,

3 Damnat prop. de absoluteione absentis; recudit emendatam Bibliorum editionem; habet congregationes de auxiliis divinae gratiae.

4 Finit controversiam de auxiliis indicto utrimque silentio; damnat formulam iuramenti in Anglia: renovat damnationem Clementinam de absoluteione: damnat lib. Edmundi Richerii *De potest. Eccl.*

5 Edit Breviarium et Martyrologium Rom. expurgatum.

6 Damnat librum inscriptum *Augustinus* et 5 propp. Iansenii.

7 Sancit discipl. ecclesiasticam celebrato Romae Concilio: tuetur S. Augustini et S. Thomae doctrinam a Iansenistarum calumniis: laudat scholam thomisticam.

8 Declarat, per decessoris laudes, nihil detractum esse Scholis oatholicis a thomistica discrepantibus.

9 Decidit causam Sinensem; controversias de matrimoniis in ditione Protestantium, de usuris, de ieiunio, de absoluteione complicitis. Damnat propp. de duello; praescribit regulas circa neganda sacramenta refractariis Const. *Unigenitus*.

10 Damnat statuta synodi Pistor. et Constit. civilem Cleri in Gallia.

11 In Britannia et in Batavia hierarchiam restituit; B. V. Mariam ab originali labe omnino praeservatam ex cathedra docuit: repentia errorum monstra tum separatis literis, tum una simul constitutione confixit; Concilium oec. Vaticanum coegit; tam multa demum pro Ecclesia fecit ac passus est, ut ea ne breviter quidem heic possint attingi.

12 Hierarchiae in Scotia restitutione, fausto omine, pontificatum auspicatus est. Divi Thomae doctrinae enixe favens, philosophiae ac theologiae studia dirigere ac provehere non intermittit. Pueris ac puellis pietate ac litteris imbuendis scholas instituit ac suis sumptibus alit. Ecclesiae iuribus vindicandis, delendis abusibus, restituendis moribus ac pietati fovendae assidue intentus, rem Christianam promovet ac tuetur.

CONSPECTUS CONCILIORUM

		ANNI	PONTIFICES	IMPERATORES
I.	NICAENUM I.	325	SILVESTER.	Constantinus M.
II.	CPOLITANUM I.	381	DAMASUS.	Theodos. (senior.)
III.	EPHESINUM.	431	CAELESTINUS.	Theodos. (junior.)
IV.	CHALCEDONENSE.	451	LEO M.	Marcianus.
V.	CPOLITANUM II.	553	VIGILIUS.	Iustinianus.
VI.	CPOLITANUM III.	680-81	AGATHO. (vocat.) LEO II. (confr.)	Constantinus Pogonatus.
VII.	NICAENUM II.	787	HADRIANUS I.	Irene. Constantinus.
VIII.	CPOLITANUM IV.	869-70	HADRIANUS II.	Basilius Macedo
IX.	LATERANENSE I.	1123	CALLISTUS II.	Henricus V.
X.	LATERANENSE II.	1139	INNOC. II.	Balduinus II. Lotharius II.
XI.	LATERANENSE III.	1179	ALEX. III.	Fridericus I.
XII.	LATERANENSE IV.	1215	INNOC. III.	Fridericus II.
XIII.	LUGDUNENSE I.	1245	INNOC. IV.	Fridericus II.
XIV.	LUGDUNENSE II.	1274	GREGORIUS X.	Rodulphus. Mich. Palaeol.
XV.	VIENNENSE.	1311	CLEMENS V.	Henricus VII.
XVI.	FLORENTINUM.	1439-45	EUGENIUS IV.	Albertus. Ioh. Palaeolog.
XVII.	LATERANENSE V.	1512-17	IULIUS II. LEO X.	Maximilianus.
XVIII.	TRIDENTINUM.	1545-63	PAULUS III. (voc.) PIUS IV. (dimittit.)	Carolus V. Ferdinandus.
XIX.	VATICANUM.	1870	PIUS IX.	

GENERALIUM

ACTA PRAECIPUA CONCILIORUM

Ecclesiae fides de Christo Deo contra Arium vindicata: Iura Patriarchica firmata: Sublatum de die paschali dissidium.

Sancti Spiritus cum Patre et Filio consubstantialitas contra Macedonium propugnata.

Mariae Deiparae dignitas asserta contra Nestorium.

Dux Monophysitarum Eutyches cum sua haeresi proscriptus.

Theodorus Mopsuestenus eiusque scripta damnata cum Theodereti et Ibae scriptis Nestorio fauentibus.

Professio geminae in Christo operationis opposita Monotheletis.

Honor sacris imaginibus redditus, damnatis Iconoclastis.

Segregatus ab Ecclesia Photius, qui sedem Costantinopolitanam invaserat.

Controversia de *investituris* inter utramque potestatem composita.

Pseudo-Pontificum acta rescissa; Arnaldus Brixiensis damnatus: Disciplinae castitati prospectum.

Pontificis designandi ratio praescripta; Dissidium ecclesiarum sublatum: Cathari damnati.

Amalricus, Ioachimus, Albigenses, Valdenses damnati: Decreta in Palaestinam expeditio. Gradus matrimoniales definiti: latus Canon de conf. annua.

Sententia inFridericum augustum dicta: Forma iudiciis ecclesiasticis praestituta: Suppetiae orienti christiano destinatae.

Subsidia Palaestinae assignata: Graeci in communionem recepti.

Ordo Templariorum abolitus: Dulciniani damnati: Decretum in Turcas bellum.

Pax Graecorum cum Latinis restituta: Armeni et Iacobitae in Ecclesiam recepti.

Acta Conventus pisani pro infectis habita: Improbati errores de anima: Potestatum concordiae consultum.

Novatorum commentis prisca fides opposita de Scripturis, de pecc. orig., de iustif., de Sacramentis, de Sacrificio, de Indulgentiis, de Purgat., de Cultu Sanctorum, Reliquiarum, Imaginum: Latae leges disciplinae ac moribus reformandis.

Doctrina definita de mundi creatione, de fide et ratione, de primatu atque infallibili magisterio Romani Pontificis.

CONCILIA EXTRA

	ANNI	PONTIFICES	IMPERATORES
SARDICENSE (append. ad Nic.).	343-44	IULIUS I.	Constans. Constantius.
CONSTANTIENSE. (confir. part.).	1414-18	MARTINUS V. (confirmat.).	Sigismundus.
BASILEENSE. (sola convocazione generale).	1431-39	MARTIN. V. (voc.) EUG. IV. (dimit.)	Sigismundus.

EDITIONES PRAECIPUAE VETERIS

	EDITIO	LOCUS	TEMPUS
I.	IOSUE SALOMONIS cura Abrahami ben Chajim.	Soncini	1488
II.	COMPLUTENSIS cura Cardinalis Fr. Ximenes.	Compluti (Alcala)	1514-1517
III.	BIBLIA RABBIN. DANIELIS BOMBERG:		
	(1) Editio cura Felicis Prat.	Venetiis	1518
	(2) cura R. Iacobi ben Chajim.	»	1525
	(3) cura Corn. Adelkindi Lev.	»	1549
IV.	ANTUERPIENSIS seu Regia impensis Philippi II et cura Ariae Montani.	Antuerpiae	1569-72
V.	BIBLIA HEBRAICA RABBINICA Io. BUXTORFII.	Basileae	1618-19
VI.	IOSEPHI ATHIAE cum praefatione Io. Leusden.	Amstelodami	1661 et emendatius 1667
VII.	EVERARDI VAN DER HOOGHT.	Amstelodami	1705
VIII.	STEREOTYPA AUG. HAHN.	Lipsiae	1832 (4.ed.1859)
IX.	STEREOTYPA C. GOD. GULIEL. THEILE.	Lipsiae	1849 (3.ed.1867)

NOTA, Variantes lectiones collegit Benjamin. Kennicott Oxonii 1776-80 et I. B. De Rossi

ORDINEM NOTANDA

ACTA PRAECIPUA CONCILIORUM

Nicaena professio confirmata: Athanasius absolutus: Appellationibus ad Pontif. Max. forma praestituta, latum anathema in singulos Eusebianae factionis duces.

Vicleffi et Hussii errores damnati: Martinus Pontifex renunciatus: Schisma sublatum.

Concordia Graecorum, damnatio haereseon, restitutio disciplinae, pax inter Principes, haec omnia, quae fuerant Synodo commissa, schismatico Patrum spiritu in discrimen data,

TEXTUS ORIGINALIS TESTAMENTI

NOTANDA

Tum ex codicibus, tum ex partialibus Veteris Testamenti editionibus antea factis. Omnium prima.

Ex Mss., adeoque propriam recensionem a praecedenti diversam constituit (in Polyglottis).

{ Sequitur recensionem Iosuae Salomonis. Hae editiones textum hebraicum, Masoram, Targumim et commentaria Rabbiorum continent Editio cura J. ben Chajim inter Masorethicas princeps est. Robertus Stephanus Parisiis a. 1539-44. I, anno 1544-46 II. Bombergi editionem secutus est.

Sequitur modo Complutensem, modo Bambergensem editionem. Haec dicitur Plantiniana a Plantino Typographo (in Polyglottis).

Recenset rursus textum secundum Masoram, addit Targumim, commentaria Rabbiorum, variantes, tractatum de accentibus.

Editio an. 1661 prima est, in qua singuli versus numeris sunt distincti. Alteri an. 1667 additae sunt notae hebraicae et lemmata latina a Leusden.

Editio haec basis est criticorum, nominatim Beniamini Kennicott et Io. Ber. De Rossi: estque nova recensio editionis Iosephi Athiae an. 1667. Iuxta hanc vel praecedentem an. 1667 omnes posteriores factae sunt.

{ Hae omnibus praestant inter recentiores editiones.

EDITIONES PRAECIPUAE

NOVI

	EDITIO	LOCUS	TEMPUS
I.	COMPLUTENSIS cura Card. Fr. Ximenes.	Compluti	1514-17
II.	ERASMI.	Basileae	1516
III.	ALDINA ita ab Aldo Manutio dicta.	Venetiis	1518
IV.	1 ROBERTI STEPHANI	Parisiis	1546
	2 » »	»	1549
	3 » »	»	1550
V.	ELZEVIKIANA ita dicta ab Elzeviris bibliopolis.	Lugduni Batav. Antuerpiae	1624-33-41 1655, et pluries deinceps.
VI.	BRIAN WALTON.	Londini	1657
VII.	IOHAN. MILL.	Oxonii	1707
VIII.	IOHAN. ALB. BENGEL.	Tubingae	1734
IX.	IO. IACOB. WETSTEIN.	Amstelodami	1751-52
X.	IO. IACOB. GRIESBACH.	Halae	1774-77
	» » »	ib.	1796-1806
XI.	MART. AUG. SCHOLZ.	Lipsiae	1830-36
XII.	CAROL. LACHMANN.	Berolini	1842-50
XIII.	CONST. TISCHENDORF.	Lipsiae	1841 et deinceps
XIV.	S. P. TREGELLES.	Londini	1856-70

NOTA. Graecus Codex Vaticanus editus est Romae a Carolo Vercellone Barnabita et Iosep

TEXTUS GRAECI TESTAMENTI

NOTANDA

Valde accurata (in Polyglottis).

Plures editiones hanc consecutae sunt.

Fere iuxta primam Erasmi editionem. Solius textus graeci omnium est prima.

{ Ex editione Erasmi et Complutensi,
Princeps editio Regia dicta cum variantibus in margine.

Fere iuxta recensionem Theodori Bezae Genevae editam 1565. Editio Elzeviriana, quae textus receptus audit, typis impressa an. 1633.

Nova recensio 3. editionis Roberti Stephani cum pluribus variantibus (In Polyglottis.)

Recensio 3. editionis Roberti Stephani, additis locis parallelis, variantibus et versionibus: opus elaboratum spatio triginta annorum.

Nova recensio ex collatione lectionum in usu penes Patres Ecclesiae, unde textus nulli praecedenti editioni respondet, sed plane est singularis.

Basis est textus receptus ex Elzeviriana additis variantibus lectionibus ex Mss., editionibus, versionibus ac Patrum scriptis undequaque congestis. Addit adnotationes indigeste confectas, in quibus non parum Socinianis favet.

Recensio editionis Elzevirianae, additis signis pro variantibus undequaque collectis.

Haec praecedenti praestat: volumen primum continens quatuor Evangelia magis perfecit David Schulz Berolini 1827.

Principia critica, quibus nititur, tum a catholicis tum a protestantibus reprehensa sunt.

Recensio iuxta lectiones in usu penes Patres saeculi III, et IV.

Praeferenda duplex editio N. T. graecae nempe editio VII.^a cum apparatu critico an. 1859 et VIII.^a an. 1869 utraque Lipsiae. In editione VII. N. T. Lipsiae 1859 exstant prolegomena pro arte critica utilia, in quibus tamen plura a catholicis probari non possunt.

Ait auctor suam editionem a Lachmaniana differre quod maiorem numerum testium adhibuerit, a Tischendorffianis (prioribus) vero quod praeter codices etiam versiones antiquas et Patrum citationes accuratius examinaverit.

VERSIONES PRAECIPUAE

VERSIONES VETERIS	
1.	ALEXANDRINA a 72 Iudaeis, ut fertur confecta, unde α $\acute{o}$ vel LXX dicitur. Magnae auctoritatis penes Iudaeos Hellenistas et imprimis penes SS. Patres (<i>a</i>).
PARAPHRASES CHALDAICAE.	
II.	1 { TARGUM seu Paraphrasis ONKELOSI qui iuxta Talmud fuit proselytus Iudaeorum et Gamalielis discipulus saec. I. post Christum. In Pentateuchum tantum.
	2 { IONATHANIS ben Uziel qui iuxta Talmud discipulus Hillelis. Alii ante Christum, alii post Christum et Onkelosum ponunt. In prophetas priores (i. e. Iosu. Iudic. Samuel. et Reg.) et posteriores (Is. Jer. Ezech. et proph. minores).
	3 { PSEUDO-IONATHANIS. Alii ante VI. alii post VII. saeculum aerae vulgaris ponunt. In Pentateuchum.
	4 { IGNOTORUM AUCTORUM: scilicet 1) Targum Hierosolymitanum in Pentateuchum. 2) in Psalmos, Iob et Proverbia. 3) in lib. Ruth. Esther. Thren. Eccle. Cantic. Cant. 4) bis in Esther. 5) in II. Paralipom.
III.	SAMARITANA ignoti auctoris saeculo I. post Christum in Pentateuchum tantum, ex textu Samaritano.
ARABICAE	
	1 { R. Saadiae Gaon saec. X qui natus in Aegypto munus magisterii exercuit Babylone.
	2 { Pentateuchi, quae Arabs Erpenii dicitur, quia ab eo inventa. Estque saec. XIII p. Christum a Iudaeo Africae confecta.
	3 { Libri Iosue, 3 Reg. 12 usque ad 4 Reg. 12. 16, 2 Esdrae 1.-9. 27. Saec. XI ignoti auctoris.
	4 { Psalterii R. Iaphet ben Heli saec. X.

(*a*) Versiones Aquilae, Theodotionis, Symmachi (saeculi II post Origenianae recensiois, excepta versione Theodotionis pro partibus libri, fere omnes perierunt. Fragmenta harum versionum collegit B. d. et iter. Bahrdt Lipsiae 1796. Versionem LXX libri Danielis collegit nunc primum editus e codice Chisiano, Romae 1772 et iter. A. Hahn nis Hexaplorum quae supersunt. Oxonii. 1868-75.

SACRARUM SCRIPTURARUM

TESTAMENTI TANTUM

In Aegypto III saeculo ante Christum sub Ptolemaeo Philadelpho (284-247) Pentateuchus, deinceps ab aliis ceteri libri, ut quidam credunt.

Vetus Testamentum secundum LXX ex auctoritate Sixti V editum Romae 1587 (est secundum codicem Vaticanum). - Vet. Test. LXX interpretum ex antiquissimo codice Alexandrino a I. Ern. Grabe Oxonii 1707-20. - Vet Test. graece cum variantibus lectionibus ed. Robertus Holmes et Iacobus Parsons Oxonii 1798-1827 5, V. fol.

- 1 { Laudatur linguae chaldaicae puritas et magni fit. In Polyglottis reperitur.
- 2 { Est versio libera et ex diversitate a variis auctoribus profecta existimatur. Præstat l. c.
- 3 { Plena commentis rabbinicis et mediocris auctoritatis: in Polyglottis Londinensibus.
- 4 { Mancum et valde exiguae auctoritatis. Paraphrases 1-4. in Poliglottis, exceptis Complutensibus, 5. separatim edita a David Wilkins Amstelodami 1715.
{ Omnes non ante saec. IV post Christum, parvae vel nullius auctoritatis.

In Polyglottis Londinensibus et Parisiensibus.

- 1 { Versio libera pro critica textus parum utilis. Pentateuchus editus est in Polyglottis Parisiensibus et Londinen. Isaias separatim a G. Paulusio Ienae 1790.
- 2 { Est secundum textum Masorethicum. Separatim edita Lugduni Batav. ex typogr. Erpeniana 1662.
- 3 { Valde fidelis. In Polyglottis.
- 4 { Forte collatae sunt versio LXX et Pescito. Ed. Barges Parisiis 1861.

Christum) quinta, sexta, septima (saeculo III post Christum anteriores) libri Danielis, quam Ecclesia adoptavit loco versionis LXX eiusdem Montfaucon in opere: Hexaplorum quae supersunt etc. Parisiis 1714 Simon de Magistris in opere: Daniel sec. LXX ex Tetraptis Origenis Lipsiae 1845. His praestat recentius et ditius opus Fr. Field Orige-

VERSIONES PRAECIPUAE

	VERSIONES VETERIS
II.	<p>ITALA VETUS quoad Vetus Testamentum ex LXX: verborum tenacior cum perspicuitate sententiae (Aug. de doct. chr. 2, 15) primis fidei temporibus confecta. Utrum in Italia an in Africa, utrum una an ex pluribus una facta sit disputatur.</p> <p>N. Test. ex antiquis graecis codicibus, V. Test., exceptis deuterocanonicis, collata versione communi LXX, vel textu hexaplari Origenis, recensuit et correxit Hieronymus. Ex recensione V. T. superest liber Iob et Psalterium tum Romanum ex communi versione LXX, tum Gallicanum ex textu hexaplari LXX correctum. Plura fragmenta Italae veteris sunt in Missali Romano et in Breuiario.</p>
II.	<p>VULGATA quoad V. T. ex textu hebraico et chaldaico (comprehensis ll. Tobiae et Iudith), caetera (i. e. 5 lib. Deuter. V. T. et totum N. T.) ex recensione et correctione tantum Italae veteris a Hieronymo confecta circa an. 385-405 partim in Oriente, partim Romae. Versio Psalterii ex hebraico nunquam in usum recepta est.</p> <p>Concilium Tridentinum veterem et vulgatam editionem authenticam declaravit sess. 4. decret. de edit. et usu ss. librorum, simulque statuit, ut quam emendatissime imprimeretur.</p>
III.	<p style="text-align: center;">SYRIACAE.</p> <p>PESCITO iuxta Iacobum Edess. auctorem saec. VII, a discipulis Taddaei Apostoli, ut aiunt, Edessae confecta ex textu originali utriusque Testamenti. Diu ante saec. IV. certissime in usu erat eandemque auctoritatem habuit ac Alexandrina penes graecos et Vulgata penes latinos. Est valde fidelis et accurata.</p> <p>PHILOXENIANA ita dicta a Philoxeno Monophysita Episcopo Hierapolitano, cuius mandato Polycarpus Chorepiscopus initio saec. VI. N. Test. ex textu graeco, et ex V. T. Psalterium ex versione Alexandrina vertit. Hanc versionem recensuit an. 616 Thomas Heracleensis Monachus Alexandriae. Versio Polycarpi ut plurimum in mss. latet: sub nomine Phyloxenianae versionis recensio Thomae Heracleensis venit. Est valde accurata et pro critica textus N. T. magni est usus.</p>
IV.	<p style="text-align: center;">AEGYPTIACE.</p> <p>COPTICA seu MEMPHYTICA (Aegypti infer.) ignoti auctoris initiis saec. III: quoad Vet. Test. ex versione Alexandrina, excepto Daniele, qui partim ex Theodotione: quoad N. Test. ex textu ipso fluxit. Multae auctoritatis est.</p> <p>SAHIDICA seu THEBAEA (Aegypt. super.) post medium saec. III cuius tantum parva fragmenta edita sunt. Est ignoti auctoris et confecta ut praecedens.</p>

SACRARUM SCRIPTURARUM

ET NOVI TESTAMENTI

Bibliorum ss. Lat. versiones antiquas, seu Italiam Veterem edidit Petrus Sabatier Remis 1743. Editio auctior 1749-51.

His accedunt alia fragmenta inventa a F. Münter, Copenaghen 1819: a Fr. Mone in libris Palimpsestis, Carlsruhe 1855: ad E. Ranke, ab A. Mai in Spicilegio, a P. Carol. Vercellone etc.

Edita est a Sixto V. an. 1590, perfectius a Clemente VIII. ex Typographeo Vaticano an. 1592, rursus anno 1593. denique an. 1598 cum Correctoriis biblicis; iuxta quas Clementis editiones omnes conformandae sunt.

Varias lectiones Vulgatae Latinae Bibliorum editioni edidit Carolus Vercellone Romae 1860-62, sed opus non absolvit.

Editiones recentissimae factae sunt a V. Loch Ratisbonae 1849 et 1863 a I. Marietti 1851, a C. Vercellone 1861. Inter antiquiores laudatur editio Lugdun. in-4. 1680.

{ In Polyglottis edita est et etiam separatim a Greenfield Londini 1828.

{ Edidit Iosephus White Oxonii 1778-1803 sed deest Apocalypsis.

{ N. B. Fragmenta Syriacae versionis diversae a praecedentibus, invenit et edidit Cureton hoc titulo; Remains of a very ancient recension of the four Gospels in Syriac hitherto unknown in Europe: London 1858. Liberior est versione Pescito et antiquior Philoxeniana.

{ N. Test. ed. Dav. Wilkins Oxonii 1716. Pentateuchum id. Londini 1731 et de Legarde Lipsiae 1867. Psalterium Romae 1744-49. Prophetas ed. Tattam Oxonii 1852. Acta et omnes epistolae ed. Boetticher Halae 1851-52.

Extant haec fragmenta apud Münter Specim. Vers: Dan. copt. Romae 1786; apud I. A. Mingarelli, Aegypt. cod. reliq. Venet. in Bibl. Naniana asserv. Bononiae 1785.

VERSIONES PRAECIPUAE

VERSIONES VETERIS	
V.	AETHIOPICA saec. IV a Frumentio apostolo Aethiopum effecta et adhuc in usu est penes Abyssinios. Confecta ut Coptica.
VI.	ARMENA a Ioseph et Eznik discipulis s. Mesrob, qui litteras armenas invenit saec. quinto. V. T. ex LXX fluxit, N. T. ex textu graeco, identidem accedens ad Pescito. In locis obscuris sensum potius quam verbalem versionem reddit.
VII.	PERSICA quoad Vet. Test. in Pentateuchum a Iacobo Iudaeo filio Iosephi ex Tawos vel Thus oriundi, saeculo IX vel X: quoad Nov. Test. in Evangelia ab ignoto auctore post saeculum VI. Versio Pentateuchi adhaeret mordicus textui masorethico, illa Evangeliorum in pluribus locis mendosa est.
VIII.	GOThICA ab Ulphila ariano Gothorum Episcopo, qui an. 338 vita functus est. Quoad Vet. Test. supersunt solum fragmenta ex libris Esdrae, quae A. Maius Mediolani invenit, quoad N. Test. fragmenta quatuor Evangeliorum et Epistolarum Pauli.

NOTA. Versio Arabica V ac N. T. publicatur nunc opera P. Van-Ham aliorumque Patrum S. I. 1879) continens N. Testam. Volumen II complectens secundam partem V. Test. sub prelo est. styli elegantia.

BIBLIA

I.	COMPLUTENSIA cura Card. Fr. De Ximenes Compluti (Alcalà) 6. Vol. 1514-17.
II.	ANTUERPIENSIA seu regia impensis Philippi II. cura Ariae Montani Antuerpiae 8 Vol. fol. 1569-72 ex typograph. Plantiniana.
III.	PARISIENSIA cura Mich. Le Iay 1628-45 10. Vol. fol. Sed menda plura irrepserunt.
IV.	LONDINENSIA seu WALTONIANA cura Brian Walton Londini 8 Vol, fol. 1653-57 praestantiora antecedentibus.

SACRARUM SCRIPTURARUM

ET NOVI TESTAMENTI

Ed. Th. Pell Platt Cambridge 1826-30 ac maximam partem V. Test. Dillmann Lipsiae 1853-61 (in Polyglottis Londinensibus N. T. Psalterium et Canticum Cantorum).

Ed. Amstelodami 1666 et curante I. Zohrab a Mechitaristis Venetiis 1805.

n Polyglottis Londinensibus.

Ulphilas Vet. et Nov. Testamenti versionis gothicae fragmenta a Gabelentz et Loebe Altenberg 1836: die heil. Schriften A. u. N. T. in gothischer Sprache mit lat. u. griech. Versionen von Massmann Stuttgart 1857. von Stamm Paderborn 1858.

Beryti Phoeniciorum. Prodierunt iam Vol. I (an. 1870) continens libros historicos V. T. et Vol III (an. Haec versio facta est ex textu originali hebraico vel graeco et maxime praestat fidelitate ac

POLYGLOTTA

Continent quoad Vet. Test. textum hebraicum LXX, Vulgatam, Targum Onkelosi, Nov. Testamentum graece et Vulgatam.

Textum heb. ex recensione Complut. et Bomberg., Targum Onkel. cum pluribus aliis paraphrasibus, LXX, Vulgat.; quoad Nov. Test. graece, Vulg. et Syriac. Additus est praeterea textus hebraicus cum versione Pagnini et Apparatus sacer.

Quoad V. T. continent insuper versionem Syriacam et Arabicam fere omnium librorum, versionem Samaritanam Pentateuchi: quoad N. T. additur versio Arabica.

Addunt praecedentibus versionem Persicam Pentateuchi et Aethiopicam Psalterii et Cantici Cant. quoad Vet. Test; Persicam Evangeliorum et Aethiopicam quoad Nov. Test. In fine est Lexicon Heptaglotton Edmundi Castelli.

GENTES CHRISTO ADIUNCTAE

Dabo tibi gentes haereditatem tuam: Ps. II. S.

SAECULO I.

Arabia, Parthia, India.
Abgarus Rex Edessae.
Britannia, Galliae, Hispania.
Persia, Mesopotamia, Aethyopia.
Syria, Antiochia.
Plures in Iudaea, Samaria.
Philippi, Ephesus.
Galatia, Illyrium.
Pontus, Cappadocia, Bithynia.
Graecia, Aegyptus.
Roma, Italia.
Parisii per S. Dionysium. (?)

SAECULO II.

Lucius Rex Britann.
Galliae, Germania.
Hispania, Provincia Narbon.
Donaldus Rex Scot.
Rhaetia.
Indi.
Allobroges-Celtic.

SAECULO III.

Thebais.
Burgundia.
Arabia.
Scandia, aut regio Gothorum.
Galliae.
Armenia.

SAECULO IV.

Galliae, Longobardia.
Magna Rom. Imperii pars.
Armenia Maior.
Constantinus Imperator Rom.
Iberia.
Scythia.

Persia, Phoenicia.
Abissinia.
Arabia.

SAECULO V.

Saraceni.
Picti.
Scotia.
Hibernia.
Austria.
Franci cum Clodoveo Rege.
Cimbri.
Aethiopia et Persia.

SAECULO VI.

Recaredus cum Gothis in Hispan.
Britannia minor.
Ariani et Saraceni.
Atrebates in Gall.
Aethyopes.
Anglia per S. Augustinum.
Lazi-Helvetii-Picti.

SAECULO VII.

Franconia.
Flandria.
Sclavones ultra Danubium.
Saxones Occidentales.
Westphalia.
Picti, Flandri, Svevi.
Isaeman Rex Persarum.
Frisia.
Maxima Germaniae pars.
Hollandia.

SAECULO VIII.

Dacae universi.
Saxonia inerior.

Hassiani.
Tudo Rex Avarorum.
Thuringii.
Albion et Wittichindus Saxon.
duces.
Brabantia per S. Humbertum.
Germania Inferior.

SAECULO IX.

Russi, Saxones.
Holsatia per S. Anscharium.
Dani-Sueci-et Germani.
Canus et Tribellius Bulgar.
Reges.
Hundeus Normannorum Rex.
Hungaria-Sclavonia-Moravia.
Bulgaria per S. Nicolai Legat.

SAECULO X.

Dania-Bohemia et Polonia.
Rolandus Dux Norman.
Polonia et Miecislaus Rex.
Haroldus Dan. Rex cum Uxore
et Fil.
Hungaria et Sclavonia amplius.
Moschovia et Vladimirus Mo-
schov. Rex.
Rugii.

SAECULO XI.

Russi et Livones
Thule seu Islandia ab Olao.
Transylvani.
Suecia, et Norvegia.
Pomerania.
Borussi aliq.
Hungari cum Rege.

SAECULO XII.

Livonia cum Rege Cobba.
Gothi et Magmis eorum Rex.
Pomerania universa.
Finlandia universa.

Norvergia universa.
Curlandi et Livones.

SAECULO XIII.

Petrus Russorum Dux.
Lithuania.
Universa Livonia et Borussia.
Cassahan Tartaror. imperator.
Plures Tartarorum Duces.
Graeci cum Ecclesia reconcil.
S. Hyacinthus in region. Se-
ptem. predicat.

SAECULO XIV.

Bosnia.
Cumania.
Iagello Lithuaniae Rex cum
trib. Fratr.
Samogetae.
Azentines Turc. Imper.
Insulae Fortunatae.

SAECULO XV.

Angola.
Congi Regnum.
Guinea.
Graeci ad Ecclesiam redeunt.
Iudaei et Mauri in Hispan.
Armeni cum Ecclesia reconcil.
Zera Iac. E. Abyssin. Eccl.
reconcil.

SAECULO XVI.

America Merid.
David Aethyopiae Imper. cum
Eccl. reconcil.
In Sina-Iaponia et Africa.
Plures Insulae Indiar. Occid.
Meliapor et Goa
Plures e Genev. Pago.
Iaponia et plures Indiarum In-
sulae.
Mexici et Bungi Reges.
Sinenses.

SAECULO XVII.

Siamum.
Indiar. Occid. amplior. pars.
Canadenses et Amer. Septemtr.
Plures in America.
Brasilia.
Rex Sierrae Lionae.
Paraquaria.
Evangel. inter. Sinenses ampl.
dilatat.
Tibeth.

SAECULO XVIII.

Brasilia.
Sinenses aliq.
Aliq. partes Orientis.
Plures Sinenses.

Multi Angli ab haeresi.
Pars Tunkini.
In Sinis et Cocincina plures.

SAECULO XIX.

Relig. in Galliis restaur.
In Anglia-Scotia-Hibernia.
Plures in Amer. Septemtr. ex
haer. et pagan.
Aliq. In Mauritania.
Nonnullae Tribus in Amer. ad
montes saxeos.
Plures in Sinis-Cocincina-Co-
rea.
Plurimi Sinenses.
Plures in Australia et Insul.
Ocean.
Plures in Africa meridionali et
centrali.

PATRES

AC PRAECIPUI SCRIPTORES ECCLESIASTICI

SAECULO I. ¹

S. BARNABAS († an 60.) Scripsit *Epistolam ad fideles*, cuius pars prima ad fidem contra Iudaeos, secunda ad mores pro Christianis pertinet; eius tamen authenticia non est extra dubium. In priori parte huius epistolae auctor laudat eorum, ad quos scribit, fidem et caritatem ac profitetur ideo se animum ad scribendum appulisse, ut fidem illorum atque scientiam perfectiorem redderet; demonstrat praeterea legem mosaicam in novo Foedere esse abrogatam quoad litteram, non vero quoad spiritum, quem Deus in illa reconditum esse voluit. In parte altera praeclara et utilia salutis monita ac praecepta dantur. Ed. Fell Oxonii 1685 in 12.º

S. DIONYSIUS AREOP. (f. an. 60). Circumferuntur passim sub eius nomine scripta sequentia: *Lib. de Caelesti Hierarchia - de mystica Theologia - Epistolae 10.* quibus, in Bibliotheca Maxima Patrum, etiam undecima adiecta est, quae tamen certissima falsitatis indicia praefert et ab alio auctore quam reliqua opera profecta est. Silentium omnium veterum usque ad saeculum sextum de his scriptis, eorum authenticiam in dubium revocat. Scriptionis genus ac stylus non simplex est, sed elatus et sublimis. Graeco-Latina editio operum, quae sub nomine Dionysii recepta sunt, cum scholiis Maximi Monachi et Georgii Pachimeriae paraphrasi, prodiit studio Balthassaris Corderii S. I. Antuerp. 1634, item P. Lansselii et Corderii Paris. 1644, quae editio recusa est Venet. 1755-56.

¹ Quae primum post Evangelia prodire historici generis scripta inter christianos, fuere martyrum acta: quorum in numero tum alia plura merito censentur, tum nominatim acta S. Andreae Apostoli graece primum edita post Ruinartium. Haec vero acta, quantumvis praeclara antiquitatis ecclesiasticae monumenta sint, non tamen ad Patrologiam proprie spectant, adeoque heic non attinguntur.

HERMAS (f. an. circ. 90). Hermae communiter tribuitur opus, cui titulus *Pastor*, quod tribus constat libris; primus inscriptus *Ecclesia* quatuor visiones, secundus *Pastor* duodecim mandata, tertius decem similitudines complectitur. Opus vero inscribitur *Pastor*, eo quod apparuisse sibi Angelum habitu pastoralis indutum scribit Auctor. Ed. princeps prodiit Parisiis 1513. in fol. cura S. Fabri Stapulensis.

S. CLEMENS I. R. P. († an. 100). Scripsit *epistolas duas ad Corinthios* quarum prima, quae in Ecclesiae fastis celebrior est, ac monumenti majoris ad ecclesiasticam liturgiam atque doctrinam, nuper sex capitibus aucta ac pristinae propemodum integritati reddita, reperta est in ms. Cpoli adservato (Ed. Cpoli 1875): altera vero cuius exemplar nonnullis capitibus auctum ibidem inventum est ab aliquibus Clementi abiudicatur. Dubiae sunt epistolae duae ad Virgines (seu potius ad Caelibes), quae syriaco tantum idiomate habentur, quamvis probabile sit, eas a S. Clemente graece fuisse exaratas ¹.

ANONYMUS - Inter Scriptores apostolicos vel Apostolis sup- pares numerandus est auctor *Epistolae ad Diognetum*, quem alii censuerunt Iustinum Martyrem, alii Clementem Romanum, alii demum Apollinem a S. Paulo in Ep. ad Corinth. commemoratum, verum haec omnia incerta sunt et meris coniecturis innituntur. Huius vero Epistolae argumentum tale est: Diognetus quidam, nondum christianus, eius tamen doctrinae cognoscendae cupidus, auctori aliquas quaestiones proposuit, potissimum de interna Christianismi essentia, in quarum solutione integrum Epistolae argumentum versatur.

SAECULO II.

S. IGNATIUS M. EP. ANTIOC. († añ. 114). Ultimis vitae suae mensibus scripsit *septem Epistolas*, quarum duplex exstat grae-

¹ Operibus Clementis nomen eminentis accenseri debent Constitutiones apostolicae, Recognitionum libri ac novemdecim Homiliae Clementinae, quae omnia non ante tertium Ecclesiae saeculum conscripta videntur.

Canones vero, qui Constitutionibus apostolicis subnectuntur, numero quinque supra octoginta, non videntur innotuisse multo ante finem saeculi V, ex his priores quinquaginta merito existimantur esse summarium sanctionum, quae a graecis episcopis anteaenicaenis latae fuerant.

cum exemplar, alterum brevius germanum atque sincerum, alterum longius interpolatum. Diu lectae in Ecclesiis, habentur pro illustri monumento antiquae fidei et disciplinae. Praeter has circumferuntur aliae *octo epistolae* interpolatae. Stylus illarum sententiosus est ac brevitate et concisa quadam dictione insignis. Ed. Th. Smith Oxonii 1709, novissime I. H. Petermann Lipsiae 1849.

S. PAPIAS EP. HIERAPOLITAN. (f. a. c. 120). Quinque scripsit volumina quorum titulus - *Expositio oraculorum dominicorum*, in quibus Christi et Apostolorum dicta ac gesta collegit ex oralibus seniorum relationibus hausta. - Huius tamen operis decem tantum fragmenta supersunt, ex quibus nonnulla adiudicanda videntur Scriptoribus graecis sequioris aevi. Licet Papias in quibusdam nimis fuerit credulus ac errorem de regno millenario primus inter Patres invexerit ¹, tamen eius operi multum auctoritatis tribuerunt Veteres. Ed. Oxonii 1698 et iterum 1814-18.

S. QUADRATUS ATH. (f. a. 123). Scripsit *Apologiam*, cuius fragmentum tantum superest, ab Eusebio relatum, in quo de Christi miraculis disseritur.

S. ARISTIDES (f. a. 123). Hadriano Imperatori *Apologeticum* pro Christianis obtulit contextum philosophorum sententiis, quod penitus deperditum est.

S. POLYCARPUS M. († an. 155). Ioannis Apostoli discipulus et ab eo Smyrnensis Episcopus consecratus, scripsit complures epistolas, quarum nonnisi una *ad Philippenses* aetatem tulit, quaeque citra dubium genuina haberi debet. In ea christianis pro status, sexus et aetatis diversitate varia praecepta tradit, in haereticos gnostici generis invehitur, ad patientiam et constantiam in rebus adversis atque ad preces pro regibus, principibus et inimicis fundendas hortatur. Exstant praeterea fragmenta *quinque Responsionum Capitulorum*, de quorum tamen sinceritate varia circumfertur eruditorum sententia.

S. IUSTINUS M. (f. a. 161). Opera eius genuina sunt - *Apologiae duae pro Christianis* - *Dialogus cum Tryphone iudaeo*, pro veritate Christianae religionis - *Tractatus de Monarchia*

¹ Quamvis plures Patres secuti fuerint sententiam de regno Christi in terra per mille annos ante universalem corporum resurrectionem futuro, ea tamen fuit privata singulorum opinio, numquam vero communis consensus veluti in doctrinam fidei, qua de re cf. eximium Tractatum de divina Traditione Emi Ioannis B. Franzelin e S. Iesu S. R. E. Cardinalis.

sive unitate Dei, *Oratio ad Graecos, Cohortatio ad Graecos*. Fuit vir sanctitate et doctrina insignis. Stylus est planus et incomptus. Optimam edit. eius operum curavit Maran C. S. Mauri Parisiis 1742.

S. THEOPHILUS EP. ANTIOC. (f. a. 168). Ex omnibus eius scriptis supersunt tantummodo *tres Libri ad Autolyicum*. Rationes eius solidae sunt, stylus vero cum primis perspicuus et elegans. Edid. Fell Oxonii 1684.

S. HEGESIPPUS (f. a. 170). *Ecclesiasticorum actuum* texuit *historiam* a Christo passo ad suam usque aetatem, quam quinque complexus est libris, cuius aliquot tantum fragmenta supersunt.

S. DIONYSIUS EP. CORINT. (f. a. 170). Reliquit *octo epistolas*, quarum septem priores vocantur *catholicae*.

HERMIAS (f. a. 171). Scripturam confecit, quae inscribitur - *Irrisio gentilium philosophorum*.

S. APOLLINARIS EP. HIERAP. (f. a. 176). Insigne volumen pro fide Christianorum et libros quinque adversus gentes elucubra- vit atque alia multa varii argumenti opera confecit, quae perierunt, exceptis nonnullis fragmentis ex libro incerto et ex libro de Paschate.

MELITO SARDEN. EP. (f. a. 176). Scripsit *Apologiam et epistolas*, in quibus Canon Scripturae occurrit et *libros 18*. Eius opera, si pauca tantum fragmenta excipias, interciderunt. Em. Card. Pitra in Spicileg. Solesm. T. III. edidit opus cui titulus *Clavis Sacr. Script.*¹.

ATHENAGORAS (f. a. 176). Scripsit *Apologiam* quae inscribitur: *Legatio pro Christianis, et Librum de Resurrectione mortuorum*. Egregiae sunt Ed. Oxonii 1706, Longosalissae 1774.

TATIANUS (f. a. 176). Iustini martyris discipulus et post eius obitum Encratitarum haeresis institutor, scripsit *Orationem ad-*

¹ Complures alii hoc saeculo apologias pro Christianis conscripserunt. Exulta enim ab Imperatoribus philosophia, iactata ab haereticis scientia, retusa Iudaeorum pervicacia caussae fuerunt, cur christiani scriptores primo ad sui defensionem, deinde etiam ad oppugnationem adversariorum animum adiecerent. Inter hos numerandi sunt MILTIADDES, qui duos libros adversus Gentes scripsit et Imperatoribus M. Aurello et L. Commodo Apologeticum dedit; S. PHILIPPUS GORTINAE in Creta Episcopus, S. PYNITUS Gnosiae urbis in eadem insula Episcopus, S. APOLLONIUS senator Romanus qui insigne volumen composuit in quo fidei suae rationem reddidit, S. SERAPION Episc. Antiochenus, quorum tamen opera olim celebratissima penitus interiire. His jungendi sunt AGRIPPA CASTOR, MUSANUS, MODESTUS, RHODON et MAXIMUS.

versus Graecos, quae sola ex aliis quamplurimis eius operibus ad nostram aetatem pervenit. Stylus inelegans non est, non adeo tamen politus et concinnus. Ed. optima Oxonii 1700.

S. IRENAEUS LUGD. EPISCOPUS (f. a. 177). Ex eius scriptis ad nostram aetatem pervenit solum Opus, in quinque libros divisum *adversus haereses Gnosticorum omnis generis*, cui titulum fecit: *Detectio et eversio falso cognominatae agnitionis*; a recentioribus citatur sub titulo: *Adversus haereses Libri V*. Graeco Irenaei textu caremus et superest latina versio, cuius novam editionem curavit D. Massuet Paris. 1710 in fol. rec. Venet. 1754. Exstant praeterea fragmenta aliqua ex Irenaei scriptis, quorum nonnulla ab Eusebio, aliisque antiquioribus relata cum indicatione Libri, certo ipsius foetus sunt. Alia vero a recentioribus edita, ut dubia haberi debent. Irenaeus habitus est a Tertulliano omnium doctrinarum curiosus explorator. Stylus est adstrictus et energicus, sed simplex.

APOLLONIUS (f. a. 192). Scripsit opus contra Montani haeresim.

CLEMENS ALEX. (f. a. 192). Ex plurimis eius scriptis supersunt, *Protrepticon* seu cohortatio ad gentes, quas, perstrictis earum sacris, ad christiana amplectenda hortatur. — *Libri 3 Paedagogi* seu instructionis pro Gentili iam converso — *Libri 8 Stromatum*, quibus hoc nomen dedit propter multiplicem materiae varietatem. In his christianos in religione sua confirmare et ethnicos ad eandem suscipiendam allicere sibi proposuit. Horum septem priores dubio procul Clementem auctorem habent, octavus supposititius non immerito censetur: exstat praeterea libellus inscriptus: *Quis dives salvetur?* qua oratione rectum divitiarum usum docet. — et fragmenta ex nonnullis Libris *Hypotyposeon* seu Institutionum et aliorum operum. Habetur pro magistro philosophiae christianae, inter scriptores ecclesiasticos, sapientissimo: libri eius eruditione et sapientia sublimi referti sunt; verum ab erroribus quibusdam ipse immunis non est, philosophiae eclecticae addictus erat, et Platonis amore ducebatur. Opera Clementis Alex. edita sunt Oxonii 1715. et Venet. 1758 in fol.

TERTULLIANUS (f. a. 199). A cultu deorum et militia ad Christi sacra transgressus et post nuptias Presbyter factus, defecit ad montanismum ac demum propriae sectae auctor evasit. Inter eius opera praecipuum locum tenet *Apologeticus*, in quo varia crimina christianis obiecta diluit. Idem fere argumentum con-

tinent *Libri 2 ad Nationes* (i. e. ad Gentiles) in quibus christianam professionem aequè defendit, atque ethnicorum commenta refutat. Praeterea eius opera sunt: *Tractatus de testimonio animae* - *Liber adversus Iudaeos* - *Liber de Praescriptionibus adversus haereticos*, in quo haereticorum dogmata cursim attingens, una novitatis exceptione, simul omnia refellit; (quae vero in fine huius operis invenitur haereticorum recensio eorumque errorum brevis expositio, ex communi eruditorum consensu, tamquam supposititia reiicitur) - *Liber adversus gnosticos Scorpiae* (i. e. antidotum contra venenum haereticorum scorpionibus similium). - *Liber de spectaculis* quo ludorum omnium origines, superstitionem, impudentiam, levitatem ob oculos ponit. - *Liber ad Martyres* - *Liber de Baptismo* - *Liber de Poenitentia* quo laudes eius et utilitates persequitur - *Liber de patientia* - *Liber de Oratione* - *Libri 2 de cultu foeminarum* - *Libri 2 ad uxorem*¹. - Tandem sequuntur opera quae a schismate vulgavit, haec sunt - *Liber ad Scapulam* - *Liber adversus Hermogenem* - *Liber adversus Valentinianos* - *Libri V. contra Marcionem* - *Liber de anima* - *Liber de carne Christi* - *Liber de resurrectione* - *Liber de pallio* quo consilium a se susceptum defendit, pallium induendi reiecta toga, ut se philosophum christianum jactaret. - *Liber de monogamia* - *Liber de jejuniis* - *Liber de pudicitia* - *Liber adversus Praxeam* - *Liber de velandis virginibus* - *Liber de Idololatria* - *Liber de fuga in persecutione* - *Liber de corona*, quae omnia adhuc manent. Quod amisimus fuere *Libri septem de ecstasi* et *L. contra Apollonium* a Hieronymo memorati; poemata eius quae feruntur, nomen ementiri putantur, quamquam illi aptum poësi ingenium fuerit quippe et graecas litteras apprime norat ut quaedam etiam ex iis quae latine edidit, ante ab eo graece pertractata constet - Eminent porro in omnibus Tertulliani scriptis vir natione atque indole afer, qui plurimum phantasia, plurimum ingenio pollet, iudicio aliquando parum. Qui proinde legentes, singulis sententiis ac pene vocibus percellere, quam apta rationum continuatione ac serie docere mavult. Hinc pressae succique plenae locutiones,

¹ Non recensita tantum opera in catholicorum manibus reliquerat Tertullianus, sed alia etiam, quae nunc desideramus. Nam et *de incommodis nuptiarum* junior scripserat, et graece *de Baptismo haereticorum*, item *de Trinitate*, *de censu animae*, *de Paradiso*, *de spe fidelium*, *de animalibus mundis et immundis*, *de Aaron vestibus*, *de circumcisione*, *de virginitate*, *de submissione animae*, *de superstitione saeculi*, et *adversus Apellicianos*.

hinc audax vocabulorum novitas, hinc intercisa illa eruditio, quam undequaque corrogatam suis interserit opusculis: hinc frequentes ab argumento digressiones inopinæque transitiones, quæ plerumque ordinem tractationis introspecti non sinunt. Ex breviloquenti vero eius peregrinitate, quæ vix ullam ex ordine lucem mutuatur, oriuntur illæ orationis quasi tenebræ, quæ passim eius opera involvunt, quæque effecerunt, ut illius elocutio præter modum difficilis atque obscura. ipsis veteribus videretur. Opera Tertulliani edita sunt cura I. Pamel, Antwerp. 1579 in fol. - N. Rigaltii Paris. 1634 et auctius Paris. 1641 et 1664 fol. Venetiis 1701 et melius 1774 fol. - I. S. Semler Halæ 1770-76. 6 vol. in 8° recusa ibid. 1824-29. Virgeburg. 1780-81. Lipsiæ 1839-41.

Eiusdem ætatis sunt HERACLITUS, qui commentarios edidit in Epistolas Paulinas - CANDIDUS, qui tractatus composuit in Hexæmeron - APPION in eodem argumento versatus - SEXTUS auctor libri de Resurrectione - ARABIANUS qui de dogmate scripsit - MAXIMUS qui quæstionem de origine mali apud philosophos et primos hæresiarchas famosam, insigni volumine exagitavit. Eorum tamen opera, ad nos non pervenerunt.

SAECULO III.

ANONYMUS *Refutatio omnium hæreseon* (titulo Philosophumenon edita) ¹. Opus ætate pervetus, editione recens, idemque auctoris admodum controversi, quod de placitis philosophorum, de astrologorum commentis, de præstigiatorum technis, de mysteriis hierophantum deque hæreticorum erroribus agit ea mente, ut singulas hæreses refutet.

CAIUS (f. a. 202). Scripta eius tria apud Veteres celebrantur, scilicet *Parva Labyrinthus* adversus Artemonis et Theodoti hæresim - *Dialogus contra Proculum Montanistam*, et Lib. *de Universi natura*. Horum operum non nisi fragmenta supersunt. Fragmentum quoque canonis Scripturarum, a Muratorio repperitum et editum, huic Caio vindicatur, atque ex citato Dialogo depromptum censetur.

¹ Hæc de re cf. egregium Commentarium cl. P. Torquati Armellini S. I. Prof. Hist. Eccl. in Coll. Romano « De prisca refutatione hæreseon Origenis nomine ac Philosophumenon titulo vulgata. » In hoc opere cl. Professor postquam doctissime ostendit hanc elucubrationem neque Origeni, neque Caio, neque Hyppolito tribuendam esse, concludit, quod quousque non diluantur ea rationum momenta, quæ Tertullianum auctorem excludunt, non alius potest nominari ejusmodi scriptor, quam studiosissimus ille imitator Tertulliani, idemque primus pseudo - pontifex Novatianus.

IULIUS AFRICANUS (f. a. 220). Praecipuum eius opus est *Chronographia* sive Lib. 5 *de temporibus*, in quibus ab orbe condito usque ad annum circa 220, praecipuos eventus posteriorum memoriae consignavit. Opus hoc iam pridem intercidit, exceptis nonnullis fragmentis. Praeterea exstat pars eius epistolae ad Origenem de Susannae historia apud Danielelem, quam commentitiam esse suspicatur, sed errorem ejus mox erudita epistola correxit ipse Origenes; et pars epistolae ad Aristidem de apparenti discrepantia inter Matthaeum et Lucam in genealogia Christi; denique pars *ex Lib. de passione S. Symphorosae et filiorum eius*.

MINUCIUS FELIX (f. a. 229). Praeclarum nobis libellum reliquit doctrinae eius religionisque testem, cui nomen fecit *Octavius*. In eo magnam disputationem complexus est, quae se iudice habita fuerat inter Octavium Januarium, virum christianum, et Caecilium Natalem ethnicum apud Coloniam Ostiensem. Cuius disputationis exitus fuit, ut Octavius superstitione paganorum impugnata divinaeque doctrinae summa proposita, Caecilium ad christianam professionem adduceret.

S. HIPPOLYTUS EP. (f. a. 230). Eius opera sunt *Demonstratio de Christo et Antichristo - Demonstratio adversus Iudaeos - Liber adversus Graecos*, qui inscribitur *adversus Platonem de universo - Opus adversus omnes haereses*, ex quo, praeter alia minora fragmenta, hodieum superest pars extrema, cui titulus est *Contra haeresim Noëti*. His adiungi debent *Explanatio in Danielelem: Tractatus brevis de Susanna: Sermo in S. Theophania et de Charismatibus* (Sp. Sancti) *Apostolica Traditio - Canon Paschalis - Narratio de Virgine Corinthiaca* et de quodam *Magistrano*. Supersunt insuper fragmenta Commentariorum in varios S. Scripturae libros, nonnullarum Homiliarum et epistolae ad reginam quamdam. Fuit Hippolytus Irenaei discipulus vulgatis adversus ethnicos atque haereticos operibus orienti iuxta et occidenti notissimus, qui forte omnium primus insignes in sacra Biblia commentarios composuit, quique vitandis iudaicae supputationis aberrationibus paschalem periodum in usum christiani occidentis concinnavit. Sedes autem, cujus ipse fuit Episcopus, incomperta prorsus est. Sane Eusebius Caesariensis, triginta quinque annis post Hippolyti decessum natus, eum laudat inter illos, qui plurima ingenii sui monumenta reliquerunt, sed nomen Sedis, cui praefuit, ignotum esse satis luculenter si-

gnificat. Id ipsum non potuisse scire fatetur Hieronymus, qui memorias Hippolyti venatus est. Denique illam etiam ignorarunt Theodoretus ac Gelasius quinto saeculo. Ex his patet a veritate aberrare de suburbano Hippolyti episcopatu sententiam, de quo post medium saeculum sextum a nonnullis scriptoribus coeptum est cogitari. Opera S. Hippolyti quae supersunt, et aliorum quae perierunt fragmenta, edidit Fabricius 1716. 2 vol. in fol. Galland. Biblioth. T. II.

ORIGENES (f. a. 230). Natus Alexandriae circa an. 185 ex Leonida Martyre, discipulus Clementis Alexandrini ejusque successor in praefectura scholae ejusdem civitatis, presbyter ordinatus est anno aetatis suae 42 in Palaestina, ubi, post suam ex Alexandria proscriptionem, scholam aperuit. Hinc in Cappadociam, Graeciam et Antiochiam digressus, fidem etiam in tormentis confessus est ac Tyrii occubuit. Ex Operibus eius praeter Hexaplorum fragmenta¹, habentur *Epistola ad Iulium Africanum de Susannae historia - Epist. ad Gregorium Thaumaturgum quando quibusve philosophicae disciplinae utiles sint ad SS. Script. expositionem - Fragmenta ex libris de resurrectione - Sententia Origenis de resurrectione - Libri quatuor de principiis - Libellus de Oratione - Exhortatio ad martyrium - Contra Celsum, libri 8. - Selecta in Genesim - Homiliae in Genesim - Selecta in Exodum - Homiliae in Exodum - Selecta in Leviticum - Homiliae in Leviticum - Selecta in Numeros - Homiliae in Numeros - Selecta in Deuteronomium - Selecta in Iesum Nave - Homiliae in Lib. Iesu Nave - Selecta in Iudices - Homiliae in lib. Iudicum - Selecta in I. librum Regum - Selecta in lib. Iob. - Commentaria in Psalmos - Fragmenta in Proverbia - Fragmenta in Canticum - Homiliae in Canticum Canticorum - Homiliae in visiones Isaiae - Homiliae in Ieremiam - Selecta in Ieremiam - Selecta in Threnos - Homiliae in Ezechielem - Selecta in Ezechielem - Pars ex commentariis in Osee - Comment. in Evang. secundum Mat-*

¹ Hexapla Origenis sex columnis continebant textum hebraicum litteris hebraicis, eundem textum litteris graecis, versionem Aquilae, Theodotionis, Symmachi et versionem ecclesiasticam LXX, ad cuius correctionem et ad exhibenda ea omnia, quibus haec versio a textu hebraico discreparet, totum opus (50 voluminum) maxime spectabat. Praeter hexapla edidit Origenes adhuc tetrapla et octapla, quorum priora comprehendebant quatuor versiones graecas, in posterioribus ad hexapla additae erant in duabus ulterioribus columnis versiones quinta (reperta in doliis Hiericunte sub Caracalla) et sexta (inventata Nicopoli ad Actium sub Alexandro Severo).

thaeum - Homiliae in Lucam - Fragmenta in Lucam - Commentaria in Evangelium Ioannis - Fragmentum in Acta Apostolorum - Commentaria in Epis. S. Pauli ad Romanos, lib. 12. - Fragmenta in Epistolas ad Galatas, ad Ephesios, ad Colossenses, in 1. ad Thessalonicenses, ad Titum, ad Philemonem, ad Hebraeos - Fragmenta ex homiliis in Epist. ad Hebraeos. - Supersunt denique fragmenta alia nonnulla exegetica; et *Philocalia*, qui liber delectum continet quaestionum et solutionum, quae pertinent ad S. Scripturam et ex variis libris Origenis confectus est. - In hac collectione, quae proprie non est opus Origenis, multa nobis asservata fuere, quae alias fuissent deperdita. - Stylus perspicuus est et facilis, sed diffusus nimis et redundans. Quamvis vero spectabili antiquitate et eruditione eximia commendetur Origenes, tamen caute legendus est, cum in nonnullis vel ipse vel ipsius operum corruptores a fidei veritate aberraverint. Opera ejus edita sunt a PP. Benedict. Paris. 1733. 4 vol. in fol.

S. DIONYSIUS ALEXANDRIN. (f. a. 247). Ex eius libris vix unus integer restat; habentur enim - *Fragmenta ex Libris de natura ad Timotheum - Fragmenta Librorum 2 de Promissionibus - Fragmenta ex libris quatuor adversus Sabellium - Fragmenta ex 4 libris ad Dionysium Romanum Pontificem - Epistolae canonicae et epistolae festales*, quae vel integrae vel ex parte nobis ab Eusebio servatae sunt - *Fragmenta exegetica in S. Scripturam.* - Dubiae auctoritatis est *epistola adversus Paulum Samosatenum.*

S. CYPRIANUS E. M. (f. a. 248). *Epistolae 83* in editionibus optimis S. Cypriano adscribuntur, quarum prima illa est, quam ad Donatum amicum dedit, in qua et veteris vitae errores depingit suos et suscepti baptismi virtutem extollit. Opera vero illius sunt *Liber 1 de Idolorum vanitate.* - *Liber ad Deme- trianum* Proconsulem, in quo calumniam illam refutat: quidquid adversi umquam existeret in republica, Christianis iure imputari, eo quod numina contemnerent, commemoratisque barbarorum incursionibus et sterilitate et fame, quibus malis orbis romanus afflictabatur, non christianorum culpa sed sceleribus ethnicorum ea tribuenda esse dicit. - *Liber de Lapsis*, quo violatae Deo fidei reos pudore fractos ad agendam poenitentiam pertrahit. - *Liber de unitate Ecclesiae*, quo dissidentes animos novarumque rerum cupidos, infelicis exitus comminatione deterritos, ad

pacem concordiamque revocat. — *Ad Quirinum testimoniorum contra Iudaeos Lib. 3.* — *Liber de mortalitate*, in quo nisus est ostendere permulta esse bona, quae ex ipsa morte in christianos redundant. — *Litterae ad Fortunatum de exhortatione martyrii.* — *Liber de oratione Dominica.* — *Liber de opere et elemosynis* in quo summis eos laudibus est prosequutus, qui benigne de bonis suis Ecclesiae suppeditarunt, unde egentium inopiae subveniretur. — *Liber de patientia.* — *Liber de zelo et livore* in quo mala complexus est, quae ex invidia in hominum vitam tamquam ex fonte manant. — *Liber de habitu Virginum.* — *Liber ad Novatianum haereticum*, quo perversam eius doctrinam et inexorabilem animum, divinarum litterarum testimoniis usus, mire exagitavit. — Hisce genuinis operibus alia iunguntur, de quibus inter eruditos non convenit, utrum S. Cypriani sint, scilicet — *Epistola de disciplina et bono pudicitiae*, et *Exhortatio ad Poenitentiam*. Cyprianus, excepta eius sententia de Baptismo extra Ecclesiam collato, prorsus immunis est ab omnibus erroribus, et a S. Augustino in summo pretio habitus. Opera eius post alios ediderunt Baluzius et Maranus Paris. 1726 et Venet. 1758 in fol.

S. GREGORIUS THAUMATURGUS EP. NEOC. (f. a. 250). Ab Origene scientiis et fide imbutus est, ac exacto sub tanto magistro quinquennio Episcopus consecratus fuit. Praeter fragmenta perditorum, exstant ab eo scripta *Panegyris Eucharistica in Originem* — *Metaphrasis in Ecclesiasten* — *Expositio fidei* in SS. Trinitatem — *Epistola canonica* de poenitentia subeunda ab iis christianis, qui occasione invasionis Gothorum rapinas et alia crimina commiserant. Comparatur a Patribus, Prophetis et Apostolis.

S. ANATOLIUS ALEX. (f. a. 270). Superest huius S. Patris *Canon de Paschate*, cuius antiqua extat tantum latina versio, in quo disputat de tempore celebrandi Paschatis. Initium tamen huius Canonis, ubi Hieronymus allegatur, S. Anatolii esse non potest.

S. ARCHELAUS EP. CASCH. (fl. a. 278). Eius habentur *Acta disputationis cum Manete*, syro sermone. Exstat praeterea fragmentum aliquod actorum eiusdem disputationis.

S. PETRUS ALEX. (fl. a. 283). Habetur eius *Epistola Canonica.* — *Epistola ad Ecclesiam Alexandrinam.* — Fragmenta varia ex *Libro de Deitate*, de *Paschate* et ex aliis operibus. De genuinitate frag. de *Paschate* Vide C. Hefele in *Lexico Eccl.*

S. VICTORINUS EP. PETAVIONEN. (fl. a. 290). Superest ex eius scriptis Fragmentum de *Fabrica Mundi* et *Scholia in Apocalypsin*.

S. PAMPHYLUS M. (fl. a. 294). Scripsit *Apologeticum pro Origene*. Exstat huius operis primus tantum liber a Rufino latine redditus.

SAECULO IV.

S. METHODIUS EP. TYR. († a. 305). Superest huius S. Patris opus, cui titulus *Convivium decem Virginum* seu *de castimonia*. Supersunt insuper fragmenta aliquot ex libris *de resurrectione - de rebus creatis - de libero arbitrio - de Ionae historia - ex libris adversus Porphyrium - ex sermone de martyribus - ex homilia de Cruce et passione Christi* - et duae Orationes, quarum una *de Simeone et Anna* - alia *in ramos palmarum*. Fuit vir apprime doctus ac strenuus veritatis defensor.

ARNOBIUS SEN. (fl. a. 305). Scripsit libros septem, quorum primo, secundo, sexto et septimo christianam doctrinam, quantum praestare catechumenus poterat, defendi explicarique, caeteris vero ethnicorum superstitionem vanorumque numinum commenta egregie reiici ac refutari reperies.

ALEXANDER EPISCOPUS ALEX. (f. a. 320). Exstant *Epistolae tres cum fragmentis de Ariana haeresi deque Arianismi depositione - Sermo de anima et corpore deque passione Domini*.

L. F. LACTANTIUS († a. 325). Huius scriptoris habentur libri septem *Institutionum divinarum adversus Gentes - Epitome earumdem - Liber de Ira Dei - Liber de opificio Dei - Liber de mortibus Persecutorum*, de cuius authentia aliqui dubitant, et fragmenta nonnulla de aliis eius scriptis. Opera vero dubia sunt *Symposium - Carmen de Phoenice - Carmen de Passione Domini* et *Carmen de Pascha*. Scribendi genere adeo eminebat, ut Cicero christianus appellatus fuerit. Dicitur tamen a Hieronymo in superstitionibus gentilium refellendis solidior, quam in religionis dogmatibus confirmandis.

EUSEBIUS EP. CAESAREEN. (f. a. 325). Scripsit opus quod habet duas partes: prior vocatur *Chronicon*, altera *Chronicus Canon*. Integrum opus ex textu Armeno edidit S. B. Ausercher monachus Mechitarista, Venetiis 1818. - Libros *decem*

Historiae ecclesiasticae - Libros quindecim *Praeparationis Evangelicae* - LL. *demonstrationis Evangelicae*, cuius operis ex viginti libris nonnisi 10 supersunt - L. *de Martyribus Palaestinae* - L. *contra Hieroclem* - LL. 2. *contra Marcellum Ancyranum* - LL. 3. *de Theologia ecclesiastica* contra eundem - LL. 4. *de vita Constantini M.* - *Orationem de laudibus eiusdem* - Libros 4. cum titulo *Eclogae prophetae*. Ex Comm. in Scripturis supersunt - *Comm. in 118. Psalmos Priores* - *Commentarii in Isaiam*, qui fere integri sunt. - Scripsit insuper *Canones sive Indices decem Harmoniae Evangeliorum* - *Libros tres Quaestionum Evangelicarum*, quarum excerpta breviata, seu capita selecta, primum edita sunt ab Angelo Maio - *Commentarium in Lucam*, qui ex parte hodie superest et specimen praebet unde cognoscatur, qua ratione Eusebius explanando Novo Testamento incubuerit - *Librum de locis Hebraicis*, qui est explicatio geographica omnium regionum, urbium et locorum quorum fit mentio in V. Test. Tandem *Opuscula 14.* Eusebio Caes. tributa a plerisque eruditis, hodie latine tantum exstant et agunt *de fide* adversus Sabellium, *de resurrectione et ascensione Domini*, *de incorporali et invisibili Deo*, *atque de incorporali anima et spirituali cogitatu hominis*, *de operibus bonis et malis* etc. Caute legendus cum in variis locis voces et phrases de filio Dei minus aptas et Arianis erroribus faventes usurpaverit. Editio, quae omnia complectatur opera in unum collecta, adhuc non exstat.

IULIUS FIRMICUS MATERNUS (f. a. 336). Scripsit *Librum de errore profanarum Religionum*. Edit. Argentor. 1562 in 8.º

S. EUSTATHIUS EP. ANT. († a. 360). Ex eius scriptis integra exstat sola *Dissertatio de Engastrimytho adversus Origenem*. Ex aliis scriptis nonnisi pauca *Fragmenta* supersunt. Scripsit autem Libros octo *contra Arianos* - *Tractatum* seu *Orationem in illud* « Dominus creavit me in initio viarum suarum » (Prov. 8. 22.) item in illud: « Comedite panem meum » (Prov. 9. 5.), *Librum de anima*. Denique aliquot Psalmorum inscriptiones explanavit et Psalmos quosdam interpretatus est. *Epistolae* eius omnes interciderunt - *Commentarius in Hexämeron*, sive potius *Chronicus liber*, incipiens ab Hexämeronis i. e. creationis sex diebus peractae expositione ac dein usque ad tempora Iudicum perducens sacram historiam, illi abiudicatur ab Eruditis.

Scriptis praeterea *Allocutionem ad Imperatorem Constantium*, quae in Concilio Nicaeno ab ipso habita fertur.

S. IACOB. NISIB. († a. 338 vel 350.) Feruntur hodie *Tractatus* seu *Sermones octodecim*, qui ab auctore lingua syriaca vel armeniaca conscripti, nunc armeniace tantum exstant.

S. ATHANASIUS EP. ALEXANDRIN. (f. a. 350). Intrepidus fidei defensor contra Arianos aliosque sui temporis haereticos, interfuit Concilio Nicaeno. Opera eius sunt Libri 2. *contra Gentes* - *Orationes quatuor contra Arianos* - *Epistolae quatuor ad Serapionem* - quarum argumentum est eos refutare, qui perperam de Spiritu Sancto sentiebant. Liber de *Incarnatione Verbi Dei et contra Arianos* - Liber de *Trinitate et Spiritu Sancto* - Libri duo de *Incarnatione contra Appollinarium* - *Epistola ad Epictetum*, in qua confutatur tricotomia seu divisio hominis in corpus, animam et spiritum - *Epistola ad Adelphium* - *Epistola ad Maximum* - *Sermo maior de Fide* - *Expositio Fidei* - *Epistola ad Iovinianum Imperatorem* - *Epistola de Nicaenis Decretis* - *Epistola de sententia Dionysii* - *Historia Arianorum ad Monachos* - *Epistola ad Serapionem de morte Aarii* - *Encyclica ad Episcopos* - *Epistola ad Episcopos Aegypti et Lybiae* - *Epistola de Synodis* - *Epistola ad Afros Episcopos* - *Tomus* (seu *Epistola Synodica*) *ad Antiochenos* - *Epistola ad Rufinianum* - *Apologia contra Arianos* - *Apologia ad Imperatorem Constantium* - *Apologia de fuga sua* - *Vita S. Antonii Abbatis* scripta ad Monachos instituendos - *Epistola ad Marcellinum* de interpretatione Psalmorum - *Expositiones in Psalmos*. (Alia quoque exstat sub eius nomine - *Interpretatio Psalmorum*) - *Epistola ad Dracontium* - *Epistola ad Amunem*. Hisce operibus adiugendae sunt complures aliae epistolae minores, *exhortatoriae*, *consolatoriae* et *festales* et multa fragmenta, quorum tamen plerorumque authenticitas dubia est. - Symbolum quod Athanasianum dicitur, non videtur eitribuendum tum quia continet perspicuas contra haereses formulas Athanasio posteriores, tum quia non continet vocabulum *ὁμοούσιον* ab ipso tantopere propugnatum. Censeri potest scriptum fuisse vel medio vel exeunte seculo V. Stylus Athanasii, iuxta Photium, elegans simul ac splendidus est. Tanta vero erat in Athanasio ingenii vis et morum sanctitas, ut vita eius Episcopatus norma esset, et ipsius dogmata pro fidei orthodoxae lege haberentur. Ed. omnium praestantissima est Maurina Pa-

ris. 1698 Tom. II. in tribus Vol. in fol. Huic tamen editioni adiungi debent, quae idem B. de Montfaucon in nova Collect. Patrum Graecorum T. II. Paris. 1706 in lucem emisit.

S. CYRILLUS HIEROS. (f. a. 350). Scripsit *Catecheses* 23, quarum 18 ad illuminandos catechumenos, 5 vero quae appellantur mystagogicae, ad illuminatos seu neophytos, qui baptisma susceperant, habitae sunt. In primis illis sermo est praesertim de symbolo et oratione dominica, in his de Trinitate et aliis mysteriis, de quibus post baptisma erudiebantur fideles¹. Scripsit insuper Homiliam *in Paralyticum ad piscinam iacentem - Epistolam ad Constantium* - Aliae eius Homiliae perierunt, ex quibus *Fragmenta* quaedam, licet non extra omne dubium posita, adhuc supersunt. Ed. princeps prodiit Viennae in Austria 1560. in 4. Omnium vero praestantissima est quam gr. et lat. curavit A. Toutée ex Congreg. S. Mauri Paris. 1720 rec. Venetiis 1763 fol. Nova edit. prodiit Monachii an. 1848 V. I. in 8.

S. HILARIUS PICTAV. (f. a. 355.) Opera eius sunt Libri 12. *de Trinitate* - Liber *de Synodis* seu de fide Orientalium - *Apologetica ad reprehensores Libri de Synodis* - Liber. I. *ad Constantinum Augustum* - Liber. II. *ad Constantinum Augustum* - Liber *contra Constantium Imperatorem* - Liber elegans *contra Auxentium* vel *contra Arianos* - *Hilarii Epistola seu Libellus Sermo de dedicatione Ecclesiae* - Liber *de Filii et Patris unitate* - Liber *de essentia Patris et Filii*. Supersunt etiam fragmenta XV ex opere historico, in quo potissimum Concilii Ariminensis historia descripta est, utrum vero quibusdam in locis interpolata sint, non satis liquet. Tandem remanent - *Commentarii in Psalmos* - *Commentarius in Evangelium Matthaei* - *Epistola ab Abraham filiam suam* - *Hymnus ad eandem missus* - Iudicium Hieronymi de Hilarii scriptis hoc est: Hilarium legi posse sine errandi periculo. Editio omnibus fere numeris absoluta adornata est a P. Coustant ex Cong. S. Mauri Paris. an. 1693. Eadem editio, novis curis aucta, per Scip. Maffei

¹ In sacratoribus fidei capitibus proponendis, Christus ipse secutus est legatisque suis prosequendam praestituit certam reticentiae ac progressionis oeconomiam, qua simul hominum infirmitati, fidelium tutelae, honori mysteriorum prospiceretur. Inde factum est, ut per aliquot continenter saecula, externis hominibus ad suscipienda mysteria nondum praeparatis, non modo sacramenta omnia christiana, sed nonnulla etiam dogmata prudenter celarentur. Ex eadem vero disciplina repetendus est catechumenorum coetus in ordines *audientium, prostratorum, competentium* idcirco tributus, ut catechumeni per gradus instructi atque probati, mysteriorum denique participes fierent.

prodiit Veronae an. 1730. 2. Vol. fol. quae recusa est, sed mendis scatens, Venetiis 1749. fol.

PHOEBADIUS AGINENSIS EP. (f. a. 358.) Arianorum doctrinae insectator acerrimus, exaravit *librum contra Arianos* ad secundam formulam sirmiensem profligandam. Aliud quoque praeclarum opus conscripsit *de fide orthodoxa contra Arianos*, quod ab aliis minus recte inscribitur *de filii divinitate et consubstantialitate* vel simpliciter *de Fide* atque perperam a nonnullis S. Gregorio Nazianzeno, S. Ambrosio, aut Gregorio Baetico, tribuitur. Denique eiusdem auctoris est *libellus fidei*, quod brevem et claram expositionem fidei continet.

LUCIFER CALARIT. (f. a. 360.) Praeter aliquot Epistolas, exstant ab eo scripti Libri duo *pro Athanasio* - Liber *de non conveniendo cum haereticis* - Liber *de regibus apostaticis* - Liber *de parcendo in Deum delinquentibus* - Liber inscriptus: *Moriendum esse pro Dei filio*. In omnibus eius operibus emicat igneus zelus gloriae Dei veraeque fidei, promptissimus S. Scripturae usus, et vis magna dicendi. Sermo rudis et incomptus est. Ed. optima est fratrum Coleti Venet. an. 1778. fol.

S. EPHREM SYRUS (f. a. 362.) Ex ipsius Commentariis in Scripturam adhuc habentur syriace, *Explanatio in Pentateuchum, in libros Iosue et Iudicum et in lib. 4. Regum*, item *Explanatio in lib. Iob, in Isaiam, Ieremiam, Lamentationes Ieremiae, Ezechielem ac Danielelem, denique ex Prophetis minoribus in Oseam, Ioel, Amos, Abdiam, Michaeam, Zachariam, et Malachiam*. Armeniace exstant eius *Expositio harmoniae Evangeliorum et Commentarii in Epistolas S. Pauli*, excepta Epistola ad Philemonem - *Sermones XII de Paradiso Eden* - *Sermones XII exegetici*, quibus quaedam S. Scripturae dicta vel facta explanantur, et quibus adjungi debent *Scholia Ascetica in quosdam S. Scripturae locos, Tractatus de Sacerdote Heli* - *laudatio Psalmorum, et Ps. 72. brevis explicatio* - *quaestiones breves in S. Scripturam, et fragmenta aliquot exegetica*. - Praeterea habentur ipsius *Sermones polemici 56 adversus haereses* - *Sermones polemici 80 adversus Scrutatores*, quos excipiunt *Sermones 7 de Margarita, seu de Fide*, aliique tres simpliciter *de Fide* inscripti - *Sermo adversus Iudaeos* - *Sermones 13 de Nativitate Domini* - *Sermones de Sanctis* - *Sermones quatuor de libero humanae voluntatis arbitrio* - Hos subsequuntur *Sermones* qui proprie dicuntur *Morales et Ascetici*

- *Paraenese* 76 seu hortationes ad poenitentiam - *Necrosima* seu *Canones funebres* 85 vario metro conscripti - *Testamentum*. Opera dubia sunt, *Sermo uterque in Mulierem peccatricem, quae unguento Dominum unxit.* - *Sermo de virtutibus et passionibus* - *Sententiae ex Operibus S. Ephremi eiusque vita selectae, et dicta S. Ephremi.* Eius scripta captu facilia sunt, praeferuntque hominem in studio divinarum litterarum exercitissimum. Editionem Oper. S. Ephrem cum accuratissima versione curarunt ab anno 1732 Petrus Benedicti S. I. et Josephus Assemani.

S. ZENO VERONEN. (f. a. 362.) Reliquit tractatus 77 *de fide, spe et charitate, de iustitia, de pudicitia, de humilitate, de timore Dei, naturali et supernaturali, de avaritia etc.*; praeterea breviores *Tractatus de aeterna Filii Dei generatione eiusque divinitate* contra Arianos - *De Sanctis quibusdam Veteris Testamenti* et de aliis argumentis. Ed. luculenta facta est Veronae an. 1793 a Ballerini, recusa cum nova appendice Augustae Vindel. an. 1758.

S. BASILIUS CAES. (f. a. 365.) OPERA DOGMATICA S. Basilii sunt, *Libri quinque adversus Eunomium* quorum tres priores certo Basilium auctorem habent, posteriores dubii censentur a Garnerio et a Marano, sed plerique eorum authentiam admittunt, ac *Liber de Spiritu Sancto*: - OPERA EXEGETICA sunt: *Homiliae IX in Hexaëmeron* - *Homiliae in Psalmos nonnullos* quae numero duodeviginti habentur, sed nonnisi quatuordecim certo genuinae sunt, scilicet *Hom. in Ps. 1, 7, 14, 28, 29, 32, 33, 44, 45, 48, 59, 61, 114, 115.* Duplex porro exstat homilia in Ps. 14 et in Ps. 28. sed *homilia altera* in Ps. 14 quamvis doctrinam Basilio haud indignam contineat, dubia tamen est ob insignem styli diversitatem, altera vero hom. in Ps. 28. iure ab omnibus reiicitur. OPERA ASCETICA recensentur *Tractatus tres ascetici*, scilicet *Praevia institutio ascetica* seu hortatio ad eos qui christianam perfectionem sectantur - *Sermo asceticus et exhortatio de renuntiatione saeculi et perfectione spiritali, et Sermo de ascetica disciplina*, seu quomodo monachum ornari oporteat: praeterea Libelli duo, scilicet *Prooemium de iudicio Dei* et *de Fide.* OPERA MORALIA octoginta *Regulis* continentur in plura iterum capita divisis - Inter genuina eiusdem opera adnumerandae etiam sunt *Homiliae diversae 24 et Epistolae 325.* - Spuriis reiectis operibus, dubiis accenseri debent praeter Ho-

miliis superius commemoratas, *Commentarius in Isaiam - Libri duo de Baptismo - Constitutiones monasticae: Breves duo Tractatus Ascetici - Homilia adversus calumniatores SS. Trinitatis*, altera *de Spiritu Sancto*, altera *in sanctam Christi generationem*, et alia *de Libero arbitrio*. Denique *Homilia in aliquot Scripturae locos dicta in Lacizis*; - *Precatio quaedam pro inimicis, amicis et benefactoribus* et alia *precatio et exorcismus super homine vexato ab impuris spiritibus*, denique *Liturgia S. Basilii*, quae partim mutila, partim aucta a recentioribus exhibetur. Basilii meruit panegyrum a Nazianzeno et Magni titulum a Theodoreto, quem etiamnum apud omnes obtinet. Stylus purus et elegans est. Praestantissima Ed. prodiit cura DD. Garnerii et Marani Paris. an. 1721. - 1730. III T. in fol.

S. EPIPHANIUS (f. a. 365.) Salaminae in Cypro Episcopus. Edidit *Anchoratum* sic dictum, quia animum de vita ac salute fluctuantem moderatur et firmat ut anchora - *Panarium* seu tomos 7 contra 80 haereses - *Recapitulationem seu Epitomen Panarii - Librum de ponderibus et mensuris - Librum de duodecim gemmis - Ep. 1. ad Ioannem Hierosolymit. - alteram ad Hieronymum*. Dubia vero sunt opera sequentia: *Physiologus* seu potius *ad Physiologum*, et *Commentarius in Canticum Canticorum*. Epiphanio de chronologia loquenti parum fidendum est, plerumque enim ostendit in re chronologica minimam possuisse curam.

S. DAMASUS R. P. (f. a. 366.) Complures epistolas et varia carmina posteris reliquit, quae partim ad fidem, partim ad ecclesiasticam disciplinam et ad acta martyrum pertinent. Ex epistolis eius octo aut novem supersunt, aliae integrae, aliae ex parte; ex carminibus exstant 37. *Epitaphia* quibus ille memorias plurium martyrum conservavit. Opera eius ed. Merenda Romae an. 1754. Hunc vero Pontificem non esse auctorem Chronici, seu libri Pontificalis, conveniunt omnes eruditi.

S. OPTATUS MILEV. (f. a. 368.) Scripsit Libros septem de *Schismate Donatistarum* quibus totius schismatis originem et progressum aperit ac schismaticorum fraudes et mendacia refellit. Stylus Optati virilis est, vehemens et pressus; mentem suam subtilissime et acutissime exprimit.

S. AMBROSIIUS EP. MEDIOLAN. (f. a. 370). Plura reliquit opera inter quae primum locum occupant *Libri 5. de fide* semper in

summo pretio habiti - *Libri 3 de Spiritu Sancto* - *L. de Incarnationis Dominicae Sacramento* - *L. de mysteriis* - *Libri 2 de Poenitentia* - *Libri 2 de excessu fratris sui Satyri* (seu de fratris obitu). His accedunt *Hexaëmeron* - *L. de Paradiso* - *Libri 2 de Cain et Abel* - *L. de Noë et Arca* - *Libri 2 de Abraham* - *L. de Isaac et anima* - *L. de bono mortis* - *L. de fuga saeculi* - *Libri 2 de Iacob et beata vita* - *L. de Ioseph Patriarcha* - *L. de benedictionibus Patriarcharum* - *L. de Elia et ieiunio* - *L. de Nabuthe* - *L. de Tobia seu adversus foeneratores* - *LL. 4 de interpellatione Iobi et David* - *Duae Apologiae Prophetae David* - *Enarrationes in 12 diversos Psalmos* - *Expositio in Psalmum 118.* - *Expositio Evangelii secundum Lucam* - *Libri 3 de officiis Ministrorum* - *L. de viduis* - *Libri 3 de virginibus ad Marcellinam* - *Unus de Virginis institutione et S. Mariae virginitate perpetua* - *L. de Virginitate* - *Exhortatio Virginitatis*. Praeterea eius opera sunt: *Consolatio de obitu Valentiniani* - *Oratio de obitu Theodosii* - *Sermo contra Auxentium de Basilicis tradendis* - *Sermo in translatione reliquiarum SS. Gervasii et Protasii* - *Epistolae 9 et duodecim Hymni*. Caetera scripta temporum iniuria exciderunt. Opera dubia sunt *Libri sex de Sacramentis* - *Apologia altera Prophetae David et Ordo Ambrosianus*. *Commentarius* vero in *Cantica Canticorum* concinnatus est ex eius operibus, et ita etiam dicendum de *Expositione Fidei secundum Symbolum Nicaenum*. Ambrosius Ecclesiae columna fuit appellatus, delectat suis scriptis et instruit. Stylus concisus, argutus et nobilis est. Ed. praestantissima est illa Maurinorum Paris. an. 1686-90. II Vol. fol. recusa Venet. 1748 - 51. VIII. T. in f.

TITUS EP. BOSTREN. (f. a. 378). Scriptis mandavit libros 4 *contra Manichaeos*, quorum tres priores integri adhuc exstant.

S. PHILASTRIUS EP. BRIX. (f. a. 380). Scripsit librum *de Haeresibus*, editum Amburgi an. 1721, Brixiae an. 1738. Notandum vero est in hoc opere, vocabulum *haereseon* sensu latissimo usurpari, quo non solum errores dogmaticos, sed etiam sententias erroneas et opiniones omnes, quae a communibus discrepant, ferit auctor.

S. PACIANUS BARC. (f. a. 370). Scripsit *Epistolas 3 ad Sympronianum novatianum* - *Paraenesim sive adhortatorium libellum ad poenitentiam* - *Sermonem de Baptismo*. Praeclare disserit S. Pacianus de Ecclesia Catholica eiusque potestate

remittendi peccata. Ed. optima est in Galland. Biblioth. T. VII. inde recusa a Migne.

S. GREGORIUS NAZIANZENSIS († a. 389). Orationes 46 hodie supersunt, inter quas principem locum tenent *Orationes V de Theologia - Duae invectivae in Iulianum Imper. - una exegetica in Matthaeum - Oratio Apologetica de fuga sua*, quam nonnulli codd. inscribunt *Tractatum de Sacerdotio - Oratio de pauperum amore - Orationes de Pace tres*. His accedunt *Orationes festivales*, quae aliquando pertractant dogmata, aliquando de moribus formandis agunt, et huc pertinent *Oratio in Christi Nativitatem - Oratio in Sancta Lumina* (i. e. festum Epiphaniae) - *Duae in sanctum Pascha - Oratio in novam Dominicam* (i. e. Dominicam in Albis) - *Oratio in S. Pentecostem - Orationes panegyricae et funebres* - et *Orationes per varias occasiones habitae*. Tandem supersunt *Epistolae 242, et plusquam 40 Poëmata*. Omnium iudicio fuit Gregorius in omni disciplinarum genere praestans, in Theologia summus. Stylus grandis, sublimis, maiestate plenus est. Ed. praestantissima eademque rarissima est quam adornarunt D. Clemencet (ex Cong. S. Mauri) et D. A. B. Caillau: tomus I. prodiit Paris. an. 1778 fol., tom. vero II. lucem aspexit ibid. 1840.

S. GREGORIUS NYSSEN. (f. a. 371). Supersunt ipsius *Oratio Catechetica magna*, cuius ultimae 26 lineae Cap. ultimi aliunde huc translatae sunt - *Libri seu Orationes 12 contra Eunomium - Tractatus de fide ad Simplicium - Antirrheticus adversus Apollinarium - Alius Tractatus ad Theophilum contra Apollinarium - Tractatus de anima et resurrectione - Liber contra fatum - Tractatus ad Hierium Cappadociae Praefectum de infantibus qui praematura morte abripiuntur - Sermo adversus Arium atque Sabellium - Sermo de Spiritu Sancto adversus Macedonianos Pneumatomachos - Explicatio Apologetica seu liber in Hexaëmeron - Liber de hominis opificio - Liber de vita Mosis seu de vita perfecta - Epistola de Engastrimytho seu Pythonissa - Libri duo de Psalmorum inscriptionibus - Homiliae octo in Ecclesiasten - Expositio Cantici Canticorum ad Olympiadem - De Oratione homiliae quinque - De beatitudinibus homiliae octo - Tractatus tres de perfectione christiana - Liber de virginitate - Epistola canonica ad Letoium - Orationes morales quibus aut singulas virtutes commendat, aut vitia quaedam redarguit, et praesertim abusum differendi ba-*

ptisimum ¹ - *Oratio de Deitate Filii et Spiritus Sancti et de fide Abrahami - Oratio in diem Luminum i. e. Epiphaniae - Orationes quinque de Resurrectione Domini in festum Paschatis - Oratio in Christi Ascensionem - Oratio in Pentecosten. - Encomia seu orationes duae in S. Stephanum protomartyrem - Oratio de S. Theodoro Mart., et tres in 40 Martyres - Orationes in laudem S. Basilii Magni, S. Ephrem Syri, S. Meletii, in funere Pulcheriae, et Flaccillae Augustae - Sanctorum vitae quaedam - Oratio de vita S. Gregorii Thaumaturgi - Vita S. Macrinae sororis - Epistola de euntibus Hierosolymam - et epistola ad sorores Eustathiam et Ambrosiam filiamque Basilissam. Aliae quoque exstant S. Gregorii epistolae 21 serius demum repertae. Dubius est *Liber ad Eustathium de SS. Trinitate, et quod Spiritus Sanctus sit Deus - Epistola vero ad Evagrium monachum* S. Gregorio Nysseno potius tribuenda videtur. Gregorius tanta auctoritate eminebat, ut in Concilio Nicaeno II Pater Patrum ab omnibus appellatus fuerit. Ed. Paris. an. 1615-1618. 2 vol. in fol. et an. 1638. 3 vol. in fol.*

S. SIRICIUS R. P. (fl. a. 381). *Sex vel septem* reliquit epistolas, quibus non solum varios damnavit haereticos, verum etiam disciplinam ecclesiasticam saluberrimis decretis instauravit.

S. HIERONYMUS (f. a. 385). Stridone in Dalmatia natus, litteras profanas et pietatem Romae edoctus est, ubi trigesimo aetatis anno proximus, baptismum suscepit. Augendae eruditionis studio Aquileiam primum discessit, indeque peragrata Gallia, in Patriam reversus est. Profectus deinde in Orientem solitudinem Palaestinae incoluit. A Damaso P. M. Romam vocatus ei a litteris et consiliis fuit. Digressus postea ac perlustratis Aegyptii Monasteriis, in Palaestinam rediit, ac in Bethleem con-sedit, ubi post toleratam Barbarorum et Pelagianorum in coenobium incursionem obiit. Ex eius operibus supersunt *Vitae S. Pauli, S. Hilarionis et Malchi monachorum - Regulae S. Pachomii translatio latina - Interpretatio Libri Didymi de Spi-*

¹ Etsi quinque primis Ecclesiae saeculis sine iusta causa provecior aetas ad baptismum suscipiendum non infrequenter expectaretur, certum tamen est, episcopos passim in eum abusum invectos esse eosdemque numquam sive pueris catechesim, sive infantibus in periculo positis, baptismum prohibuisse. Quod vero attinet ad infantes extra periculum sitos, vetustiora paedobaptismi monimenta crescentem huiusmodi neophytorum numerum exhibent a medio circiter saeculo tertio ad medium saeculum sextum, quo demum civiles etiam poenae occurrunt iis irrogatae, qui suos infantes ecclesiae baptizandos non obtulissent.

ritu Sancto - Dialogus contra Luciferianos - L. de perpetua Virginitate B. M. V. - Libri 2 adversus Iovinianum - L. contra Vigilantium - L. contra Ioannem Hierosolym. - Apologia adversus Libros Rufini: - Dialogus adversus Pelagianos - L. de viris illustribus - de vitis Apostolorum - Epistola ad Desiderium - L. de nominibus hebraicis - L. hebraicarum quaestionum in Genesim - Comm. in Ecclesiasten - Interpretatio homiliarum duarum Origenis in Canticum - Graeca fragmenta libri nominum, hebraicorum - Comm. in Isaiam Libri 18 - Comm. in Ieremiam Libri 6. - Translatio homiliarum 9 Origenis in visiones Isaiae, quarum nona mutila est. - Commentaria in Ezechielem - Commentaria in Danielelem - Translatio homiliar. Origenis in Ieremiam et Ezechielem. - In Lamentationes Ieremiae Tractatus - Commentaria in prophetas Osee, Ioelem, Amos, Abdiam - Ionam - Michaeam - Naum - Habacuc - Sophoniam - Aggaeum - Zachariam - Malachiam - Commentaria in Evangelium S. Matthaei - Translatio Homiliarum Origenis in Evangelium Lucae - Comm. in Ep. ad Galatas: item ad Ephesios, in ep. ad Titum, ad Philemonem: Comm. in Librum Iob. - Interpretatio Chronicorum Eusebii Pamphili - Chronicon S. Hieronymi - Canon hebraicae veritatis seu continens Libros V. T. iuxta Hebraeorum canonem ex ipsis fontibus hebraicis translatos, ac triplici ordine distinctos. - Canon Novi Testamenti, complectens Libros N. T. ex graeco translatos. Supersunt denique Epistolae 150 in quatuor classes divisae secundum ordinem temporum in Bibl. Migne, quarum aliae ad Sacrae Scripturae intelligentiam conferunt, aliae dogmaticae, vel morales vel asceticae sunt, aliae denique historicae, consolatoriae et familiares. Fuit Hieronymus acerrimo ingenio praeditus, sacrisque litteris assidue vacavit. Eumdem vero S. Augustinus et maximi fecit et in difficillimis quaestionibus consulit. Ed. praestantissimam curavit Vallarsius Veronae an. 1734-42. XI. T. in fol. recusam et ab ipso emendatam Veronae an. 1766-72.

S. GAUDENTIUS BRIX. (f. a. 387). Ipsius exstant *Tractatus 21*; decem priores sunt *sermones paschales habiti ad Neophytos*; alii quatuor de *diversis Capitulis Evangelii agunt*, alii vero de *argumentis variis*. Stylus ipsius elegans est, facilis et amoenus, doctrina vero et praecepta praeclara. Ed. opt. est P. Galeardi quae Patavii prod. an. 1720. in 4°, recusa Aug. Vind. an. 1757 in 4°

RUFINUS AQUILEIEN. (f. a. 390). S. Hieronymi primum ami-

cus deinde adversarius fuit. Opera eius primigenia sunt *Historiae Ecclesiasticae Libri duo* - *Historia Monachorum* seu *Liber de vitis Patrum* i. e. *Monachorum Aegypti* - *de Benedictionibus Patriarcharum Libri duo* - *Commentarius in Symbolum Apostolorum* - *Apologia ad Anast. Pontif.* Plura vero opera ex lingua graeca in latinam transtulit, inter quae recenseri debet Eusebii Caesareensis historia in Libros novem contracta, in qua vertenda tanta libertate usus est, ut novum opus dici queat. Ex eo quod Rufinus iusto plus faveret Origeni, graves contentiones cum S. Hieronymo habuit. Ed. optima quae tamen ad finem perducta non est, prodiit Veronae an. 1745. f. T. I. continens etiam opera spuria.

S. AMPHILOCHIUS EP. ICON. (f. a. 391). Integra sola exstat eius *Epistola Synodica*. Caetera omnia dudum interciderunt ac nonnisi fragmenta supersunt, quae veteres nobis servarunt. Sunt vero eius opera dubia *Iambi ad Seleucum* et *Homiliae* aliquae, quae eius nomine circumferuntur.

DIDYMUS ALEX. († an. circ. 395 vel 399). Plurima elucubravit opera ex quibus supersunt - *Libri 3 de Trinitate* - *Liber de Spiritu Sancto* - *L. adversus Manichaeos* - *Breves enarrationes in epistolas canonicas*. Multa fragmenta *Expositionis* eiusdem in *Acta Apostolorum* ex Catena quadam excerpta collegit I. C. Wolf in suis *Anecdotis graecis*. Didymum toto orbe doctrinae laude celebratum et scholae catecheticae in urbe Alexandrina praefectum, S. Hieronymus, Rufinus aliique summi illius aetatis viri, tamquam magistrum venerati sunt. Edit. Colon. Helmstad et in *Bibl. PP.*

S. IOANNES CHRYSOST. (f. a. 398). Eius opera sunt *Homiliae 67 in Genesim* - *Sermones 8 in Genesim*. - *Sermones 5 de Anna* - *Homiliae 3 de Davide et Saule* - *Expositiones seu Homiliae in Psalmos circiter 60*. - *Homiliae in illud Prophetiae David: « Ne timueris cum dives factus fueris etc. »* Alia in eundem locum de eleemosyna - *Homilia in magnam hebdomadam et in illud. « Lauda anima mea etc. »* - *Homiliae 2 de Prophetiarum obscuritate* - *Commentarius imperfectus in Isaiam* - *Homiliae 6 in illud « Vidi Dominum »* (Is. c. 6). *Homiliae 90 in Matthaeum* - *Homiliae seu Conciones 7 de Lazaro et divite* - *Homiliae 88 in Iohannem* - *Homiliae 55 in Acta Apostolorum* - *Homiliae 4 in Principium Actorum* - *Homiliae 4 de mutatione nominum* - *Homiliae 32 in Epistolam ad Ro-*

manos - Homiliae 44 in Epistolam I. ad Corinthios - Homiliae 30 in II ad Corinthios - Homiliae 3 de legibus Conubii seu de matrimonio - Homiliae tres de verbis Apostoli: « Habentes eundem spiritum fidei etc. » Commentarius in Ep. ad Galatas - Homiliae 24 in Epistolam ad Ephesios - Homiliae 15 in Ep. ad Philippenses - Homiliae 12 in Epist. ad Colossens. - Homiliae 11 in Epist. I. ad Thessalonicenses - Homiliae 5 in Epist. II. ad Thessalonicenses - Homiliae 18 in 1 ad Timotheum - Homiliae 10 in II. ad Timotheum - Homiliae 6 in Epistolam ad Titum - Tres in Epist. ad Philemonem - Homiliae 34 in Epist. ad Hebraeos. Item Homiliae 8 adversus Iudaeos - Homiliae 12 contra Anomoeos quae etiam inscribuntur de Incomprehensibili - Homilia de resurrectione mortuorum - Homilia de Baptismo Christi et de Epiphania - Homiliae 2 de prodicione Iudae - Homiliae 2 de Cruce et latrone - Homilia de Ascensione Domini - Homiliae 2 de S. Pentecoste - Homiliae de laudibus S. Pauli Apostoli - Homiliae de Sanctis nonnullis Vet. Testamenti - Homiliae in sanctos Martyres, quarum tres tantum supersunt - Homiliae in diversos Sanctos Novi Testamenti - Homilia in laudem Theodosii Magni. - Homilia in laudem Diodori Episcopi Tarsensis. Praeterea reliquit Catecheses duas ad illuminandos - Homilias 3 de Diabolo tentatore - Homilias 9 de Poenitentia - Sermones 2 de consolatione mortis - Homilias 21 de Statuis ad populum Antiochenum habitas - Homilias aliquot de terrae motu - Homilias 6 in Oziam (seu de Seraphinis) Homilias in illud Isaiae: « Ego Dominus Deus feci lumen. » Homilias in illud Ieremiae: « Domine non est in homine via eius. » Interpretationem in Danielis Capit. 13. - Homilias in illud Ioannis: « Filius ex se nihil facit. » - Homiliam contra ludos et theatra - Homiliam in illud: « Hoc autem scitote etc. » Homiliam de perfecta charitate - Homiliam de continentia - Synopsim Scripturae Sacrae - Homiliam aliam in Natalem Christi diem - Homiliam de legislatore - Homiliam in illud Matth: « In qua potestate haec facit etc. » Eius autem opera dogmatica sunt: Demonstratio contra Iudaeos et Gentiles quod Christus sit Deus - Liber in S. Babylam contra Iulianum et contra Gentiles. Opuscula Moralia vero recensentur: Paraenesis ad Theodorum lapsum Libri 2. - Libri 2 de compunctione - De fato et provid. Orationes 6. - Orat. 2 de pre-

catione - Libri 3 adversus oppugnatores vitae monasticae, quibus ob materiae similitudinem iungi potest opusculum de Comparatione regis et Monachi - Libri 3 de Providentia Dei ad Stagirium Monachum - Libri 6 de Sacerdotio - Liber de virginitate - Tractatus 2 ad viduam iuniorem - Libri 2 contra eos qui subintroductas habent Virgines - Liber inscriptus qui seipsum non laedit, eum nemo laedere potest, seu quod nemo laeditur nisi a seipso - Liber ad eos qui scandalizati sunt ob adversitates - Dubia est homilia in Davidem Regem et Paulum Apostolum de poenitentia et in varia dicta Psalmistae, quae ad Christi finem pertinent, et quod non debemus desperare de salute nostra - Dubium pariter est Prooemium in Psalmos. Denique ab eo prodire epistolae 238 quas omnes, una excepta, in ultimo exilio scripsit. Eclogae ex diversis homiliis Ioannis Chrysostomi concinnatae, non quoad formam, sed quoad substantiam illum auctorem habent. S. Ioannes Chrysostomus fuit vir ingenii incomparabilis atque universi orbis lumen et Doctor. Stylus eius perspicuus, splendidus et atticus est, eloquentia aurea. Editio praestantissima est quam adornavit gr. et lat. B. de Montfaucon Paris. an. 1718-38. XIII vol. in fol. recusa Venetiis an. 1734 - Paris. an. 1839 ¹.

¹ Inter alios viros qui hoc seculo Ecclesiam scriptis illustrarunt, enumerandi sunt S. PACHOMIUS qui obiit an. 349, S. ANTONIUS ABBAS defunctus an. 356, RHETICIUS EPISCOPUS AUGUSTODUNENSIS (circa ann. 414) in Galliis celeberrimus, qui a S. Augustino inter Ecclesiae Patres refertur. Scripsit *Commentarios in Canticum Canticorum et Volumen adversus Novatianum*, sed eius opera prorsus perierunt. — IUVENCUS, floruit circa annum 330: ex eius operibus duo hodie exstant, scilicet *Historiae Evangelicae libri quatuor*, in quibus exametris versibus vitam Iesu Christi poetice describit. Hoc opus Gelasius Papa summis laudibus extollit et ferme operibus SS. Patrum exaequat: *Liber in Genesim*, quo versibus exprimit quaecumque Moyses in toto libro Geneseos enarravit. — EUSEBIUS VERCELLENSIS cuius hodie remanent *epistolae tres, Codex latinus*. Edidit etiam *Commentarios Eusebii Caesareensis*, quos de graeco in latinum verterat, haec autem versio aetatem non tulit. Exstat denique ipsius *Expositio fidei de Sma Trinitate et Symbolum simile Athanasiano*, quae opera recens detecta sunt. — MARIUS VICTORINUS scripsit *adversus Arium Libros quatuor* more dialectico, sed valde obscuros et caute legendos, quippe nonnulla ad regulam catholicam minus expensa exhibent: *Opusculum de recipiendo*, quod non est nisi epitome praedictorum librorum: *Opusculum de generatione divini Verbi: Hymnos tres de Trinitate*, caute pariter legendos — *Libellos duos contra Manichaeos*, quorum alter *contra duo principia Manichaeorum et de vera carne Christi* inscribitur, alter vero agit de verbis Scripturae « Factum est vespere et mane dies unus » *Commentarios in Apostolum* seu in Epist. S. Pauli ad Galatas, ad Philippenses et ad Ephesios. Dubium est *opusculum de physicis*, seu adversus illos philosophos, qui argumentis physicis narrationem mosaicam et evangelicam de creatione mundi ex nihilo, de primo peccato, etc. impugnabant. HOSIUS CORDUBENSIS EP. scripsit *epist. ad Constantium* in qua eum monet, ne contra ius sese rebus ecclesiasticis immisceret. — EUSEBIUS EMESEUS (†368) qui *expositionem*

SAECULO V.

S. CHROMATIUS AQUILEIENSIS (fl. a. 400). Illum sui temporis episcopum doctissimum et sanctissimum vocat S. Hieronymus. Scripsit homilias aliquas, quarum tres cum fragmentis aliarum supersunt in Bibliot. PP.

S. HILARIUS ARELATEN. (f. a. 400). Primum Lirinensis Monachus sub S. Honorato, dein eius in Arelatensi Episcopatu successor exstitit. Opera eius sunt *Sermo de Vita S. Honorati praecessoris sui* - *Epistola ad S. Eucherium* - *Sermo seu narratio de miraculo S. Genesii Martyris Arelatensis* - *Carmen in natali Machabaeorum Martyrum*. Alia plura eius opuscula temporum iniuria interciderunt - Disciplinae ecclesiasticae fuit strenuus vindex ac maximo ingenio polluit. Opera eius recusa sunt a Balleriniis in editione operum S. Leonis.

PRUDENTIUS (f. a. 405). Scripsit *Libros 2 contra Symmachum* - *Apotheosim seu Librum de Divinitate* - *Hamartigeniam*

dedit epistolae ad Galatas libris decem comprehensam; *Homilias in Evangelia*; et *Commentarium in Genesim*, ex quibus nonnisi fragmenta supersunt; opuscula nonnulla graeca, quae ipsius nomine exstant, scilicet *Oratio de adventu et annuntiatione Ioannis Baptistae apud inferos*; *Oratio de prodicione Iudae*; *Oratio in Parasceve* et fragmenta ex deperditis eius operibus in unum collecta graece edita sunt a C. G. Augusti. Elberfeldi an. 1829. — ASTERIUS Amasiae in Ponto Episcopus multa scripsit, ex quibus hodie supersunt viginti circiter *homiliae*, quae exceptis *homiliis adversus avaritiam, in festum Calendarum, de poenitentia, de ieiunio ac de divortio*, vel singulos quosdam locos Sacrae Scripturae explanant, vel laudes Sanctorum praedicant. — TIMOTHEUS EP. ALEXANDRINUS († a. 385) praeter *historiam monachorum* hodie deperditam et *brevem epistolam ad Diodorum Tyri* Episcopum, quam Facundus asservavit, reliquit *responsa canonica*, quae Epistolis canonicis ss. Patrum inserta habentur, et varia dubia de ecclesiastica disciplina scite solvunt. — S. MACARIUS SENIOR († a. 390 vel 391). Sub eius nomine circumferuntur *homiliae 50* et *opuscula septem ascetica*, quae tractant de cordis custodia, de perfectione spirituali, oratione, patientia etc, haud immerito tamen ob silentium veterum et vestigia semipelagianismi illic obvia dubitatur, utrum S. Macarius, an iunior aliquis scriptor quem H. J. Floos Simeonem Metaphrastem esse contendit, illorum operum auctor sit. — MACARIUS IUNIOR († a. 395) cui tribuitur a nonnullis *Sermo de excessu iustorum et peccatorum*, quorsum scilicet eorum animae e corpore demigrent ac quomodo se habeant; et *S. Macarii Alexandrini abbatis Nitriensis Regula ad Monachos* cui adiecta est epistola monachis inscripta et egregiis sententiis referta. — EVAGRIUS PONTICUS (fl. a. 380). Ex eius operibus supersunt *Monachus seu de vita activa (liber practicus)*, quo in scripto egregia vitae sanctioris praecepta tradit: *Rerum monachalium rationes* quae undecim capitibus exhibent delineationem officiorum conditionis monasticae: *Libellus de octo vitiosis cogitationibus*; *Variae sententiae* breves, quae ad vitam spiritualem ducunt; *Sententiae ad eos, qui in coenobiis habitant* nec non *sententiae ad Virgines Deo sacratas*, in quibus Proverbia Salomonis imitatus est. Supersunt denique fragmenta ex aliis scriptis deperditis.

seu carmen de origine peccatorum - Cathemerinon seu Librum hymnorum quotidianorum - Peristephanon et Diptycon seu Enchiridion (i. e. Manuale V. et N. Testamenti). Prudentius poetarum Christianorum optimus habetur. Ei debemus descriptionem cuiusdam basilicae romanae, quae labentibus annis periit, et cultus, quem christiani exhibebant SS. Martyribus.

SULPITIUS SEVERUS (f. a. 405). Presbyter Aginensis Ss. Phae-badio, Augustino, Hieronymo, Paulino familiaris et S. Martini discipulus. Ex eius scriptis habemus *duos Libros Historiae Sacrae* a mundo condito usque ad an. post Christum 400. - *Vitam S. Martini, ac de morte ac virtutibus eiusdem Sancti - Epistolae tres*; denique tres etiam *Dialogos inter Gallum et Posthuvianum habitos*, quorum primus de Monachorum Orientalium virtutibus et miraculis, reliqui duo de S. Martini virtutibus agunt. Ex multis eius Epistolis septem circumferuntur Severi nomine inscriptae, quarum ultimae quatuor, supposititiae noscuntur. Editionem valde correctam dedit Hieronymus de Prato anno 1741.

S. ISIDORUS PELUS. (f. a. 412). Ex eius operibus non supersunt hodie nisi 2000 circiter epistolae in quinque Libros distributae, quae elegantiam fere atticam ac summum ingenii acumen exhibent. Unica Ed. quae omnes complectitur prodiit Paris. 1638. - P. Possinus aliam Romae curavit 1670, quam inscripsit « *Isidorianae collationes.* »

SYNESIUS EP. PTOLEMAIDOS (f. a. 412). Opera eius sunt *Oratio de Regno - Liber de dono ad Paeonium - Aegyptus* (sive) *L. de Providentia - L. de Insomniis - Liber de ipsius vitae instituto - Calvitii encomium - L. de Dione et Philostrato - L. Catastasis - Constitutio Sinesii - Sermo de dono Astrolabii - Epistolae 156. - Homiliae 2, hymni 10.* Synesius philosophicis studiis et humanioribus magis inclaruit, quam theologis. Ed. praestantior prodiit Paris 1612.

S. CYRILLUS ALEX. EP. (f. a. 415). Concilio Ephesino Generali III. praefuit nomine S. Caelestini I. P. M. ac haereticos omnes, praesertim vero Nestorianos, indefesso studio et mirabili successu impugnavit. Ex eius scriptis supersunt *Fragmenta in Acta Apostolorum - Explanatio in Epist. ad Romanos - Item in Epist. I. ad Corinth. - in Epist. II. ad Corinthios - in Epist. ad Hebraeos - Fragmenta Comm. in Epist. B. Iacobi Apostoli, item in 12 Prophetas minores - in Epist. I. B. Petri - in Epist. II. B. Petri - in Epist. I. S. Ioannis - in Epist. Iudae*

- *LL. XVII. de adoratione in Spiritu et Veritate* - *Glaphyra* seu Commentaria scita et elegantiora in loca selecta Pentateuchi - *Comm. in Isaiam* - *Fragmenta aliqua in Cantic. Moysis* - *in Cant. Annae* - *in Proverbia* - *in Canticum Cantic.* - *Fragmenta in Ieremiam, Baruc et Danielelem* - *Fragmenta Comm. in Matth. et Lucam* - *Comm. in Evang. Ioannis* - His addi debent *The-saurus de Sancta et Consubstantiali Trinitate* - *de Trinitate Dialogi 7.* - *L. quod unus sit Christus* - *Scholia de Incarn. Unigeniti* - *L. de Incarn. Verbi Dei Filii Patris* - *L. adversus Nestorium* - *Explicatio 12 Caputum Ephesi pronuntiata* - *Apologeticus pro 12 capitibus* - *Apologeticus contra Theodoretum* - *Apolog. ad Theodosium Imper.* - *adversus Iulianum LL. 10.* - *L. adversus Anthropomorphitas* - *de recta fide ad Theodosium* - *de recta fide ad reginas* - *de recta fide oratio altera* - *Sermo steluteuticus adversus Eunuchos* - *Sermo de obitu sanctorum trium puerorum, nec non sapientissimi Danielis* - *Epistolae 88.* - *Homiliae Paschales 30.* - *Homiliae diversae 17.* - Opera recenter detecta a Card. A. Maio sunt *Opusculum de SSma et vivifica Trinitate* (Nov. Collect. Script. Veter. Tom. VIII. p. II. pag. 27); *De Incarnatione dominica* (ib. pag. 539) *adversus eos, qui B. Virginem nolebant Deiparam* (ibid. T. VII. p. I. pag. 306) *Dialogus cum Nestorio de SSma Virgine Deipara non christipara* (T. VIII. p. II. pag. 132); *Antiquissima Versio latina* satis elegans homiliae XVII circa unitatem substantiae et diversitatem personarum, dudum a Iuniore Arnobio facta (in Spic. Rom. Tom. V.); fragmenta aliarum homiliarum (Auct. class. ex Codd. Vatic., edit. Tom. X, et in nova Collect. Vet. Script.) *Conciunculae tres* de SS. martyribus Cyro et Ioannē (Spic. Rom. Tom. IV). Opera dubia aut aliena sunt *Liber de S. Trinitate*, qui constat excerptis S. Ioannis Damasceni - *Dicta Veteris Testamenti et S. Scripturae anagogice*, seu breviori titulo *Collectanea* - *Homiliae 16. in Levitic. et homiliae 19 in Ieremiam*, quae in latinis editionibus huic S. Patri tribuuntur - *Liber adversus Iudaeos cum quaestionibus, et brevis anagoge de iis, qui floruerunt ante Legem* - *Apologi Morales* - *Catena in Marcum* - *Glossaria quaedam, poema iambicum de animalium et plantarum proprietate* - *Liturgia*. Fuit Cyrillus Ecclesiae defensor intrepidus, ut inquit Caelestinus, Doctor catholicus, vir apostolicus. Ed. plenissima latina prodiit Paris. 1605.

II. Vol. fol. Graeco-latina vero Paris. 1638 VI. vol. in fol., cuius multas lectiones emendavit Cotelerius in Monum. Eccl.

S. PAULINUS NOL. (f. a. 420). Supersunt ex eius scriptis *Epistolae et Poemata* seu Carmina 34. Dubia sunt *Passio S. Genesii Arelatensis*, quae inter epistolas recensetur et esset ep. 52. et *Epistola ad Monachos*. Optima editio est illa, quam Muratorius adornavit Veronae 1730.

S. MAXIMUS TAURINEN. (f. a. 422). Omnia eius opera sunt orationes sacrae, variis tamen titulis inscriptae, neque pari omnes auctoritate genuinae. Sunt etiam *homiliae* 118. *Sermones* 116. *Tractatus* 3. *de Baptismo* - *Tract. contra Paganos contra Iudaeos* - *Expositiones de Capitulis Evangeliorum*. Adeo egregie scripsit, ut Ecclesia eius operâ cum magna reverentia legenda susceperit. Ed. praestans facta est iussu Pii VI. Romae 1784.

S. PROCLUS EP. CYZICENUS (f. a. 426). Opera, quae supersunt sunt *Orationes* 27¹ quarum tamen nonnullae spuriae sunt, aliae saltem suspectae.² Huc pertinent *Sermones in festis Domini* - *Laudes Sanctorum* - *Tractatus de Traditione divinae Missae*. *Epistolae septem* hodie exstant quarum longe celeberrima est *Tomus* (seu Ep. de fide) *ad Armenos*, qua mysterium Incarnationis Domini exponitur. Editio optima prodiit Parisiis studio Ioannis Garnerii S. I. qui notas addidit et dissertationes an. 1673.

MARIUS MERCATOR (f. a. 429). Scripsit *Commonitorium adversus haeresim Pelagii et Caelestii* - *Librum subnotationum in verba Iuliani* - *Commonitorium de nomine Caelestii*. - *Librum contradictionum contra anathematismos S. Cyrilli*. Fuit strenuus gratiae defensor.

S. AUGUSTINUS († a. 430). Is quem Deus Ecclesiae suae, post matris eius lacrymas et Ambrosii curas, detractis omnibus vitiis, maximum ornamentum et clarissimum lumen destinaverat, natus est Tagastae anno 354. Rethoris munere abdicato et rerum eaducarum illecebris contemptis, baptizatus est anno 387 et anno 395 Episcopus creatus. Opera eius sunt *Libri* 2. *Retractionum* - *Confessionum Libri* 13. - *Libri* 2. *contra Acade-*

¹ Harum viginti duae in edit. Gallandii, quae ceteris praestat, habentur, quinque vero ab A. Majo in Spic. Roman. Tom. IV (Romae 1840) e Codd. antiquis erutae fuere.

² Dubiae sunt Orat. *de Incarn. D. N. Jesu Christi* et *de infusoriis* item Or. *in Natalem diem D. N. Jesu Christi* - *Oratio altera in S. Stephanum* - Spuriae sunt *Laudatio Dei Genitricis Mariae* et *Oratio prior in S. Stephanum*.

micos - Liber de beata vita - Libri 2. de ordine - Soliloquiorum LL. 2. - L. de immortalitate animae - L. de quantitate animae - L. de Magistro - Libri 6. de Musica - OPERA EIUS DOGMATICA enumerantur L. de vera religione - L. de fide rerum, quae non videntur - L. de fide et Symbolo - Enchiridion ad Laurentium, seu Liber de fide, spe et charitate - L. de Agone Christiano - L. de fide et operibus - Libri 15. de Trinitate - Libri 2. de coniugiis adulterinis - L. de cura gerenda pro mortuis - De resurrectione mortuorum Tractatus 2. - EIUS OPERA DOGMATICO-POLEMICA recensentur Libri 22. de Civitate Dei - L. de divinatione daemonum - Tractatus adversus Iudaeos - L. de Haeresibus - L. de utilitate credendi - De moribus Ecclesiae Catholicae et de moribus Manichaeorum Libri 2. De Genesi contra Manichaeos Libri 2. - L. contra Adimantum - Libri 33. contra Faustum Manichaeum - L. contra Epist. Manichaei, quam vocant Fundamenti - De actis cum Felice Manichaeo Libri 2. - L. de natura boni - de duabus animabus - Acta seu Disputatio contra Fortunatum Manichaeum - Libri 3. de libero arbitrio - L. contra Secundinum - Libri 2. contra Adversarium Legis et Prophetarum - L. ad Orosium contra Priscillianistas et Origenistas - Psalmus contra partem Donati, dictus Abecedarius. Contra Epistolam Parmeniani Libri 3. - Contra Literas Petiliani libri 3. - Libri 4. contra Cresconium - Libri 7. de Baptismo - L. de unico Baptismo contra Petilianum - Epistola ad Catholicos contra Donatistas, quae vulgo dicitur L. de Unitate Ecclesiae - Breviculus Collationis cum Donatistis - L. ad Donatistas post collationem - Sermo ad Caesareensis Ecclesiae plebem - L. de gestis cum Emerito - Libri 2. contra Gaudentium - Libri 4. de anima et eius origine - De peccatorum meritis et remissione Libri 3. - Liber de Spiritu et Litera (i. e. de lege et gratia). L. de natura et gratia - L. de perfectione iustitiae hominis, seu epistola ad Eutropium et Paulum Episcopos. L. de gestis Pelagii L. 2. de gratia Christi et de peccato originali - Libri 2. de nuptiis et concupiscentia - Contra duas epistolas Pelagianorum Libri 4. - Libri 6. contra Iulianum Pelagianum - Opus imperfectum contra Iulianum Pelagianum - L. de gratia et Libero arbitrio - de praedestinatione Sanctorum - L. de dono perseverantiae - L. contra Sermonem Arianorum - Collatio cum Maximino Arianorum Episcopo - L. 2. contra (eundem)

Maximinum Arianum. OPERA Augustini EXEGETICA sunt: *Libri 4. de doctrina Christiana* - *L. imperfectus de Genesi ad litteram*, et *Libri 12. de Genesi ad Litteram* - *Locutionum Libri 7.* - *Quaestionum in Heptateuchum* (seu in libros quinque Mosis, libros Iosue et Iudicum) *Libri 7.* - *Annotationes in Iob Liber unus* - *Enarrationes in Psalmos 150.* - *De consensu Evangelistarum Libri 4.* - *Quaestionum Evangeliorum Libri 2.* *De sermone Domini in monte secundum Matthaeum Libri 2.* - *Tractatus 124. in Ioannis Evangelium* - *Tractatus 10. in Epistolam I. Ioannis* - *Expositio quarumdam (84) propositionum ex epistola ad Romanos* - *Epistolae ad Romanos expositio inchoata* - *Expositio Epistolae ad Galatas*. Scriptis dogmaticis ac exegeticis S. Augustini veluti appendix addi debent - *Libri diversarum quaestionum*, qui scilicet responsa complectuntur ad varias quaestiones. Huc pertinent *L. de diversis quaestionibus octoginta tribus* - *Libri 2. de diversis quaestionibus ad Simplicianum* - *L. de octo Dulciti quaestionibus.* - OPERA MORALIA sunt *Speculum* (seu collectio praeceptorum moralium ex universa S. Scriptura concinnata). - *L. de Mendacio* - *L. contra Mendacium* - *L. de Patientia* - *L. de Continentia* - *L. de bono coniugali* - *L. de sancta Virginitate* - *L. de bono viduitatis*, seu epistola ad Iulianam viduam - *L. de Opere Monachorum* - *L. de catechizandis rudibus.* - Sermones quadringenti circiter genuini habentur, alios recentiori aetate ex variis Codicibus erutos, typis vulgarunt nonnulli eruditi. Epistolae scriptae ante Episcopatum recensentur 30. Epistolae, quas Episcopus scripsit ante collationem Carthaginensem cum Donatistis habitam et ante detectam in Africa Pelagii haeresim sunt 123. Epistolae, quas dedit reliquo vitae tempore 231 numerantur. Epistolae denique, quarum tempus minus compertum est, ad N. 269 ascendunt. S. Augustinus maximus orbis catholici magister et validissimus malleus haereticorum, fuit ingenii incomparabilis, tantaque doctrinae copia polluit, ut nemo Ecclesiae catholicae dogmata ipso profundius pertractaverit atque illustraverit. Hinc complura Ecclesiae Concilia, ut olim Synodus Arausicana et novissime Concilium Tridentinum, in efformandis edendisque canonibus atque decretis, ipsa S. Doctoris verba frequenter adhibuerunt ¹.

¹ In perlegendis Augustini operibus incipiendum est a *Libro Confessionum* et a *libris Retract.* ex his enim patet, quo temporis ordine quodlibet opus fuerit ab ipso exaratum.

SALVIANUS (fl. a. c. 430). Scripsit libros octo de *gubernatione Dei - Libros quatuor adversus avaritiam - Epistolas varias, quarum novem hodie supersunt*. Eius opera stylo perquam eleganti conscripta sunt. Ed. optima Paris. 1663.

IOANNES CASSIANUS (f. a. 430). Natione Scytha, in Bethleemitico Coenobio a pueritia educatus est. Constantinopolim profectus, a S. Ioanne Chrysostomo diaconus ordinatus, et ab Innocentio I. presbyter factus, Massiliam petiit ibique duo monasteria fundavit et decessit. Litteris consignavit *Libros septem de Incarnatione Domini* (adversus Nestorium) - *Libros duodecim de institutis Coenobiorum - Collationes 24.* quarum decima tertia caute legenda est, cum in ea vexillum semipelagianismi erigatur.

S. VINCENTIUS LIRINEN. (f. a. 431). Non multiplicitate operum, sed doctrinae praestantia floruit Vincentius. Scripsit *Commonitoria duo* adversus haereticos; secundum fere totum periit; nam ex eo, dempta postrema particula h. e. recapitulatione, nihil remanet; alterum vero perenne est contra omnes haereses antiquas, novas et futuras monumentum. Ed. opt. est Baluzii Paris. an. 1663 iterum an. 1669 ac emendatius an. 1684, recusa Cantabrigiae an. 1687, Bremae 1688. Venet. 1728.

S. NILUS (f. a. 432). Opera eius sunt *Peristeria* (seu Tractatus de virtutibus excolendis et vitiis fugiendis) - *Tractatus de Oratione - Tractatus de octo Spiritibus malitiae - Tractatus ad Eulogium* (de vitiis, quae opposita sunt virtutibus). *Tractatus de malignis cogitationibus - Sermo in effatum illud Evangelii.* - Nunc qui habet sacculum etc. - *Narratio de caede Monachorum in Monte Sinai - Oratio in Albanum - Tractatus de monastica exercitatione - Tractatus ad Magnam de voluntaria paupertate.* - *Tractatus de Monachorum praestantia - Tractatus ad Eulogium monachum - Sententiae seu admonitiones,* quae fere 200 egregias veritates morales et asceticas breviter et ingeniose enuntiant - *Quam-plurimae epistolae partim dogmaticae, partim morales et asceticae.* Supersunt etiam fragmenta aliqua ex aliis sermonibus et homiliis. In Concilio Nicaeno II sanctus et egregius Pater vocatus est, in suis scriptis non tam dogmata fidei, quam morum doctrinam exposuit, eius opera plena sunt robore ac sententiis referta.

S. PETRUS CHRYSOLOGUS EP. RAVEN. (f. a. 433). Eius nomine circumferuntur *Sermones 176*, quorum nonnulli supposititii iudicantur, alii vero ob styli discrepantiam dubii videntur; ita ut nonnisi 160 circiter genuini supersint. Ita ipsi abiudicantur *Sermo 53. 107. 129. 130. 149*. Plus minus dubii sunt *sermo 50. 129. 135. 136. 143*. ac praeterea *sermo 147. 148. 152. 158*. Cf. Sebast. Pauli Censuram Sermonum S. Petri Chrysol. in fronte edit. ab ipso adornatae et C. Oudin T. I. col. 1252. In Sermonibus S. Petri Chrysol. frequentissime tractantur varia loca ex Evangeliiis, Psalmi explicantur aliqui, commendantur charitas, eleemosyna, oratio, ieiunium; magnum peccati remedium poenitentia suadetur, et mortis timor inanis ostenditur. Ex eius vero epistolis hodie una superest ad *Eutychem* haereticum, quae plena reperitur in Ed. D. Mitae et Seb. Pauli Ven. 1760. recusa Aug. Vindelic. an. 1758 fol.

THEODORETUS EP. CYRENS. (f. a. 434). Natus Antiochiae primam adolescentiam in patria ecclesia, iuventutem in monasterio posuit. Eius OPERA EXEGETICA sunt *Quaestiones in Octateucum* (i. e. in V. Libros Mosis, in Lib. Iosue, Iudicum et Ruth.) - *Quaestiones in libros Regum et Paralipomenon* - *Interpretatio in 150. Psalmos* - *Interpretatio in Canticum Canticorum* - *Comm. in omnes Prophetas Maiores et Minores* - *Interpretatio Epistolarum S. Pauli*. OPERA HISTORICA recensentur: *Historiae Ecclesiasticae Libri V.* ab arianae haereseos initio (a. 324) usque ad obitum Theodori Mopsuesteni (a. 428) - *Historia religiosa* - *Haereticarum fabularum Compendium*. OPERA DOGMATICA sunt: *Eranistes* seu *Polymorphus* (contra Eutichianos) - *De Providentia orationes X.* *Graecarum affectionum curatio* - *Libellus contra Nestorium*. *L. de Trinitate* - *Reprehensio 12. Capitum* seu *Anathematismorum Cyrilli* - Tandem supersunt *Epistolae 181*. Theodoretis scripta, quibus Nestorium ac Theodorum Mopsuestenum defendebat ac S. Cyrillum et Synodum Ephesynam impugnabat, ab Ecclesia Catholica solemni iudicio reprobata sunt. - Inter eius opera dubia est *Sermo* seu *Encomium in natiuitatem Joannis Baptistae*. Theodoretus magni meriti et nominis scriptor semper est habitus. Stylus eius perspicuus nec iucunditatis expers est ac sensibus abundans. Ed. praestans facta est Aleae an. 1769.

S. PROSPER AQUITAN. (f. a. 430). Pars potior operum S. Prosperei dogmatici est argumenti, reliqua moralia, exegetica et

historica. Opera dogmatica sunt - *Epistolae duae, una ad Augustinum, altera ad Rufinum*, quibus semipelagiana haeresis orta ex Pelagiana partim ostenditur, partim revincitur. *Responsiones pro Augustino ad Capitula obiectionum Gallorum calumniantium*. - *Responsiones pro Augustini doctrina ad Capitula obiectionum Vincentianarum*. - *Responsiones pro Augustino ad excerpta Genuensium*, (seu quae de Genuensi civitate sunt missa) - *Liber contra Collatorem* (i. e. collationum auctorem Cassianum) qui directus est proprie contra Collationem XIII. ac unam potissimum veritatem adstruit, nempe initium fidei et bonae voluntatis ex gratia esse *Carmen de Ingratis* (i. e. de Pelagianis et Semipelagianis). - Opera moralia sunt: *Liber sententiarum ex operibus S. Augustini delibatarum* - *Liber Epigrammatum ex sententiis S. Augustini* - *Expositio Psalmorum a 100 ad 150* *Chronicon integrum* (ab orbe condito usque ad sua tempora), Communius eidem adscribuntur - *Libri duo de vocatione gentium*: ¹ *Epistola ad Demetriadem* - *Capitula, seu praeteritorum Sedis Apostolicae Episcoporum auctoritates de gratia Dei et libero voluntatis arbitrio*. Dubia pariter censetur *Confessio*, quae dicitur Prosperi Aquitani, *Poema Coniugis ad uxorem, et Carmen de providentia*. Fuit ipse poeta elegans, orator eloquens, Theologus profundus, defensor Augustini studiosus. Praestantissima Ed. prodiit Paris. an. 1711. recusa Venet. an. 1741. 1782 in 4.

S. LEO MAGNUS (f. a. 440). Ex eius scriptis supersunt *Sermones 99 de Mysteriis Domini - de Sanctis - de Quadragesima et ieiunio diversorum temporum - de Collectis et eleemosynis* etc. *Epistolae vero 173* hodie exstant, quarum complures in linguam graecam olim translatae sunt. In his potissimum agit de observandis Ecclesiae legibus, de hierarchia, de Clericorum conversatione ac de sacramentis. Fuit in ipso doctrinae excellentia mirabilis, ingenii amoenitas, iudicii firmitas, animi fortitudo. Stylus elegans et facundus est. Editio omnium praestantissima est, quam adornarunt FF. Balerini Venet. 1753. Alia editio data a Guesnello bona esset, nisi eam vitiassent additae illustrationes.

¹ Hi duo libri c. a. 440 aut 460 conscripti, de mutua relatione gratiae et liberi arbitrii fuse et catholice agunt contra Pelagianos et Semipelagianos, eam potissimum quaestionem tractantes, quomodo Deus velit omnes homines salvos fieri, et cur, ea stante veritate, non omnes gentes ad fidei veritatem sint vocatae, nec omnes revera salventur.

S. BASILIUS SELEUCEN, (f. a. 448). Exstant Basilii *Orationes 41 in Veteri et Novo Testamento - Libri 2 de vita et miraculis S. Theclae.*

S. EUCHERIUS EP. LUGDUN. († 450). Scripsit *Libros 2. Instructionum ad Salonium. Lib. 1. Formularum spiritualis intelligentiae*¹. *Epistolam paraeneticam ad Valerianum de contemptu mundi et saecularis philosophiae - Libellum de laude Eremitae ad S. Hilarium - Historiam passionis S. Mauritii et Sociorum.* Inter eius Opera dubia recenseri debent *Homiliae aliquae - Exhortatio ad Monachos duplex - Epistolae duae, una ad Faustum, alia ad Philonem.*

S. NICETAS AQUILEI. EP. (f. a. 450). Ex eius scriptis supersunt *Explicatio symboli habita ad Competentes - De ratione fidei allocutio - De Spiritus Sancti potentia Tractatus - Tractatus de diversis appellationibus D. N. Iesu Christo convenientibus. Liber de lapsu Virginis consecratae.* Doctrina eius pura et integra est, stylus simplex et nitidus, dictio brevis et perspicua.

ARNOBIUS IUN. (fl. a. c. 460). Ei tribuuntur, *Conflictus de Deo uno et trino cum Serapione - Comm. in Psalmos - Adnotationes in quaedam Evang. loca.*

FAUSTUS REIENS. EP. (f. a. 470). Plurimos scripsit sermones, quorum tantum 11 aetatem tulerunt, inter quos insignis est ille *de S. Maximo eius praedecessore.* Scripsit etiam complures epistolas variis erroribus respersas, ac duos libros *de gratia Dei et humanae mentis libero arbitrio*, quos utpote semipelagiani erroris plenos, monachi Scythae damnarunt, unde merito sententia damnationis in scripta Fausti lata est a R. P. Gelasio I.

APOLLINARIS SIDONIUS (f. a. 475). Opera eius, quae nunc exstant sunt: *Epistolarum libri novem - Carmina 24.* Editio praest. est Parisiensis an. 1652. recusa in Biblioth. Galland. Tom. IX.

VIGILIUS TAPS. EP. (f. a. 483). Scripsit *libros quinque contra Eutychetem - Dialogum contra Arianos.* Dubiae vero sunt auctoritatis caetera opera eidem adscripta, seu *Libri 12 de Trinitate - L. 1. de unitate contra Palladium Arianum - Libri tres contra Marivadum - Altercatio cum Pascensio Ariano.*

S. GELASIUS P. R. (492). Praeter Epistolas et tractatus varios *librum de duabus naturis in Christo adversus Eutichen et*

¹ Hoc opus sincerum absque additamentis posterioris manus legitur in Cod. Sessoriano saeculi circiter VII. prout testatur Card. A. Maius in Spic. Rom.

Nestorium scripsisse perhibetur. *Sacramentarium* vero, quod vocatur *Gelasianum* sive Codex Sacramentorum Romanae Ecclesiae est ordo liturgicarum orationum per cursum totius anni iam a primis saeculis in romana Ecclesia usitatus, quem Gelasius in meliorem digessit ordinem.

GENNADIUS EP. COSTANTINOPOLITANUS (f. a. 495). Exstat *epistola seu encyclica adversus simoniam*, Synodi Constantinopolitanae nomine scripta. Exstant praeterea ipsius multa exegetica fragmenta, Comment. in V. et N. Testamentum et fragmenta aliqua dogmatica¹.

¹ Hujus etiam saeculi sunt uterque PALLADIUS. Primus ignotae cujusdam civitatis, scripsit *Dialogum de vita S. Joannis Chrysostomi*, cujus familiaris erat; alter vero EPISCOPUS HELENOPOLITANUS edidit *historiam Lausianam*, (sic dictam a Lauso in aula imperiali Cubiculario, cui eam nuncupavit) in qua describit vitas celeberrimorum Orientis et Aegypti monachorum et eremitarum. PAULUS OROSIIUS edidit *Libros 7 Historiarum usque ad annum aerae vulg. 416 — Apologeticum*, qui de arbitrii libertate inscribitur contra Pelagianos. — *Commonitorium contra Priscillianistas et Origenistas*. POSSIDIUS CALAMENSIS EP. vitam S. Augustini cujus fuerat discipulus et familiaris elucubravit. — SOCRATES CONSTANTINOPOLITANUS dedit *Historiam Eccles.* ab anno 306 usque ad annum 439. — HERMIAS SOZOMENUS scripsit *historiae ecclesiasticae Libros novem* ab anno 323 usque ad annum 439. — SEDULIUS edidit *Carmen Paschale*, seu *Mirabilium libros 5*, versibus heroicis, cum praefatione prosaica ad Macedonium Abbatem, in quo opere postquam praecipua quaedam Veteris Testamenti facta retulit, vitam, passionem, mortem, resurrectionem et ascensionem D. N. Jesu Christi pulchre describit. Ab eo pariter prodiit *Collatio Vet. et Novi Testamenti* (Hymnus I). — *Aerostichis* vitam Christi continens, (Hymnus II). SALONIUS EP. GENEVENSIS, cujus nomine exstat hodie *Brevis Explicatio mystica in Parabolas Salomonis* (seu Dialogi duo, unus in Proverbia, alter in Ecclesiasten). CLAUDIANUS MAMERTUS complura exaravit opera, inter quae eminent *De statu animae libri tres* contra Faustum Reiensem, quiasseruerat animam hominis non esse incorpoream, cum nihil sit incorporeum praeter solus Deus. Hanc sententiam erroneam adeo subtiliter destruit Mamertus, ut ipse in allum quemdam oppositum labatur errorem, angelis etiam corpora tribuens. Sunt qui Claudiano hymnum « Pange lingua gloriosi proelium certaminis » adscribant, quem tamen alii Venantio Fortunato vindicant. EUGENIUS EP. CARTHAGINIEN, scripsit *Professionem fidei catholicorum Episcoporum*. LEONTIUS BIZANTINUS professione scholasticus, oppositas Nestorianorum et Eutychianorum haereses debellavit. Scripta ejus sunt *Scholia* seu *Liber de sectis* in decem lectiones distributus. Ibi praemittit fidei professionem et canonem S. Scripturae, adjungens conspectum praecipuarum de Trinitate et Incarnatione haereseon, recenset Patres atque Doctores, objectiones Eutychianorum destruit, Ab eo etiam prodire *Libri tres contra Nestorianos et Eutychianos — Libri 7 contra Nestorianos — Liber contra Monophysitas* seu quaestiones adversus eos, qui unam dicunt naturam compositam D. N. Jesu Christi. — *Capitula 30 contra Severum Monophysitam, Liber solutionis argumentorum a Severo objectorum — Liber contra fraudes Apollinaristarum*. Supersunt denique nonnulla fragmenta ab A. Majo detecta (Collect. Nova Vet. Scriptorum T. VII). PHILOSTORGIUS patria Cappadox et religione arianus, contexit *Historiae Eccl. Libros 12* ab origine arianae haereseos, usque ad annum 425. JULIANUS POMERIUS († 498) scripsit *libros tres de vita contemplativa* qui olim S. Prospero tribuebantur. DRAGONTIUS († 560) — Victorius Cenom. († 460).

SAECULO VI.

S. AVITUS VIENNEN. (f. a. 502). Supersunt ex operibus eius *Epistolae* 88, quarum si demas sex alieno nomine ab ipso scriptas, nonnisi 82 remanent, quarum aliae dogmaticae sunt, aliae ad illustrandam S. Scripturam faciunt, aliae vero ad disciplinam Ecclesiae pertinent - *Libri quinque Poëmatum de Moësaicæ historiae gestis* - *Poëma de consolatoria laude castitatis ad Fuscina sororem* - *Homilia de Rogationibus* (in qua exponit unde consuetudo rogationum dimanaverit). Exstant etiam fragmenta variorum opusculorum et fragmenta *Libri de Divinitate Sp. Sancti* et *Sermo de Feria tertia in Rogationibus*. Fuit vir eruditione et eloquentia praestans, qui haereticos errores mira virtute oppressit. Editio optima prodiit Paris. an. 1643 in 8°, auctius recusa ibid. an. 1696.

S. CAESARIUS EP. ARELATEN. (f. a. 502). Scripsit *Sermones* circiter 150, qui vel ad Scripturam explicandam, vel ad mores formandos diriguntur - *Epistolas tres* (ad vitam monasticam pertinentes) - *Regulas duas*, unam ad *Virgines sacras*, alteram ad *Monachos*. Denique scripsit *Testamentum*, quod formam epistolae ad successorem datae prae se fert, et quo piam curam subditorum ac praesertim monasterii a se conditi commendat. Doctrina Caesarii purissima est et ad mores efformandos aptissima. Nulla exstat Editio, quae omnia eius opera completatur.

BOËTHIUS (f. a. 510). Vir nobilis post gestum consulatum sub Theodorico Italiae Rege, eius iussu in carcerem coniectus et capite damnatus fuit. Ipsius opera sacra sunt: *Brevis fidei christianae complexio* (seu confessio fidei) - *Liber quomodo Trinitas unus Deus ac non tres Dii* (Tractatus brevissimus) - *Utrum Pater et Filius ac Spiritus Sanctus de divinitate substantialiter praedicentur* - *Liber de persona et duabus naturis contra Euthychen et Nestorium* (Tractatus brevissimus) - Liber inscriptus: *Quomodo substantiae in eo quo sint, bonae sint, cum non sint substantialia bona*, (seu) *an omne quod est, bonum sit*. Is doctrinam catholicam argumentis rationis fide illustratae confirmat, ita ut scholasticis facem praetulisse videatur. Ed. Basileae an. 1570.

S. FULGENTIUS RUSP. (f. a. 510). Opera eius dogmatica sunt: *Libri tres ad Monimum* - *Libri tres ad Trasimundum regem Vandalorum* - *Epistolae 18* - *Ad Felicem Notarium de Trin. Liber unus* - *Contra sermonem Fastidiosi Ariani ad Victorem Liber unus* - *De remissione peccatorum ad Euthymium Libri duo* - *De Incarnatione filii Dei et vilium animalium auctore ad Scarilam Lib. unus* - *de veritate praedestinationis et gratiae Dei ad Ioannem et Venerium Lib. 3* - *De Fide seu de regula verae fidei ad Petrum Lib. 1* - *Pro fide catholica adversus Pintam Lib. unus* (Sermones 2 e vatic. Codice descripti recens prodire, quorum primus vix dubitari potest ipsius esse, alterius alter auctor esse videtur) - *Ad Episcopum Arianum L. 1* - *Sermones 10*. Supersunt etiam *Fragmenta operis contra Fabianum*. Fulgentius habebatur sui saeculi Augustinus, ac teste Isidoro Hispalensi, fuit in confessione fidei clarus, in Scripturis divinis copiose eruditus, in loquendo dulcis, in docendo ac disserendo subtilis. Editio praestantissima prodit Paris. an. 1684 in 4. recusa Venetiis 1742 fol.

S. ENNODIUS TIC. (f. a. 512). Ipsius habentur: *Libri 9 Epistolarum ad familiares* - *Opuscula decem* (quae plerumque res sacras tractant. Inter opuscula principem locum tenet libellus apologeticus pro Synodo palmari.) Dictiones 29 sunt aut sacrae, aut scholasticae, aut controversiae, aut ethicae. Carminum seu poematum *libri duo* circumferuntur. Stylus obscurus est, sed antiquae elegantiae speciem praesefert. Optima Ed. est facta Paris. an. 1611. in 8.

DIONYSIUS EXIGUUS († a. 540). Eius opera sunt: *Epistolae S. Cyrilli translatio* - *Epistolae duae de ratione Paschae* - *Codex Canonum Ecclesiae universae* - *Codex Canonum Ecclesiasticorum* sive codex canonum vetus Ecclesiae Romanae - *Collectio decretorum Pontificum Romanorum* - *Translatio libri S. Gregorii Nysseni de officio hominis* - *Interpretatio Epistolae S. Procli ad Armenos* - *Historia inventionis capitis S. Ioannis Baptistae* ab ipso latine reddita - *Cyclus Paschalis*. Opera eius in unum collecta numquam prodire.

S. BENEDICTUS ABBAS († 543). Natus Nursiae in Umbria Romam litteris imbuendus missus fuit. At anno 494 in eremum sublacensem secessit, ac dein Montem Cassinum petiit, ubi defunctus est. Scripsit regulam Monachorum, quorum caput ac veluti Patriarcha in occidente merito habetur.

FACUNDUS EP. HERMIAN. (f. c. a. 545). Scripsit libros 12 pro defensione trium Capitulorum - *Unum contra Mucianum scholasticum et Epistolam fidei catholicae in defensione trium Capitulorum*. Fuit vir eruditissimus et Synodi Chalcedonensis auctoritatem strenue defendit.

VENANTIUS FORTUNATUS (f. a. 560). Opera eius sunt: *Carmina libri undecim* (his tamen carminibus intermixtae sunt prosae quaedam) *Libri quatuor de vita S. Martini - Libelli singulares* (tres itidem poetici ex persona S. Radegundis compositi sunt) *Vitae aliquae Sanctorum*. Ed. Moguntiae an. 1603. et an. 1617, praestantissima vero facta est Romae an. 1786.

CASSIODORUS († a. c. 562). Ab ipso prodire - *Variarum* (epistolarum) *Libri 12. Historia tripartita - Chronicon - Computus paschalis - Expositio in Psalterium - Expositio in Canticum - De institutione divinarum litterarum L. I. - Liber de artibus et disciplinis liberalium litterarum - Commentarium de oratione et de octo partibus orationis. - De orthographia - De anima - Complexiones in Epistolas Apostolorum, in Actus et Apocalypsim*. Ed. opt. prodiit Rothomagi 1679. II. T: in fol.

S. GREGORIUS TURONEN. (f. a. 573). Scripsit libros decem *Historiae Ecclesiasticae Francorum - Miraculorum Martyrum Lib. 2. - Librum de gloria Confessorum - De Miraculis S. Martini Libros 4 - Vitas Patrum* - Exstant etiam ipsius *Fragments Commentarii in Psalmos et Liber de cultu stellarum*. Dubius videtur *Liber Miraculorum S. Andreae Apostoli*. Quamvis sermo eius simplex sit, res tamen gestas singulari ingenuitate et nativa eloquentia describit. Ed. optima est Theoderici Ruinart ex Cong. S. Mauri Paris. 1699.

S. EULOGIUS PATR. ALEX. (f. a. c. 581). Plura scripsit opera quae memorantur apud Photium, ex quibus supersunt *Capita* seu *theses septem de duabus naturis D. N. Iesu Christi - Sermo in diem festum Palmarum*, quod opus alii S. Cyrillo Alex. adscribunt - *Fragmentum ex libro de Trinitate et Incarnatione et alia fragmenta*. Videsis A. Maji Nov. Collect. Vet. Script. Tom. VII.

S. GREGORIUS MAGNUS (f. a. 590) Opera eius propria et certa sunt: *Moralia* seu *expositio in Iob*, quae libris 35 absolvuntur *Homiliae 22 in Ezechielem - Homiliae 40 in Evangelia - Liber regulae pastoralis - Dialogorum Libri quatuor - Epistolae 880 circiter*. Alia opera sunt: *Expositio in Lib. 1. Regum*, quod opus fuit interpolatum a Claudio eius discipulo. *Expositio* vero

in *Cantica Canticorum - Expositio in septem psalmos poenitentiales, et Concordia quorundam testimoniorum S. Scripturae* dubia sunt. Habentur etiam nonnulla opera liturgica ab ipso nonnihil emendata ac meliori ordine digesta. — Isidorus Hispalensis de eo scripsit: « Tanto per gratiam S. Spiritus, scientiae lumine praeditus, ut non modo illi praesentium temporum quisquam Doctorum, sed nec in praeteritis, illi par fuerit umquam. » Praestantissimam editionem adornarunt PP. Maurini Paris an. 1705, IV Vol. f.

S. IOANNES CLIMACUS († a. c. 598), Scripsit *Scalam Paradisi*, qua ostendit rationem soli Deo adhaerendi evitandique omnia, quae animum a sancto proposito retrahere possint, et *Librum* seu *Epistolam ad Pastorem*, quae est veluti appendix operis praecedentis coenobiique praefectum in suo munere gerendo instruit. Doctrina auctoris ubique catholica, sensa sublimia, dictio nervosa, sed ob nimiam brevitatem saepe obscura. Edidit omnia opera M. Raderus S. I. Paris 1633. ¹

¹ Hoc etiam seculo florere, EPIPHANIUS SCHOLASTICUS (a. 510) qui dedit *Codicem encyclicum* seu, *Syntagma* epistolarum, pro Concilio Chalced. — FULGENTIUS FERRANDUS, qui scripsit *Breviationem canonum Ecclesiae Africanae-Paraeneticum* — *Vitam S. Fulgentii* et *Epistolas sex*, ex quibus illam ad Eugypium presbyterum de essentia Trinitatis adversus Arianos, integram protulit A. Majus in *Script. Veter. Nova Collect. T. III. P. II.* — PRIMASIUS EP. ADRUM. (a. 556) exaravit *Commentarium in epp. S. Pauli et in Apocalypsim.* — JOANNES SCHOLASTICUS († a. 578) edidit *Collectionem canonum Nomo - canonem, Capita ecclesiastica.* EUGYPIUS ABB. AFRIC. (a. c. 510) concinnavit *Thesaurum ex sententiis S. Augustini et vitam S. Severini Noricorum Apostoli.* — LIBERATUS DIAC. CARTHAG. *Breviarium* dedit *Causae Nestorianorum et Eutythianorum.* MARTINUS EP. BRACAREN. († a. 580) edidit *Collectionum canonum, — Sententias Patrum Aegyptiorum, — Formulam honestae vitae.* — EVAGRIUS SCHOLASTICUS (a. 594) dedit *Historiam Ecclesiae* ab anno 431 usque ad annum 594. — S. LEANDER EP. HISPALEN († 595) fuit auctor *libelli ad Florentinam sororem de institutione Virginum et de contemptu mundi* et *Homiliae de triumpho Ecclesiae ob conversionem Gothorum.* — ANASTASIUS ANTIOCH. (561) reliquit plures *sermones*, quorum tamen unus ad Antiochenos de pace, ineditus servatur in *Bibliot. Caesarea Vindobon. Cod. philol. graec n. 74 fol. 203, 6.* — ANASTASIUS JUNIOR, et ipse Patriarca Antioch. (a. 598). *Regulam pastorem S. Gregorii Magni* in graecam linguam transtulit, quae tamen versio jamdudum intercidit. — ANASTASIUS SINAITA cujus nomine supersunt *Hodegon* seu *Dux viae* adversus Acephalos seu Monophysitas. — *Quaestiones et Responsiones 154 de variis argumentis, Contemplationes anagogicae in Hexaëmeron* Libris 13 comprehensae. *Sermones tres de hominis creatione a Deo ad imaginem ei similitudinem suam*, qui ex *Codd. mss.* partim reclusi ac in fine *Serm. III.* suppleti leguntur in *A. Maji Collect. Nova Veter. Script. T. VII. P. 5, pag. 193.* — LEONTIUS BYZANTINUS ex advocato Monachus in Laura S. Sabae prope Hierosolimam. Scripsit *librum de sectis haereticorum ac Synodo Chalcedonensi* in decem actiones distinctum: *Libros tres adversus Eutythianos et Nestorianos: libros duos adversus fraudes Appollinaristarum et Solutiones argumentorum Severi.* — PROCOPIUS GAZACUS († 524) — ARATOR († 550). — COSMAS INDICOPLEUSTE qui dedit *Topographiam christianam* lib. 12.

SAECULO VII.

S. ISIDORUS HISP. f. a. 601). Eius opera sunt: *Originum seu Etymologiarum Libri XX.* - *De differentiis* seu de proprietate verborum *Lib. 1* - *Glossae* - *Chronicon ab origine mundi ad annum 627 post Christ.* - *Historia de regibus Gothorum, Wandalarum et Svevorum* - *L. de viris illustribus* - *De ortu et obitu Patrum, qui in Scriptura laudibus efferuntur* - *Carmina aliqua* - *De rerum natura Lib.* - *Mysticorum expositiones sacramentorum, seu quaestiones in V. Test.* - *Allegoriae quaedam S. Scripturae* - *Sententiarum Libri 3* - *Contra Iudaeos Lib. 2* - *De ecclesiasticis officiis Libri 2* - *Regula Monachorum* - *Synonymorum Lib. 2* - *L. de conflictu vitiorum et virtutum* - *Epistolae ad diversos 13* - *Liber de contemptu mundi* - *Lib. de regula vitae:* Quoad ultima quatuor Opera iure dubitatur utrum ipse sit auctor. Isidorus disputatione contra haereticos ac Synodorum celebratione fidem in Hispania valde promovit; hinc Concilium Toletanum VIII ipsum appellat saeculi sui Doctorem egregium, atque Ecclesiae Catholicae decus.

S. MAXIMUS ABBAS: (f. a. 645). Ab eo exstant *Quaestiones ad Thalassium de Scriptura Sacra* - *Quaestiones, interrogationes et responsiones diversorumque difficiliorum capitum Electa* - *Expositio in Psalm. LIX.* - *Orationis Dominicae Expositio* - *Liber asceticus* - *Capita de Charitate et aliis virtutibus* - *Capita Theologiae et Oeconomiae* - *Excerptum ex opere LXIII. Dubiorum.* - *Opuscula Theologica et polemica ad Marinum* - *Disputatio cum Pyrrho* - *Opusculum de anima* - *Epistolae 45* - *De S. Trinitate dialogi tres* - *Mystagogia Loci communes* - *Ambiguorum Liber*, sive de variis difficillimis locis S. Dionysii Areopagitae et Gregorii (Theologi) - *Hymni tres* - Fuit ipse Theologus sua aetate insignis.

S. IDELFONSUS TOLETANUS (f. a. 657). Ex eius operibus supersunt *Lib. de virginitate perpetua S. Mariae adversus tres infideles* - *De Cognitione Baptismi* - *de itinere deserti quo pergitur post Baptismum* - *Lib. de viris illustribus* - *Epistolae* - Opera eius dubia sunt *Lib. de partu Virginis* - *Fragmentum de eodem* - *Sermones 14.*

VEN. BEDA (f. a. 691). Natus in Anglia, septennis puer com-

missus est curae PP. Benedictinorum, in quorum instituto crevit et consenuit. Opera eius genuina sunt: *De Orthographia L. I. L. De arte Metrica - De schemat. et tropis S. Scripturae - De natura rerum - De temporibus - De ratione temporum - De ratione Computi - De celebratione Paschae - De ordine feriarum paschalium - De tonitruis.* OPERA EXEGETICA recensentur - *Hexaëmeron seu Libri 4 in principium Genesis usque ad nativitatem Isaac et electionem Ismaëlis - Commentarii in Pentateuchum - De tabernaculo et Vasis eius ac vestibibus sacerdotilibus Libri 3. - Expositiones allegoricae in Samuelem Prophetam L. 4. - In Libros Regum Quaest. 30. - Liber de Templo Salomonis - In Esdram et Nehemiam allegoricae expositionis Libri 3. - Interpretatio in Lib. Tobiae - Expositio in parabolas Salomonis - Libellus de muliere forti - In proverbialia Salomonis interpretationis fragmenta - Expositionis in Canticum Cantic. Lib. 7. - Expositio in Canticum Abacuc. Expositio in Evang. Matthaei - Item Marci - item Lucae - item Iohannis - item in Actus Apostolorum - De nominibus locorum vel civitatum quae leguntur in Libro Actuum - Expositio in Epist. Catholicas - In epist. S. Iacobi - In epist. I. S. Petri - In epist. II. eiusdem - In epist. S. Iohannis - In epist. II. eiusdem. - In epist. III. eiusdem - In Epist. Iudae - Explanatio Apocalypsis.*

OPERA PARAENETICA - *Homiliae genuinae 24 quae recensentur in Bibliotheca Migne - Subdititiae 109.* OPERA ASCETICA. *Libellus precum - De officiis Libellus ex quorundam Patrum dictis excerptus - Excerptiones Patrum - Collectanea (seu) flores ex diversis - Quaestiones et parabola - De meditatione passionis Christi per 7 diei horas - De remediis peccatorum.* CARMINA sunt *Vita metrica S. Cuthberti Lindisfarnensis Episcopi - Passio S. Iustini Martyris - Martyrologium poeticum - Hymni 13. - Epistolae 16.* OPERA HISTORICA. *Historia ecclesiastica gentis Anglorum - Vita Sanctorum Abbatum Monasterii in Wiramutha et Gircum, Benedicti Ceolfridi Easternini, Ligfridi et Huetberti - Vita prosaica S. Cuthberti Lindisfarnensis Episcopi - Vita B. Felicis Conf. - Martyrologia.* Scripsit etiam Libellum de locis sanctis, abbreviando opuscula maiorum. Ob doctrinae et virtutum merita Venerabilis dictus est. Eius stylus clarus et facilis est, non tamen elegans et sublimis.

Ad hoc seculum pertinent etiam PATERIUS, qui scripsit *LL. 4 Explicationum in omnes utr. Testam. Libros*; sed primus tantum exstat genuinus. — HESYCHIUS EP. HIEROSOL. († 609) qui dedit *Explanaciones in Leviticum et prophetas minores, Centurias*

duas sententiarum de virtute, Sermones et orationes aliquot. — ANTIQCHUS MON. PA-
 LAESTINUS (c. a. 614) a quo prodiit *Pandectes divinae Scripturae*, seu compendium re-
 ligionis christianae. — S. SOPHRONIUS PATR. HIEROSOLYM. (629) qui scripsit *Epistolam*
Encyclicam instar voluminis contra Cyri haeresim. — IOANNES MOSCHUS (c. a. 630) scripsit
Pratum spirituale seu Tractatum de vitis Patrum. — GEORGIUS PISIDES (c. a. 640) auctor
 operis inscripti *Cosmopeia* seu carmen in Hexaëmeron et praeterea dedit aliud carmen
de vanitate vitae humanae. TRALASSIUS edidit *Centurias quatuor Sententiarum de sin-*
cera charitate, vitae continentia et mentis regimine. IOHANNES EP. DARENSIS auctor
Comm. in Hierarchiam caelestem et ecclesiasticam. — ELIGIUS EP. NOVIOMENSIS († 659)
 scripsit *Tract. de rectitudine catholicae conversationis et aliquot homil.* — MAR-
 CULFUS (c. a. 660) scripsit *LL. 2 Formularum Ecclesiasticarum*. — CUMMIANUS († 661) dedit
L. de Poenitentiarum mensura et Epistolam Paschalem — S. ANDREAS ARCHIEP. CRE-
 TENSIS († 680) edidit *Hom. 17 et Triodia 9 in Festa et Sanctos*, — *Iambos eucharisticos,*
computum Paschalem. — IOANNES EP. THESSALON. (c. a. 680) dedit *Orationes in dormi-*
tionem Deiparae et in mulieres unguenta ferentes. Hymnos ad Deum et Sanctos. —
 JULIANUS EP. TOLETANUS dictus *Pomerius* († 690) scriptis consignavit *Comment. in Nahum*
Libros duos antilogiarum Scripturae, Lib. tres Prognosticorum futuri saeculi, tres
de adventu Messiae contra Iudaeos, Appendicem ad Ildefonsi catalogum. — CRESCO-
 NIUS EP. APER. (c. a. 690) elucubravit *Breviarium Canonum et Concordiam* seu lib.
 canonum. — VALERIUS ABB. († 695) praeter vitas aliquas concinnavit *L. de vana sae-*
culi sapientia et L. de Institutione vitae novae. — S. COLUMBANUS († 615) S. BRAU-
 LIO († 633). S. GALLUS ABBAS († 640) S. CAIO († 656) S. ELIGIUS NOVIUM. († 659) S. THEO-
 DORUS CANHEAE. († 690).

SAECULO VIII.

S. IOANNES DAMASCENUS (f. a. 730). Scripta eius sunt: *Li-*
ber de haeresibus - Expositio fidei orthodoxae - Pro sacris ima-
ginibus Orationes tres - De recta sententia Liber - Tractatus
contra Iacobitas - Dialogus contra Manichaeos - Disceptatio
Christiani et Saraceni - Fragmentum opusculi de draconibus et
Stygibus - Lib. de S. Trinitate - de Hymno Trisagio - de
sacris ieiuniis - de octo spiritibus nequitiae, de virtutibus et
vitiis - Institutio elementaris ad dogmata - de natura composita
contra Acephalos - de duabus in Christo voluntatibus - Dissert-
tatio adversus Nestorianorum haeresim - Epistola in illud « quid
est homo? » - Canon Paschalis - Oratio de iis, qui in fide dor-
mierunt - Epistola de Confessione - De sacris imaginibus adver-
sus Constantinum Cabalinum - Epistola de sacris imaginibus ad
Theophilum Imperatorem - L. de azymis - De Corpore et san-
guine Christi - Declaratio Fidei - Expositio in Epistolas Pauli
- Sacra Parallela - Homiliae 12 cum fragmento - Precationes
tres - Carmina et Cantica 7. - Vita Balaam et Iosaphat -
S. Arthemii passio - Liber adversus Iconoclastas - Hymni 8. -
 Supersunt etiam *Fragmenta in Matthæum*. — Iudice Caveo, fuit

vir doctrina ac eruditione, praesertim theologica, insignis - Stylus in multis est scholasticus. Opera eius edita sunt Paris. 1712. 2 vol. fol. et Venet. 1748.

S. BONIFACIUS EP. MOG. (f. a. 754). Ex scriptis eius aetatem tulerunt *Epistolae 112.* - *Iuramentum quo se Gregorio II. Papae adstrinxit.* - *Sermones 15.* - *Vita et Martyrium S. Lavini Ep M.* - *L. de Poenitentia fragmentum* - *Aenigmata de virtutibus ad Sororem* - Habentur etiam *Excerpta ex Conciliis*, quae sub ipso celebrata sunt.

B. FLACCUS ALCUINUS (f. a. 755). Supersunt 232 *epistolae cum quatuor fragmentis.* OPUSCULA vero eius EXEGETICA sunt *Interrogationes et responsiones in Genesim* - *Enchiridion seu expositio pia ac brevis in Psalmos Poenitentiales* - *in Ps. 118 et Graduales* - *Campendium in Cantic. Canticor.* - *Commentaria super Ecclesiasten* - *Interpretationes nominum hebraicorum Progenitorum D. N. Iesu Christi* - *Comment. in S. Ioannis Evangelium* - *Tractatus super tres S. Pauli ad Titum, ad Philemonem et ad Hebraeos epistolas* - *Commentatio brevis in quasdam S. Pauli sententias* - *Commentariorum in Apocalypsim Libri 5.* - OPUSCULA DOGMATICA sunt - *De fide Sanctae et individuae Trinitatis ad gloriosum Imper. Carolum Magnum Libri 3.* - *Libellus de processione Spiritus Sancti ad eundem* - *Scripta contra Felicem Urgellitanum et Elipandum Toletanum.* OPERA LITURGICA et MORALIA recensentur - *De Psalmorum usu liber, cum variis formulis ad res quotidianas accomodatis* - *Officia per ferias, seu Psalmi secundum dies hebdomadae singulos, quibus in Ecclesia cantantur, dispositi, cum orationibus, hymnis, confessionibus et litanis* - *De Baptismi caeremoniis Liber* - *De virtutibus et vitiis Liber* - *de animae ratione Liber ad Euliam Virginem* - *De Confessione peccatorum ad pueros S. Martini* - OPERA HAGIOGRAPHICA sunt *Vita S. Martini Turonensis* - *Vita S. Vedasti Episc. Atrebatensis* - *Vita B. Richardi Presbyteri* - *Vita S. Willibrardi Traiet. Episcopi.* - CARMINA - *Preces nocturnae* - *Inscriptiones Sacri Codicis* - *Historiae variae Vet. et Novi Testamenti* - *Inscriptiones variae ecclesiarum, altarium, sepulcrorum* - *Adhortationes seu versus morales* - *Inscriptiones variorum locorum* - *Versus ad varios* - *Epitaphia, Epigrammata et Aenigmata* - *Poema de Pontificibus et Sanctis Eboracensis Ecclesiae* - OPERA DIDASCALICA sunt *De orthographia L.* - *Dialogus de rhetorica et virtutibus* - *De dialectica L.* - *Pipini*

regalis et nobilissimi iuvenis Disputatio cum Albino scholastico - De cursu et saltu lunae ac bissexto. - OPERA DUBIA SUNT, Albini Confessio fidei - Disputatio puerorum per interrogationes et responsiones - Propositiones Alcuini Doctoris ad acuendos iuvenes. Edidit Forben Ratisbon. an. 1777. 2 vol. in fol.

S. PAULINUS EP. AQUILEIENSIS. (780) Scripsit *libellum sacrosyllabum de SSma Trinitate adversus Elipandum Toletanum - Libros tres adversus Felicem Urgellitanum ac Lib. de salutaribus Documentis. Edidit Madrisius Venet. 1737 in fol.*

Hoc etiam seculo florere ADHELMUS EP. SCHIRBURNENSIS († 709) qui scripsit *L. de laude virginitatis - opuscula aliqua metrica - et aenigmata. - COSMAS EP. MAIUMENSIS* (c. a. 730) qui dedit *Hymnos 13 in anni Festa - et enarrationem metricam in Psalmos. - EGBERTUS EP. EBORACENSIS* (c. a. 732) qui edidit *Excerpta ex Patribus - et Poenitentiale* seu Constitutiones ecclesiasticas - ACCA MONACH. ANGLUS († 740) qui scripsit *de ecclesiasticis chori officiiis - Carmina - epistolas. S. GERMANUS PATR. CONSTANTINOPOLITANUS* († 740) qui reliquit *Tractatum de Conciliis Oecumenicis, Apologiam pro Gregorio Nysseno - homilias aliquas et epistolas. - FREDEGARIUS* (c. a. 740) edidit *Chronicon de gestis Francorum et Collectanea chronologica. - Cuthbertus* (c. a. 740) exaravit *Lib. de vita et obitu Ven. Bedae et Lib. Epistolarum, - GREGORIUS III R. P.* († 741) praeter *Epistolas* reliquit *Excerpta ex Patribus et canonibus de criminibus et horum remediis. - ANASTASIUS ABBAS PALAESTINUS* (c. a. 741) litteris consignavit *Lib. contra Iudaeos. - ISIDORUS EP. PACENSIS* (c. a. 754) exaravit *Chronicon Hispaniae. - FLORUS MON.* (c. a. 750) scripsit *Gesta et Passiones martyrum seu Martyrologium Bedae continuatum. - S. CHRODEGANDUS EP. METENSIS* († 766) dedit *Regulam pro Clericis. - AMBROSIUS AUPPERTUS* († 778) auctor *Lib. 10 Comm. in Apocalypsim. - PAULUS DIAGONUS WARNEFRIDI filius* (c. a. 780) exaravit *Libros 24 Historiae miscellanae - Lib. 6 Historiae Langobardorum, Lib. 4 vitae S. Gregorii. Homilias ex Patribus dispositas pro toto anno, Excerpta, Hymnos et epistolas. - ETHERIUS* (c. a. 784) dedit *Libros 2. de adoptione Filii Dei contra Elipandum. - ADRIANUS II. P. R.* († 795) praeter epistolas dedit *libellum libris Carolinis oppositum.*

SAECULO IX.

PASCHASIUS RADBERTUS (f. a. 884). Scripsit *Expositionem in Psalm. 44. - item in Lamentationes Ieremiae - Librum de Corpore et Sanguine Christi - Epistolam ad Frudegardum - Lib. de partu Virginis - de fide, spe et charitate - de passione sanctorum Rufini et Valerii - de vita S. Hadalarti - Epitaphium Arsenii seu vitam Ven. Walae.*

AGOBARDUS ARCH. LUGDUNEN. († a. 840). Opera eius sunt *Lib. de divinis sententiis - De picturis et imaginibus - De iudaicis superstitionibus - de intelligentia Iudaeorum - De Baptismo mancipiorum iudaeorum - Contra legem Guntobarti - Contra obiectiones Fridegisi; - Contra libros Amalarii de dispensatione*

ecclesiastica - de comparatione regiminis ecclesiastici et politici; De divina Psalmodia; De correctione Antiphonarii - Epistolae et Poemata varia.

HINCMARUS ARCH. REMEN. (f. a. 845). Ex eius scriptis supersunt *Epistola ad Carolum Magnum Regem* priori contra Praedestinationem dissertationi (deperditae) praefixa - *De praedestinatione Dei et libero arbitrio* dissertatio posterior - *De una et non trina Deitate* - *De divortio Lotharii Regis et Tetbergae reginae* - *Capitula synodica. Coronationes regiae* - *Explanatio in ferculum Salomonis* - *Opuscula de Regis persona et regio ministerio* - *De cavendis vitiis et virtutibus exercendis* - *de diversa et multiplici animae ratione* - *de coercendis Militum rapinis* - *de verbis Psalm. « Herodii domus dux est eorum. »* *De fide Carolo regi servanda* - *Instructio ad Ludovicum Balbum* - *De institutione regia* - *Ad Proceres regni pro institutione Caroli M. regis* - *Ad Episcopos regni de institutione Caroli Magni* - *De coercendo raptu viduarum, puellarum et Sanctimonialium* - *Expositiones ad Carolum regem pro Ecclesiae libertatum defensione* - *Capitula synodalia* - *De officiis Episcoporum* - *de presbyteris criminosis* - *de causa Teutfridi presbyteri* - *de visione Bevioldi presbyteri* - *Consilium de poenitentia Pipini regis* - *De villa Noviliaco* - *Iuramentum quod Hincmarus iussus est dare apud Pontigonem* - *Vita S. Remigii* - *Encomium eiusdem S. Remigii* - *Responsio ad quorundam quaestiones* - *Professio Fidei* - *Carmina aliquot* - *Annales* - *Epistolae 55.* - *Opuscula et Epistolae; quae referuntur ad causam Hincmari Laudunensis.*

RABANUS MAURUS (f. a. 847). Alcuini discipulus, Monachus et postea Abbas Fuldensis ac tandem Moguntinus Episcopus. Eius opera sunt *De laudibus S. Crucis Lib. 2.* - *De Clericorum institutione LL. 3.* - *Liber de oblatione puerorum* - *Commentariorum in Genesim Libri 4.* - *Liber de Computo* - *Commentariorum in Matth. Libri 8.* - *Commentariorum in Exodum Libri quatuor ad Fredulphum Lexoviensem Episc.* - *Expositionum in Leviticum Libri 7 ad eundem.* - *Narrationum in Lib. Numerorum Lib. 4* - *Narrationum in Deuteronomium Libri 4 ad eundem* - *Commentariorum in Lib. Iosue Libri 3 ad Fridericum Traiect. Episc.* - *Commentariorum in Lib. Iudicum Libri duo, cum Epistolis Humberti Ep. ad Rabanum et Rabani ad Humbertum* - *Commentarium in Lib. Ruth* - *Commentaria in*

Libros 4 Regum - Comm. in Lib. 2 Paralipomenon Expositio in Lib. Iudith et Esther - Commentariorum in Lib. Sapientiae Lib. 3. - Commentariorum in Ecclesiastic. Lib. 10. - Comment. in Libros Machabaeorum - Homiliae 233. - Poenitentiale - Commentaria in Ezechielem - Quota generatione licitum sit connubium - De consanguineorum nuptiis et de magorum praestigiis falsisque divinationibus - Tractatus de anima - Martyrologium - Responsa canonica super quibusdam interrogationibus Reginbaldi chorepiscopi - Si liceat chorepiscopis presbyteros et diaconos ordinare de consensu episcopi sui - De Universo Libri 22. - Excerptio de arte grammatica Prisciani - Expositio in Proverbia Salomonis - Commentaria in Ieremiam - Enarrationes in Epistolas B. Pauli Libri 28. Allegoriae in Sacram Scripturam - Commentaria in Cantica quaedam - Liber de sacris ordinibus - De Ecclesiastica disciplina - De videndo Deum, de puritate cordis et modo poenitentiae - De quaestionibus canonum poenitentiarum - Poenitentium Liber - De vita B. Mariae Magdalenae et sororis eius S. Marthae - Epistolae 9. - Glossae latino-barbaricae de partibus humani corporis - De inventione linguarum - Fragmentum glossarii latino-Theotischii - Carmina.

WALAFRIDUS STRABO († 849) Abbatiae Fuldensis Monachus dedit Glossam Ordinariam in S. Scripturam, quae a posterioribus deinde aucta et ornata est, praecipue vero ab Anselmo Laudunensi, adiectis PP. sententiis: *Lib. de officiis divinis, Biographias, Poemata.*

EULOGIUS ARCH. TOLETANUS († 859) reliquit *LL. 3 de Mart. Cordubensibus; Apologeticum pro Martyribus - Exhortationem ad martirium - Epistolas varias.*

LUPUS SERVATUS († 861) exaravit *L. de tribus quaestionibus scilicet de libero arbitrio, de praedestinatione et de taxatione sanguinis Christi - Collectaneum de iisdem et Epistolas.*

ANASTASIUS BIBL. (f. a. 870). Abbas romanus interfuit Concilio generali VIII ac multa collegit acta contra Monotheletas. Ei tribuuntur *Prolegomena ad vitas RR. Pontificum - Vitae RR. PP. - Fragmentum de vitis RR. PP. a B. Petro ad Paulum I. - Fragmentum Catalogi Pontificalis in Vigilio desinens. - Praeterea eius opera sunt Interpretatio Synodi VIII generalis - Item Synodi VII. - Interpretatio Chronologiae S. Nicephori - Collectanea - Historia acephala Sanctorum Cyri et Ioannis Eleemosynarii - Passio S. Demetrii - Acta S. Crispinae V. et M. -*

Translatio sermonis S. Theodori Studitae de S. Bartholomaeo Apostolo - Epistolae tres - Prologus in Passionem 1480 martyrum.

ATTO VERCELL. (872). Scripsit *Capitulare Vercellense - Lib. de Pressuris Ecclesiasticis - Espositionem in Epistolas S. Pauli - Sermones et epistolas varias.*

THEODORUS ABUCARA (c. a. 880) scriptis consignavit *Dialogos, Dissertationes, disputationes et solutiones quaestionum controversarum cum Iudaeis, Saracenis, Origenistis, Nestorianis, Manichaeis, Theopaschitis et aliis haereticis.*

REMIGIUS ARCH. LUGD. († 863) Litteris mandavit *Lib. de tribus Episcoporum - epistolis Libellum de tenenda Scripturae veritate et sectanda Patrum auctoritate - Absolutionem quaestionis de generali damnatione Adae et speciali ereptione electorum.*

Ad idem saeculum referendi sunt THEODULPHUS EP. AURELIANENSIS († 884) auctor *Libri de Spiritu Sancto - de ordine et ratione rituum - Baptismi Capitul. - 46 ad Presbyteros, et Lib. G. Carminum.* - BENEDICTUS ANANIENSIS († 821) qui dedit *Codicem et Concordiam regularum - L. Paraeneticum ex Patribus - Modum Poenitentiarum.* - SMARODUS ABBAS (c. a. 824) edidit *Postillam in Evangelia et Epistolas officii divini, Viam regiam et Diadema Monachorum, Acta collationis Rom. de processione Spiritus Sancti.* - THEODORUS STUDITES († 826) ejus opera sunt: *Sermones Catechetici et Catechesis parva - Orationes in cultum Crucis et Imaginum - Encomia sanctorum - Testamentum ad discipulos - Epistolae et Hymni varii, NICEPHORUS PATR. CPOLITANUS († 828) posteris mandavit Chronologiam tripartitam - Breviarium Historiae - Opuscula 4 contra Iconomachos - Canones, breviculos varios.* - EGINHARDUS (c. a. 855) dedit *Libellum de adoranda Cruce - LL. 4 de miraculis Marcellini et Petri - Annales Pipini, Caroli et Ludovici - Vitam Caroli Magni - Epistolas varias.* - METHIDIUS CONFESSOR († 847) edidit *Canones Poenitentiales - Orationes - Encomia Sanctorum.* - MICHAEL SYNCELLUS scripsit *Librum de orthofoxa fide.* - AMULO ARCH. LUGD. exaravit *Libros contra Iudaeos - L. de gratia, praescientia, praedestinatione et libero arbitrio - De iisdem capitula ex S. Augustino excerpta - Epistolas ad Gotteschalcum et ad Theobaldum Lingoniensem.* - FLORUS DIAC. LUGDUN. (c. a. 852) scripsit *Commentaria in ep. Pauli et Canonem Missae - L. de praedestinatione contra errores Ioan. Scoti - Collectionem tum ex legibus et canonibus, tum ex dictis Patrum.* - FRECULPHUS EP. LUXOVIENS. († 853) dedit *Chronicon bipartitum.* - HAYMO EP. HALBERSTADIANUS († 853) scripsit: *Comm. in Psalmos, Isaiam, Epist. Pauli, Apocalypsim: Libros 10 Hist. Eccl. Lib. tres de amore patriae caelestis - Tractatum de corpore et sanguine Christi - Homilias in Evangelia Dominicarum et Festorum.* - PRUDENTIUS EP. TRECENS. seu TRICASSINUS († 861) dedit *Tractatum de praedest. contra Ioannem Scotum - Collectaneum de tribus epistolis adversus Capitula Carisiaca.* - PETRUS SICULUS (c. a. 782) exaravit *Historiam de ortu progressu, occasu Manichaeorum.* - USUARDUS (c. a. 876) dedit *Martyrologium.* - HEREMBERTUS scripsit *Chronicon Langobardorum ad annum 888 perductum.* - PHOTIUS PATR. CPOLITANUS († 991) edidit *Bibliothecam Litterariam, Nomocanonem, seu Legum et Canonum conciliationem - L. de voluntatibus in Christo gnomiis - Libel de Synodis - Dissertationes G. de divinitate et incarnatione - Lib. de Spiritu Sancti Mystagogia - Epistolas multas.* REMIGIUS ANTISSIODOR († c. a. 900) edidit *Comm. in Psalmos, Prophetas minores, Epp. Pauli - Expositionem Missae.* - S. ADO ARCHIEP. VIENN. cuius opera praecipua sunt *Martyrologium et Chronicon a mundo condito usque ad annum 875. Martyrologium Adonis post Rosweidum S. S. iterum edidit et illustravit D. Georgi Romae 1745.*

SAECULO X.

FLODOARDUS (f. a. 940). Texuit *Historiam Ecclesiae Remensis - Annales - Opuscula metrica.*

REGINO PRUMIENSIS († 908) scripsit *Chronicon - LL. 2 de disciplinis ecclesiasticis ac de religione christiana.*

LEONTIUS BYZANTINUS (fl. a. 922) dedit LL. 4 *Chronographiae.*

RATHERIUS EP. VERONEN. († a. 974). Eius opera sunt - *Praeloquiorum Libri sex - Vita S. Ursmari - Conclusio deliberativa - Leodoci Acta - L. Phrenesis* (sic ab ipso dictus eo quod nimis in eo austere in quosdam inveheretur) - *Excerptum ex dialogo confessionali cuiusdam sceleratissimi, Ratheri veronensis quidem Episcopi, sed Lobiensis Monachi - Exhortatio et preces - Invectiva - De Translatione S. cuiusdam Matronae - Decreta et Libellus de proprio lapsu - De contemptu canonum - Qualitatis coniectura cuiusdam - Decretum quo ex Abbatiola Magontiani, amandatis monachis, subrogantur clerici - Synodica ad presbyteros et ordines caeteros forinsecus i. e. per universam Dioecesim constitutos. - De nuptu cuiusdam illicito - De otioso sermone - Ratherii Romam euntis itinerarium - Fundatio et dotatio pauperorum clericorum cathedralis Veronensis Ecclesiae - De Clericis rebellibus - Discordia inter ipsum et Clericos - Liber apologeticus - Testamentum - Epistolae 104. - Sermones 11.*

SIMEON METAPHRASTES († 942) edidit *Vitas Sanctorum* inter quas Leo Allatius tantum 122 genuinas decernit et designat. *Orationes 25 de moribus - Poemata 6, Epistolas 5.*

ODO CLUNIACENSIS († 942) dedit *Libros 35 Moralium in Iob - 3 Collationum - 4 Vitae S. Geraldii - Sermones et Tractatus de Sanctis - Chronicon succinctum - Hymnos etc.*

LUITPRANDUS († post. a. 970) scripsit LL. 6 *Historiae rerum suo tempore gestarum.*

OECUMENIUS, graecus, e Patribus collegit *Catenam seu Comment. in Actus Apostolorum, In epist. Pauli, in epp. catholicas.*

SAECULO XI.

BURCHARDUS EP. WORMAT. (f. a. 1108). Reliquit *Volumen Decretorum et Epistolam ad Albertum*.

S. PETRUS DAMIANI (f. a. 1057). Sic dictus a Damiano fratre suo, quem semper patris loco veneratus est. Ex monacho benedictino Episcopus Ostiensis et Cardinalis creatus fuit. Praeter *Libros 8 Epistolarum et Sermones 75*, tribuuntur ei illustria varii argumenti opuscula, ex quibus commemorasse sufficiat: *Expositionem mysticam Lib. Genesis, de Aegypti plagis et Decalogo; de Hebraeorum mansionibus; de divina omnipotentia; - de processione Spiritus Sancti; de fide catholica - de Sacramentis per impios administratis - de novissimis et antichristo - contra Iudaeos - de quadragesima - de ieiunio Sabbati - de celebrandis vigiliis - de horis canonicis - de caelibatu Sacerdotum: - de communi vita Clericorum: - contra Clericos Regulares proprietarios - de perfectione Monachorum - pro Monachis contra Canonicos - de parentelae et cognationis gradibus: de tempore celebrandi nuptias: de bono suffragiorum - Scripsit praeterea Sanctorum historias, scilicet S. Odelonis Abb. Cluniacensis et Conf., S. Romualdi Abbatis, Sanctorum Rudulphi et Dominici Loricati - Passionem Sanctarum Virginum Florae et Lucillae - Expositionem visionum Sanctorum Martyrum Mariani et Iacobi - Hymnum de gloria paradisi - Carmina varia et Preces. Exstat denique Concordia ab ipso statuta inter Eremum Gamugni et inter Monasterium de Acereta - et acta synodi ab eodem in Galliis celebratae - Eum Alexander II a se legatum hoc ellogio commendavit: « Talem vobis virum destinare curavimus, quo post nos maior in Romana Ecclesia non habetur, qui noster est oculus et Apostolicae Sedis immobile firmamentum. »*

CARD. HUMBERTUS († 1061). Scripsit in modum dialogi inter romanum et graecum *adversus graecorum calumnias* (de azymo) cf. Migne T. 143. - *Responsionem ad Nicetae libellum contra latinos - Brevem et succinctam commemorationem eorum, quae Rom. Sedis Legati Cpoli gesserunt et cur Michael (Caerularius) damnatus fuerit - Adversus Simoniacos Lib. 3.*

MARIANUS SCOTUS dedit *Chronicon* ad ann. 1083 pertingens.

LANFRANCUS ARCH. CANTUAR. († a. 1070). Exstant ex eius scriptis *Comm. in epp. Pauli cum glossa interlineari* - *Libel. de corpore et sanguine Domini* - *L. de celanda confessione* - *Annotationes in Cassiani collationes* - *Decreta pro ordine S. Benedicti.* - *Sermones et Epistolae varii argumenti.* Sua illum aetas ut magnum sanctitate et doctrina Praesulem suscepit, praesens etiam uti Theologiae auspiciem veneratur. ¹

SAECULO XII.

S. BRUNO CARTH. († 1101) reliquit *Expositionem in Psalmos, et in Epist. Pauli* - *Libros de laudibus Ecclesiae, de ornamentis eiusdem, de Novis.* - *Sermones in festa Christi et Dei-parae, de Martyribus, de Confessoribus, de S. Michaele, de contemptu mundi* - *Confessionem fidei et Epistolas varias.*

S. ANSELMUS ARCH. CANTUAR. († a. 1109). Opera eius sunt *De divinitatis essentia Monologium* - *Proslogium* seu alloquium de Dei existentia - *Apologeticum contra Gaunilonem* - *Dialogi de veritate* - *de libero arbitrio* - *de casu diaboli* - *de voluntate* - *L. de azymo et fermentato* - *Lib. 1 de fide Trinitatis et de Incarnatione Verbi* - *LL. 2 cur Deus homo* - *Lib. 1 de Processione Spiritus Sancti contra Graecos* - *L. de conceptu Virginali et peccato originali.* - *L. de concordia praescientiae, praedestinationis et gratiae cum libertate* - *L. de Sacramentorum diversitate* - *offendiculum Sacerdotum* - *L. de Nuptiis consanguineorum* - *Dialogus de grammatico* - *Liber de vo-*

¹ A Lanfranco exorditur prima Scholasticae Theologiae epoca atque usque ad Albertum Magnum progreditur. Secunda aetas procedit ab Alberto M. ad Durandum de S. Portiano. Tertia a Durando ad tempora Lutheri et Calvini. Quarta demum aetas ortum ducit a temporibus Lutheri et Calvini, qui antiquos errores contra praecipua fidei nostrae mysteria excitantes, novisque argutiis eadem impugnantes, coegerunt Theologos orthodoxos abscondita divinae Gratiae, Praedestinationis et Eucharistiae arcana, aliaque Religionis abdita penitus, quam antea, perscrutari, explanare et defendere. Atque haec aetas ad nostram usque producta innumeros complectitur ex omni ordine viros ingenio, sapientia, eruditione clarissimos.

A tempore Durandi usque ad Saec. XVI. invaluit *Pseudq-scholastica*, quam Romani Pontifices reprehendere non intermiserunt. Sane Gregorius IX. datis anno 1228 ad Magistros Parisienses litteris, eos graviter increpat, qui elegantiori spiritu ostentandae philosophiae causa, Scripturarum difficultates et inexplicabilia dogmata enucleare contendebant, quippe nimis addicti ratiocinationi humanae, fidem evacuabant. Quamobrem praecepit Pontifex, ut deinceps in explicandis Scripturarum oraculis, SS. Patrum doctrinam, non philosophorum fucatas rationes adhiberent. Id ipsum praestitit Ioannes XXII. anno 1317. et Clemens VI. anno 1346.

luntate Dei - Responsio ad Wallerani querelas: - Homiliae, orationes, Exhortationes 16. - Hymni varii - Sermo de passione Domini - Exhortatio ad contemptum temporalium et desiderium aeternorum - Admonitio morienti - Carmina de contemptu mundi - Liber meditationum et orationum - Meditatio super ps. Miserere - de pace et concordia tractatus asceticus - Oratio dicenda ante sumptionem Corporis et Sanguinis Domini - Salutatio ad Iesum Christum - Hymni et Psalterium de Sancta Maria - Versus de Lanfranco praedecessore suo - Fragmentum de dictis S. Anselmi - Epistolarum Libri 4. - Scholasticae Theologiae praeformator fuit, stylus eius metaphysicus potius, quam dialecticus aut oratorius est.

S. BERNARDUS (f. a. 1120). In castro (fontaine) prope Divionem natus, primus Claraevallensis Abbas fuit. Ex eius operibus exstant *Epistolae 495. Chartae 5. - De Consideratione Lib. 5 ad Eugenium III Papam - De moribus et officio Episcoporum Tractatus ad Henricum Senonensem Archiepiscopum - De Conversione ad Clericos Liber - De praecepto et dispensatione - Apologia ad Guillelmum S. Theoderici Abbatem - Ad milites Templi de laude novae militiae Liber - Tractatus de gradibus humilitatis et superbiae - De diligendo Deo Liber ad Haimericum S. R. E. Cardinalem et Cancellarium - Tractatus de gratia et libero arbitrio ad Guillelmum Sancti Theoderici Abbatem - Tractatus de Baptismo aliisque quaestionibus ad Hugonem de S. Victore - Tractatus contra quaedam capitula errorum Petri Abaelardi ad Innocentium II Pontificem - De vita et rebus gestis S. Malachiae Hiberniae Episcopi - Hymnus de S. Malachia - Super Antiphonarium Cisterciensis Ordinis Epistola - Tractatus de Cantu seu correctione Antiphonarii - S. Bernardus super Hymnum IESU NOSTRA REDEMPTIO - De Passione Christi et doloribus et planctibus Matris eius - Tractatus ad laudem gloriosae Virginis Matris - Tractatus de corpore Domini - Modus cantandi Graduale - Tonale S. Bernardi - Sermones de Tempore (inter quos leguntur B. Bernardi homiliae quatuor super *Missus est* seu de laudibus Virginis Matris) - Sermones de Sanctis - Sermones de diversis - Sententiae - Parabolae - Confessionis privatae formula - Officium de S. Victore Confessore. - Sermones in Canticum Cantorum. Exstant etiam *Flores seu Sententiae ex S. Bernardi operibus depromptae*. Inter epistolas, quae eidem tribuuntur,*

habendam esse ut spuriam illam ad Canonicos Lugdunenses de Conceptione Virginis, ostenditur in Dissertatione de Bernardi scriptis in 2 Vol. Sylloges monumentorum. auctore cl. P. Antonio Ballerini S. I. Th. Mor. Prof. in Coll. Romano. — Bernardus communi omnium iudicio Pater fuit et Doctor mellifluus. Eius opera edita sunt Veronae 1726. ¹

RUPERTUS ABB. TUITIEN. (f. a. 1130). Ab eo prodire *Commentariorum de operibus S. Trinitatis Libri 42.* — *Comm. in Genesim — Exodum — Leviticum. — in Numeros — in Deuteron. — in Iosue — in L. Iudicum — Regum — in Isaiam — in Ieremiam — in Ezechielem — in Danielelem — in IV Evangelistas — L. de operibus Spiritus Sancti — Commentaria in 12 Prophetas Minores — in Cantica — in Iob. — in lib. Ecclesiastes — L. De gloria et honore Filii hominis — L. De glorificatione Trinitatis et processione Sancti Spiritus — Comm. in Evangelium Ioannis — Comm. in Apocalypsim — L. De Victoria Verbi Dei — De Divinis officiis Lib. 12. — L. De Incendio Oppidi Tuitii — L. de meditatione mortis — Vita S. Helberti — Passio B. Eliphii Martyris — L. De voluntate Dei — L. De omnipotentia Dei — L. in quaedam capitula Regulae S. Benedicti — Altercatio Monachi et Clerici quod liceat monacho praedicare — Epistola ad*

¹ Usu satis communi S. Bernardus postremus inter Patres censi solet. Iamvero ut Scriptor ecclesiasticus proprio sensu in numero Ecclesiae Patrum computetur, quatuor postulatur. Requiritur 1) ut ejus scripta magni sint momenti ad illustrandam ac tuendam doctrinam ac traditionem apostolicam, quod aliquando non tam amplitudine, et eruditione, quam simplici orthodoxa doctrina et vetustate obtinetur. Praeter doctrinam postulatur 2) non modo ad finem usque vitae communio cum Ecclesia Catholica, verum etiam vitae sanctimonia. 3) Characteres isti doctrinae ac sanctitatis, connectantur oportet cum antiquitate. 3) Requiritur Ecclesiae approbatio, quae ubi adsint tria antecedentia, numquam deest, et in illis includitur; neque enim solemne Decretum est necessarium, sed satis est practicus consensus.

Solent autem Patres ratione antiquitatis in triplicem distribui classem. Epochae prima se porrigit ad IV. usque saeculum exclusive atque adeo tria priora Ecclesiae saecula complectitur. Altera a IV. saec. usque ad S. Gregorium ac Isidorum Hispalensem progreditur. Postrema vero, omnium propemodum suffragio, usque ad S. Bernardum semet extendit.

Prima classis insignis est viris apostolicis, qui doctrinam fidei ex ore ipsorum testium immediatorum hauserunt, tum insignis est viris apologetis contra Gentes ac Iudaeos. Altera splendida est doctrina, eruditione, ac uberrima monumentis. Postrema vero inter bellorum tumultus, morum barbariem, scientiaeque neglectum defluxit, hinc splendore suo anterioribus epochis comparari vix aut nullatenus potest.

Paulo alia est ratio Doctoris Ecclesiae; praerogativa enim Doctoris Ecclesiae non includit antiquitatem, sed excellentiam et doctrinae amplitudinem magis quam appellatio Patris Ecclesiae supponit. Qua ex diversitate compertum est, quomodo Sancti nonnulli, qui non recensentur inter Patres, vel vicissim qui semper inter Patres numerati sunt, aliquando solemni Decreto ab Apostolica Sede Doctores Ecclesiae declarentur.

Everardum Abbatem - L. De laesione virginitatis - Annulus sive dialogus inter Christianum et Iudaeum - L. De vita vere apostolica - Epistola qua ratione Monachorum ordo praecellit ordinem Clericorum.

PETRUS LOMBARDUS EP. PARISIEN. (f. a. 1145). - Natus Navarrae in Lombardia, nomen Lombardi traxit. Inde Parisios appulsus, sapientiae fama sic inclaruit, ut eius urbis episcopatu auctus fuerit. Omnes Theologorum Scholae, singulari quadam venerationis excellentia, illum *Magistrum Sententiarum* appellant, vel etiam simpliciter et antonomastice *Magistri* titulo cohonestant. Scripsit libros 4 *Sententiarum* seu summam Theologiae ex Patribus methodo scholastica digestam. In hoc opere S. Augustinum imitans doctrinam sacram divisit in *theologiam de rebus* ac in *theologiam de signis*. Res subdivisit in eas quibus fruimur et non utimur, in eas quibus utimur et non fruimur, in eas denique quibus utimur et fruimur. In primo libro agit de ss. Trinitate et unitate Dei. In altero de mundi creatione, praecipue vero angelorum et hominum ac de gratia Dei. In tertio de Verbi Incarnatione et de virtutibus ac vitiis. In quarto de sacramentis ac novissimis. - Scripsit etiam *Glossas in Psalmos - et Collectanea in epistolas Pauli*.

HUGO A S. VICTORE (f. a. 1120). Reliquit *Annotationes in Scripturam et Scriptores sacros - Allegorias in Veteri et Novo Testamento - Excerptiones et commentaria in plures Scripturae libros - Summam sententiarum*, cum aliis ad Scripturam vel Theologiam spectantibus.

ROBERTUS PULLUS († 1150) scripsit *Libros 8 Sententiarum de Trinitate*.

GRATIANUS BONON. (a. 1115). dedit *Collectanea decretorum canonicorum seu concordantiam discordantium canonum*.

RICHARDUS A S. VICTORE († 1173) edidit *Libros 6. de Trinitate 1. de tribus personis 1. de Incarnatione. 2. de Emmanuele; 4. Exceptionum; 1. de potestate ligandi et solvendi; Explanations in cantica et Apocalypsim; Declarationes difficultatum Scripturae, praesertim de tabernaculo foederis; de differentia sacrificii Abrahae et David, de templo Salomonis; de concordia temporum Regum Iuda et Israel; de visione et templo Ezechielis, de comparatione Christi ad florem, Mariae ad virgam; de superexcellenti baptismo Christi; de Christo posito in signum; de Sp. Sancti Missione; de Sp. Sancto, amore*

Patris et Filii; de aliquot dubiis Apostoli; Tractatus de gemino Paschate, de iudicaria potestate in fine mundi, de spiritu blasphemiae; de gradibus amoris, de differentia peccati venialis et mortalis.

Hoc etiam aevo inclaruerunt GILBERTUS († 1139) qui scripsit libellum *de statu Ecclesiae* - SUGERIUS († 1153) qui edidit libellum *de consecratione Ecclesiae - Constitutiones - Testamentum* - WILHELMUS CLARAVELLENSIS (c. a. 1153) qui praeter *Comm. et ascetica* edidit *Speculum et aenigma fidei - Disputationem contra Abaelardum - L. de erroribus Guillelmi de Conchis - L. de sacr. altaris*. PETRUS MAURITIUS, cognomento *Venerabilis* († 1156) qui scripsit *Tractatus contra Iudaeos, contra Petrobrusianos - contra haereses et sectam Saracenorum* - ARNOLDUS CARNOTENSIS (a. 1162) qui scriptis consignavit *Tractatum de opere sex dierum - de 7 verbis Christi - de cardinalibus Christi virtutibus*. - HUGO EP. ROTHOMAG. († 1164) qui edidit *Libros 3 de haeresibus; 3 de memoria dogmatum; 3 de officiis et Ministris Ecclesiae*, PHILIPPUS HARVENGIUS (c. a. 1180) qui dedit *Comment. mysticum et morale in Cantica - Tractatus de lapsu primi hominis - De damnatione Salomonis - De somnio Nabuchodonosoris - De Clericorum dignitate et dotibus - Epistolas, carmina et vitas varias*. - GUILIELMUS TYRIUS, qui scripsit *historiam belli palaestini ad annum 1180 excurrentem*. - ARNULPHUS EP. LUXOV. († 1181) qui edidit *Tractatum de schismate pontificio* - ANDRONICUS COMMENUS († 1185) qui scripsit *Dialog contra Iudaeos*. - PETRUS COMESTOR († 1198) qui literis consignavit *Historiam scholasticam seu totius Scripturae*. - PETRUS BLESENSIS († a. c. 1200) qui composuit *Libros vel Tractatus Instructionis fidei - De scriptoribus sacrorum librorum - Contra perfidiam Iudaeorum - De confessione - De poenitentia iniungenda - De institutione Episcopi - De Eucharistia, etc.*

SAECULO XIII.

ALANUS AB INSULIS († 1203). Aetate primorum scholasticorum insignis theologus, appellatus Doctor universalis. Opus princeps eorum quae prelo sunt mandata (pleraque enim in mss. latent) est, *dè arte articul. catholicae fidei Lib. 5.*

CARDINALIS DE VITRIACO (1220). Scripsit *Libros 3 historiae orientalis et occidentalis - Volumen concionum de tempore - Lib. unum contra Saracenos - Lib. 2 de vita B. Mariae Ogniacensis - et epistolas varias.*

S. RAYMUNDUS DE PENNAFORT ORD. PRAED. (1223). Gregorio IX in conficienda Decretalium collectione opem praestitit, scripsitque *Summam casuum poenitentiae.*

ALEXANDER ALENSIS O. M. (1230). Sancti Bonaventurae et iuxta nonnullos Sancti etiam Thomae Aquinatis praeceptor, scripsit *Summam Theologiae* egregiam et copiosissimam - *Postillam in tota Biblia - Summam de Virtutibus*. - A Wetzer et Welt tom. IV, p. 851 citatur *Commentarius in Aristotelis*

lib. III. de anima et dicitur apocryphus *Comment. in Metaph. Aristotelis*. Sola superest Summa theologica.

RODERIGUS XIMENES (1240). Novem Libris Histor. Hispaniae complexus est.

MONETA CREMONENSIS († 1240). Scripsit utilem *haeresibus eradicandis Summam adversus Catharos et Waldenses*. Adscribitur ipsi etiam « *Compendium logicae propter minus eruditos* ».

B. ALBERTUS MAGNUS O. PP. (1240). Germanus natione, S. Thomae Magister, Episcopus Ratisbonensis obiit anno 1280. B. Alberti M. opera 21 Tomis in folio complexus est Petrus Iammy O. P. Lugduni a. 1651. En opera singula per singulos tomos distributa: Tom. I. Vita B. Alb. *De praedicabilibus L. 1. De 10 praedicamentis L. 1. De sex principiis L. 1. De interpretatione L. 2. De syllogismo simpliciter i. e. Prior. Analytic. Lib. 2. De demonstratione i. e. Posterior. Analyt. L. 2. Topicorum L. 8. De sophisticis elenchis L. 2.* - Tom. II. *De physico auditu L. 8. De coelo et mundo L. 4. De generatione et corruptione L. 2. De Meteoris L. 4. De mineralibus L. 5.* - Tom. III. *De anima L. 3. Metaphysicorum L. 13.* - Tom. IV. *Ethicorum L. 10. Politicorum L. 8.* - Tom. V. *Parva naturalia sive: De sensu et sensato L. 1. De memoria et reminiscencia L. 1. De somno et vigilia L. 1. De motibus animalium L. 2. De aetate sc. de iuventute et senectute L. 1. De spiritu et respiratione L. 2. De morte et vita L. 1. De nutrimento et nutribili L. 1. De natura et origine animae L. 1. De unitate intellectus contra Averroëm L. 1. De intellectu et intelligibili L. 2. De natura locorum L. 1. De causis proprietatum elementorum L. 1. De passionibus aeris L. 1. De vegetalibus et plantis L. 7. De principiis motus progressivi L. 1. De processu universitatis a causa prima L. 1. Speculum astronomicum in quo de libris licitis et illicitis pertractatur.* - Tom. VI. *De animalibus L. 26.* - T. VII. *Commentarii in Psalmos.* - Tom. VIII. *Commentarii in Threnos Ierem. Com. in Baruch.* - *Com. in Daniel. Com. in 12 Prophet. minores.* - T. IX. *Com. in Matth.* - *Com. in Marc.* T. X. *Com. in Lucam* - T. XI. *Comm. in Io.* - *Com. in Apocal.* - T. XII. *Sermones de tempore - Orationes super Evang. Dominic. totius anni. - Sermones de Sanctis - Sermones 32 de Sac. Eucharistiae. - Liber de muliere forti.* - T. XIII. *Com. in B. Dionys. Areopagitam, Compendium theologiae veritatis L. 7.* - T. XIV.

Com. in 1 lib. Sententiarum. - T. XV. *Com. in 2. et 3. lib. Sent.* - T. XVI. *Com. in 4. l. Sent.* - T. XVII. 1.^a *pars Summae Theologiae.* - T. XVIII. 2.^a *pars.* - T. XIX *Summa de creaturis 2. partes.* T. XX. *Mariale seu quaestiones 230 super « Missus est. » De laudibus B. Virginis L. 12.* - *Biblia Mariana.* - Tom. XXI. *Miscellanea sive: de apprehensione et apprehensionis modo L. 1. Philosophia pauperum sc. Isagoge in lib. Aristotelis de physico auditu, de caelo et mundo, de generatione et corruptione, de meteoris et de anima.* - *De Sacrificio Missae L. 1. De Sacram. Eucharistiae L. 1.* - *Paradisus animae et de virtutibus libellus.* - *De adhaerendo Deo libellus, De Alchymia L, 1.* Albertus in omni genere scientiarum praesertim physicarum ita versatus fuit, ut magiae cultor insignis a coaevis aliquot sit habitus.

MATTHAEUS PARIS MONACH. (1245). Collegit *Historiam rerum anglicanarum ab anno 1067 usque ad an. 1259.*

GUILLELMUS PARISIENSIS (1245). Eius opera sunt: *de S. Trinitate Lib. 1. de primo principio lib. 1. De Sacramentis Lib. 1. Cur Deus homo 1. Summa virtutum 1. Summa vitiorum 1. De fide et legibus 1. de animabus hominum 1. de bono et malo 1. de universo 6. de professione novitiorum, 1. de dono scientiae, 1. de operibus virtutum, 1. de remediis tentationum 1. de pluralitate beneficiorum, de claustro animae lib. 1. de rethorica divina 1. de poenitentia 1. de daemonibus, 1. in Exaëmeron, 1. in Psalterium, 1. in Prov. Salomonis, 1. in Ecclesiasten, 1. in Cantica canticorum, 1. in Evangelium Matth., 1. Sermonum, 1. Epistolarum, 1. de collatione, de pluralitate beneficiorum ecclesiasticorum tractatus duo.*

VINCENTIUS BELLOVACENSIS O. PP. (1245.) Litteris consignavit *quatuor specula, Doctrinale, Historiale, Naturale et Morale.* Speculum *Doctrinale* continet Lib. 17 et tractat de omnibus scientiis; *Historiale* complectitur lib. 31 et tradit historias ab initio mundi usque ad annum 1224, in Opere tamen Wetzer, et Welte Tom. XI, p. 695, asseritur, has historias ab initio mundi usque ad an. 1254 progredi contra Bellarmini ea in re assertionem. Continuatum deinde fuit ab anonymo usque ad an. 1494. *Naturale* Speculum continet libros 32 et tractat de herbis, de avibus, de locis, de temporibus etc. *Morale* continet Lib. 3. ac agit de passionibus animi, de legibus, de gratia, de vitiis, de virtutibus. Speculum *morale* apocryphum esse Bel-

larminus cognovit, compilatum sc. ex Divi Thomae Summa Theol. Cf. Wetzer et Welte Tom. XI. p. 695. a quibus citantur haec alia opera Bellovacensis: *Tractatus de gratia Dei* (4 lib.) *Liber de laudibus Virginis gloriosae*; *De S. Ioanne Evangelista*; *De institutione filiorum regionum seu nobilium*; *Epistola consolatoria Fr. Vinc. Belovac. ad regem francorum Ludovicum super mortem Ludovici primogeniti sui* (1260); quae epistola alibi citatur sub titulo: *Tractatus valde consolatorius pro morte amici*. Quinque alia opera sunt adhuc manuscripta (l. c.), testibus Echardet ac Daunou.

MARTINUS POLONUS (1250) Edidit *Chronicon* in quo breviter res gestas Pontificum et Imperatorum persequitur usque ad sua tempora, i. e. usque ad Honorium IV.

REINERIUS SACCONUS ORD. PRAED. (1254) Scriptis consignavit *Summam de Catharis et Leonistis*.

S. BONAVENTURA O. MIN. († 1274). Natus a. 1221 Balneoregii in Hetruria, anno 1243 Ordinem S. Francisci ingressus, postquam doctoris laurea insignitus, sacram theologiam in Universitate Parisiensi tradidisset, an. 1256 electus fuit Generalis Ordinis Minister, anno vero 1272 Episcopus Albanensis et Cardinalis. Interfuit Concilio oecum. Lugdunensi II. at paucis post primam sessionem diebus obiit. A Sixto IV canonizatus est an. 1482, a Sixto V. Doctor Ecclesiae declaratus an. 1588. Reliquit *Expositiones in Libros sacros - Commentaria in Magistrum Sententiarum - Sermones, Opuscula moralia atque ascetica*. Eius opera edita sunt Romae 1588. 8 vol. in fol. - Venet. 1751-56 14. vol. in 4. Eius operum lectionem valde commendat Gerso, tamquam maxime idoneam et menti illustrandae et cordi ad pietatem inflammando. Idem dicit Trithemius (de Scriptoribus ecclesiast. Cap. 464.) Edita sunt etiam opera eius Lugduni 1668 in fol. Eorumdem praeparatur editio critica a doctissimo P. Fideli de Fanna Ord. S. F. - S. Bonaventurae proprium esse dicit Episc. Hefele, quod doctrinam scholasticam aequae ac mysticum amorem mirifice coniunxerit, ut nemo alius.

S. THOMAS († 1274). Nobilissima comitum Aquinatum familia natus anno 1225, a monachis Cassinensibus pietate litterisque instructus, anno 1243 Ordini FF. Praedicatorum nomen dedit. Parisiis atque Coloniae B. Alberto Magno in disciplinis philosophicis atque theologicis magistro usus est, tantaque cum gloria in Academia Parisiensi et in nonnullis Italiae aca-

demiis sacram theologiam tradidit, ut Doctoris angelici praeconium meruerit. Archiepiscopatum Neapolitanum, sibi a Clemente IV. oblatum, constanter recusavit. Ad generale Concilium Lugdunense II a Gregorio X vocatus, in itinere morbo correptus, aetatis anno 50, in Monasterio Cisterciensi caelestem in patriam migravit. Vir sanctitate, eruditione, ingenii subtilitate plane incomparabilis, ac theologorum princeps plurima reliquit opera cuius indicem describimus ex romana editione, quae iussu Pii V. Pont. Max. confecta censetur et omnium optima est. Tomi sunt septemdecim. I. I. continet *Vitam B. Thomae et Commentaria in Libros Perihermenias analyticorum*. II Tomus complectitur *Commentaria in Libros octo physicorum, in lib. 4. de caelo et mundo, et in lib. 2. de generatione*. III Tomus continet *Commentaria in Lib. 4 Metheor., in lib. de anima, et in parva naturalia*. IV Tomus continet *Commentaria in lib. 12 metaphysicorum, Tractatum de ente et essentia* (cum commentariis Card. Caietani) *et Expositionem in libr. de causis*. V Tomus continet *Commentaria in libros 10. ethicorum et in lib. 8. politicorum*. VI Tomus habet *Commentaria in primum et secundum sententiarum*. VII Tomus exhibet *Commentaria in tertium et quartum sententiarum*. VIII Tomus continet *Quaestiones disputatas et Quodlibeta*. IX Tomus complectitur *Summam contra gentiles* (cum Commentariis Francisci Ferrariensis). X Tomus continet *primam partem Summae Theologiae* (cum Commentariis Card. Caietani) *et expositionem S. Dionysii de divinis nominibus*. XI Tomus recenset *Primam secundae et Secundam Secundae* (cum Commentariis Card. Caietani). XIII Tomus continet *Commentarium in Iob, in primam quinquagenam Psalmorum, in Cantica Canticorum, in Isaiam, in Ieremiam et Threnos*. XIV Tomus continet *Commentaria in Matthaeum et in Ioannem*. XV Tomus continet *Auream catenam ex Patribus contextam in quatuor evangelia*. XVI Tomus continet *Commentaria in omnes epistolas S. Pauli et Sermones de tempore et de Sanctis*. XVII Tomus continet *Septuaginta tria opuscula et Scriptum secundum in quatuor Libros sententiarum ad Annibaldum Cardinalem*. Ex mandato SS. D. N. Leonis XIII nova ac splendidissima editio operum S. Doctoris, praeclarioribus commentationibus aucta lucem aspiciet ex typographeo S. C. de Prop. Fide.

THOMAS CANTIPRATENSIS. († 1280). Discipulus Alberti M.

scripsit *De naturis rerum 20 lib. Vitam S. Lutgardae, Lib. de S. Maria Ogniacensi, de S. Maria Iprensi, et de Ioanne primo Abbate monasterii Cantipratensis et opuscula de proprietatibus apum* duobus libris comprehensa, in quibus sub figura apum multa edisserit de officio Praelatorum et subditorum.

LUCAS EP. TUDENSIS. († 1288). Reliquit *Libros tres de fidei controversiis contra Albigenses, et Chronicon* (ab Adamo usque ad a. 1236). Praeterea *Vitam et miracula S. Isidori*.

HENRICUS GANDAVENSIS (1280). Scripsit *Opus Quodlibetorum - Summam quaestionum ordinariorum - item Lib. de virginitate et poenitentia; Commentaria in libros Physicorum et Metaphysicorum Aristotelis ac librum de viris illustribus*.

RICHARDUS e MEDIAVILLA ORD. MIN. (1290). Reliquit *Commentaria in Libros quatuor Sententiarum. - Quodlibeta varia - et in quatuor Evangelistas Libros*.

HENRICUS SUSO (1290). Scripsit *Horologium Sapientiae - Librum de novem rupibus - Meditationes de passione Domini - Officium quotidianum de aeterna Sapientia*.

AEGIDIUS ROMANUS ORD. AUG. († 1316). Aegidius de Columna cognomine Doctoris fundatissimi, scripsit: *In primum et secundum Sententiarum Commentaria - in IV Sent. elucubrationes et quaestiones - In Exaëmeron libros duos - In Cantica Canticorum Lectiones novemdecim - In Epistolam ad Romanos lectiones - In Caput Firmiter et in Caput Marthae expositionem - In orationem dominicam et salutationem angelicam explanationem - Tractatum de corpore Christi; de distinctione articulorum Fidei et de Arca Noe - Theoremata de Sacramento altaris et de corpore Christi - Tractatum de renunciatione Papae - Libellum editum occasione Clerici minus sufficienter ad Subdiaconatum promoti - Quomodo Reges possint bona Regni Ecclesiis largiri - De Regimine Principum Libros tres - Quodlibeta - Tractatus contra Exemptos - De divina influentia in beatos - De laudibus divinae Sapientiae - De defectu malorum culpae - De praedestinatione, praescientia, paradiso et inferno - De peccato originali - De motu Angelorum - De mensura Angelorum - De cognitione Angelorum - Scripsit etiam expositiones in *Metaphysicam Aristotelis - Comment. in Alpharabium de causis, de esse et essentia*. Praeterea *Defensorium seu Correctorium librorum S. Thomae contra Guilielmi Lamarensis, Thomae mastigis, corruptorium,**

quod opus alii adscribunt Ioanni Parisiensi. Cf. Cave, Hist. Saec. XIII. ad annum 1296. Augustiniani Capitulo generali a. 1287 solemniter ipsius sententias scholasticas, ut sui ordinis sententias receperunt.

GUILLELMUS DURANDUS EP. MIMAT. († 1296). Ab eo prodiere *Speculum* in tria volumina distinctum ad Cardinalem Ottonbonum - *Rationale divinatorum officiorum libris octo*, - *Reperitorium iuris, et Commentaria in Canones Concilii Lugdunensis*. Cognomen ei fuit *Speculator iuris*.

GUILLELMUS OCCHAM († 1347) Scripsit *Comm. in Mag. Sententiarum* - *Tractatum de Eucharistia*.

SAECULO XIV.

AUGUSTINUS TRIUMPHUS (1300), Anconae a. 1243 natus, unde etiam *Ioannes Anconitanus* appellatus, scripsit *De Spiritu Sancto contra Graecos*; *De consolatione animarum beatarum*; *De potestate Praelatorum*; *De potestate Collegii, mortuo Papa*; *de ortu Romani Imperii*; *De sacerdotio et regno ac de donatione Constantini*; *Commentarium in Canticum Beatae Virginis*. Scripsit etiam plurima alia in Sacram Scripturam, in Magistrum Sententiarum, in Aristotelem ac Porphyrium, et *Commentarium in orationem Dominicam*. Pleraque eius opera in Mss. latent; collecta inveniuntur in Codice Bibl. Vaticanae.

NICEPHORUS CALLISTUS (1305). Scripsit *historiae ecclesiasticae libros 23 a Christi nativitate usque ad annum 911*; quorum tantum octodecim libri priores supersunt, quos cum acri iudicio legendos monent viri eruditi, quia multas fabulas continent.

IOANNES DUNS SCOTO ORD. MIN. († 1308). Mira ingenii subtilitate claruit et ob illam *Doctoris Sublimis* encomium adeptus est, Ioannes cognomine Duns, origine Scotus, qui primum in Anglia, subinde Parisiis, ac denique Coloniae resplenduit. Sed biennio vix ibidem exacto, praemature, non tamen luctuoso eo fato quod nonnulli tradidere, e vivis ereptus est an. 1308, aetatis suae 33 vel 35. - Scripsit *Opus oxoniense in quatuor libros sententiarum* - *Opus parisiense in eisdem libros* - *Librum Quodlibetorum* - *Librum collationum parisiensium* - *Librum*

de primo principio rerum - Librum theorematum - Librum de cognitione Dei - Tetragrammata quaedam - Sermones de tempore et de Sanctis - Commentaria in Genesim - in Evangelia et in Epistolas (valde obscura) - Item Quaestiones in Porphyrium, in Aristotelis praedicamenta Perihermenias, Priora, Posteriora, elenchos, de anima, metaphysica et physica. Omnia opera Scoti collecta edidit Wadding 12 vol. in fol. Lugduni 1639.

RAINERIUS PISANUS (1410). Edidit *Summam*, quae *Pantheologia* inscribitur, non solum de Casibus conscientiae tractans, sed etiam de omni materia praedicabili. Scripsit etiam *Brevem Chronologiam Scriptorum Ecclesiasticorum*.

DURANDUS IUNIOR (1313) vel *Durantis* Gulielmus iunior, nepos et successor in Episcopatu senioris. Scripsit opus celebre in Synodo Viennensi (1311) de modo celebrandi Concil. generale et de reformatione Ecclesiae.

PETRUS AUREOLUS O. M. (1317), a quo prodire *Breviarium Bibliorum - Commentaria in Libros quatuor sententiarum. - Tractatus de conceptione immaculata B. Virginis.*

NICOLAUS LYRANUS ORD. MIN. (1320). Scripsit *Commentarium*, sive postillam in *universa Biblia - Librum de corpore Christi - Sermones de tempore et de Sanctis - Librum contra Iudaeos - Commentaria in quatuor libros sententiarum - Quaestiones Veteris et Novi Testamenti - Tractatum de visione Dei - Expositionem decem praeceptorum - Tractatum de idoneo ministrante et suscipiente sacramentum altaris.* Praeterea scripsit. *De differentiis Veteris et Novi Testamenti, De differentia translationis nostrae et hebraicae veritatis et teste Wadding piam contemplationem de vita et gestis S. Francisci.* Opus principale est *Postilla*, in qua plurimum insistit, et diu ante alios recentiores, *sensui literali Sacrae Scripturae.*

DURANDUS A S. PORTIANO ORD. PP. (1320). Reliquit in *quatuor libros Magistri sententiarum Commentaria - Librum de origine iurisdictionum.* Item scripsit *Statuta Synodi dioecesanae Arriciensis anni 1320.*

FRANCISCUS MAYRON O. M. (1320). Ei debentur *Commentaria in libros quatuor Magistri Sententiarum - Quodlibeta - Formalitates - de primo principio - de expositione divinatorum nominum ac de univocatione - Scripsit praeterea Quadragesimale et Sermones de sanctis - de paupertate Christi et Aposto-*

lorum - De virtutibus et vitiis capitalibus - de articulis fidei - de baptismo - de humilitate - de indulgentiis - de corpore Christi - de Angelis - de suffragiis defunctorum - de poenitentia - de ieiunio - de ultimo iudicio - de septem donis Spiritus Sancti.

HERVAEUS NATALIS O. PP. (1320). Praeter opera philosophica ei debentur *Commentaria in quatuor libros sententiarum - Tractatus de potestate Papae - Quodlibeta maiora quatuor, Quodlibeta minora viginti quatuor - Defensorium contra impugnantes fratres Praedicatorum quod non vivant secundum apostolicam vitam.*

PELAGIUS ALVARUS (1320). Scripsit *Opus de planctu Ecclesiae - Apologiam contra Gullielmum Occham - Speculum Regum - In libros Magistri Sententiarum Comment.*

BERNARDUS GUIDO O. PP. (1320). Edidit *Chronicon Romanorum Pontificum, imperatorum et regum francorum usque ad annum 1330: Speculum Sanctorale seu Sanctorum chronologiam Episcoporum Tolosanorum et Lemovicensium. et lib. de fundatione et progressu Conventus Semovicensis FF. Praedicatorum. Vitam S. Fulchranni Ep.*

IOANNES BACONUS (1329). Scripsit *Comm. in 4 Libros Sententiarum - Compendium legis Christi, et Quodlibeta.*

IOANNES BASSOLIUS ORD. MIN. (1329) Edidit *in quatuor Libros Sententiarum non contemnenda Commentaria.*

PETRUS PALUDANUS ORD. PP. (1330). Scripsit *in quatuor Libros Magistri Sententiarum - Tractatum de causa immediata ecclesiasticae potestatis - Sermones de tempore.*

GUIDO DE PERPINIANO CARM. (1330). Edidit *ingens volumen de omnibus haeresibus.*

PETRUS BERTRANDUS CARD. (1330). Edidit *libellum contra Petrum de Cuneris super facto praelatorum Ecclesiae Gallicanae pro eiusdem Ecclesiae libertate. Scripsit quoque responsa multa et librum, sive tractatum de origine et usu iurisdictionum sive de spirituali et temporali potestate.*

ALEXANDER DE SANCTO ELPIDIO ORD. AUG. (1330). Scripsit *Opus de Ecclesiae potestate, unitate, paupertate. Tractatum de ecclesiastica potestate - Tractatum de Iurisdictione imperii, et de auctoritate Summi Pontificis.*

IOANNES VILLANI (1330). Reliquit *Libros 12 Historiae ab aedificatione turris Babel usque ad annum aerae christianae*

1348 a Matthaeo Villani, eius fratre 12 libris continuata usque ad annum 1364. Cf. Muratori Scriptor. rer. Ital. Tom. XIII. Quae usque ad cap. 105 lib. 7. Villani habet, plerumque ad verbum desumpta sunt ex Malespini; quae deinceps, propria.

PTOLEMAEUS LUCENSIS O. PP. (1340). Reliquit *historiam ecclesiasticam a Christo nato usque ad annum 1312, et annales ab anno 1060 usque ad an. 1303.*

RICHARDUS EP. ARMACHANUS (1347). Scripsit *Libros novemdecim adversus errores Armenorum - Librum adversus religiosos mendicantes pro Parochis - Fertur etiam scripsisse in Libros quatuor sententiarum.* Edidit praeterea *Libros de paupertate et de intentionibus Iudaeorum, et sermones aliquos.* Hic auctor caute legendus est propter multos errores in quos incurrit circa potestatem presbyterorum, paupertatem Christi, et statum religiosorum mendicantium.

IOANNES ANDREAS († 1348), qui dicebatur « Pater iuris Canonici et omnium iuris Canonici interpretum facile princeps » exaravit *Commentarios in Libros sex Decretalium, et in Clementinas.*

THOMAS BRADWARDIN O. MIN. (1290-1349). Celebris non solum ut mathematicus et astronomus (scripsit enim *de quadratura circuli, de geometria speculativa, de arithmetica speculativa et practica - de proportione velocitatum - aequationes Planetarum - Coniunctiones et oppositiones luminarium* quae omnia adhuc in Mss. latent), sed etiam in theologia ita versatus ut cognomine Doctoris profundi honoraretur. Scripsit *de causa Dei contra Pelagium et de virtute causarum* ad suos Mertonenses Lib. 3.

LUPOLDUS DE BELENBURG (1350). Famosus iurista et discipulus Ioannis Andreae Bononiensis, scripsit de iuribus Regni et Imperii Romanorum - de zelo christianae Religionis veterum Principum germanorum.

THOMAS ARGENTINUS (1350) Edidit - *Commentaria in Magistri sententiarum libros; Solutiones quaestionum e sacris Scripturis; Sermones; Epistolas; Librum meditationum.*

IOANNES TAULERUS O. P. (1290-1361). Eius opera sunt *Conciones de Tempore - Conciones de Sanctis - Tractatus de veris virtutibus Institutionibusque divinis - Epistolae ad diversos - Prophetiae de plagis sui temporis - Cantica quaedam spiritualia animae Deum impendio amantis - De novem rupibus sive gra-*

dibus *christianae perfectionis* - *Speculum lucidissimum et exemplar D. N. Iesu Christi* - *Convivium M. Eckardi iucundum et pium* - *Colloquium Theologi et Medici* - *Oratio fidelis praeparatoria ad mortem* - *Praeparationes quatuor notabiles ad mortem felicem* - *Notabilis alia ad mortem felicem praeparatio* - *De decem caecitatibus et quatuordecim divini amoris radicibus libellus*. Notandum vero est, quod monuit Surius, instructionem de virtutibus et quae sequuntur ex diversis Tauleri scriptis collecta esse, quibusdam aliunde ex illustrium virorum lucubrationibus admixtis.

IOANNES GERSON MON. CAEL. (1363-1429). Celeberrimus et scientia et studio unitatis ecclesiasticae, unde titulus Doctoris christianissimi ei obtigit. Scripsit opus Petro Alliacensi dedicatum *de modo pacificandi, reformandi ac uniendo Ecclesiam* - Exul in Bavaria scripsit *de consolatione theologiae* - Exstant praeterea opera *de plenitudine potestatis ecclesiasticae, de statibus ecclesiasticis* - *de unitate ecclesiastica, Tractatus 2 de schismate* - *Tractatus quomodo et an licet in causis fidei a Papa appellare* - *Tractatus contra Papam supra potestate et auctoritate Ecclesiae* - *de excommunicatione*. Opera eius complectuntur 5 Vol. in fol.

MARSILIUS AB INGEN (1370). Scripsit *Commentaria in quatuor libros sententiarum*, quae sola prelo mandata sunt. Cetera iacent adhuc manuscripta.

AMBROSIUS CAMALDULENSIS (1386). Vertit plurimos graecos libros in latinam linguam ut Pseudo-Dionysii opus de caelesti hierarchia, Vitam S. Chrysostomi (Palladii opus graece); scripta S. Ioannis Climaci et Diogenis Laertii. Scripsit vero Chronicon Passinense, vitas Sanctorum, Sermones de admirabili Sacramento corporis Christi et alia.

IDIOTA seu RAYMUND. IORDANUS (1381). Multa edidit opera, quae evulgata fuerunt sub nomine IDIOTAE, haec autem omnia auctori suo restituta, edidit Theophilus Raynaudus S. I.

PETRUS ALLIACENSIS CARD. (1396). Ab eo exstant *Commentarii supra 4 LL. Sententiarum* una cum laudibus Theologiae et quaestionibus de potestate Ecclesiae - *Tractatus de Ecclesiae et Cardinalium auctoritate* - *Responsio contra Fr. Matthaei conclusiones pro secta flagellantium*. - *Libellus de emendatione Ecclesiae* - *Meditationes in septem Psalmos poenitentiales* - *Vita S. Caelestini V* - *Sermones varii*. Ad haec, praeter Tra-

ctatus varios philosophicos, potissimum circa concordantiam astronomiae cum Theologia, edidit *Speculum considerationis - compendium contemplationis - L. de scalae spiritualis gradibus - Epitome quadruplicis exercitus spiritualis - de oratione dominica L. - Orationis dominicae expositionem anagogicam - Salutationis angelicae expositionem devotam - Verbum abbreviatum super Libros Psalmorum - Meditationem in Psal. XXX IN TE DOMINE SPERAVI - Meditationem alteram in eundem Psalmum - Meditationem in Ps. IUDICA ME DEUS - Meditationes in septem Psalmos poenitentiales - Meditationem in cantica MAGNIFICAT, BENEDICTUS ET NUNC DIMITTIS - Expositionem in canticum canticorum Salomonis - Duodecim honores S. Ioseph Sponsi Virginis.*

SAECULO XV.

LEONARDUS DE RUBEIS ORD. MIN. († 1405). Sui ordinis generalis electus an. 1373, Episcopus Ostiensis et Velitrensis creatus a Benedicto XIII, scripsit *in Canticum Canticorum 140 Capita - Summam Theologiae Moralis - In Lib. IV. Sententiarum Thomae Aquinatis Comment.*

NICOLAUS DE CLEMANGIS (1400-1434). Gersonis amicus et Petri Alliaccensis discipulus, scripsit de studio theologico, epistolas 137 et carmina, denique opus de materia Concilii generalis.

THOMAS WALDENSIS ORD. CARM. (fl. an. 1410.) Reliquit egregium opus inscriptum *Doctrinale fidei antiquae* tribus tomis distributum. In primo tomo disputatur contra haereticos Wiclefitas et Hussitas, de Deo, de Christo, de Petro, de Ecclesia et de Religiosis; in altero de Sacramentis; in tertio de Sacramentalibus.

HIERONYMUS A S. FIDE. (fl. a. 1410). Scripsit tractatum *de refellendis Iudaeorum erroribus*, et alterum adversus *Thalmodicas quisquillas*.

IACOBUS TOLETANUS ORD. S. AUG. (fl. a. 1415). Dedit opus cui titulus *Sophologium de inquisitione divinae sapientiae*.

IOANNES CAPREOLUS ORD. PP. († an. 1415) S. Thomae doctrinae defensor egregius, edidit *Commentaria in quatuor Libros*

Mag. Sentent. in quibus Aquinatem vindicat adversus Ioann. Scotum, Petrum Aureolum, Nominales aliosque illius doctrinae impugnatores.

DOMINICUS CARD. IACOBATIUS (fl. an. 1417) Opera eius sunt *Tractatus de Concilio - de loco Concilii - ad quem spectat congregare Concilium - quando sit congregandum Concilium - Quales debent esse interfuturi Concilio - An Papa habeat auctoritatem a Conciliis generalibus, et an Concilium possit restringere auctoritatem Papae - An Cardinales, qui discesserunt a Papa possint aggregare Concilium - An Papa possit accusari de haeresi - Ex quibus causis et quomodo possit Papa deponi - De appellatione a Papa ad Concilium.*

THEODORICUS DE NIEM († an. 1417) Edidit opus *de schismate* inter Urbanum VI. et Clementem Antipapam - *Vitam Ioannis XXIII - Privilegia et Iura Imperii circa investituras Episcopatum et Abbatiarum restituta a Papis Imperatoribus Romanis - Excerpta de potestate imperiali et papali - De necessitate reformationis ecclesiasticae in capite et membris - Invektivam in diffugientem a Concilio Ioannem - Exhortationem ad Rupertum Regem Romanorum ut Pontificum schisma extirpet - Chronicon sive Vitas Pontificum a Nicolao IV. usque ad Urbanum V.*

PAULUS BURGENSIS (fl. an. 1430) Scripsit *additiones ad Postillam Nicolai Lyrani et Scrutinium Scripturarum* in duos libros tributum.

IOANNES NIDER ORD. PP. (fl. an. 1431.) Dedit *Praeceptorium* seu *Tractatum de decem praeceptis - Myrmecia Bonorum* seu *Formicarium* ad exemplum sapientiae in formicis - *Consolatorium timoratae conscientiae - Lib. de modo bene vivendi - de reformatione Religiosorum lib. 1 - Sermones totius anni, de tempore, de Sanctis et quadragesimales.*

S. BERNARDINUS SENENSIS (fl. a. 1438). ORD. S. FRANC. Opera eius sunt *Quadragesimale de Religione Christiana - Quadragesimale de Evangelio aeterno - Adventalia duo, unum de vita christiana* in quo docte disseritur de octo beatitudinibus, alterum de *Inspirationibus - Quadragesimale de pugna spiritali - Quadragesimale Seraphicum* nuncupatum i. e. de amore - *Sermones de quatuor novissimis et 25 alii sermones dicti extraordinarii.* Scripsit praeterea *Tractatum de confessione - De speculo peccatorum - De praeceptis Regulae Minorum - De prae-*

ceptis Religiosi - Epistolam ad fratres familiae ultramontanae - De aspirationibus quotidianis ad Deum - Dialogum de obedientia - Sermones de Christo Domino, de augustissimo Eucharistiae Sacram. de Virgine deipara, de tempore, de Sanctis - Commentaria in Apocalypsim B. Ioan. Evang. Eius opera edita sunt Venet. an. 1591, rursus anno 1636 Parisiis in V. T. in fol. ac tandem Venetiis an. 1745. in V. T. in fol.

FRANCISCUS ZABARELLA CARD. ARCH. FLOR. (nat. a. 1339). Dedit *Comm. in Decretales et in Clementinas* edita Venetiis an. 1602 in fol. - *Tractatum de horis canonicis - Lib. de schismate* qui prohibitus est donec expurgetur - *Alium Comm. in Clementinas* ed. Venet. an. 1481. 1487 in fol. - *Consilia iuris* edit. Venet. an. 1581 in fol., et *variarum legum repetitiones*, quae prodierunt in lucem Ven. 1587 in fol.

IOSEPHUS EP. METHONENSIS (fl. a. 1440). Exaravit *responsionem pro Concilio Florent. ad librum Marci Ephesii calumniatoris eiusdem Concilii.*

S. IOANN. DE CAPISTRANO ORD. MIN. (nat. a. 1385. † 1440). Edidit *Tractatum de auctoritate Papae et Concilii - de dignitate ecclesiastica - de matrimonio - de excommunicatione - de canone poenitentiali - de poenis inferni et purgatorii - de sapientia Christi - de paupertate Christi - Speculum conscientiae - Speculum Clericorum - Defensorium Tertii Ord. a S. Francisco instituti - Epistolas varias.*

GEORGIUS TRAPEZUNTIUS (fl. a. 1440). Praeter multa quae e graeco in latinum vertit, ac praeter Rethoricorum Lib. 5. reliquit aliqua scripta inter quae recensentur *de processione Spiritus Sancti Lib. contra Graecos - Expositio* in illud « sic volo eum manere etc. » qua probare nititur S. Ioannem nondum obiisse, et *Lib. de eleemosyna et de veritate fidei christianae.*

CARD. BESSARION. (fl. a. 1440). Scripsit *Tractatum de Sacram. Eucharistiae - Lib. de Sp. Sancto contra Marcum Ephesinum*, aliumque eiusdem argumenti adversus Alexium Lascarin Philanthropinum - Defendit Platonem contra aristotelicum Georgium Trapezunt. in *Libro contra calumniatorem Platonis lib. IV.* Tandem ab eo prodire *Responsio ad quatuor argumenta Maximi Planudis de processione Spiritus Sancti ex solo Patre - et Epistola catholica sive generalis ad omnes*, qui sedi Constantinopolitanae subsunt.

NICOLAUS DE TUDESCHIS ABB. BENED. († an. 1443) Edidit

Comment. in Libros Decretalium - Consilia - Quaestiones - Practica.

S. ANTONINUS EP. FLORENI. (nat. an. 1389. † 1459). Ab eo prodire *Theologia mystica - Summa Theologica* in quatuor tributa partes - *Liber de eruditione Confessorum* seu *Summa Confessionalis*.

CARD. NICOLAUS CUSANUS (nat. an. 1401) Ex archidiacono Leodiensi et Concilii Basileensis fautore defensor Eugenii IV et Card. Ep. Brixiensis exstitit. Opera eius sunt *de concordantia catholica Libri 3; Tractatus de auctoritate praesidendi in Concilio generali; de docta ignorantia lib. 3; Apologia doctae ignorantiae; de coniecturis lib. 2; de filiatione Dei Lib. 1; de visione Dei lib. 1; de ludo globi lib. 2; de fortuna lib. 1; discretio unitatis; de principio rerum omnium; dialogus de Beryllo; de dato Patris luminum; de quaerendo Deum: de venatione sapientiae; de apice Theoriae; de Deo abscondito; de annunciatione Lib. 1; excitationum lib. 10; de aequalitate lib. 1; Epistolarum lib. 1; de pace fidei, lib. 1; Cribrationum Alchorani lib. 1: de novissimo die lib. 1; Reparatio kalendarii; Complementum theologicum, et alia opera philosophica.*

DIONYSIUS CARTHUSIANUS (nat. a. 1403). Appellatus Doctor ecstasticus, scripsit in omnes libros Scripturae divinae V. Tom. in folio; *Commentaria in quatuor Libros Sentent. libellum de quatuor novissimis* caute legendum propter aliqua minus exacte dicta circa statum animarum in Purgatorio; *de ente et essentia; de reformatione claustralium; Epistolam ad Principes catholicos - Medullas operum S. Thomae - Supplementum Summae ex scripto eiusdem S. Thomae super IV. Sentent.*

GEORGIUS SCHOLARIUS (fl. a. 1452). Exaravit *Orationes quatuor ad Synodum Florentinam - Confessionem* seu sermocinationem habitam cum Sultano Maomete II *de recta et inculpata christianorum fide; Libellum de articulis fidei* ad eundem Mahometem; *expositionem* seu *Apologiam* pro sancta et oecumenica synodo Florentina; *Tractatum de praedestinatione; orationem in unum in natura et trinum in personis Deum; expositionem literarum in sepulchro Magni Constantini excusarum de excidio urbis Constantinopolitanae et Turcarum imperio.*

ALPHONSUS TOSTATUS († 1455) Adeo excelluit doctrinae fama, ut in eius sepulchro sequens epitaphium fuerit positum « Hic stupor est mundi, qui scibile discutit omne ». Eius opera sunt

Comment. in Genesim; in Exodum; in Leviticum; in lib. Numerorum; in Deuteron.; In Iosue; in lib. Iudicum et Ruth, in I. Lib. Regum, in II. Regum, in III. Regum, in IV. Regum; in lib. Paralipomen. et in Evungelium S. Matth. — Dedit praeterea varia Opuscula sub titulis sequentibus: *defensorium trium Conclusionum; de quinque figuratis paradoxis; libellus de Sanctissima Trinitate — lib. in illud « Ecce Virgo concipiet » Libellus contra Sacerdotes publicos concubenarios; libellus de statu animarum post mortem; libellus de optima politica.* — Opera omnia Tostati edenda curavit Card. Ximenes an. 1507. Venet. 13. Tom. in fol. Editio ultima pariter Veneta an. 1728 absolvitur 27. Tomis in fol. quorum viginti quatuor complectuntur eius Commentaria in Scripturas, ceteris vero tribus reliqua continentur scripta.

S. LAURENTIUS IUSTINIANI (nat. a. 1381 † 1455). Ab eo prodire opera inscripta *Lignum vitae; de disciplina et spirituali perfectione; de casto connubio Verbi et animae; fasciculus amoris; de triumphali agone Christi; de interiori conflictu; de complacentu christianae perfectionis; Sermones de festis Christi, Deiparae et Sanctorum; de vita solitaria; de contemptu mundi; de spirituali interitu animae; de eiusdem resurrectione spirituali, quae per mediatorem Dei et hominum Christum Iesum fit gratia ipsius multipliciter operante; De regimine et institutione Praelatorum; de obedientia, de humilitate, de gradibus perfectionis — Epistolae variae.* — Eius opera in unum collecta prodierunt Basileae an. 1560, Lugduni an. 1568, Venetiis an. 1606, Coloniae an. 1606, iterum Lugduni an. 1628 et Venet. an. 1751.

ALPHONSUS SPINA ORD. MIN. (1450) dedit *Sermones de excellentia nominis Iesu*, quos inscripsit « Fortalitium fidei » contra Iudaeos, Mahumetanos, aliosque christianae fidei inimicos.

IACOBUS PERETIUS ORD. S. AUG. (fl. a. 1468). Edidit *Comment. in Psalmos et in Cantic. Cantorum et Tractatum de Christo reparatore contra Iudaeos.*

CARD. IOAN. TURRECREMATA (fl. 1468). Opera eius sunt *Summa de Ecclesia et eius auctoritate Lib. 4.* — *In Decretum Gratiani Comm. LL. 5;* de Pontificis Maximi Concilii auctoritate ad Basileensem Oratorem responsio; *Comment. in Psalterium Davidis; Sermones de Tempore; de Sanctis; de poenitentia; de Concilio Florentino; de Consecratione; de Conciliis; de Conceptione domini; de unitate Graecorum et de Sacramentis; de*

aqua benedicta tractatus; de veritate conceptionis Bmae Virg. Mariae tractatus in 13 partes divisus; Commentaria in Regulam S. Benedicti.

HENRICUS HARPHIUS ORD. MIN. (1468). Ab eo prodire *Theologia mystica cum speculativa et affectiva lib. 3. Speculum aureum in decem praecepta Decalogi; Speculum perfectionis; collationes tres de perfectione vitae; Sermones de Tempore, de Sanctis et de tribus poenitentiae partibus; de triplici adventu Christi; Tractatus de effusione cordis; Directorium aureum contemplativorum.* Theologia mystica interdicta fuit donec expurgata sit ad exemplum editionis, quae facta fuit Romae an. 1585.

IOANNES RAULINUS (1476) Scripsit *Sermones de adventu Domini; Sermones quadragesimales; Sermones de festivitatibus Sanctorum totius anni; Itinerarium Paradisi; Doctrinale de triplici morte naturali, culpae et gehennae; Sermones 14 de Eucharistia; Volumen Epistolarum 55. Orationem de Reformatione cleri ad Capitulum generale; Comment. in omnes logicos Libros Aristotelis.* Opera Raulinii theologica prodierunt Antwerpiae an. 1672; Sermones Paris. 1642 cf. Cave Append. pag. 193.

STEPHANUS BRULIFER ORD. MIN. (1480) Eius opera sunt *Reportata in IV Lib. Sent. S. Bonaventurae; Liber de SSma Trinitate; Sermones de paupertate Christi; Tractatus de timore servili et de donis Dei; Tractatus de formalitatibus ad mentem Scoti; Declaratio identitatum et distinctionum rerum secundum Scotum; Concio de valore Missarum.* Prodierunt eius opera Parisiis an. 1499 et an. 1500. Cf. Cave Script. Eccles. Append. pap. 197.

BARTHOLOMAEUS PLATINA († 1481) Scripsit *vitas RR. Pontificum a S. Petro usque ad Xistum IV, quas usque ad Pium V continuavit Onuphrius Panvini.* Platina vero in nonnullis, maxime in iis, quae spectant Paulum II, pro suspectae fidei auctore habendus est. Scripsit etiam *Lib. de naturis rerum; libros 10 de honesta voluptate et valetudine et epistolas ad diversos; in super libr. 3 de falso et vero; Dialogum de vera nobilitate; Panegyricum in laudem Card. Bessarionis; Orationem ad Paulum II de pace Italiae componenda; Historiam inclytæ urbis Mantuae et serenissimæ familiae Gonzagae.* Contra Platinae exaggerationes de vita Pauli II scripsit Card. Quirini.

GABRIEL BIEL († 1495). Edidit *Commentaria in Lib. IV magistri Sententiarum - Expositionem Canonis Missae; Ser-*

mones de tempore, de Deipara ac de Sanctis; Libellum de Monetarium potestate simul et utilitate; Historiam Dominicæ passionis; Defensorium obedientiæ Pontificis ad Ecclesiam Romanam.

IOANNES PICUS MIRAND. (nat. a. 1463. † a. 1494). Dedit *Expositionem in 1 Caput Genesis et de opere sex dierum conclusiones nongentas*, quas disputandas publice proposuit; *Apolo-
giam adversus eos qui aliquot eius conclusiones carpebant; De ente et uno Tractatum; Regulas VII sive præcepta ad Christianæ vitæ institutionem et spiritualis pugnae arma quibus adiutus homo, mundum et tentationes vincere potest - Comm. in Psal. XV. « Conserva me Domine » Item Tractat. de Christi regno et vanitate huius mundi; Expos. in Orat. Dominicam; Epistolarum Lib. 1. In apologiam disputationum Lib. 12; In Platonis convivium Lib. 3; Elegiam in Florentiam in laudem Hieronymi Beniveni. Opera utriusque Pici (avunculi et nepotis) prodire Basileae T. 2 in fol. anno 1573, 1601.*

HIERONYMUS SAVONAROLA († 1498) Suspensus fuit in patibulo per iudicis sententiam. Scripsit *Compendium Ethicæ*, et multos Sermones quorum aliqui in indicem librorum prohibitorum relati sunt cum addito « donec corrigantur ». Scripsit etiam opus cui titulus *Triumphus Crucis; Lib. de simplicitate christiana; Comment. in orat. dominicam et in aliquot Psalmos.*

ANGELUS DE CLAVASIO ORD. MIN. (fl. a. 1480). Scripsit *Summam casuum conscientiae vulgo dictam Angelicam; Tractatum de restitutionibus et alium cui titulus Arca Fidei.*

MARSILIUS FICINUS († 1499) Vertit in latinum Platonem, Plotinum, Porphyrium, Proclum, Alcinoium, Synesium, Psellum, carmina aurea Pythagoræ, Athanagoræ opus de resurrectione carnis et Dionysii Areopagitæ opera. Scripsit vero *de christiana religione et pietate Lib. 1. - Sermones sex de Deo - Orationem Christianorum ad Sixtum IV. - de Charitate, de immortalitate animorum ac æterna felicitate lib. 18. Theologiæ Platonice. - Comm. in Epist. S. Pauli et alia.*

SAECULO XVI.

IOANNES FABER (fl. 1500). Eius opera sunt *Malleum hæreticorum - Orthodoxæ fidei defensio adver. Balthassarem Picimontanum - De potestate Summi Pontificis contra Lutherum lib. 1. - Homilias varias.*

ALBERTUS KRANTZ (fl. a. 1500) Opus eius notissimum est *Metropolis seu historia ecclesiastica Saxoniae lib. XII* comprehensa atque edita Francf. ann. 1575, 1590, 1627. Scripsit etiam *Historiam Saxoniam* in XIII libros divisam - *historiam Wandalicam* in lib. XIV, *Chronicon* aliarum gentium septentrionalium scilicet regnorum *Daniae, Sueciae, Norwegiae* (ed. Francf. an. 1575). Tandem ei debetur *Ordo Missae* secundum ritum Ecclesiae Hamburgensis in lucem edit. Rosthok an. 1505.

IACOBUS ALMAINUS (1502) Scripsit *Moralia - Comm. in III et IV Librum Sententiarum* et in hoc ultimo a Dist. XIV ad XXVII - *De potestate ecclesiastica - De Auctoritate Ecclesiae seu Sacrorum Conciliorum*.

FRANCISCUS FERRARIENSIS (1502) Edidit egregia *Commentaria in Summam S. Th. contra Gentes - Lib. 6 de vita B. Osannae Mantuanae*, et alia opera philosophica.

SYLVESTER PRIERAS (1502) Scripsit *in quatuor Libros Sententiarum Comm. - Summam casuum conscientiae - Librum super evangelia inscriptum « AUREA ROSA » Librum de strigibus* conflatum ex operibus S. Thomae, et alia nonnulla.

FR. XIMENES CARD. (1506) Novam ss. bibliorum editionem curavit, quae a numero linguarum Polyglotta et a loco quo confecta sunt Complutensia dicuntur.

IOAN. ZAMORA ORD. CAPP. (1506) Ab eo habentur *De eminentissima Deiparae et Virginis perfectione libri tres - et Commentaria Theologica de Deo trino et uno - in quo opere Auctor conciliat sententias S. Bonaventurae, Thomae et Scoti*.

THOMAS CARD. CAIETANUS O. PP. (1510) Scripsit *Commentaria in omnem Sacram Scripturam*, praeterquam in Prophetas et in Apocalypsim ed. Lugduni 1730, 5 vol. fol. - *Commentaria in totam Summam S. Thomae - Opuscula permulta et librum jentaculorum - denique summam casuum conscientiae*.

IOANNES TRITHEMIUS († 1516) Concinnavit *Chronologiam mysticam - Compendium seu Breviarium Chronicorum de origine gentis et Regum Francorum* ab anno 433 ante Christ. ad an. 1514 - *Chronicon success. ducum Bavariae et comitum Palatinorum; Lib. 1 de luminaribus Germaniae; de viris illustribus Ord. S. Benedicti Lib. IV; Epistolas familiares* et alia plura.

IOANNES FICHER (1520) Opera eius sunt - *Assertio septem Sacramentorum Sanctae romanae Ecclesiae adversus Martinum Lutherum - Eiusdem assertionis Defensio - Contra captivitatem*

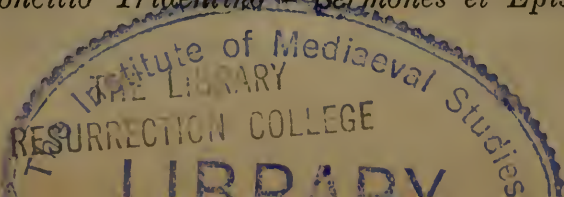
Babylonicam eiusdem Lutheri capit. 12 assertionis Lutheranae *Confutatio - De Eucharistia contra Ioannem Oecolampadium Libri 5 - Sacri Sacerdotii defensio contra Lutherum - Convulsio calumniarum Ulrichi Veleni Minhoniensis*, quibus Petrum Apostolum numquam Romae fuisse cavillatur. - *Concio Londini habita vernacule quando Martini Lutheri scripta publice igni tradebantur*, a Richardo Pacaeo latine reddita - *De unica Magdalena libri 3 - Commentarii in septem Psalmos Poenitentiales - Methodus perveniendi ad summam christianae religionis perfectionem - Epistola de charitate christiana; de necessitate orandi; et preces selectae ex David et ex Novo Testamento - Conciones duae, una de passione Domini, altera de iustitia Pharisaeorum et Christianorum. Scripsit Enchiridion in quo controversias plures breviter et dilucide pertractat - De sacrificio Missae Libros 2 - de eodem iterum lib. 3 - De primatu S. Petri - De poenitentia et virtutibus poenitentiae annexis - Postillas sive homilias de tempore et de Sanctis - Scripsit etiam opera nonnulla philosophica.*

IOANNES COCHLAEUS (1530) Scripsit opuscula plurima contra Lutherum, Melanchthonem aliosque sectarios - *Librum de actis et scriptis Lutheri* valde utilem ad Lutheranos confutandos - *Septicidem Lutherum* ut ostenderet eius contradictiones et inconstantiam - *Historiam Hussitarum* libris duodecim comprehensam.

IACOBUS LATOMUS (1530) Edidit *responsionem ad articulos Lutheri - de primatu Pontificis librum - de fide et operibus et votis monasticis - de confessionis secreto - de quaestionum generibus quibus Ecclesia certat intus et foris - de oratione pro defunctis - de intercessione Sanctorum - de sacris imaginibus honorandis - de ciborum delectu et ieiuniis - de causa.*

FRANCISCUS DE VICTORIA ORD. PP. († 1546) Ab eo prodire *L. de potestate Ecclesiae - de potestate civili - de potestate Concilii - de indis - de matrimonio - de augmento charitatis ac de eo ad quod tenetur perveniens ad usum rationis.* Exstat quoque sub eius nomine *Summa de Sacramentis* quam non ipse, sed eius discipuli ex scriptis ipsius collegerunt.

CARD. POLUS (1530) Opera eius sunt *Tractatus de veritate ecclesiastica - De officio et potestate Summi Pontificis - De Concilio Tridentino - Sermones et Epistolae.*

MELCHIOR CANUS ORD. PP. († 1560) Auctor est operis praestantissimi *De locis theologicis* in 12 libros distributi.

IOANNES DRIEDO. Adversus Lutheranos errores disputavit de gratia et libero arbitrio huiusque cum divina praedestinatione concordia; de captivitate et redemptione humani generis, de scripturis et dogmatibus ecclesiasticis.

BARTHOLOMAEUS MEDINA ORD. PP. († a. 1581) Confecit *Commentaria in S. Thomam et instructionem de Sacramento poenitentiae*, primus fuit qui doctrinam de opinionibus probabilibus in systema redegit.

AMBROSIUS CATHARINUS ORD. PP. († 1543) Scripsit *in quinque priora Capita Genesis - in Epistolas S. Pauli, et Canonicas* - Scripsit etiam opus adversus Martinum Lutherum. Aliqua ex operibus eius Ecclesiae iudicio improbata sunt; quare caute legenda monemus.

DOMINICUS SOTO ORD. PP. († 1560) Reliquit *Commentarium in Epistolam ad Romanos - De natura et gratia libros tres - de ratione tegendi et detegendi secretum libros tres - De iustitia et iure libros decem - Commentaria in quatuor libros sententiarum - in dialecticam et philosophiam Aristotelis Commentaria* et opuscula minutiora *De iuramento in causa pauperum*, aliaque id genus. Fuit vir doctissimus et Concilio Tridentino interfuit.

PETRUS SOTO ORD. PP. (1563) Scripsit *De institutione Sacerdotum*.

CAROLUS SIGONIUS (1577.) Ab eo habentur *Tractatus de re publica Hebraeorum - De re publica Atheniensium Libri IV. - Historia de Occidentis Imperio - De regno Italiae Libb. XX* ab an. 679 usque ad annum 1300 - *Historia Ecclesiastica* usque ad an. 311 - *Tractatus de iure romano - Notae in Titum Livium*. Omnia eius opera collecta sunt ab Argellati ac edita Mediol. an. 1732 - 57 in 6 vol. in fol.

IACOBINUS MALAFOSSA ORD. MIN. (fl. a. 1564). Edidit *Enarrationem in lib. sententiarum Scoti*, in qua 130 enantiophasias solvit.

FRIDERICUS STAPHYLUS († 1564). Opus adumbravit *De ultima et magna defectione adventum antichristi praecessura*. Libellus iste, inquit Engerdus, a piis omnibus inter caetera scripta Staphyli maxime in deliciis habendus, quod quaedam quasi extremi

iudicii tuba videatur, qua torpentes excitentur animi et nutantes confirmantur.

ONUPHRIUS PANVINI ORD. S. AUG. († 1568). Scripsit *Epitomen vitarum RR. Pontificum a S. Petro usque ad Paulum IV; Chronicon ecclesiasticum a C. Julii Caesaris tempore usque ad Maximilianum II. De ritu sepeliendi mortuos apud veteres Christianos et de eorum Coemeteriis; De Sibyllis et carminibus sibyllinis; Fastorum lib. 5. De Primatu Petri et Apostolicae sedis potestate; De antiquo ritu baptizandi catechumenos*. Reliquit etiam *Annales ecclesiasticos adversus Centuriatores*, qui tamen mss. servantur in Bibliot. Vaticana. Opera eius eruditione singulari et solida commendantur.

SIXTUS SENENSIS ORD. PP. († 1569). Ita a patria sua appellatus, origine iudaeus fuit, fidem tamen catholicam amplexus est. Verum de haeresi suspectus, accusatus et convictus mortem per ignem subire debuisset, nisi Michael Ghislieri postea Pius V. errorem ei dedocuisset et ad eius eiurationem adduxisset. Ex multis eius operibus, illud valde laudabile superest inscriptum *Bibliotheca sancta*. In ea artem exponendi Scripturam Sacram tradit, eius interpretes recenset ac haereses adversus singulos N. T. libros exortas confutat.

CORNELIUS IANSENIUS EPISC. GANDAV. († 1576). Praeter alia reliquit *Concordiam evangelicam* quam auxit adiecto *Commentario in concordiam et totam historiam evangelicam - Commentarios in Proverbia, Ecclesiasticum, L. Sapienti. Canticum Cantic. et in Psalmos*.

ANDREAS VEGA ORD. MIN. († 1560). Insignis Concilii Trid. Theologus reliquit egregios tractatus *De iustificatione, de gratia, de fide, operibus et meritis et Comm. in Psalmos*. Ed. sunt eius opera Alcalà an. 1564 in fol.

DIDACUS DE PAIVA DE ANDRADA († 1578) Scripsit *Orthodoxarum explicationum lib. 10* et contra Chemnitium *Defensionem Trident. fidei cathol. lib. 6*.

LAURENTIUS SURIUS ORD. CARTHUS. († 1578.) Multa opera doctorum latine reddidit; - 22 patrum et script. eccles. vulgavit homilias; novam adornavit *Concil. Collectionem*, scripsitque *Commentarium brevem rerum in orbe gestarum ab A. salutis 1500. ad A. 1564*. Eminent autem inter caetera eius opera illud *De probatis vitis Sanctorum t. 6*. In quo opere vitas rudiori oratione conscriptas suo reddidit stilo, longioresque contraxit. Nemo

vero, iudice Bollando, illius studium et industriam in colligendis vitis sanctorum adaequavit.

CARD. STANISLAUS HOSIUS († 1579.) Fuit Concilii Tridentini Praeses. Aequales eum salutarunt ut Ecclesiae columnam atque haereticorum malleum. Plura scripsit opera, inter quae eminent *Confessio cathol. fidei christianae; De expresse Dei Verbo; Dialogus de communione S. Eucharistiae sub utraque specie; De coniugio sacerdotum; De sacro in vulgari lingua celebrando; De loco et auctoritate rom. pontif. in ecclesia Christi et in Conciliis.*

IOANNES SUAREZ. Ord. S. Aug. (a. 1580.) Interfuit Concilio Trident. ac edidit *Comm. in Evang. Matth. et Lucae.*

IOSEPHUS ANGLES ORD. MIN. (fl. 1581.) Emisit *Flores theologiarum qq. in 2. et 4. ll. Sententiarum.* In theologia morali inter auctores graves a nonnullis numeratur.

PETRUS CIACONUS († 1581) Ab eo prodire - *Annotationes in Arnobii adversus gentes ll. 7. et Minucii Felicis Octavium* - item in *Ioannis Cassiani opera.* Ipsius etiam sunt *In Tertulliani opera coniecturae;* et in *S. Isidori praesulis Hispalensis etymologiarum ll. 20. notae.*

FRANCISCUS FORERIUS ORD. PP. († 1581.) Adhibitus fuit cum Leonardo Marino Archiep. Lancianensi et Aegidio Fuscarario Episc. Mutinensi corrigendis Missali et Breviario romano, indici librorum prohibitorum componendo et concinnando Catechismo ad Parochos; et si fides adhibenda est Munoz, Synodi Tridentinae Patribus, cui tamquam Theologus Sebastiani regis interfuit, adeo perspecta probataque erat Forerii eruditio et solertia, ut ipse s. Concilii textus, quo utimur, ab ipso prodierit. Egregium est eius opus inscriptum *Isaiae prophetae vetus et nova ex hebraico versio cum commentario.*

IOANNES MALDONATUS S. I. († 1583). Eius opera sunt *Commentaria in 4 Evangelia; Comment. in prophetas 4 Ieremiam, Ezechielem, Baruch et Danielelem; Expositio Ps. 109. et Ep. de collatione sedanensi cum calvinistis; Comment. in Psalmos, Proverbia, Ecclesiasten, Cant. Cantic. Librum Sapientiae, Isaiam; Disputatio de fide; Disputationum ac controversiarum decisarum, et circa septem Eccl. rom. sacramenta inter catholicos praesertim, et calvinistas, tum alios hoc tempore agitari solitarum. Opera varia theologica, quae praeter disputat. de sacramentis, complectuntur Tractatus Theologicos de libero arbitrio, de gra-*

tia, de peccato originali, de providentia, de iustitia et de iustificatione. Tandem ei debetur *De caeremoniis tractatus.* Maldonatus interpretandi sagacitate et peritia omnes suos aequales superavit. — Inter eius opera praestantissima sunt *Comm. in Evangelia,* quorum editio opt. et rara est Paris. 1596, 1597.

GASPAR FRANK († 1584) Plura reliquit opera quorum praecipua sunt: *Tractatus de ordinaria, legitima et apostolica vocatione sacerdotum et concionatorum; De extremo, visibili, et hierarchico Ecclesiae catholicae sacerdotio adversus haereticorum figmenta ex S. Script. et orthodoxis patribus assertio; Assertio et declaratio Conc. Trid. de canonicis et authenticis V. et N. Test. libris; De eorundem vera interpretatione; Fundamentum catholicae fidei, in quo 63 causae comprehenduntur, cur universi et singuli Christi fideles catholicae, christianae et rom. Eccles. usque ad extremum vitae spiritum constantes adhaerere obligentur.*

FRANCISCUS TORRES S. I. († 1584). Interfuit Theologus pontificius Concilio Trid. et pene iam senex ingressus est Societatem Iesu. Ex plurimis vero operibus quae scripsit vel edidit, adnumerantur sequentia: *Tractatus dogmaticus de iustificatione ad Germanos adversus lutheranos; De electione divina; De Summi Pontif. supra Conc. auctoritate ll. 3. De actis veris VI synodi deque canonibus qui eiusdem VI syn. falso esse feruntur; De coelibatu et matrimoniis clandestinis; Dogmatici characteres Verbi Dei ad catholicos Germania adversus novos evangelicos ll. 3. De Hierarchicis ordinationibus ministrorum Eccl. catholicae adversus schismaticas vocationes ministrorum atque superintendentium ex Script. Sacris ad catholicos ll. 2; De SS. Eucharistia tractatus duo; Epistola de definitione propria peccati originalis ex Dionysio Areop. et de concept. Virg. et Matris Dei sine peccato; Defensio locorum S. Script. de Ecclesia cathol. et eius pastore; Epistola contra ubiquistas et arianistas.* Edidit vero constitutiones apostolorum cum scholiis, annotationibus et explanationibus apologeticis et cum 80 canonibus Concilii Nicaeni; *Opuscula quaedam S. Diadochi episc. Photices, S. Nili, Ioannis Sapientis cognomento Cyparissioti, S. Maximi confess., Theodori Abucarae, S. Dionysii Alexandrini, Photii, Basilii Seleuciensis, S. Maximi Mart., Theodori presb. rhaithensis, Scrapionis episc. Thmueos, Leontii byzantini, Anastasii Sinaitae, Anastasii abbatis, Nicephori patriarchae, Zachariae Mytilenen-*

sis, *Titi Bostrensis, S. Hippoliti, S. Gregorii Nysseni, Didymi Alexandrini, S. Ioannis Damasceni* etc.

S. CAROLUS BORROMEUS CARD. († 1584). Ex scriptis quamplurimis huius S. Pastoris. eminent *Instructiones pro confessoribus; Instructiones ad concionandum, confessioisque et eucharistiae sacramenta ministranda; Pastorum instructiones.*

ALPHONSUS SALMERON S. I. († 1585). Eius opera profundae eruditionis sunt *Commentarii* in N. T. 16 volum. dispositi ed. Coloniae an. 1615.

ANTONIUS AUGUSTINUS ARCHIEP. TARRACONEN. († 1586). Praeter opera plurima, quibus humaniora studia et ius civile illustravit, doctis etiam lucubrationibus ius canonicum et res sacras exornavit, cuiusmodi sunt: *Antiquae collectiones decretalium* cum eruditis notis; *Canones poenitentiales* cum notis. — *Dialogi 40 de emendatione Gratiani; Notae in canones 72* ab Hadriano Papa etc. *Constitutionum provincialium Tarraconensium ll. 5. Epitome iuris pontificii veteris* in 3 p. divisa, de personis, de rebus, de iudiciis. *Repetitorium seu Epitomatarum decisionum Rotae lib. 2.*

GASPAR CASAL ORD. S. AUG. († 1587). Hic Conc. Trid. interfuit, in eoque velut magnum doctrinae iubar radiavit. Conscripsit opus prolixum et omnimoda eruditione locupletissimum cui titulus *Lib. 11 De quadripartita iustitia decima, in quibus omnium quotquot extant, theologorum conquisitis probeque digestis sententiis orthodoxa de iustificatione nostra fides asseritur; Insuper De sacrificio Missae, et de sacrosanctae Eucharistiae celebratione lib. 3; De coena et calice Domini quoad laicos, et clericos non celebrantes lib. 3; Axiomatum christianorum lib. 3 ex diversis ll. Script. et SS. PP. adversus haereticos antiquos et modernos.*

MARTINUS AZPILCUETA (NAVARRUS dictus) († 1587). Vir maximae celebritatis ac doctorum iuris canonici sua aetate facile princeps salutatus. Eius opera sunt *Manuale seu Enchiridion confessoriorum et poenitentium; De horis canonicis et oratione; Commentarium in cap. Inter verba XI. q. 3.* in quo de gloria, honore, laude ac bona fama deque ingloria, vituperio, infamia et detractatione etc. tractatur; *De alienatione rerum ecclesiasticarum ac de spoliis clericorum commentarium* in princip. et gloss. Summae XII. q. 2 de spoliis clericorum. Auxit L. *De redditibus beneficiorum ecclesiasticorum*, quo docetur, quibus usi-

bus sint impendendi, quibusque personis dandi aut relinquendi super cap. *Quoniam quidquid XVI. q. I.* — Et in defensione huius operis scripsit quoque contra Franciscum Sarmiento. Edidit denique *Apologiam pro l. de redditibus ecclesiasticis; Commentaria in 7 distinctiones de poenit.* — *Relectiones in diversa iuris canon. capita; Consiliorum seu responsorum lib. 5* iuxta ordinem decretalium dispositos.

GUILLELMUS DAMASUS LINDANUS († 1588). Operum eiusdem praecipuum est: *Panoplia evangelica sive de verbo Dei evangelico Lib. 5* adiectis *Tabulis analyticis omnium haeresum huius saeculi*; prodiit praeterea ab eo *Psalterium vetus a sexcentis mendis repurgatum et de graeco atque hebraico fontibus illustratum; Glaphyra in epistolas apocalypticas S. Ioann. Ap. cum Ecclesiae prosopopeia in 8.* — *Dubitantius de vera salutis via instructus; De vera Christi Ecclesia; Stromatum lib. 3 pro defens. Conc. Trid.; Stromatum lib. 3 de optimo genere interpretandi Scripturas.*

IACOBUS PAMELIUS († 1587). Edidit *Opera S. Cypriani*, quae mss. ope emendavit et scholiis illustravit, vitam S. Cypriani adornatam iisdem adiecit et epistolas novo ordine digessit. Edidit *Opera Tertulliani*, quorum similiter mss. ope loca plura castigavit, hiulca supplevit, annotationibus illustravit et eius vitam descripsit. Ab eo etiam prodire *Liturgia latinorum; Catalogus commentatorum veterum selectorum in universam Bibliam; Commentaria in lib. Iudith; Commentariolum in Ep. ad Philemonem.*

FRANCISCUS RIBERA S. I. († 1591). Vir egregie doctus atque acri iudicio pollens. Edidit *Commentarios in 12 proph. minores sensum eorumdem prophetarum historicum et moralem, saepe etiam allegoricum complectentes.* Horum velut compendium prodiit Salmanticae an. 1598 hoc titulo *Commentarii historici selecti in eosdem 12 Prophetas minores.* — *In sacram B. Ioann. Ap. et Ev. Apocalypsim* dedit commentarios. His adiuncti sunt quinque *lib. de templo et de iis, quae ad templum pertinent, ad multorum locorum tam Apocalypsis, quam reliquorum ll. intelligentiam admodum utiles.* *Commentarii in Ep. B. Pauli ad Hebr.* (qui tamen completi fuere a quodam ex Riberae sodalibus) *et in sacrum Iesu Christi Evang. secundum Ioann.*

PETRUS TRIGOSUS ORD. CAPP. (1592). Vir fuit doctrina et eruditione insignis, qui ex Bonaventurae in magistrum Senten-

tiarum scriptis, utilem *Summam theologiam* concinnavit, quae magno in pretio habetur.

MICHAEL DE PALACIOS († 1593). Eius opera sunt, *Disputationes theologicae in 4 lib. Sententiarum tom. 6; Explanations in 12 prophetas minores; Enarrationes in Ep. B. Pauli ad Hebraeos ad sensum literalem, historicum et mysticum; In Ioannis Ap. Evangelium et in Epist. canonicas.*

LATINUS LATINIUS († 1593). Purgavit a mendis opera Tertulliani et Cypriani, et emendavit textum Decreti Gratiani. Scripsit etiam - *Bibliothecam sacram, sive correctiones in sacros et prophanos scriptores.*

B. PETRUS CANISIUS S. I. († 1597) Edidit *Opera S. Cyrilli Alexand.; S. Leonis M. sermones et homil.; Epist. S. Hieronymi; Opuscula quaedam ascetica; Commentariorum de verbi Dei corruptelis lib. 1. De Maria Virgine incomparabili et Dei genitrice lib. 5.* Inter opuscula eius dogmatica celeberrimum est illud inscriptum *Summa doctrinae christianae.*

CARD. FRANCISCUS TOLETUS S. I. († 1596). Natus est Cordubae an. 1532 eadem in domo, ut fertur, qua Zoilus martyr. Celeberrimum Dominicum Sotum habuit inter caeteros doctorem, qui Toletum propter ingenii excellentiam *prodigium* appellare consuevit. Romam missus a S. Francisco Borgia docuit in Collegio romano per multos annos theologiam. Inter eius opera philosophica eminent *Introductio in dialecticam Aristotelis, et Commentaria una cum quaestionibus in 3 lib. Aristotelis de anima.* Inter theologica vero *In sacr. Ioan. Evangelium commentarii; Commentaria in 12 cc. sacros. I. Christi Evangelii secund. Lucam; Commentarii et annotationes in epistolam B. Pauli Ap. ad Rom.* Scripsit etiam *Instructionem sacerdotum ac de septem peccatis*, quod opus prodiit sub titulo *Summa casuum conscientiae absolutissima.* Reliquit plura scripta inedita, e quibus Ios. Paria eiusdem Societatis edidit *In summam theol. S. Thom. Aquinatis Enarrationem*, Vol. 4, ed. Romae an, 1869.

EMMANUEL SA S. I. († 1596). Suae doctrinae monumenta reliquit in operibus inscriptis *Scholia in 4 Evangelia; Notationes in totam Scripturam; Aphorismi confessoriorum.*

GILBERTUS GENEBRARDUS ORD. S. B. († 1597). Permulta scripsit, quorum notiora distincta sunt titulis: *Ioël propheta cum chaldaea paraphrasi et commentariis Salomonis Iarchii, Abrahami Aben-Ezra, et Davidis Kirahi, latine. - Rabbi Iosephi*

Albonis, Davidis Kimchi et anonymi iudaei argumenta contra Christianos ex hebraeo latine, cum refutatione eorundem argumentorum adversus recens trinitariorum dogma - De SS. Trinitate lib. 3 contra huius aevi trinitarios et antitheanos; Symbolum fidei iudaeorum e R. Mose aegyptio; Precationes eorundem pro defunctis. Commemoratio divorum, et ritus nuptiarum e l. Mazhor Chronologiae sacrae - Trium Rabbitorum Salom-Iarchii, Abrah. Ben-Esrae, et anonymi commentaria in canticum cantic. - Seder Olam Zuta, sive hebraeorum chronicon de mundi ordine et temporibus etc. Origenis Adamantii opera - Psalmi Davidici vulgata editione, Kalendario hebraeo, syro, graeco, latino, hymnis, argumentis et commentariis variis et primaevum sensum hebraismosve breviter aperientibus instructi - Chronographiae lib. 4; Notae chronicae sive ad chronologiam et historiam universam methodus. De sacrarum electionum iure et necessitate ad ecclesiae gallicanae redintegrationem - Traité de la liturgie ou sainte Messe selon l'usage et la forme des Apôtres et de S. Denys. - De sybillis dissertatio.

THOMAS STAPLETON († 1598). Vir celeberrimus ac luminaribus illis Bellarmino et Duperonio non impar, plura scripsit opera, quorum tituli sunt sequentes. *Principiorum fidei doctrinalium demonstratio methodica per controversias septem lib. 12 tradita.* In hoc opere inquirat in principia fundamentalia, secundum quae breviter et peremptorie simul omnis de doctrina revelata quaestio possit dirimi, ac proinde disserit de Ecclesia controversiarum iudice, de eiusque docendi auctoritate et infallibilitate et de revelationis amplitudine. Maioris pretii forte est *Principiorum fidei doctrinalium relectio scholastica et compendiaria.* - Ab eo prodierunt insuper *Universa iustificationis doctrina hodie controversa lib. 12 tradita.* - *De magnitudine Ecclesiae romanae - Antidota evangelica contra horum temporum haereses. - Antidota in acta Apostol. et in epist. ad romanos, ac binas ad Corinthios contra nostri temporis haereticos.* Aliud opus non spernendum est illud inscriptum *Tres Thomae*, vitae scilicet Thomae Apost., Cantuariensis et Thomae Mori.

BENEDICTUS ARIAS MONTANUS († 1598). Praeter Biblia regia, edidit etiam *Commentarium in 12 Proph. minores, Elucidationes in 4 Evang. et in acta Apost.*; *Beniamini tutelensis itinerarium*; *De optimo imperio* sive commentarium in l. Iosue; *Elucidationes in omnia SS. Apost. scripta et in Ioan. Apoca-*

lypsim; De varia republica, sive comment. in lib. iudicum; Lib. generationis et regenerationis Adam - Commentaria in Isaiae proph.; Sermones; Commentarium in 31 priores Davidis psalm.

LUDOVICUS MOLINA S. I. († 1600). Famae celebritate et doctrina illustris ac magni illius philosophi Petri Fonseca discipulus, plura scripsit opera, quorum tituli sunt: *De iustitia et iure tom. 6. Commentaria in I. p. D. Thom. Concordia liberi arbitrii cum gratiae donis, divina praescientia, providentia, praedestinatione et reprobatione ad nonnullos I. p. D. Thomae articulos.* Ipsi tamquam primo auctori tribuitur ab aliquibus doctrina de praedestinatione ad gloriam post praevisa merita, quod falsum omnino esse ostenditur ex Toleti viri gravissimi auctoritate, qui in Enarrationibus Summ. Theolog. 1. q. 23. art. 5. Conclus 2. ut communem Scholae doctrinam id ipsum suo tempore defendit.

FRANCISCUS LUCAS BRUGENSIS († 1600). Scripsit *Itinerarium I. Christi ex 4 Evang. collectum - cui adicitur ad calcem Tractatus de chaldaica S. Scripturae paraphrasi; In 4 Evangelium commentarium; Commentarii supplementum in S. Lucam, et S. Ioan. Notationes in S. Biblia; Romanae correctionis in latinis Bibliis editionis vulgatae iussu Sixti V recognitis loca insigniora.*

SAECULO XVII.

GREGORIUS DE VALENTIA S. I. († 1603). In Patrum scriptis atque in theologia scholastica versatissimus, plura edidit opera, quae claritate, profunditate et ingenii subtilitate praecellunt. Inter haec eminent *Commentariorum theologicorum t. 4.* Horum *Epitome; Opuscula de fidei controversiis* cuiusmodi sunt *Analysis fidei catholicae de SS. Trinitate lib. 5 - De vera Christi maiestate et praesentia - De numero sacramentorum N. L. - De reali Christi praes. in Euchar. et de transsubstantiatione lib. 3. - De sacros. Missae sacrif. - De idololatria lib. 5. - Examen et refutatio praecipui mysterii doctrinae calvinistarum de re eucharistica.*

IOANNES AZOR S. I. († 1603) Scripsit *Institutiones morales.*

GABRIEL VASQUEZ S. I. († 1604). Hic quem nonnulli *hispanum Augustinum* dixerunt, dedit illustres et eruditos in S. Thomam

commentarios. Exstant quoque *Metaphysicae disquisitiones* ex operibus Vasquez a quodam collectae.

DOMINICUS BANNEZ ORD. PP. († 1604). Discipulus celeberrimi theologi Melchiorris Cani et condiscipulus Barth. Medina atque in theologia mystica non minus quam in scholastica insignis, praeter alia edidit *Scholastica commentaria in I. p. angelici Doctoris*, quibus quae ad fidem spem et charitatem spectant profunde explicantur.

PETRUS LORCA ORD. CIST. (1606). Doctissima elucubravit *Commentaria et disputationes in universam I.^m 2^{ae} S. Thomae* v. 2 in fol. Compluti 1609 in 2^m 2^{ae} Matrity 1614 in f. In hoc v. agit de fide, spe et charitate. Priori sectioni adiunctus est *de locis catholicis* scholasticorum disp. liber primus. Quod quidem opus eruditione plenum atque in sex libros ex auctoris mente distribuendum hac tantum parte libroque, qui de *S. Scriptura* inscribitur, absolvit: secundo, quem de divinis *Traditionibus* appellabat immortalis est. — In 3.^m p. S. Th. *de Incarnat.* Compluti 1616 in f. — *De notis Ecclesiae.* Haec tria posteriora opera edidit eius sodalis Dionysius Cuchus addens tomum de incarnat.

CARD. CAESAR BARONIUS CONG. ORAT. († 1607). Celeberrimum concinnavit Opus inscriptum *Annales Ecclesiastic.* a nativ. Christ. usque ad a. 1198. Quod opus continuatum fuit a Bzovio, Raynaldo, Spondano, Laderchi, Theiner, etc. Annalium veluti praeludium est *Martyrologium romanum* restitutum. Praeter haec scripsit etiam *Historicam relationem de Ruthenorum origine.*

ANTONIUS AGELLI CLER. REG. († 1608) Opera eius sunt *Commentarius in Psalmos et in Cantica; Commentarius in Threnos collectus ex auctoribus graecis et in eosdem explicatio, et catena graecorum patrum ex eiusdem versione; Commentarius in Proverbia Salomonis; Commentarius in proph. Habacuc.*

NICOLAUS SERARIUS S. I. († 1609). Plurima reliquit opera, quibus praefixit sequentes titulos — *Iosue ab utero ad ipsum usque tumulum e Moysis Exodo, Levitico, Numeris, Deuteronomio et a proprio ipsius libro toto ac paralipomenis lib. 5 explanatus; Iudices et Ruth explanati; in SS. divinorum bibliorum ll. Tobiam, Iudith, Esther, Machabaeos commentarius. — in lib. Regum et Paralipomenon commentaria. Prolegomena biblica et commentaria in omnes epistolas canonicas; Iosvani sacerdotis; de Salomonis peccato et poenitentia; Naaman syrus iam sanus; Trihaeresium seu de celeberrimis tribus apud iudaeo*

Pharisaeorum, Sadducaeorum et Essenorum sectis; Rabbinum et Herodes; De 12 sanctis D. N. I. Christi apostolicis disputatio; Divus Paulus Ap. et Iudas Iscariotes; Kiliiani Franciae orientalis gesta - Comitum par genere, potentia, opibus heroicaque virtute inclitum. - Moguntiacarum rerum ab initio usque ad hodiernum archiep. ac electorem D. Ioan. Schwicardum lib. 5. - Scriptores rerum moguntiacarum; Epistolae S. Bonifacii M. primi Moguntini Archiep.

De athanasiano symbolo disputationes; disputatio de sacramento extremae unctionis; de catholicorum cum haereticis matrimonio quaestiones; Contra novos novi Pelagiani et Chiliastae errores; De Litaniis libelli duo; Sacri peripatetici sive de S. Ecclesiae catholicae processioneibus; Lutheroturcicae orationes; De Lutheri magistro.

BENEDICTUS PERERIUS (PEREYRA) S. I. († 1610.) Scripsit *Commentaria et disputationes in Genesim, Commentariorum in Daniele proph. lib. 16. Selectarum disputationum in S. Scripturam vol. 5. Adversus fallaces et superstitiosas artes i. e. de magia, de observatione somniorum et de divinatione astrologica Tract., De principiis rerum naturalium Tract.*

THOMAS SANCHEZ S. I. († 1610.) Vel a remotissimis Orbis partibus a praesulibus virisque principibus consulebatur per literas, tamquam absolutissimus theologus et iuris utriusque peritus. Eius opus praecipuum est *De S. Matrimonii sacramento disputationum lib. 10. accedit Opus morale in praecepta Decalogi atque Consilia seu opuscula moralia, in quibus agit praesertim de iustitia et iure.*

ANTONIUS POSSEVINUS S. I. († 1611.) Inter eius opera eminent *Bibliotheca selecta; Apparatus sacer ad scriptores V. et N. Test. etc. cui adiecti sunt Catalogi mss. graecorum, et aliorum etiam codd.*

FRANCISCUS FEVARDENTIUS ORD. S. FRANC. († 1612.) Ab eo prodire *Comment. in lib. Ruth. in lib. Esther, in Ionam proph. in ep. ad Rom. et in epist. ad Pilipp. Insuper Ep. prima B. Petri Ap. summa fidei christianae mysteria breviter et absolute complectens commentariis tractata; item Ep. secunda - Comment. in B. Iacobi epist. et in B. Iudae epist. - Edidit praeterea una cum Ioann. Dradraeo, et Iacobo Cucillyo in totius S. Scripturae LL. glossam ordinariam et postillas Nicolai Lyrani, et Opera S. Irenaei et S. Ildephonsi Toletani Archiep.*

Praecipuum tamen Feuardentii opus est *Theomachia calvinistica 16. lib. profligata*. Huic praeierunt *Dialogi 7 quibus 200. calvinistarum errores confutantur et Secunda hebdomada dialogorum quibus examinantur 465. calvinistarum errores*.

GUILLELMUS ESTIUS (VAN EST). († 1613.) Lovanii studiis operam dedit, usus, suo damno, magistris doctrina haeretica imbutis, Bajo scilicet et Hesselio; hinc identidem aliquid baianae fuliginis haesit in suis libris. Scripsit *In omnes divi Pauli et septem catholicas apostolorum epistolas commentarios*, quos complevit Bartholomaeus Petri eius collega. — Aliud eius opus est, cui titulus *Annotationes in praecipua difficiliora loca S. Scripturae et Commentarii in 4. libros Sententiarum Petri Lombardi*. Reliquit etiam *historiam martyrum gorgumensium et orationes theologicas XIX*.

SERAPHINUS CAPPONI A PORRECTA ORD. PRAED. († 1614.) Inter alia eius opera edita habentur *Elucidationes formales in Summ. theol. S. Tom. de Aquino*.

FRANCISCUS SUAREZ S. I. († 1617.) Tanto viro nullum par ellodium. Opera eius Venetiis prodierunt XXIII Volum. comprehensa. In I. habentur *Commentaria ac disputationes in 1. p. D. Thom. de Deo uno et trino*. In 2. *in 1. p. Divi Thom. de Deo effectore omnium creaturarum*. In 3. *De opere sex dierum et de anima*. In 4. *Tractatus 5. ad 1, 2. d. Thom. de ultimo fine hominis etc.* In 5. *Tractatus de legibus ac Deo legislatore*. In 6. *De gratia*. — In 7. *de divina gratia p. 2. etc.* In 8. *De divina gratia p. postrema etc.* In 9. *Tract. theol. de vera intelligentia auxilii efficacis eiusque concordia cum libero arbitrio*. — In 10. *Varia opuscula theologica*. In 11. *Opus. de triplici virtute theologica etc.* In 12. 13. 14. et 15. *De virtute et statu religionis*. In 16. *De Incarnatione p. 1.* — In 17. *De Incarnatione p. 2.* — In 18. *De Sacramentis p. 1.* In 19. *De Sacramentis p. 2.* In 20. *De Censuris etc.* In 21. *Defensio fidei catholicae*. In 22. *Metaphysicarum disputationum p. 1.* In 23. *Metaphysicarum disputationum p. 2.*

His aliud volumen adiectum fuit, cui titulus — *R. P. Fr. Suarezii opuscula sex inedita* et continet varios commentarios, tractatus, epistolas, dissertationes eiusdem auctoris. Benedictus XIV ipsum luminare theologiae nuncupavit, Bossuetus eum in primis quasi doctorem omnigenae scientiae laudat; S. Al-

phonsus Doctoribus classicis annumerat. Multi vero opinati sunt scientias illi divinitus infusas fuisse.

IACOBUS DAVY DU PERRON. († 1618.) Doctissimi et eminentissimi huius viri opera in tres distincta tomos prodire, cura Iacobi Davy du Perron Episc. Angulomensis, eius nepotis. Primus continet *Traité du Sacrament de l' Eucharistie* contra Plesium Mornaeum: alter *Réplique au roi de la grand Bretagne* (Iacob. I.); tertius complectitur praeter alia *Acta colloquii cum Mornaeo*.

CARD. ROBERTUS BELLARMINUS S. I. († 1621.) Propugnator fortissimus Ecclesiae catholicae adversus Protestantium errores, a Sixto V. in corrigenda vulgata adhibitus, atque in ea recognoscenda sub Gregorio XIV et Clemente VIII praecipuas fere partes habuit. Opera mirae doctrinae et profunditatis ab eo conscripta, multa numerantur, inter quae omnium consensu praecellunt *Disputationes de controversiis fidei adversus huius temporis haereticos*, cuius operis edidit etiam correctorium hoc titulo *Recognitio ll. omnium Roberti Bellarmini ab ipso auctore edita*. Piissimos insuper redegit libellos, *De ascensione mentis in Deum per scalas rerum creatarum; Scala pro ascensu ad Deum; De aeterna felicitate sanctorum; de gemitu columbae, sive de bono lacrymarum; de arte bene moriendi; de septem verbis a Christo in cruce prolatis*.

VINCENTIUS FILLIUCCIUS S. I. († 1622.) Ei debentur *Morales qq. de christianis officiis et casibus conscientiae ad formam cursus; De statu clericorum; Synopsis universae theologiae moralis et instructio Confessariorum*. Est auctor gravis et probabilista.

LUDOVICUS DE IENA († 1622.) Egregia sunt eius *Commentaria, et disputationes in ep. D. Pauli ad Hebr. et Isagoge in totam Scripturam*.

BENEDICTUS IUSTINIANUS S. I. († 1622.) Scriptis consignavit in *B. Pauli Ap. epistolas et in omnes catholicas epistolas explanationes*.

LEONARDUS LESSIUS S. I. († 1623.) Insignis eius sapientiae testes sunt luculenta opera, quae edidit, quaeque sententiarum nobilitate, expositionis nitore atque candore, comparisonum luminibus, ut inquit cl. P. Hurter, non solum mentem illuminant, sed et affectum pascunt et cor accendunt. Haec in primis vera sunt de opere cui titulus, *De perfectionibus Mori-*

busque divinis Lib. 14. ed. Friburgi Brisgoviae 1861. Dissertit in his de singulis Dei perfectionibus, earum notiones distincte exponit atque declarat, ac solidis rationibus ex revelationis fontibus ac rationis penu deductis illas Deo vindicat, fructus exinde practicos pro morum informatione colligit, meditationesque suas devotissima mentis et cordis ad Deum elevatione concludit. Cum hoc opere cohaeret aliud opusculum inscriptum *quingenta nomina Dei* seu divinarum perfectionum compendiaria expositio. Sequuntur opera *De gratia efficaci, decretis divinis, libertate arbitrii et praescientia Dei conditionata disputatio apologetica; De praedestinatione et reprobatione angelorum et hominum; De praedestinatione Christi; De summo bono et aeterna beatitudine hominis; De providentia Numinis et animae immortalitate lib. 2. adversus atheos et politicos; Quae fides et religio sit capessenda, consultatio; De Antichristo et eius praecursoribus; disputatio de vitae statu deligendo et religionis ingressu; De bono status eorum, qui vovent et colunt castitatem in saeculo; Hygiasticon, seu de vera ratione valetudinis bonae et vitae una cum sensuum, iudicii et memoriae integritate ad extremam senectutem conservandae; Defensio potestatis Summi Pontificis adversus l. regis magnae Britanniae etc. Discussio decreti magni Conc. Lateran. et quorundam rationum annexarum de potestate Ecclesiae in temporalibus etc.; De iure et iustitia ceterisque virtutibus cardinalibus, cum appendice - de montibus pietatis.* Post mortem Lessii prodierunt *De beatitudine, de actibus humanis, de incarnatione Verbi, de sacramentis et censuris, praelectiones theologicae.* Plura sat magna reliquit mss. Fuit Lessius omnium virtutum exemplar Summi Pontifices Paulus V et Sixtus V eum maximi fecerunt, sanctus vero Alphonsus inter doctores classicos enumerat.

DANIEL A S. SEVERO EX OR. CAPP. (1624). Vir maximo ingenio omniumque fere linguarum peritia excultus, scripsit gallico idiômate. opus sub titulo *Christomachia expugnata* sive de descensu Christi ad inferos adversus Calvinistas.

IRENAEUS AVALLONENSIS Ord. Cappuc. († 1626). Scripsit libros tres controversiarum contra Calvinistas, Hugonottos et Anabaptistas edit. Lugduni an. 1626.

MARTINUS BECANUS S. I. († 1624.) Eius opera excellunt soliditate et claritate, quam ipsis conciliant mira notionum distinctio ac limpidissima argumentorum expositio. Ex his potiora et uti-

lora sunt - *De desperata calvinistarum praedestinatione; de circulo calvinistico contra Paraeum; de officiis angelorum circa homines; de triplici coena calvinistica, lutherana, catholica; de communione sub utraque specie; de purgatorio calvinistarum; Privilegia calvinistarum; controversia anglicana de potestate pontificis et regis; de invocatione sanctorum; de iudice controversiarum; de Ecclesia Christi itemque de Ecclesia romana; de republica ecclesiastica contra Ant. de Dominis: Manuale controversiarum huius temporis in Libb. V distributum - Analogia V. et N. Testam.; Summa theologiae scholasticae, in qua compendium exhibet eorum, quae fuse Suarez disputat in suis Commentariis.*

IACOBUS GRETSERUS S. I. († 1625). Aevi sui scriptor celeberrimus exstitit, et opera omnia quae vel composuit, vel e tenebris eruta edidit, prodierunt 17 volum. comprehensa; In I. Tom. prostant *De S. Cruce lib. 5.* - in Tom. 2. habentur *Graecorum auctorum encomiastica monumenta graeco-latina de S. Cruce.* Tom. 3. continet *Lib. de numismatis crucigeris, de expeditionibus cruciatis, de usu et cultu crucis, hymnos et encomiastica metrica graecorum et latinorum in S. Crucem.* - Tom. 4. consecratus est *defensioni rituum ecclesiasticorum* - Tom. 5. continet *De catholicae Ecclesiae sacris processionibus etc. lib. 2. de funere christiano lib. tres et disputationes varias.* - In Tom. 6. et 7. habetur *defensio rom. pontificum;* In Tomis 8. et 9. *Roberti Bellarmini controversiae vindicantur atque inserta legitur disputatio De sacrosancto Trinitatis mysterio.* Tom. 10. exhibentur *defensae et illustratae sanctorum vitae.* Tom. 11. est *Apologeticus pro societate Iesu.* Tom. 12. agit *de Luthero academico et de Waldensibus;* Tom. 13. continet *Miscellanea polemica;* Tom. 14. comprehenduntur plura *Greg. Nysseni et Anastasii Sinaitae opera.* In Tom. 15. auctor illustrat, vel reddit latine *plures scriptores graecos;* Tom. 16. praefert, $\Delta\iota\delta\acute{\alpha}\mu\alpha\tau\tau\iota$ linguae graecae et disputationes philosophicas et theologicas. In tom. 17. continetur *Mantissa duplex ad universum opus.*

PAULUS COMITOLUS S. I. († 1626.) Scripsit *Responsa moralia in 7 lib. digesta; De contractu universe ad scientiae methodum revocato; Catenam in B. Iob absolutissimam.*

GASPAR SANCTIUS S. I. († 1628.) Opera eius sunt - *Commentaria in quatuor lib. Regum et duos Paralipomenon - in lib. Ruth, Esdrae, Nehemiae, Tobiae, Iudith, Esther, Macha-*

baeorum, in lib. Iob. in Cant. cant. cum exposit. Ps. 68.; in Isaiam proph. cum paraphrasi, in Ieremiam proph. cum paraphrasi; in 12. Prophetas minores et Baruch.; in Zachariam proph. seorsim; in actus Apost.; disputatio de S. Iac. itemque de Petri et Pauli Ap. in Hispaniam adventu.

THOMAS DE LEMOS ORD. PP. († 1629). Insignis Theologus, qui praecellentis ingenii famam eximio docendi usu Romae adquisitionem, pietate vitae anteivit. In controversiis de auxiliis, Ord. Praed. doctrinam strenue propugnavit. Fructum suorum studiorum exhibuit in opere cui titulus *Panoplia gratiae* v. 4. Plura alia opera eiusdem ad congregationem de auxiliis spectantia manserunt mss.

BASILIVS PONTIVS ORD. S. AUG. († 1629). Primum suae eruditionis specimen dedit vulgando lib. *de legitimo tempore immolationis agni typici*. Scripsit praeterea *De sacram. matrimonii* tractat. cum append. de matrimonio catholici cum haeretica; *lib. de impedimentis matrimonii*; *l. de sacramento confirmationis*; *Lib. variarum disputationum ex utraque theologia scholastica et expositiva* (qq. quodlibeticae etiam dictae) *et de aquae et vini conversione sacr. Eucaristiae disputationem.*

SALMATICENSES (1631) Cursus theologicus, quem dederunt Patres Carmelitae discalceati, civitatis Salmanticae. Antonius a Matre Dei edidit tria priora Volum. — Dominicus a S. Theresia IV. et V. adiecit — Ioannes ab Annunt. illud opus complevit quod sane magni etiam nostra aetate aestimatur. Postmodum ipsi Sodales Salmaticenses cursum theol. moralis ediderunt.

MARTINVS BONACINA († 1631). Summus fuit theologiae moralis doctor: eius opera prodierunt, additionibus aucta, in 3. Vol. Edidit quoque *Tractatum de Christi incarnatione.*

DIDACVS RUIZ DE MONTOYA S. I. († 1632.) Eius opera sunt *Commentaria et disputationes in I. p. S. Thom. de Trinitate; item ad qq. 23. et 24. ex I. p. S. Thomae de praedestinatione ac reprobatione hominum et angelorum; de ideis, de veritate ac de vita Dei; in I. p. S. Thom. de voluntate Dei et propriis eius actibus; ad q. 22. et aliquam partem q. 23. ex I. p. S. Thom. de providentia praedefinitente ac praebente praedestinationis exordium, de visione et nominibus Dei.*

ADAMVS IANNER S. I. († 1632.) Potiora eius opera sunt *Universa theologia scholastica, speculativa, practica ad methodum*

S. Thomae; *Disputationes theologicae in omnes partes summae S. Thomae; De verbo Dei scripto et non scripto et de iudice controversiarum; Defensionis Ecclesiae libertatis lib. 2.; Lutherus seu Anatomiae confessionis angustanae p. I. Ecclesiasticus seu anatomiae confessionis angustanae p. 2.*

IACOBUS GRANADO S. I. († 1632). Publicavit *commentariorum in summam Theologiae S. Thom. tom. 8.* quibus insertus est tractatus *De immaculata Conceptione B. Virginis.*

AEGIDIUS CONINCK S. I. († 1633). In re morali a S. Alphonso auctor classicus vocatus, scripsit *Commentarios ac disputationes in universam doctrinam D. Thomae de sacramentis et censuris.* — Opus *De moralitate, natura et affectibus actuum supernaturalium in genere et de fide, spe et charitate speciatim.* Opusculum *de absolutione moribundi sensibus destituti* — et alterum apologiae instar *Responsionem continens ad dissertationem impugnantem absolutionem moribundi sensibus destituti* — *Disputationes theologicas de Trinitate et de Divini Verbi incarnatione.*

FERDINANDUS DE CASTROPALAO S. I. († 1633). Edidit *Operis moralis de virtutibus et vitiis contrariis in varios tractatus et disputationes theologicas distributi partes 7,* quae magno in pretio habentur.

IOANNES LORINUS S. I. († 1634). Ab eo prodire *Commentarii in Leviticum, in librum Numeri, Psalmorum, in Ecclesiasten et Sapientiam Salomonis, in Actus Apost. in catholicas tres B. Ioann. et duas B. Petri epistolas; in catholicas BB. Iacobi et Iudae app. epistolas.*

DIDACUS ALVAREZ ORD. PP. († 1635). Inter divi Thomae interpretes celeberrimus ac aetate sua Theologus clarissimus, in Congr. de auxiliis sub Clemente VIII et Paulo V. doctrinam sui ordinis propugnavit. Scripsit vero *Disputationes theologicas in 1. 2. S. Thomae; De incarnatione divini Verbi (disputationes 80.); De auxiliis divinae gratiae et humani arbitrii viribus et libertate ac legitima eius cum efficacia eorundem auxiliorum concordia libros 4. Responsionum ad obiectiones adversus concordiam liberi arbitrii cum divina praescientia, providentia et praedestinatione, atque cum efficacia praeventis gratiae prout a S. Thoma etc. libros 4; Commentaria in Isaiam proph.*

PAULUS LAYMANN. S. I. († 1635). Maximus hic theologiae

moralis doctor, ut a Gury vocatur, scripsit *Theologiam moralem in 5. lib. partitam*; adiecit dein *moralis theologiae repertorium*. Hoc opus prodiit accessionibus auctum, scilicet qq: *canonicis de praelatorum ecclesiasticorum electione, institutione et potestate, de iurisdictione et iudicis ordinarii potestate, de rerum ecclesiasticarum prohibita alienatione ex lib. 1. decretalium disputatis*.

LUISIUS TURRIANUS S. I. († 1635). Edidit *Disputationes in 2. 2. S. Thom. de fide, spe, charitate, prudentia et iustitia; tractat. de gratia; opusculorum theologiae tom. 1; Selectarum disputationum in theologiam scholasticam, positivam et moralem part. duas. Summae theologiae moralis part. duas*.

IACOBUS TIRINUS S. I. († 1636). Edidit *Commentarium in V. et N. Testam.*

CORNELIUS A LAPIDE S. I. († 1637). Integram fere Scripturam interpretatus est, eiusque commentarii in singulos libros saepissime in lucem prodierunt.

ANTONIUS PEREZ ORD. S. BEN. († 1637). Eruditionem eius testantur opera *Authentica fides Matthaei controversiis agitata et discussa - authentica fides quatuor evangelistarum controversiis catholicis discussa et agitata - Authentica fides apostolorum et epistolae ad Romanos - authentica fides Pauli super 1. et 2. ep. ad Corinth. controversiis catholicis agitata et discussa - Pentateuchus fidei lib. 5. - Laurea salmantina, sive certamina scholastica et expositiva pro acquirenda laurea salmantinae academiae - Prima pars voluminis annotationum in C. 13. sacros. evang. secundum Ioann. secunda vero et tertia pars manserunt ineditae.*

IOANNES DE PINEDA S. I. († 1637). Edidit *commentariorum in Iob lib. 13. De rebus Salomonis lib. 8. Praelectionem sacram in Cant. canticorum; commentarios in Ecclesiasten.*

ZACH. BOVERIUS ORD. CAPP. (1638). Extant inter alia *Paraenesis catholica ad M. Ant. de Dominis olim arch. Spalat. in qua examinantur et refelluntur quatuor eiusdem libri propositiones de republ. christ. et eccles. Censura paraenetica in eosdem libros Mediol. 1622. - Demonstrationes symbolorum verae et falsae religionis adversus praecipuos ac urgentes catholicae religionis hostes, scilicet atheistas, iudaeos, lutheranos etc. - Orthodoxa consultatio de ratione verae fidei et religionis amplectendae ad Sereniss. Carolum Stuartum Valliae*

Principem - *Annales Min. Cappuccinorum* qui pertingunt usque ad annum 1612.

BARTOLOMAEUS GAVANTI ORD. BARN. († 1638). Liturgicus plane insignis, cui Clemens VIII. concredidit Missalis et Breviarii reformationem. Maxime vulgatum est eius opus *Thesaurus SS. Rituum sive commentaria in rubricas Missalis et Breviarii romani*, saepe una cum *Enchiridio* seu *manuali episcoporum* impressum sub titulo *Episcopi instituti et Zaccariae* additionibus locupletatum. Hic lib. complectitur *praxim dioecesanæ synodi et visitationis episcopalis*.

CORNELIUS IANSENIUS IPRENSIS EPISC. († 1638). Vir doctus, sed tristissimæ famæ propter hæresim, cuius exstitit auctor et parens. Opera eius sunt *Pentateuchus sive comment. in 5 lib. Mosis*, opus eximium iuxta Calmet; *Analecta in proverbialia Salomonis, Ecclesiasten, Sapientiam, Habacuc et Sophoniam; Tetrateuchus, seu commentarius in 4 Evangg.*

ANTONIUS A MATRE DEI ORD. CARM. († 1641). Auctor est celebris cursus artium complutensis, et trium priorum voluminum celeberrimi *Cursus theologici salmanticensis*.

NICOLAUS YSAMBERTUS († 1642) Dedit *Commentaria in Sancti Thomæ Summam vol. 6* comprehensa.

IACOBUS BONFRERIUS S. I. († 1642). Opera eius sunt *Pentateuchus Moysis commentario illustratus; Iosue, Iudices et Ruth commentario illustrati; Onomasticon, in quo nominibus locorum Script. sanctæ lux affertur; Onomasticum urbium et locorum S. Scripturæ - Libri Regum et Paralipomenon comment. illustrati* incendio perierunt typographiæ Tornaci. - *Commentaria* in alios plurimos Script. lib. morte præventus imperfecta reliquit.

DOMINICUS GRAVINA ORD. PP. († 1643). Eius opera præcipua sunt *Catholicæ præscriptiones adversus omnes veteres et nostri temporis hæreticos; Pro sacro fidei catholicæ et apost. deposito fideliter a RR. Pontificibus custodito apologeticus; Pro sacrosancto ordinis sacramento vindiciæ orthodoxæ; Cherubim paradisi S. Thomas Aq. characteribus divinæ sapientiæ illustratus; Ad discernendas veras a falsis visionibus, et revelationibus ΒΑΣΧΝΙΣΤῆς h. e. lapis lydius*. Eius cura prodierunt *quæstiones quodlibetales F. Ioann. de Neapoli Sicola nuncupati S. T. M. Parisiensis c. 1316 florentis*.

HENRICUS SPONDANUS († 1643). Dedit *Coemeteria sacra; Annales ecclesiasticos Baronii in Epitomen redactos. - Annales*

sacros a mundi creat. ad eiusdem redemptionem; Annalium Baronii continuationem ab ann. 1197 ad a. 1640.

IOANN. A S. THOMA ORD. PP. († 1644). Praeter opera philosophica admodum rara, *Theologiam* scripsit tom. 8. comprehensam per modum commentarii fere in universam S. Thomae summam. Praemisit tractatum de doctrina S. Thom. inscriptum *Speculum sine macula.*

SIMEON DE MUIS († 1644). Edidit *Commentarium literalem et historicum in omnes psalmos et selecta V. T. cantica; Varia sacra in quaedam Pentateuchi et lib. Iosue loca; et contra Morinum dedit opus cui titulus: Assertio veritatis hebraicae adversus Ioannis Morini exercitationes.*

IOANNES MARTINEZ DE RIPALDA S. I. († 1648). Post philosophiam Montforti traditam, Salmanticae theologiam docuit. Sanctos Patres Augustinum praesertim et S. Thomam Aquinatem continuo evolvebat ac plurimum excelluit in Theol. Morali. Opera eius sunt *De ente supernaturali disputationes in theologiam universam* (opus Parisiis an. 1870 recusum, et valde conquisitum) - Tractatus *De virtutibus, fide, spe et charitate* - Brevis expositio *litterae Magistri Sententiarum cum qq. quae circa ipsum moveri possunt.*

EMMANUEL VEGA S. I. († 1648). Ei debentur *Quaestiones selectae de libertate Dei et hominis, de praedestinatione, de concordia summorum nostri temporis theologorum.* Nonagenario maior disseruit *de vero et unico primatu D. Petri Apost. Principis; De Christi et Spiritus S. divinitate, nec non de SS. Trinitatis Mysterio.*

FRANCISCUS SILVIUS († 1648). Praestantissimus hic theologus, ut a Perrone vocatur, varia edidit opera eaque sunt *Divi Thomae Aq. opuscula e mss. codd. emendata; Instructiones pastorum S. Caroli Borromaei ad belgicarum ecclesiarum usum accommodatae; Enchiridion P. Binsfeldi; Summa Conciliorum Barth. Carranzae cum additionibus.* Scripsit praeterea *Commentarios in Summam S. Thom. Opuscula varia, Commentarium in Genesim, Exodum, Leviticum et Numeros.*

IESUALDUS PANORM. ORD. CAPP. († 1649) dedit *Summam casuum conscientiae* edit. Antuerp. 1647.

GESUALDUS DE BONONIIS ORD. CAPP. (1649) Scripsit *cursum integrum theologiae moralis* edit. Venetiis 1649.

ANTONIUS PEREZ S. I. († 1649) *Theologi mirabilis nomine*

honoratus, reliquit opera sequentibus titulis distincta *Conclusiones theologicae de Deo trino et uno; In 1. p. d. Thom. tract. 5. De iustitia et iure, de restitutione et poenit. — in 2. et 3. p. tractatus 6.*

FRANCISCUS VERONIUS († 1649). Inter multiplicia eius opera, enumerantur enim plus quam 50, omnium celeberrimum est illud, cui titulus *Méthode de traiter des controverses de religion par la seule Ecriture sainte* — Non minus celebris est *Règle générale de la foy catholique séparée de toutes autres doctrines — Preuve de la s. messe par textes de l'Ecriture s. produits par les ss. Pères séants sè Conciles des quatre premiers siècles; le purgatoire et la prière pour les fidelès trépassés; les iustes plaintes de l'Eglise catholique sur les falsifications de l'Ecriture sainte, et des ss. Péres par les ministres; Traité de la puissance du Pape; Traité des traditions apostoliques; — Lumières évangéliques pour rendre facile à un chacun l'intelligence du N. T. — Lib. in Iansenii praetensum Augustinum; la condamnation de la doctrine des Iansénistes par cinq conciles françois.*

AUGUSTINUS BARBOSA († 1649) Ei debentur *Remissiones doctorum super varia loca Conc. Tridentini*, quae prodierunt etiam sub titulo *collectanea eorum doctorum, qui in suis operibus Conc. Tridentini loca referentes illorum materiam incidenter tractarunt* (in indice decr. 6 Iunii 1621). *Pastoralis sollicitudinis sive de officio et potestate parochi tripartita descriptio; Pastoralis sollicitudinis sive de officio et potestate Episcopi tripartita descriptio; Variarum iuris tractationes; de canonicis et dignitatibus aliisque inferioribus beneficiariis cathedralium et collegiatarum ecclesiarum, eorumque officio tam in choro quam in capitulo Tractatus — Iuris ecclesiastici universi lib. 3. Praxis erigendi pensiones — cui accesserunt — vota decisiva et consultativa canonica lib. 2. — collectanea Bullarii sub titulo summae apostolicarum decisionum* (in indice decr. 22 Ian. 1642) — *collectanea doctorum tam veterum, quam recentiorum in ius pontificium universum; collectanea ex doctoribus tum priscis tum recentioribus in codicem Iustiniani.*

IACOB BOLDUCIUS ORD. CAPP. († 1650). Eius opera (rara) sunt *De Ecclesia ante legem Lib. 3* in quibus ostenditur quinam Ecclesiae ordo exstiterit a mundi initio usque ad Moysen, quae festa, quae templa, quae sacrificia et ritus. *De Ecclesia post legem* in quo ostenditur quanta similitudo sit inter legem naturalem et

legem evangelicam: *Commentaria in Iacob.* — *Expositio in Epistolam B. Iudae.* Vir fuit doctrinae insignis, sed qui non raro opinionum novitate captus, ad insolita ac minus recepta placita comprobanda fertur.

FRANCISCUS DE OVIEDO († an. 1651). Eius opera sunt *Cursus philosophicus* ed. Lugduni an. 1640. *Comm. in I.^m 2.^{ae} S. Th.* ac *de fide, spe et charitate* ed. ibid. an. 1651. In tractandis quaestionibus praesertim moralibus solidissimum iudicium praesefert.

FRANCISGUS AMICUS S. I. († 1651). Testimonium eius doctrinae est *Cursus Theologiae scholasticae* vol. 9. quorum quintum continens de iustitiae, et iure tract. prohibitum fuit *donec corrigatur.*

IACOBUS SIRMOND. S. I. († 1651). Pauca hic scripsit, multa tamen edidit quae collecta prodierunt quinque volum. Tom. I. complectitur *Eusebii Caesareensis opuscula 14.* — *Marcellini et Faustini presb. libellum precum ad Imperatores.* — *Rufini presb. provinciae Palaestinae l. de fide* — *notas in 40 Serm. S. Aug.* ab ipso repertos — *Opuscula dogmatica veterum scriptorum qui ante 1200 claruerunt i. e. Leporii presb. libellum emendationis, Capreoli episc. carthag. epistolam ad Vitalem et Tonantium, Breviarium fidei adversus arianos, Isaac ex iudaeo l. fidei, Victorini afri lib. contra Manichaeos, de principio diei, notitiam provinciarum et civitatum Africae* — *Praedestinatum* seu praedestinatorum haeresim. *S. Valeriani Ep. Cemeliensis homilias 20. Epist. ad monachos, C. Sollii Apollinaris Sidonii Avernorum Episc. opera omnia: appendicem Codicis Theodosiani, Magni Felicis Ennodii ep. Ticinensis opera.* — Tom. 2 continentur *S. Aviti Archiep. Viennensis opera; Idatii episcopi chronicon et fasti consulares; Marcellini viri et comitis Illyriciani chronicon, Facundii episc. Hermianensis pro defens. 3 capit. concil. chalced. lib. 12. B. Eugenii Ep. Toletani opuscula; Theodulfi Aurelianiensis Ep. opera; Amolonis Lugdun. Archiep. ad Gothescalcum epist.; S. Aug. sententiae de praedestinatione, Servati Lupi presb. de tribus quaestion.; Rabani Archiep. Moguntini de praedestinatione Dei epist.* Tomus 3 habet *Caroli Calvi et successorum aliquot Franciae regum capitula; Anastasii Bibliothecarii collectanea; Goffridi ab. Vindocinensis epistolas, opuscula, sermones; Petri ab. cellensis epistolarum lib. 9.* Tomo 4. reperiuntur opuscula polemica *de suburbicariis regionibus et ecclesiis adversus Salmasium; de canonis 2. Conc. Arausicani*

lectione adversus Aurelium; dissertatio in qua Dionysii Parisiensis et Dionysii Areopagitae discrimen ostenditur. — Quaestiones de lege CELEBRANDIS, de paragrapho DUORUM FRATRUM, de cod. Alarici regis; historia praedestiniana; historia poenitentiae publicae; Diatribae sirmitanae, et alia minoris momenti. Tomus 5. continet S. Theodori Studitae epistolas aliaque scripta dogmatica grece et latine.

Praeter haec edidit quoque Sirmondus *Iac. Cosmae Fabricii notas stigmaticas ad magistrum. — L. 3. Fulgentii de veritate praedestinationis et gratiae: Excerpta ex lib. contra Fabianum; S. Paschasii Radberti opera; Concilia antiqua Galliae; B. Theodoreti Ep. Cyri opera omnia; Hincmari Rhemensis Archiep. opera; S. Greg. Neocaesariensis in Origenem orationem prosphonicam; Opuscula varia; quasdam vitas, quae recensentur in Actis Sanctorum. Plurima vero exstant inedita.*

DIONYSIUS PETAVIUS S. I. († 1652). Multa sunt opera, quae vel scripsit vel illustravit vel edidit doctissimus hic vir. Praecipua sunt *Synesii Epis. Cyrenes opera; S. Nicephori Patriarchae Constantinop. Breviarium historicum de rebus gestis ab obitu Mauriti ad Constantinum usque Copronymum; S. Epiphanii Constantiae sive Salaminae in Cypro Ep. opera omnia cum animadversionibus, et dissertationibus variis; Opus de doctrina temporum; Uranologium; Dissertationes astronomicae, chronologicae, polemicae etc.; Rationarium temporum in 2. part. tributum; La pierre de touche chronologique; Iuliani Imp. opera; de Photino haeretico eiusque damnatione in 5. synodis etc. dissertatio; Elenchus diatribae utriusque de Photino et sirmiensi synodo; De potestate consecrandi, et sacrificandi sacerdotibus a Deo concessa deque communione usurpanda diatriba contra anonymum. Dissertationum ecclesiasticarum lib. 2; de ecclesiastica hierarchia lib. 5; De Pelagiorum, et Semipelagianorum dogmatum historia; De libero arbitrio; Contra vero Vincentium Lenis scripsit *Elenchum Theoriae Vincentii Lenis. Adversus Arnaldum scripsit De la pénitence publique et de la préparation à la communion lib. 6. Theologicorum dogmatum Tom. 4.* Petavius in re chronologica nemini fuit secundus.*

BONAVENTURA LINGONIENSIS ORD. CAPP. († 1653). Integrum Cursum theologiae confecit cui titulus est *Bonaventura Bonaventurae scilicet Bonaventura et Thomas, sive summa theologica*

ex omnibus fere ss. Thomae et Bonaventurae placitis concinnata, inter quae si aliquando videatur esse dissensio, aut benigne componitur aut problematica disputatione ventilatur difficultatesque omnes in scholis ut plurimum agitari solitae, ex mente illorum sanctorum resolvuntur. Ed. Lugd. an. 1653. 1655. v. 3. in f.

HIERONYMUS DE BOCHIIS ORD. CAPP. († 1656). Dedit compendium historicum, cui titulus *Monopanthon*, sive harmonia novissima continens concinnationes theologicas tam sacrarum historiarum quam non sacrarum ab orbe condito usque ad nativitatem Domini. Ed. Venetiis an. 1656 in f.

IACOBUS GOAR ORD. PP. († 1653). Postquam philosophiam ac Theologiam docuit Parisiis, in Orientem profectus est ac in insula Chio consedit per octo annos apostolici missionarii munere fungens. Romam inde digressus cum Leone Allatio, Basilio Falasca, Georgio Coresio, Pantaleone Ligaridio familiaritatem inivit. Ab eo prodire. *Euchologion sive rituale graecorum* opus doctissimum et rarum; *Georgii Cedreni compendium historiarum*; *Ioan. Scylitzes Curopalates* excipiens ubi Cedrenus desinit, nunc primum graece editus. *Codinus Curopalata de officiis magnae Ecclesiae Constantinop. Georgii monachi, et S. Tarasii patriarchae C. P. quondam syncelli chronographia* ab Adamo usque ad Diocletianum, et *Nicephori patriarchae C. P. breviarium chronographicum* ab Adamo ad Michaelis et eius F. Theophili tempora; *S. Theophanis chronographia et Leonis grammatici vitae recentiorum imperatorum*.

IOANNES STEPHANUS MENOCHIUS S. I. († 1655). Ei debentur opera: *Brevis explicatio sensus litteralis SS. Script.* edit. Coloniae Agrip. an. 1630 duobus vol. in f. et Parisiis an. 1719, quae editio optima et rara est. — *Hieropoliticum seu Institutiones politicae e S. Script.* ed. Lugduni an. 1625 — *Institutiones oeconomicae depromptae ex S. Script.* ed. Lugd. an. 1627. — *De republica Hebraeorum* ed. Parisiis an. 1648. — *Istoria Sacra della vita di N. S.* edita Romae an. 1653. *Istoria degli atti degli Apostoli* ed. ibidem an. 1654.

LUCAS WADINGUS ORD. MIN. († 1657). Auctor nominatissimus *trium ordinum S. Francisci annalium*. Alia opera eius sunt *legatio* Philippi III. et IV. Hisp. regum ad Paulum V. Gregorium XV. et Urbanum VIII *pro definienda controversia conceptionis B. M. V.* in quo lib. ostendit IMMACULATAE CONCEPTIONI B. V. NON ADVERSARI EIUS MORTEM CORPORALEM; *de Vir-*

ginis baptismo; de redemptione Deiparae semper Virginis; commentaria ad vitam et opuscula S. Anselmi Epis. Lucensis; opuscula S. Francisci cum commentariis: Angeli del Pas commentaria in Marcum et in Lucae evangelium Vol. 2. Novam praeterea curavit Scoti editionem, cui addidit Doctoris subtilis vitam, ac suas aliorumque Doctorum notas et censuras ad singulos libros.

IOANNES MORINUS CONG. ORAT. († 1659). Ex eius operibus exstant *Exercitationum ecclesiasticarum Libb. 2. - Biblia LXX. interpretum graeco-latina - Exercitationes biblicae de hebraei graecique textus sinceritate, germana LXX. interpretum translatione dignoscenda illiusque cum vulgata conciliatione; Diatriba elenctica de sinceritate hebraei graecique textus dignoscenda; Exercitationes ecclesiasticae in utrumque samaritanorum Pentateuchum; Opuscula hebraeo-samaritana; Commentarius historicus de disciplina in administratione sacramenti Poenitentiae; Commentarius historicus ac dogmaticus de sacris Ecclesiae ordinationibus secundum antiquos et recentiores.* Opera postuma sunt *de catechumenorum expiatione; de sacramento confirmationis; de contritione et attritione; Epistolae nonnullae de variis antiquitatis ecclesiasticae argumentis, et de graecorum basilicis.*

CARD. IOANNES DE LUGO S. I. († 1660). Post D. Thomam, ut inquit S. Alponus, inter alios theologos facile princeps, scripsit disputationes *de iustitia et iure: de virtute fidei divinae; de incarnatione; de ven. Eucharistiae sacram. et de sacros. Missae sacrificio; de virtute et sacramento poenitentiae; de suffragiis; responsorum moralium lib. 6.*

XANTES MARIALES ORD. PP. († 1660). Prelis dedit *controversias ad universam summ. theol. S. Thom. Aq. nec non ad 4. ll. mag. sent.; amplissimum artium scientiarumque omnium amphitheatrum; Bibliothecam interpretum ad universam summ. S. Thom. Aquinatis Vol. 4,* quorum e primo tomo expungi debet controversia prolegomena ex decreto S. Cong. indicis 20 Iun. 1662.

PETRUS MARCHANT ORD. MIN. († 1661). Praeter plura ascetica, reliquit *tribunal sacramentale et visibile animarum in hac vita mortali. - Lib. complectentem omnium statuum, graduum, officiorum naturam, obligationes, peccata etc.; notabiles resolutiones variorum casuum et quaestionum practicarum; expo-*

sitionem incruenti missae sacrificii. Scripsit quoque librum cui titulus *Sanctificatio S. Ioseph. Sp. B. V. in utero asserta*, qui tamen decr. 19 Mart. 1633 in indicem relatus fuit.

PETRUS DE MARCA († 1662). Famosum edidit opus cui titulus *Dissertationes de concordia sacerdotii et imperii*, quod 11 iunii 1642. prohibitum fuit donec corrigatur. Reliquit etiam *Opuscula 16*. quae publicavit Baluzius, inter quae commemorandae sunt *dissert. de stemmate et genealogia Christi; de adventu magorum ad Christum, et an hi reges fuerint; de singulari primatu Petri; de Vigilio Papa; de primatu lugdunensi et caeteris primatibus; de discrimine clericorum et laicorum ex iure divino, deque forma regiminis ecclesiastici; de tempore synodi plenariae sirmiensis; de antiquis canonum collectionibus*. Alias eiusdem dissertationes posthumas, sacras et ecclesiasticas cum Petri biographia edidit P. de Faget.

IOANN. MARTINONUS S. I. († 1662). *Theologiam universam 5. Tom.* complexus est et vulgavit sub nomine anagrammatico *Antonii Moraines*; alterum opus utilissimum dedit inscriptum *Anti-Iansenius h. e. selectae disputationes de haeresi pelagiana, semipelagiana deque variis statibus humanae naturae, et de gratia Christi Salvatoris*, cuius operis dum secundam auctioremque editionem curaret, e vivis excessit.

THEOPHILUS RAYNAUDUS S. I. († 1663). Huius praestantissimi theologi opera prodierunt cura P. Bertet Tom. 19. comprehensa sequenti ordine: Tom. I. *Theologia patrum*. Tom. 2. *de attributis Christi*. T. 3. *Moralis disciplina*, opus quo subtilitas scholastica literarum amoenitate temperatur, principia stabiliuntur iuris ex ethnicorum et christianorum sapientum defloratione concinnata; Tom. 4. *de virtutibus et vitiis*. Tom. 5. *Theologia naturalis*. Tom. 6. constat opusc. *eucharisticis*. Tom. 7. continentur *Marialia* sc. *diptycha mariana, scapulare marianum illustratum et defensum, dissertatio de retinendo titulo immaculatae concept. Deiparae Virg. nomenclator marianus*. Tom. 8. inscribitur *Hagiologium lugdunense* in quo praeter dissertationem de diversis sanctis est libellus inscriptus « Maria immaculate concepta primos in Gallia honores Lugduni consecuta. » Tom. 9. *Hagiologium exoticum*. Tom. 10. *Pontificia*, in quo praeter alia extat *Corona aurea supra mithram rom. pont. selectorum titulorum quibus concilia et patres rom. pont. et sedis apostol. maiestatem coronarunt, illustrata collectio*. Tom. 11.

critica sacra in eaque reperies *Erotemata de malis ac bonis libris deque iusta aut iniusta eorundem confixione*, (donec corrigantur prohibita die 10 Jun. 1659.) Eius editio prodit Lugd. 1650. Tom. 12 *Miscella sacra*, inter quae extat *lib. de malis bonorum ecclesiasticorum male per beneficiarios captatorum aut dispensatorum*; *dissertatio de sobria alterius sexus frequentatione per sacros et religiosos homines*. Tom. 13. opusculorum *miscella philologica*, inter quae *de stigmatismo sacro et profano, divino, humano, daemoniaco*; Tom. 14. opuscula moralia, uti sunt *de honore iudicis, de aequivocatione et mentali restrictione, de ortu infantium contra naturam per sectionem caesaream tractatio, de monitoriis ecclesiasticis*. Tom. 15 et 16. *Heteroclitia spiritualia*. Tom. 17. *Ascetica*. Tom. 18. *Polemica*. Tom. 19. *Indices generales*. Paraverat etiam tomum 20. quem vocabat *Apopompaem*, ubi tradere meditabatur quae in corpus operum suorum referre noluerat, sed mors auctoris inopina editionem interturbavit, quae tamen emersit Cracoviae (sed falso) a. 1669. Tomus hic 20. prohib. fuit die 23. Mart. 1672. excepto libro; *Hipparchus, et tractatus Αὐτὸς ἔφα* *Os Dni locutum est* — qui separati permittuntur. Edidit quoque *S. Anselmi Arch. Cantuar. opera omnia*; et aliorum Patrum sermones et opuscula eruta ex Bibliot. Vaticana.

ANTONINUS DIANA CLER. REG. († 1663). Reliquit *resolutiones morales tom. 12.* — quarum novam, et ordinatam editionem curavit Martinus de Alcolea Ord. Carthus. cui hunc titulum fecit — *Antoninus Diana.... coordinatus* Lugd. 1667.

FRANCISCUS MACEDO A S. AUGUSTINO ORD. MIN. († 1681). Nominatissimus hic vir, qui ob insignem eius doctrinam, *monstrum scientiarum* appellatus est, multa et varia scripsit opera. Potiora sunt *Collationes doctrinae S. Thom. et Scoti*; *Scholae theologicae positivae ad doctrinam catholicorum et confutationem haereticorum apertae*; *De Clavibus Petri, Controversiae selectae contra haereticos, et schismaticos*; *Assertor romanus adversus calumnias heterodoxorum*; *Tessera romana auctoritatis pontificiae*; *Doctrina S. Augustini de praedestinatione*; *Mens divinitus inspirata SS. papae Innocentii X. super quinque propositionibus Corn. Iansenii*; *Scrutinium D. Augustini de praedestinatione, gratia et libero arbitrio*; *cortina D. Augustini de praedestinatione et gratia*; *Mens S. Augustini illustrata*; *Concentus euologicus S. matris Ecclesiae in breviario S. Augustini*; *Com-*

*mentationes duae ecclesiastico-polemicae; Medulla historiae ecclesiasticae; diatriba de advento S. Iacobi in Hispaniam; Azynus eucharisticus sive RR. P. Ioannis Bona Ab. General. Cisterciensis ex congregatione foliensi doctrina, de usu fermentati in sacrificio missae per mille et amplius annos a latina ecclesia observato.... examinata, expensa, refutata, (Decreto 2 Octob. 1673 in indicem vet. libr. donec corrigatur relatus.) De hoc argumento edidit etiam *Disquisitionem theologicam. Tandem vulgavit Schema Congreg. S. Officii cum elogiis eminentiss. principum Cardinalium et Corollarium de infallibili auctoritate Romani Pontificis in mysteriis fidei proponendis et eiusdem controversiis decidendis.**

Hoc etiam tempore floruerunt ANGELUS VULPES ORD. MIN. CONV. († 1647) qui scripsit *Summam. S. Theolog. Scoti et Comment. in eandem.*

BARTHOLOMAEO MASTRIUS ORD. CONV. (fl. an. 1659) qui edidit *disputationes theologicas in 4 Libr. Sent. ad mentem Duns Scoti; Theologiam moralem ad mentem DD. Seraphici et Subtilis.* - FRANCISCUS QUARESMIUS ORD. MIN. (fl. a. 1660) a quo prodire *Elucidatio terrae sanctae historica, theologica et moralis; De quinque vulneribus D. N. Jesu Christi varia, pia et luculenta tractatio; Apparatus pro reductione chaldaeorum ad catholicam fidem.* LUCAS HOLSTENIUS († 1664) cuius praecipua opera sunt *Epistola de usitata etiam abissinis communione sub unica specie; Codex regularum quas SS. patres monachis et virginibus servandas praescripsere; Collectio Romana veterum aliquot historiae ecclesiasticae monumentorum; Passio SS. Perpetuae, Felicitatis et Bonifacii romani, nec non Acta SS. Tarachi et Andronici; Annotationes in geographiam sacram Caroli a S. Paulo, cui duplex accedit Dissertatio de Sacramento Confirmationis apud graecos; Theodori Ep. Aneyrani expositio symboli niceaeni adversus Nestorium; Sententia de editione Concilii Basileensis; Dissertationes tres de epistola synodica Alex. Ep. Alexandrini et de episcopatu Synesii; denique dissertationes epistolicae.*

Citatis scriptoribus accensendi sunt: PETRUS DE GODOY ORD. PP († 1677) qui scripsit *Disputationes theologicas, in 1. p. t. 3. in f. (in qq. 2-14-26-43) in 1, 2. p. de beatitudine, de peccatis et de gratia, in 3. p. in fol. (in qq. 1-3-12-24) omnes simul ed. Venet. an. 1686, quae tamen editio innumeris scaturit erroribus. Ex hisce disputationibus praesertim in 1. p. plura derivavit Gonet in suum Clypeum thomisticum cum magna auctoris commendatione.*

EMMANUEL GONZALEZ TELLEZ (fl. a. 1678) qui edidit *Comment. perpetua in singulos textus 5. lib. Decret. Gregorii IX* cui operi elaborando singulisque decretalibus per notas ab historia et chorographia petitas et per uberes commentarios illustrandis viginti annos se impendisse testatur, edidit etiam *Concilium Illiberitanum cum discursibus apologeticis Ferdinandi de Mendoza.* - NICOLAUS CICHOVIVS S. I. († 1669) qui haeticorum et haeresis arianae in Polonia renascentis oppugnator acerrimus, edidit opera inscripta *Credo Arianorum; Triumphus ss. et aeternum adorandae Trinitatis et huius Epitomen; Colloquium Bitoviense de processione Spiritus Sancti a Filio; Angelici Doctoris S. Thomae Aquin. de Bmae Virginis Deiparae immaculata concept. sententia; Tribunal ss. Patrum Orient. et Occid.; Speculum samosatenistarum.*

FRANCISCUS ANNATUS S. I. († 1670) a quo varia prodierunt opera 3. Tomis comprehensa quaeque potissimum adversus Arnaldum eiusque asseclas directa sunt. — P'ETRUS FRANCISCUS CHIFFLET S. I. († 1682) edidit praeter alia *Fulgentii Ferrandi diaconi cartaginiensis ecclesiae opera; Scriptorum veterum de fide catholica opuscula 5; S. Ber-*

nardi Claravall. abb. genus illustre assertum; et opus inscriptum, *Paulinus illustratus*; denique *Bedae presbyteri et Fredegarii scholastici concordiam*. — DADINUS ALTASERRA († 1682) qui scripsit *Eccl. iurisdic. vindicias*; *LL. 4. Dissertat. Iuris canonici*; *Comment. in Lib. Clementin.* - *Asceticon sive Originum rei Monasticae Lib.*, *Notas et observationes in 10. LL. historiae Francorum Gregorii Turonensis et suppl. Fredegarii*; Eruditissimae praeterea ei debentur *annotationes in Anastasium de vitis RR. Pontificum*, et *notae ac observationes in 12 LL. Epist. S. Gregorii Magni*.

IOANNES CARDENAS S. I. († 1684) qui auctor est operis inscripti *Crisis theologica bipartita*, et op. *geminum sidus Mariani diadematis*. — LUCHAS D'ACHERRI O S. BENED. († 1685) qui edidit *Spicilegium veterum aliquot scriptorum*; *S. Barnabae Ep. Cathol.*, *B. Lanfranci Cantuar. Episc. opera omnia*. Coepit etiam colligere *Acta Sanctorum Ord. S. Bened.* et ab anno 500 ad annum 1100 progressus est. — THOMAS TAMBURINI S. I. († 1675) qui vulgavit *Explicationem Decalogi*; *Methodum expeditae confessionis*; *De sacrificio missae libros tres* et alia opera praeclara.

FRANCISCUS DE ARAUXO ORD. PP. († 1658). Praeter *Commentaria in universam Aristotelis metaphysicam*, reliquit *Commentaria in summam S. Thomae*; opus cui titulus *Variae et selectae decisiones morales ad statum ecclesiasticum et civilem pertinentes*; *Opuscula tripartita* h. e. in tres controversias triplicis theologiae divisa. Ipsi etiam nonnulli adiudicant *Tractatum de gratia*.

ZACHARIAS PASQUALIGO CL. REG. († 1664). Auctor in re morali classicus, licet propendeat ad opiniones laxiores. In theologia morali fere universa opus omnium praestantissimum scripsit, cui titulus *De Sacrificio novae legis quaestiones theologicae, morales, iuridicae*; insuper *Variarum quaestionum moralium canonicarum centuriae IV.*; *Sacra speculativa doctrina de Deo*; *Theoria et praxis magni iubilaei*; *Praxis ieiunii ecclesiastici et naturalis*; *Singulares selectae quaestiones morales iuridicae*; *Theoria et praxis*; *Disputationes metaphysicae: Observationes ad tractatum Laureti De Franchis*; *De controversiis inter episcopos et regulares*: digessit praeterea edidit et praefatione donavit *Prosperi Farinacii iudiciale Repertorium et eius opus de contractibus*; His autem addenda sunt opera inscripta *Decisiones morales* et *Sacra moralis doctrina de statu supernaturali humanae naturae*, quae in indice lib. prohib. reperiuntur.

IOANNES BOLLANDUS S. I. († 1665) Unde Bollandistarum nomen. *Acta Sanctorum* deduxit ad 5 volumina in folio. Quod opus prosecuti deinde sunt Henschenius aliique Iesuitae, qui ante suppressionem Societatis illud auxerunt ad 49 volum. Extincta Societate C. Byeus et I. Bueus S. I. una cum I. B. Fonsono Can. Reg. A. Bertholdo Benedectino, S. Dyckio, G. Goario et M. Stalzio Praemonstratensibus tria volumina addiderunt, quo-

rum ultimum nempe LII excurrit usque ad 15 octobris. Operis continuationem nunc resumpserunt Patres Societatis in Belgio.

RODERICUS DE ARRIAGA S. I. († 1667) Edidit *Cursum philosophicum et disputationes theologicas in summam S. Thomae*.

SFORTIA CARD. PALLAVICINO S. I. († 1667) Celeberrimus auctor historiae Concilii Tridentini. Dici satis non potest pretium huius operis quod doctrina, eruditione, profunditate et maiestate iudicii legentium intellectum sibi obligat atque utilitate et iucunditate eorum voluntatem devincit. Eius editio originalis rara et admodum pulchra prodiit Romae 1656-1657. 2 Vol. in fol. et secundis curis emissa fuit ibid. an. 1664, 3 Vol. in 4.º Mediolani an. 1717. 3 vol. in 4.º et alibi. Editio Faventiae anni 1792 optima est, quam curavit annotationibusque illustravit Franc. Antonius Zaccaria - Praeter hanc historiam dedit Pallavicinus opera inscripta *Assertionum theologicarum Libri 5; disputationum in 1.^m 2.^{ae} S. Thomae - Del Bene libri quattro; Arte della perfezione cristiana; La verità della Religione Cattolica dimostrata brevemente; et alia opuscula.*

PHILIPPUS LABBEUS S. I. († 1667). Vir mirae eruditionis atque acerrimi iudicii in veterum scriptis recensendis. Inter innumera opera, quae edidit, recenseri in primis debet collectio conciliorum, quae prodiit titulo *Sacrosancta Concilia ad regiam editionem exacta*. Post impressum vol. 8. huius operis, Labbeus decessit et reliqua absolvit atque edidit Cossartius. Iampridem vulgaverat *Conciliorum generalium nation. provinc. dioeces. cum vitis epistolisque RR. pontif. historicam synopsis; Galliae synodorum conciliorumque brevem et accuratam historiam; Sacrosanti Oecumenici Concilii Tridentini canones et decreta; Concordiam sacrae et profanae chronologiae; et alia quamplurima.*

ISAAC HABERT († 1668). Quem Petavius vocat « virum integerrimum et eruditissimum, christianae contra novam factionem, idest Iansenianos, vindicem assertoremque fidei ». Ei tribuitur 85 Episcoporum Galliae epistola ad Innoc. X. Reliquit autem suae eruditionis monumentum in operibus inscriptis *De Cathedra seu Primatu s. Petri; In b. Pauli Ap. epistolas tres episcopales expositio perpetua; Theologia graecorum patrum vindicata circa universam gratiae materiam: edidit praeterea librum Pontificalem Ecclesiae graecae, quod opus in magna est apud eruditos existimatione.*

HEHMANNUS BUSEMBAUM S. I. († 1668). Theologiam morum ad systema revocavit in suo celeberrimo opere *Medulla theologiae moralis*. In seligendo et coordinando nemini secundus, mirum prorsus est quot et quanta in paucis accuratissime proponat.

PHILIPPUS A SS. TRINITATE ORD. CARM. († 1671). Plura exaravit opera, inter quae potiora sunt *Summa philosophiae*; *Summa theologiae thomisticae*; *Summa theol. mysticae*; *Maria sicut aurora consurgens* seu de Imm. Concept.; *Generalis chronologia usque ad auctoris tempora*.

ODORICUS RAYNALDUS E CONGR. ORAT. († 1671). Baronii annales continuavit; cuius etiam continuationis concinnavit *epitomen* italice scriptam.

FRANCISCUS RICHARD S. I. († 1673). Adversus graecos schismaticos graece scripsit: *Τάργυα τῆς πιστέως τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας εἰς τῆν διαφευδεύσιν τῆς ὀρθοδοξίας*.

IOANNES BONA ORD. CIST. († 1674). Eius opera sunt *De divina psalmodia*; *Rerum liturgicarum* lib. 2. dein locupletati dissert. *de azymo et fermentato*; *Via compendii ad Deum*; *Manuductio ad coelum*; *De discretione spirituum*; *Principia et documenta vitae christianae*; *De sacrificio missae*; *Horologium asceticum*.

LUDOVICUS ENGEL O. S. BEN, († 1674). Ei debentur *Manuale Parochorum*; *Collegium universi iuris canonici*; *Privilegia monasteriorum*; *Forum competens*.

HENRICUS PIRIHNG S. I. (fl. 1674). Edidit *Ius canonicum in 5 lib. decretal. distributum*; Scripsit insuper *de iurisdictione et potestate praelatorum, et rectorum ecclesiae Episcopi inferiorum*; *de potestate iudicis ordinarii, item delegati*; *de rescriptis*; *de constitutionibus et consuetudinibus*; *de renunciatione beneficiorum*; *de iure scripto et non scripto*.

GABRIEL COSSART S. I. († 1674). Labbeo suffectus est in edenda Conciliorum collectione, cui addidit duplicem apparatus, quorum prior complectitur tabulas chronologicas, geographicas et historicas, alter (sc. Tom. 18 rarissimus) tractatum Card. Iacobatii de Conciliis. Dedit etiam *Parthenii patriarchae Constantinop. Decretum synodale super calvinianis dogmatibus Cyrilli Lucaris constantinop. nunc primum ex oriente allatum graece et latine*.

PETRUS VAN WALENBURCH († 1675) Scripsit *Tractatus generales de controversiis fidei*, qui tractatus sunt vere classici.

VITUS HERBERMAN S. I. († 1675). Ab eo prodire *Anatomia Calixtina - Irenicon catholicum - Interrogationes apologeticae - Anti-Musaeus* hoc est opus assertionis theologicae, qua vindicatur fidei divinae analysis. - *Nervi sine mole* i. e. compendium controversiarum Bellarmini vindicatum a cavillis Guil. Amosii. - *Trophaea Romana s. catholicae Ecclesiae*.

IACOBUS PIGNATELLI (fl. 1676). Reliquit *Consultationes canonicas*, quibus adiectae fuere *consultationes novissimae canonicae*; Iacobus autem alius est a Fabricio Pignatelli S. I. cui tribuendum opus *De Monte propitiatorio pro peccatis* et opusculum *De Apostolatu Nathanaelis Bartholomaei*.

PROSPER FAGNANI († a. 1678). Iuris Canonici in Academia Romana insignis Professor vix annos 22 natus iam S. Congreg. Concilii tridentini Secretarius, aliisque diversis honoribus per 40 annos a Summis Pontificibus insignitus, adeo ut eodem tempore, undecim Congregationibus, quamvis caecitatis infortunio affectus, inserviret. Gregorius XV eius praesertim opera usus in edenda celebri bulla « Aeterni Patris » qua modus eligendi novum pontificem accurate determinatur. Iussu Alexandri VII. dictavit *Commentaria in quinque Decretalium Libros* vere absolutissima, quibus inseruit *opusculum de opinione probabilis* cuius liberio rem usum multis rationibus coercere studuit sed nimium rigorem sectans meruit a S. Alphonso de Liguori magnus rigoristarum princeps appellari. Eius *Commentaria* prodierunt cum repertorio generali (classico in suo genere) Roma a. 1661 quae editio optima est; Venetiis 1697, Coloniae 1701. Cf. cl. Hugon. Hurter S. I. in Nom. Lit.

FRANCISCUS COMBEFISIUS O. PP. († 1679). Edidit *SS. Patrum Amphilochoi Iconiensis, Methodii Patarensis et Andreae Cretensis opera omnia - Graeco-latinae patrum bibliothecae novum auctarium T. 2. Bibliothecam Patrum concionatoriarum* opus inscriptum *Recensiti auctores bibliothecae patrum concionatoriae*; *S. Maximi Conf. Graecorum theologi opera* - De hoc autore gravissima sunt iudicia quae a clariss. Card. Mai, Ballerini refelluntur.

LEO ALLATIUS (D'ALASSY, ALLACCI) († 1679). Natus est insula Chio parentibus schismaticis. Novennis in Calabria translatus fidem catholicam amplexus est, Romam inde petens in graecorum Collegio philosophiae ac theol. operam dedit. Pura tiora inter multiplicia eius opera sunt *Catena SS. Patrum*

*Ieremiam Prophetam; expositio S. Ioannis Chrysostomi, homiliae 8 Origenis et Maximi confessoris quaestio in eundem prophetam; Eustathius Archiepis. antioch. in Hexaëmeron; Origenis de engastrimytho in I. Reg. homilia; De engastrimyto in Origenem dissertatio; Confutatio fabulae de Ioanna papissa ex monumentis graecis; Mantissa ad opera S. Anselmi episc. Cantuar.; De Psellis et eorum scriptis; De aetate et interstitiis in collatione ordinum etiam apud graecos servandis; de libris ecclesiasticis graecorum dissertationes duae; De Mensura temporum antiquorum; De Ecclesiae occid. atque orient. perpetua consensione libri 3 cum dissert.; huic affine est opus de utriusq. Eccl. orient. atque occid. perpetua in dogmate de purgatorio consensione. Accedunt L. Allatii epist. ad Io. Christianum de Bowneburg de perp. Ecc. or. et occ. tum in dogmate tum in ritibus consens.; ad B. Nihusium epistolae 2. de comm. graecorum sub unica specie et de textu Machabaeorum de sacrificio pro mortuis; Eustratius Constantin. de animabus separatis; Io. Vecci patriarch. constantinop. lib. 3 de causa schismatis; Georgii Acropolitae historia byzantina ab an. 1204 ad a. 1261.; Ioëlis chronographia compendiaria et Io. Canani narratio de bello constantinop. graece et latine, interprete L. Allatio cum eiusdem notis; diatriba de Georgiorum scriptis; Graeciae orthodoxae scriptores tomi 2. Haec opuscula Allatius a tenebris eruit et in latinum transtulit. Eiusdem Allatii est interpretatio opusculorum graecorum: *enchiridion de processione Spiritus S.*; *Vindiciae synodi ephesinae et S. Cyrilli de processione Sp. s. ex Patre et Filio*; *Io. Henricus Hottingerus fraudis et imposturae convictus circa graecorum dogmata*; cui opusc. respondit Hottinger libello inscripto *L. Allatius nimiae temeritatis convictus - De octava synodo photiana*; *De Simeonum scriptis diatriba et Simeonis Metaphrastae laudatio auctore Psello - In Roberti Creygtoni apparatus, versionem et notas ad historiam Concilii Flor. scriptam a Silvestro Syropulo exercitationes*; Merito igitur ob tot opera insignia, Allatius dicitur ultimus theologus atque scriptor, qui Graeciae literarium servaverit honorem.*

ANTONIUS DE ESCOBAR ET MENDOZA S. I. († 1669). Praecipua eiusdem opera sunt *Universae theologiae moralis receptiores ab-
sque lite sententiae - Liber theol. mor. 24. S. I. doctoribus reseratus*. Composuit denique alia opera vol. 42. in f. compre-

hensa e quibus praecipuum est. *V. ac N. Testamentum literalibus et moralibus commentariis illustratum.*

FERDINANDUS UGHELLI ORD. CIST. († 1670.) Abbas et bis sui Ordinis praepositus generalis, Alexandro VII et Clementi IX acceptus maxime fuit. Ab eo exstat *Italia sacra*, sive de Episcopis Italiae et insularum adiacentium. Opus infinitae lectionis et prorsus singulare, in quo singularum Ecclesiarum origenes et status exhibentur.

IOANNES BAPT. GONET ORD. PP. († 1681). S. Thomae doctrinam magna nominis fama tradidit et thomistarum scholam strenue propugnavit; edidit vero *Clypeum theologiae thomisticae* cui adiecta est *apologia thomistarum - Manuale thomistarum - Dissertatio theologica de probabilitate.*

IOANNES GARNERIUS S. I. († 1681). Praecipua opera quae edidit sunt *Marii Mercatoris Augustino aequalis opera quaecumque exstant*, hoc opus in duas partes divisum est, quarum secunda complectitur 7 doctissimas dissertationes. Distinguitur autem a Iuliano Garneiro O. S. Bened. operum S. Basilii editore.

IACOBUS PLATELIUS S. I. († 1681). Philosophiae primum ac deinde theologiae Professor in Academia duacena egregiam plane atque raram *synopsim cursus theologici* reliquit ed. Duaci 1654. 1661. in fol., diligenter recognitam et variis in locis locupletatam Duaci 1680, 1682. Eidem Franciscus de Vourmestraux S. I. partem postremam et posthumam de sacramentis ad mentem auctoris elaboratam et in multis auctam addidit, in qua ita stilum et claram solidamque Magistri sui doctrinam expressit, ut unum utriusque ingenium esse diceres. Ipsius etiam est opus inscriptum *Auctoritas contra praedeterminationem physicam pro scientia media.* Cf. cl. H. Hurter S. I. l. c.

CHRISTIANUS LUPUS O. S. AUG. († 1681). Eius opera collecta prodierunt Venetiis, quorum 6 priores Tomi complectuntur Synodorum generalium et provincialium statuta et canones cum notis et historicis dissertationibus - Tom. 7. complectitur varias ad ephesinorum patrum concilium epistolas - Tomo 8. continetur *Divinum ac immobile S. Petri App. principis circa omnium sub coelo fidelium ad romanam eius cathedram appellationes adversus profanas hodie vocum novitates assertum privilegium* - Tom. 9. exhibet lib. Tertull. de praescriptionibus contra haereticos scholiis illustratum. Duo reliqui tomi continent opuscula posthuma, quae cura G. Winants in lucem prodierunt.

IOANNES BAPTISTA DE LUCA († 1683). Inter principes huius saeculi Canonistas numerandus. Eius opera collecta prodierunt hoc titulo: *Theatrum veritatis et iustitiae - Sacrae Rotae rom. decision. ad theat. verit. et iust.* - Harum elucubrationum veluti summa exhibetur in opere italice scripto *Doctor vulgaris*.

IOANNES BAPTISTA COTELERIUS († 1686). Vulgavit *SS. Patrum, qui temporibus apostolicis floruerunt, Barnabae, Clementis, Hermae, Ignatii, Polycarpi opera edita et inedita, vera et supposita* grece et latine cum notis, Paris. 1672, 2 Vol. in fol. editio admodum rara; aucta notis aliorum virorum doctorum Antuerp. 1698. Amstelod. 1724 quae ed. insignis est aliisque locupletior. - Publicavit praeterea *Ecclesiae graecae monumenta* tribus comprehensa voluminibus, quibus ex eius schedis quartum adiecere Maurini inscriptum *Analecta graeca*.

BERNARDUS SANNING ORD. MIN. (fl. 1687). Disputator acutus ac in iure can. egregie doctus edidit insignia opera, cuiusmodi sunt *Schola theologiae Scotistarum; Schola controversistica* seu controversiae universae adversus haereticos omnes veteres et novos; *Schola canonica* seu universum ius canonicum nova methodo digestum; *Schola philosophica Scotistarum*.

CAROL. IOSEPH. TRICASSINUS ORD. CAPP. (fl. a. 1687). Per totam vitam ingenium industriamque suam ad hoc unum impendit ut Augustini sententiam de gratia et praedestinatione, quam ianseniani adeo obscurarunt, assequeretur et explicaret, quo in studio nulla eidem scientia nec facultas defuit, nullisque difficultatibus territus cessit. Opera eius sunt *Disp. theol. de praedestinatione hominum ad gloriam*, in qua clare demonstratur illam esse factam post praevisa merita, idque potissimum ex doctrina Augustini et Bonaventurae. (ed. Paris. 1669 in 4.º et ib. 1673). - *Supplementum Augustinianum* ad illustrandam et confirmandam praedictae praedestinationis non gratuita sed post praevisa merita factae veritatem (ed. ibid. 1673); *Tractatus de indifferenti lapsi hominis arbitrio sub gratia et concupiscentia* secundum S. Aug. in quo tractantur et explicantur multae augustinianae phrases - *De necessaria ad salutem gratia omnibus et singulis data*, ubi multa producuntur recondita Augustini principia, ex quorum cognitione pendet perfecta totius illius doctrinae, praesertim quoad gratiam, intelligentia (ed. ibid. 1673 in 4.º). *De natura peccati originalis* secundum Aug. mentem, ubi clare demonstratur, hoc peccatum non

esse concupiscentiam aut merum poenae reatum ut quidam putarunt; *De caussa bonorum operum tract.* ubi praecipue de bonitate spei, vitae aeternae et timore gehennae disseritur (ib. 1677). *Supplementum ad tractatum de caussa bonorum operum* ubi agitur de sufficientia attritionis concepta ex metu gehennae cum sacramento poenitentiae; *Comment. brevis et continuus in LL. S. Aug. contra Pelagianos, in L. de gratia et lib. arbitrio, in L. de corrept. et gratia et in LL. contra Semipelagianos.* In his comm. Tricassinus hoc potissimum demonstrare conatur, Pelagianos ab Aug. propterea haereseos fuisse insimulatos, quod nullam gratiam Dei admitterent in voluntate necessariam. Tandem L. inscriptus *Gratia efficax a se ipsa refutata ex Libris S. Aug.*

SILVESTER MAURUS S. I. († 1687) Celebratissima et classica eius opera sunt *Aristotelis opera, quae exstant omnia, brevi paraphrasi ac literae perpetuo inhaerente explanatione illustrata* tom. 6. — *Nova et accurata ethicae aristotelicae editio — Quaestionum philosophicarum lib. 5. — Opus theolog. in t. 3. distributum — Quaestionum theologicarum lib. 6.*

DOMINICUS A SS. TRINITATE ORD. CARM. († 1687) Scripsit *Bibliothecam theologiam.* (lib. 7), quae ditissimum est repertorium pro disciplinis theologicis.

CAROLUS DU FRESNE (FRAXINETUS) († 1688). Praecipua eius opera sunt: *Glossarium ad scriptores mediae et infimae latinitatis.* — *Item graecitatis.* — *Historia byzantina duplici commentario illustrata.* — *Ioann. Zonarae annales ab exordio mundi ad mortem Alexii Comneni.* — *Chronicon paschale.*

AUGUSTINUS REDING O. S. BEN. († 1692). Ab eo prodire *Theologia scholastica universa — Controversiae scholasticae ex universa theologia selectae — Oecumenici Tridentini Concilii veritas inextincta — Oecumenicae cathedrae apost. auctoritas asserta et vindicata adversus quatuor famosae declarationis cleri gallicani a. 1682. articulos — Vindex veritas annalium ecclesiasticorum Caes. Baronii — De dominio clericorum et religiosorum.* — *De iniuriis et restitutione pro iis debita.*

EMMANUEL SCHELSTRATE († 1692). Bibliothecae Vaticanae custos, iurium primatus fuit strenuus vindex. Eiusdem opera sunt *Antiquitas illustrata circa Concilia generalia et provincialia,* quod opus secundis ipse curis auxit et in plures tom. divisit ut primum conciliorum et pontificum decreta in opere synodico elu-

cidaret, deinde sacramentaria nec non canonum poenitentialium et ordinationum libros in opere *rituali* examinaret; tum martyrologia et Patrum scripta in opere *de sanctorum actis* expendere et denique difficiliora historiae ecclesiasticae capita speciali quodam opere complecteretur. Operibus istis praemisit opus chronographicum et geographicum, quorum illud prodiit inscriptum *Antiquitas Ecclesiae dissertationibus, monumentis ac notis illustrata*, alterum vero *Opus geographico-hierarchicum de institutione Ecclesiarum per orbem universum*. His accedit *Ecclesia africana sub primatu carthagin.* — *Sacrum antiochenum concilium*. — Plurima autem vulgavit opera adversus cleri gallicani declarationem, cuiusmodi sunt opuscula inscripta *De legendis actis cleri gallicani congregati; de sensu et auctoritate decretorum Conc. constantiens. sess. 4 et 5* — *De disciplina arcani contra disputationem Ernesti Tenzelii* — *Dissertatio de auctoritate patriarchali et metropolitana* adversus scripta ab Ed. Stillingfleet — *Acta orientalis ecclesiae* contra Lutheri haeresim.

LAURENTIUS BRANCATIUS DE LAURIA O. MIN. CONV. († 1693). Ab Inn. XI inter Cardinales cooptatus plura reliquit sapientissima opera, inter quae eminent *Commentaria in 3 et 4 lib. Sentent. doctoris subtilis* — *Opuscula tria de Deo* — *Epitome canonum omnium, qui in conciliis gen. et prov. usque ad Alex. VII continentur*.

PHILIPPUS DE ARANDA S. I. († 1695). Eius exstant opera *De Deo sciente, praedestinante et auxiliante* — *De div. Verbi incarnatione et redempt. gen. hum.* — *De homine moraliter et supernaturaliter operante*.

LUDOVICUS THOMASSINUS (THOMASSIN) († 1695). Scripsit latine *Dissertationes in concilia generalia et provin.* gallice *Remarques sur les conciles* — *Mémoires sur la grace* — *Ancienne et nouvelle discipline de l'Eglise touchant les Bénéficiers* — quod opus in meliorem ordinem redactum latine reddidit et variis annotationibus locupletatum edidit cl. Mansi. Praeterea ab ipso prodierunt opera sequentia, *Dogmata Theologica*, in quorum primo volumine disserit de Incarnatione Verbi, in altero de Deo Deique proprietatibus. Tertium volumen complectitur prolegomena theologiae, tractatum de divina et ss. Trinitate, et tractatum quo proponitur compendiaria omnium de gratia controversiarum elucidatio. — *Traitez historiques et dogmatiques sur divers points de la discipline de l'Eglise et de la morale chretienne*, scilicet,

*Traité de jeunes de l'Eglise - Traité de la verité et du mensonge des juremens et des parjures - Traité de l'aumone et du bon usage des biens temporels - Traité du negoce et de l'usure - Traité de l'unité de l'Eglise - Traité dogmatique et historique des Edits et des autres moyens spirituels et temporels, dont on s'est servi dans tous le temps pour retablir et pour maintenir l'unité de l'Eglise catholique, avec un supplement; in quo opere eruditissimo totus in eo est Thomassinus, ut allatis antiquitatis monumentis ostendat, Patres admodum detestatos esse omnes, qui unitatem Ecclesiae laederent rumperentque eosque semper approbasse principes, qui edictis legumque rigore haereticos atque schismaticos ad reditum in Ecclesiae gremium urgerent. - Denique scripsit *Glossarium Universale Hebraicum*, quo ad hebraicae linguae fontes, linguae et dialecti poene omnes revocantur.*

CARD. CAELESTINUS SFONDRATI O. S. BEN. († 1696). Plura plane egregia reliquit opera, inter quae praecipua sunt *Cursus philosophicus sangallensis - Disputatio de lege in praesumptione fundata - Regale sacerdotium rom. pontificis assertum et quatuor propositionibus explicatum*, sub nomine Eug. Lombardi. Huius operis velut alter tom. est *Gallia vindicata - Innocentia vindicata* in quo opere, angelicum doctorem immaculatum Virg. conceptum non negasse, sed potius docuisse, ostendit - *Nepotismus theologicæ expensus - Nodus praedestinationis, quantum homini licet, dissolutus*; opus posthumum scripto anonymo impugnatum cui titulus: *Augustiniana Ecclesiae rom. doctrina* nodo extricata per varios S. Aug. discipulos; cui tamen alter anonymus respondit libro inscripto *Dispunctio notarum 40* quas scriptor anonymus em. Card. Sfondrati libro cui titulus *Nodus praedestinationis etc.* inussit.

PETRUS COLLET CONG. MISS. (n. 1694) Continuator Tournely edidit theologiam moralem universam - *Institutiones theologicas ad usum Seminariorum*. Scripsit praeterea gallice de sacris mysteriis, de officio divino, de dispensationibus, de indulgentiis, exorcismis aliisque.

IOSEPHUS SAENZ DE AGUIRRE O. S. BEN. († 1699). Ab eo prodierit *Collectio maxima conciliorum omnium Hispaniae et novi orbis - Ludi salmanticenses sive theol. florulenta - Philosophia novo-antiqua rationalis - Philosophia morum - De virtutibus et vitiis morum - S. Anselmi archiep. cant. theologia commentariis et disputationibus tum dogmaticis tum scholasticis*

illustrata - Defensio cathedrae s. Petri, adversus declarationem cleri gallicani editam. a. 1682.

LUDOV. SEBAST. LE NAIN DE TILLEMONT († 1698). Scripsit *Histoire des empereurs et autres princes qui ont régné dans les six premiers siècles de l'Eglise*; itemque - *Mémoires pour servir à l'Histoire ecclésiastique.*

IOAN. IUSTINUS CIAMPINI († 1698). Ex eius operibus mentione digna sunt *Vetera monumenta - Coniecturae de perpetuo azymorum usu* in Eccl. lat. vel saltem Rom. - *Examen libri pontificalis*, ubi eruditissimus vir contendit, Vitas romanorum Pont. in eo exstantes diversorum esse auctorum - *Parergon ad examen Libri pontific.* - *De sacris aedificiis a Const. M. constructis* - *Explicatio duorum sarcophagorum sacrum baptismatis ritum indicantium.*

IO. THOMAS DE ROCABERTI ORD. PP. († 1699). Edidit librum apologeticum - *de romani pontificis Honorii I. invicta in fide constantia* tom. 3.

ANTONIUS PAGI O. MIN. CONV. († 1699 vel 1695) *Ultra criticam historicam - theologicam* in universos annales Card. Caes. Baronii, publicavit *D. Antonii Paduani O. Min. sermones hactenus ineditos de sanctis et diversis.*

LUDOVICUS MARRACIUS CL. REG. († 1700). Linguae arabicae peritissimus 40 annos impendit editioni, versioni et refutationi Alcorani, quod opus prodiit hoc titulo: *Alcorani textus universus.*

Hoc etiam aevo inclaruerunt FRANCISCUS ALBITIUS Card. (1624) qui scripsit *de inconstantia in fide; de inconstantia in Iudiciis; de iurisdictione Cardinalium in suis titulis.* - EUSEBIUS AMORT Can. reg. O. S. Aug. varietate operum doctrinaque illustris, qui suam *theologiam moralem et scholasticam* prius a Benedicto XIV recognitam typis mandavit. - NICOLAUS BALDELLUS S. I. († 1655) auctor gravis et probabilista, qui scripsit *disputationes ex Theol. morali* - VINCENTIUS BARONIUS, Ord. PP. († 1670) cuius tamen *theol. moralis* nimis rigida in indicem relata est. - ELIGIUS BASSAEUS Ord. Capp. († 1650) edidit *flores totius theol. practicae* et auctor est gravis et probabilista.

His adiungendi sunt AUGUSTINUS BERNAL S. I. (1642) vir eximiae eruditionis et pietatis, qui scripsit *de Sacramentis in genere deque Eucharistia et Ordine.* - MARTINUS BONACINA, a quo habentur *Opera Moralia* et auctor est gravis et probabilista. - IOANNES CABASUTIUS Cong. Orat. cuius est *Iuris Canonici theoria et prax's.*

VINCENTIUS CONTENSONIUS Ord. PP. auctor iuxta S. Alph. rigidissimus - PYRRHUS CORRADUS, qui dedit *Praxim dispensationum.* - VINCENTIUS DE IUSTIS (fl. 1691) scripsit *de impedimentis et dispensationibus matrimonialibus.* - IOANNES DICASTILLUS S. I. (1653) non minus pius ac doctus vulgavit Op. *de Sacramentis, de iuramento et censuris ac de iustitia et iure.*

NICOLAUS GARCIA qui scripsit egregie *de beneficiis ac de dispensationibus.* - GEORGIUS GOBAT S. I. (1679) auctor valde eruditus et experientia abundans sed satis benignus, cui debentur opera inscripta *Experientiae sacramentales* et *Quinarium Tractatum.* -

MATTHAEUS MOYA S. I. cuius *quaestiones selectae morales*, teste Ressler ut nimis benignae Romae prohibitae et igni traditae sunt, sed postea correctae prodierunt Coloniae cum approbatione superiorum. BRUNO NEUSSER Ord. Recollet. auctor operis inscripti *absolutissima Polyanthaea Theologo-Moralis-Canonica*. — VALERIUS REGINALDUS S. I. (1623) discipulus Maldonati, quem S. Alph. inter doctores classicos numerat, scripsit *Praxim fori poenitentiarum, ac de prudentia Confessarii*. — IOANNES TRULLENCHUS qui dedit *Praxim Sacramentorum*, auctor gravis et probabilista.

SAECULO XVIII.

IOANNES AB ANNUNCIATIONE O. CARM. († 1701). Cuius velocitatem calami, doctrinae profunditatem ac perspicuitatem mirati sunt aequales. Redegit *Cursum philosophicum collegii complutensis* ad formam clariorem in tom. 4 tributum. Continuavit *Cursum theologicum salmaticensem* ab ANT. A MATRE DEI inchoatum, adiectis partibus *de gratia habituali actualique, de fide, spe, charitate, statu religioso, de incarnatione, de sacramentis, de poenitentia*.

STEPHANUS DE CHAMPS S. I. († 1701). Huius plurima sunt opera, inter quae *Defensio censurae s. facultatis parisiensis* in 3 part. divisa — *Le secret du Jansénisme decouvert et réfuté* — *Responsio ad obiectiones vincentianas*.

FRANCISCUS GENET († 1702) Edidit *cursum Theologiae Moralis*, quem Michael Maro in latinum vertit. Auctor rigidus est et probabilioristarum caput.

ANACLETUS REIFFENSTUEL O. S. FRANC. († 1703). Haec potiora sunt eius opera *Tractatus de probabilismo* — *Theologia Moralis* — *Ius canonicum universum cum tractatu de regulis iuris*, quod prodiit posthumum, — accessit *appendix omnium regularum iuris civilis*.

IACOBUS BENIGNUS BOSSUET († 1704). Episcopus Meldensis ac vir doctissimus. Reliquit Sermonem in historiam universam (*Discours sur l'histoire universelle*). Editioni tertiae huius operis additamenta adiecta sunt praesertim ad tuendam adversus incredulos S. Scripturae inspirationem. Opus magnificentum et eloquens quod complectitur theodicaeam ope historiae pertractatam. Huius operis continuatio anonyma prodiit Amstelodami a. 1722, sed Tomi II et III erroribus scatent atque ideo in Hispania fuere prohibiti tamquam continentes propositiones Iansenio faventes, proximas haeresi, scandalosas ac etiam formaliter haereticas. Scripsit etiam praeter Scholia in Psalmos et in Li-

bros Sapientiales, *Commentarium in Apocalypsim et Historiam variationum ecclesiarum Protestantium* in qua nitide quidem et eloquenter errorum Protestantismi genesim, metamorphoses, inconstantiam et contradictiones ex documentis authenticis aperit et persequitur, sed subinde minus accurate, pacis enim amore ductus in id incumbit, ut doctrinarum diversitatem seu oppositionem inter Catholicos et Protestantes minuat vel eam aliquoties minus percipit, sed tamen invicte ex visceribus causae protestantismi falsitatem demonstrat Cf. de hoc opere Katholik t. 22 pag. 45-75 et 187-201. Werner, Geschichte der apolog. und polem. Literatur 4. 695 seq. Reliquit praeterea alia innumera opera quae collecta prodierunt Venetiis 1736-1757 vol. 10 in 4.º Paris. 1743-1753, sed omnium optima integra et fidelis est edit. Parisiens. an. 1862 Vol. 13 in 8.º

BERNARDINUS A PICONIO (Picquigny) ORD. CAPP. († 1704) edidit opus, cui titulus *triplex expositio epistolarum D. Pauli* gallice et latine Parisiis 1703, quae concinnitate ac perspicuitate eminet, hinc a Clemente XI collaudata et saepius recusa fuit etiam nostra aetate Lugduni 1834, Parisiis 1823. Exposuit etiam Evangelia ed. Paris. 1726.

ENRICUS NORISIUS O. S. AUG. († 1704). Edidit opus cui titulus *Historia pelagiana et dissertatio de synodo V. oecumen.* in quo Origenis et Theodori Mopsuesteni, pelagiani erroris auctorum iusta damnatio exponitur et aquileiense schisma describitur, additis vindiciis augustinianis pro libris a S. Doctore contra Pelagianos ac Semipelagianos scriptis. Editio, quae prodiit Lovanii 1702, fuit ab ipso auctore locupletata quinque eruditissimis dissertationibus historicis, quarum prima est in controversiam de uno ex Trinitate passo, altera est apologia Monachorum Scythiae ab Anonymi scrupulis vindicata, tertia inscribitur Anonymi scrupuli circa veteres Pelagianorum sectatores evulsi, quarta responsionem continet ad appendicem auctoris scrupulorum. Quinta vero titulum praefert « Ianseniani erroris calumnia sublata.

THYRSUS GONZALEZ DE SANTALLA S. I. († 1705). Plurima reliquit opera solida et eruditione ecclesiastica praeclarissima: potiora sunt Tractatus *Selectarum disputationum* ex univ. theol. scholastica - *De infallibilitate rom. pontificis*, extra conc. gen. et non expectato Eccl. consensu; scripta est haec disputatio adversus declarationem cleri gallicani, sed ab Alex. VII omnia

exemplaria suppressa, unde admodum rara, prodiit tamen eius compendium; *de invaliditate appellationis a romano Pontifice ad Concilium generale*; *tractatus theologicus de certitudinis gradu, quem infra fidem nunc habet sententia pia de imm. b. Mariae V. conceptione*; *Manuductio ad conversionem mohamedanorum* — denique, *fundamentum theologiae moralis*, i. e. tractatus theologicus de recto usu opinion. probab., opus nullius frugis.

IOANNE BAPT. DU HAMEL († 1706). Scripsit *De consensu veteris et novae philosophiae* — *Philosophiam veterem et novam ad usum scholae accommodatam* — *Theologiam speculativam et practicam* — *Institutiones biblicas*, quae tamen una cum selectis annotationibus, et pluribus Scripturae libris editis, prodierunt demum collectae sub titulo: *Biblia sacra vulgatae editionis*.

IOANNES MABILLON O. S. BEN. († 1707.) Collegit *acta Sanctorum Ordinis S. Benedicti* — edidit *Annales eiusdem Ordinis* — *Museum Italicum* — *Analecta*. Scripsit etiam *de re diplomatica Lib. 6.* in quibus quidquid ad veterum instrumentorum antiquitatem, materiam, scripturam et stilum, quidquid ad sigilla, monogrammata, subscriptiones ac notas chronologicas, quidquid ad antiquariam, historiam et forensem disciplinam pertinet explicatur. Scripsit denique *de studiis monasticis*.

THEODORICUS (THIERRY) RUINART O. S. B. († 1709) Dignus Mabillonii discipulus et familiaris. Plura scripsit, inter quae: *Acta primorum martyrum sincera et selecta* — *Historia persecutionis vandalicae* — *Abregé de la Vie de Dom. Jean. Mabillon*.

DOMINICUS VIVA S. I. (fl. 1710). Scripsit *Cursum theologico-moralem* — *Damnatas theses ab Alex. VII. Inn. XI. et Alex. VIII.*, nec non Iansenii, ad theologiam trutinam revocavit — *De iubilaeo ac de indulgentiis enchiridion* — *Trutinam theologiam thesium quesnellianarum* — *Opusc. theol. moralis ad usum tyronum elucubrata* — *Cursum theologicum*.

CLAUDIUS FRASSEN O. MIN. († 1711). Reliquit *Cursum philosophiae* — *Scotum academicum* seu universa doctoris subtilis dogmata — *Disquisitiones biblicas*.

RICHARD SIMON († 1712). Eius opera sunt *Fides Ecclesiae orientalis* — *Cérémonies et coutumes qui s'observent aujourd'hui parmi les Juifs traduits de l'Italien de Leon de Modène avec un supplement touchant les sectes des Caraites et des Samaritains de notre temps* — *Voyage du Mont Liban* — *Histoire critique du vieux Testament*.

VEN. IOSEPH MARIA THOMASIVS CLER. REG. ORD. THEAT. († 1713). Haec potiora eiusdem opera - *D. Aurelii Augustini ep. hippon. speculum - Codices sacramentorum.*

DANIEL PAPEBROCHIUS S. I. († 1714) Socius fuit Henschenio et iuvavit Bollandum in accurate colligendis edendisq̄ue sanctorum actis. Ei Bollandus commisit acta S. Patritii Apost. Hiberniae. Deinde defuncto Bollando et senescente Henschenio tota fere moles ipsi incubuit. Sed non defuerunt, qui vulgatis libellis acta sanctorum aggressi sunt et bis mille errores Papebrochio obiecti fuere in suis operibus, ita ut hispanae inquisitionis tribunal 14 tomos Papebrochii (mensium Mart. April. Maii) proscripserit. Singulis accusationum capitibus, singulas opposuit Papebrochius responsiones. Delata denique causa Romam, utrique parti silentium est impositum, et solummodo ex Papebrochii *conatu chronico-historico ad catalogum rom. pontif.* pars 1.^a et 2.^a permissae non sunt - Scripsit denique *Propylaeum* ad acta SS. Maii, et collegit *Annales antuerpienses* ab urb. cond. ad a. 1700.

CLAUDIUS LACROIX S. I. († 1714). Eius *theologia moralis* pluries in lucem edita plane celebris evasit. A Gury dicitur Lacroix probabilista, vir doctus, in practicis rebus versatus, copia rerumque delectu, stili nitore et solutionum nitiditate spectandus. »

PATRITIUS SPORER O. MIN. († 1714). Cuius *theologia moralis* solide et erudite conscripta saepius prodiit, et magis completa cum additionibus et supplementis a K. Kazeuburger edita.

BERNARDUS LAMY PRESB. OBAT. († 1715). Evulgavit *Apparatum ad Biblia sacra*, in quo de Hebraeorum gente, legibus, ritibus variisque ad Bibliorum intelligentiam spectantibus, agitur, et est tabul. 20 dispositus - *Harmoniam seu concordiam 4 evangelistarum*, opus classicum etiamsi prima propositio non probetur aliquibus eius operis censoribus.

RENATUS MASSUETUS O. S. BEN. († 1716). Post Mabillonii et Ruinartii mortem designatus est qui annales Ord. S. Bened. continuaret. Verum tantum tom. 5 complectentem res gestas ann. 1067-1116 a Mabillonio fere absolutum, edendum curavit, auxit ac emendavit, eique praefationem cum synopsi vitae Mabillonii et Ruinartii praefixit. Scripsit *lettre d'un ecclesiastique*, et illustravit *opera S. Irenaei*.

IOANNES MARTIANUS O. S. BEN. († 1717). Scripsit lib. *Dé-*

fense du texte hebreu, et de la chronologie de la vulgate - Continuation de la défense du texte hebreu, et de la chronologie de la vulgate. - Relation de la dispute de l'auteur du l. de l'antiquité des temps retablie. Paravit novam editionem opp. S. Hieronymi cum multis notis et illustrationibus. Scripsit etiam eruditionis hieronymianae defensionem; edidit Vulgatam antiquam latinam et italiam versionem ev. sec. Matthaeum; Remarques sur la version italique de l'Evangile de s. Matthieu; Traités de la connaissance et de la vérité de l'Ecriture sainte; Harmonie analytique de plusieurs sens chachés et rapports inconnus de l'ancien et du nouveau Testament; Méthode sacrée pour apprendre a expliquer l'Ecriture Sainte per l'Ecriture même.

STEPHANUS BALUZIUS († 1718). Plurima vulgavit opera, quae ad Patrologiam referri possunt: *Salviani Massiliensis et Vincentii Lirinensis opera* cum doctis enarrationibus; *Servati Lupi presb. et abb. ferrariensis opera*; *S. Agobardi archiep. lugd. opera*; *Opuscula Leidradi et Amulonis archiep. lugd. notis illustrata*; *S. Caesarii Arelatensis ep. hom. 14 notis illust.*; *Reginonis abb. prumiensis LL. 2 de ecclesiasticis disciplinis et relig. christ.*; *Marii Mercatoris opera: Miscellanea*; *Lucii Caecillii Firmiani Lactantii lib. ad Donatum confessorem de mortibus persecutorum cum notis*; *S. Caecilli Cypriani ep. carthag. et martyris opera*. Curavit editionem *Spicilegii D'Acherii*. Ad ius can. spectant alia eius opera, scilicet: *Antonii Augustini Archiep. Tarracœnensis dialog. lib. 1 de emendatione Gratiani* - quae editio prohibita fuit a Congr. ind. 19 Iunii: *Capitularia Regum francorum - Concilia Galliae narbonensis - Nova collectio conciliorum*.

His adiungi debent opera historica: *Vitae paparum avenionensium*; sed prohib. 22 Dec. 1706. - *Epistolae et gesta Innoc. III; Historiae tutelensis LL. 3*.

ANTONIUS AUGUSTINUS TOUTTÉE O. S. BEN. († 1718). Edidit opera S. Cyrilli Hieros.; quae tamen prodierunt cura Prudentii Marani.

LIBERIUS A IESU ORD. CARM. († 1719). Ab eo prodire opera: *Controversiae dogmaticae adversus haereses - Foedus timoris et amoris Dei*.

SCIPIO MAFFEIUS (1715). Praeter plura egregia opera in re philosophica et historica, ob quae amplissimum apud eruditos nomen adeptus est, edidit *epistolas de fragmentis S. Irenaei a*

Pfaffio vulgatis; S. Ioannis Chrysostomi ad Caesarium epistolam eruditius animadversionibus illustratam; Veronensi editioni operum S. Hilarii praefationem addidit. Praeter haec scripsit historiam theologiam de gratia; Cassiodori complexiones in acta Apostolorum, epistolas et Apocalypsim ex vetustissimis membranis erutas ac Passionem SS. Firmi et Rustici ex optimae notae codicibus extractam vulgavit. Scripsit etiam opus cui titulus, Istoriam diplomaticam che serve d' introduzione all' Arte critica in tal materia. Dedit Supplementum acacianum monumenta numquam edita continens - Museum Veronense etc.

DIONYSIUS SAMMARTHANUS CONG. S. MAURI (1710). Scripsit tractatum de confessione auriculari: tria prima volumina Galliae Christianae; post mortem eius aucta usque ad tredecim volumina in folio.

EUSEBIUS RENAUDOT († 1720) Opus Ant. Arnauld de perpetua fide ecclesiae catholicae circa Eucharistiam duobus voluminibus auxit, in quibus constantem Ecclesiae doctrinam de Sacramentis aliisque Religionis et disciplinae articulis contra haereticos protestantes comprobavit per consensum Orientalium; dedit praeterea defensionem perpetuae fidei contra falsitates et calumnias libri inscripti « Monumenta authentica religionis Graecorum »; Historiam patriarcharum Alexandrinorum Iacobitarum et Collectionem Liturgiarum Orientalium. Ed. Paris an. 1713. in 4. et 1716.

IACOBUS LE LONG PRESB. ORAT. († 1721.) Edidit *Discursum historicum de Bibliis polyglottis variisque eorum editionibus*, et *Bibliothecam sacram* quae continet catalogum Bibliorum manuseriptorum et textuum originalium, eorum editionum et versionum, auctorum qui de Scriptura sacra scripserunt, eorumque operum, opus eruditione et critica praestantissimum.

PETRUS DANIEL HUET († 1721). Inter plurima eius scripta, eminent *Demonstratio Evangelica; Liber de claris interpretibus et de optimo genere interpretandi; Quaestiones Alnetanae de concordia rationis et fidei; Liber de situ Paradisi terrestris; Censura philosophiae cartesianae.*

AUGUSTINUS CALMET ORD. S. BEN. (1757). Scripsit gallice *Commentarium litterale in omnes utriusque Testamenti libros, adiectis multis dissertationibus - Historiam V. et N. Testamenti - Dictionarium historicum criticum geographicum Bibliorum - Historiam universalem sacro-profanam - Commen-*

tarium litteralem historicum et moralem in regulam S. Benedicti et alia minoris momenti.

NATALIS ALEXANDER ORD. PP. (1724). Publicavit *Commentarios in Evangelia et in Epistolas S. Pauli - Theologiam dogmaticam et moralem; Historiam ecclesiasticam V. et N. Testamenti*, opus damnatum et non legendum sine notis et animadversionibus C. Roncaglia et D. Mansi.

HONORATUS TOURNELY (†) 1729). Edidit *Praelectiones theologicas optimas*. Harum autem continuatio a Collet concinnata opus est infelix et minus utile.

CAROLUS RENATUS BILLUART ORD. PP. (1757). Elucubravit *Cursum Theologiae universae secundum mentem S. Thomae*. Qui sane utilior evasisset, si auctor consilium sapientissimi Melchioris Cani fuisset secutus De loc. Theol. Lib. 8. Cap. V. « pro fide etiam cum vitae discrimine pugna sit, pro his quae fidei non sunt sit pugna, si ita placet, sed incruenta sit tamen. »

FRANCISCUS BLANCHINIUS (1729). Ab eo habentur *Editio Anastasii Bibliot. de vitis roman. pontificum cum notis, dissertationibus, prolegomenis et variantibus - Historia universalis (italice conscripta) - De Kalendario et cyclo Caesaris, ac de paschali canone S. Hippolyti martyris dissertationes duae - De tribus generibus instrumentorum musicae veterum organicae - Liber cui titulus « Palazzo de Cesari » et alter inscriptus » Iscrizioni sepolcrali della Casa di Augusto. - Tandem Evangeliarium quadruplex latinae versionis antiquae.*

CAROLUS DU PLESSIS d'Argentré (1725). Collegit *iudicia de novis erroribus* qui ab initio saeculi XII usque ad annum 1725 in Ecclesia proscripti et notati sunt. Habentur etiam ab eo *Elementa Theologiae-Explicatio sacramentorum - Sermones et alia opera theologica et ascetica.*

IOANNES HARDUINUS S. I. († 1729) Vir magni ingenii sed in multis plane singularis, curavit novam Conciliorum editionem; scripsit etiam *Comment. in Nov. Testam. et opuscula varia.*

IOSEPHUS SIMON ASSEMANI (1730). Eius opera sunt *Bibliotheca orientalis clementino-vaticana recensens manuscriptos codices syriacos, arabicos, persicos, turcicos, hebraicos, samaritanos, armeniacos, aethiopicos, graecos, aegyptios, hibericos et malabaricos.* (Ed. Romae 1719-1728) Item *Sancti Ephrem Syri opera omnia quae exstant, graece, syriace et latine, in*

sex tomos distributa ad manuscriptos codices vaticanos aliosque castigata, multis aucta, nova interpretatione, praefationibus, notis, variantibus lectionibus illustrata. (Ed. Romae 1732 - 1754. - 6. Vol. in fol.

MICHAEL LE QUIEN ORD. PP. († 1733). Ipsi debetur *Oriens Christianus in quatuor patriarchatus digestus*, in quo exhibentur Ecclesiae Patriarchae ceterique praesules Orientis - *Panoplia contra schisma graecorum* - *Defensio textus hebraei contra Pezronium et Tractatus de ordinationibus anglicanis adversus P. F. Courrayer* - nova editio operum Ioannis Damasceni.

IOANNES RIGANTIUS († 1735). Composuit *Commentarium in regulas Cancellariae Apostolicae*.

IACOBUS LADERCHI PRESB. ORAT. († 1738) *Annales Baroni-ano-Raynaldianos ab anno 1566 usque ad annum 1572, tribus vol. in folio continuavit. Scripsit praeterea opera sequentia: Acta Sanctorum Christi Martyrum vindicata - Vita S. Petri Damiani S. R. E. Cardinalis in sex libros distributa - De Sacris Basilicis SS. Martyrum Petri et Marcellini dissertatio historica - Acta SS. Martyrum Crescii et sociorum ex mss. codicibus Bibliot. Mediceo-Laurentianae - Apologiae pro actis eorum Sanctorum - Acta S. Caeciliae et Transtiberina basilica illustrata - La critica di oggidì ossia l'abuso della critica odierna.*

CLAUDIUS FLEURY († 1723). Dedit historiam ecclesiasticam usque ad annum 1414. quae est perpetua coniuratio in primatum et potestatem Sedis Apostolicae. Dedit etiam - *Mores Israelitarum et Christianorum* - *Institutiones iuris ecclesiastici et Catechismus historicum*. Omnia eius opera in multis castiganda sunt.

BERNARDUS VAN ESPEN († 1728). Sectae Iansenianae addictus in lucem dedit *Ius ecclesiasticum universum*.

EDMUNDUS MAHTENE CONG. S. MAURI († 1739). Eius opera praecipua sunt *Veterum Scriptorum amplissima collectio; Thesaurus novus anecdotorum; Tractatus de antiquis monachorum ritibus, de antiquis Ecclesiae ritibus in re Sacramentaria, et in celebrandis divinis officiis* - *Commentarium in regulam S. Benedicti*.

PROSPER LAMBERTINI (Benedictus XIV.) († 1758). Inter eius opera eminet illud - *De Servorum Dei beatificatione et Beatorum Canonizatione*. Scripsit etiam *de festis D. N. Iesu Christi et B. Mariae Virginis* - *De Sanctis qui divino officio Bono-*

niae coluntur - De Synodo Dioeciesana - Institutiones ecclesiasticas, quae omnia edita sunt Venet. 1767, in 19 vol. in fol. Profecto nihil est in christiana ethica, in iure canonico, in disciplina ecclesiastica arduum atque reconditum quod ipse eximia eruditione non explicaverit, adeo ut eius opera theologis et canonicis promptuarium suppeditent ad regulas agendarum rerum hauriendas maxime accommodatum.

BERNARDUS DE MONTFAUCON Congr. S. Mauri (†1741). Collegit *analecta graeca et monumenta veterum graecorum*. Edidit praeterea *Palaeographiam graecam - Hexaplorum Origenis fragmenta - Diarium italicum - Bibliothecam Bibliothecarum manuscriptorum novam, Monumenta monarchiae Francicae et alia*.

CARD. VINCENTIUS GOTTI († 1742). Inter eius opera praestant *Theologia scholastico-dogmatica* et opus cui titulus *Veritas religionis christianae contra atheos, polytheos, Mahometanos, ethnicos et iudaeos - Colloquia Theologico polemica. - Tractatus de eligenda inter christianos dissidentes sententia*.

RENATUS DROUYN ORD. PP. († 1742). Composuit *Tractatum de re sacramentaria* contra haereticos, recusum Paris. an, 1775. cum adnotationibus P. Patuzzi et P. Richard. p. Vol. in 12.

FRANCISCUS XAV. MANHART (1745). Ab eo prodire *Dissertationes theologicae de indole, ortu ac progressu et fontibus sacrae doctrinae; Bibliotheca domestica bonarum artium ac eruditionis studiosorum usui instructa et aperta; Idea magni Dei contra atheismum huius aevi; Antiquitates christianorum*.

VITUS PICHLER S. I. † (1750). Concinnavit *Theologiam polemicam*, in qua generalia theologiae traduntur fundamenta et principia quibus infideles, haeretici et sectarii manifesti erroris convincuntur, et materiae particulares cum recentioribus haereticorum sectis controversae et ab Ecclesia catholica contra eosdem decisae pertractantur. Ed. est August. Vind. 1752. 2. Vol. in 4. Dedit insuper *Ius canonicum secundum 5. Decretalium Libros Gregorii Papae IX explicatum*. Accedunt praeter secundum tomum, in quo decisiones casuum ad singulos decretalium titulos explicantur, utiles quaedam annotationes ac vindiciae, quod opus cura et studio F. A. Zaccariae editum est Venet. et Pisauri 1758 2. Vol. in fol. et *Epitome iuris canonici iuxta decreta*.

FRATRES BALLERINI (Petrus, Hieronymus) (1750). Scripse-

runt opus *de vi et ratione primatus R. Pontificis* - item *de potestate ecclesiastica Rom. Pontificum et conciliorum generallium adversus Iustinum Febronium* - Ediderunt *Sermones S. Zenonis Veronensis Episcopi, S. Antonini et Raymundi de Penafort Theologicas summas, praeclaramque operum S. Leonis Magni editionem* adornarunt auctam dissertationibus, cuius tertius Tomus est de Antiquis canonum collectionibus, denique optimos tractatus de doctrina catholica circa usuras composuerunt. - Quamvis vero eruditione insignes sint, in theol. tamen morali a vitiis illius saeculi non sunt immunes.

LUDOVICUS MURATORI († 1750). Vir magnae eruditionis ac foecundi ingenii. Inter eius opera eminent ea quae titulis sequentibus distincta sunt: *Anecdota quae ex Ambrosianae Bibliothecae codicibus nunc primum eruit, notis et disquisitionibus auget L. A. Muratorius* - *Prolegomena in Lescii Cronderm elucidationem doctrinae augustinianae contra Iansenium* - *Anecdota graeca quae ex mss. codicibus nunc primum eruit, Latio donat, notis et disquisitionibus auget L. A. Muratori* - *Lamindi Pritanii de ingeniorum moderatione in religionis negotio, ubi quae iura, quae fraena sint homini christiano in inquirenda et tradenda veritate ostenditur, et S. Augustinus vindicatur a multiplici censura Ioannis Phereponi (Ioannis le Clerc)* - *Rerum italicarum scriptores ab anno aerae christianaee quingentesimo ad millesimum quingentesimum* - *Antiquitates italicae medii aevi, sive Dissertationes de moribus italici populi ab inclinatione romani imperii usque ad annum 1500.* - *De Paradiso regnique caelestis gloria, non expectata corporum resurrectione, iustis a Deo collata; quod opus refutatio est Thomae Burnet* - *Novus thesaurus veterum inscriptionum in praecipuis earundem collectionibus hactenus praetermissarum.* - *Annales Italiae ab initio aerae vulg. usque ad an. 1500.* - *Liturgia romana vetus.* - Scripsit praeterea *Genealogiam historicam domus Mutinensis* - *Della perfetta poesia italiana* - *Del governo della peste e delle maniere di guardarsene* - *Vitam Sigonii* - *Panegyricam orationem Ludovici XIV.* - *Il cristianesimo felice nelle missioni del Paraguai* - *Della regolata devozione cristiana* - *Antonii Campanae de superstitione vitanda adversus votum sanguinarium pro immaculata Deiparae conceptione.* Reliquit etiam ineditam

synopsim italicè conscriptam Antiq. Italicarum cuius aliquot volumina tantum prodierunt.

IOANNES A. BIANCHI M. O. († 1758). Edidit opus summi ponderis et eruditissimum cui titulus: *Della podestà e polizia della Chiesa* adversus Petrum Iannonium.

NICOLAUS BERGIER (1760). Scripsit opera sequentibus distincta titulis: *Deismus refutatus per se ipsum* - *Certitudo religionis christianae*-*Apologia eiusdem religionis* - *Examen materialismi* - *Responsum ad consilia rationabilia contra Volterrii sophismata* - *Tractatus historico-dogmaticus verae religionis* - *Dictionary theologicum*, in quo sunt quaedam scripta ab eo post initam cum Encyclopaedistis societatem confecta et alia nonnulla opera.

CARDINALIS GERDILIUS ORD. BARNAB. (1760). Vir omni disciplinarum genere excultus, qui adversus sophistas antiquos et recentiores, deistas, materialistas, pseudo-politicos Febronianos etc. strenue certavit. Eius opera simul collecta edita sunt Bononiae an. 1784. 1791. ac iterum 1806. Quae prodiit Romae editio completior est. Male de Gerdilio meriti sunt, qui scripta quaedam ab eximio auctore prope imberbi concinnata et sapienter omissa in praecedentibus editionibus in lucem prodixerunt. - Opera autem sunt *Traité de Theologie et 4 Dissertations sur la nécessité de la revelation* - *Traité de l'immaterialité de l'ame contre Locke, et la Defense du P. Melebranche contre ce philosophe* - *Essai d'une demonstration mathématique contre l'existence éternelle de la matière et du mouvement etc. Mémoires sur l'infini absolu considéré dans la grandeur, et sur l'ordre dans le genre du vrai et du beau* - *Essai sur les caracteres distinctifs de l'homme et des animaux brutes etc.* - *Incompatibilité des principes de Descartes et de Spinoza* - *Eclaircissement sur la notion et la divisibilité de l'étendue géométrique, en reponse a M. Dupuis* - *Reflexions sur un memoire de M. Reguelin concernant le principe de la raison suffisante et de la possibilité ou le systeme du hasard* - *Dissertations sur l'incompatibilité de l'attraction et de ses différentes lois avec les phénomènes, et sur les tuyaux capillaires* - *Mémoire sur la cohésion* - *Observations sur les époques de la nature pour servir de suite à l'examen des systèmes sur l'antiquité du monde* - *Traité des combats singuliers ou des duels* - *Discours philosophiques sur l'homme considéré relativement à*

l'état de nature, à l'état de Société et sous l'empire de la loi; Discours sur la divinité de la vraie religion; Reflexions sur la theorie et la pratique de l'education contre les principes de J-J. Rousseau; Opus cui titulus virtutem politicam ad optimum statum non minus regno quam reipublicae necessariam esse; De causis academicarum disputationum in theologiam moralem inductarum; Disputatio de religionis virtutisque politicae coniunctione; Elementorum moralis prudentiae specimen; Introduction à l'étude de la religion avec la refutation des philosophes anciens et modernes touchant l'Être supreme, l'éternité etc. Exposition des caractères de la vraie religion; Dissertation su l'origine du sens moral, sur l'existence de Dieu, l'immaterialité des substances intelligentes; Dissertations sur les études de la jeunesse; Projet pour l'établissement d'un Séminaire; Essai d'instruction théologique à son usage; Opuscula ad hierarchicam Ecclesiae constitutionem spectantia; In Commentarium a Iustino Febronio in suam retractationem editum animadversiones; Confutazione dei sistemi contrarii all'autorità della Chiesa circa il matrimonio; Précis des devoirs des principaux états de la société; Instruction sur les différentes causes de la grandeur et de la destruction des états; Avis sur la lecture et la choix des bons livres; Traité d'histoire naturelle, contenant les regnes mineral, vegetal et animal; Tractatus de primatu romani Pontificis, de gratia, de legibus, de actibus humanis, de mutuo; Dissertatio contra Puffendorf de usura; Causae philosophiae moralis.

LUCIUS FERRARIS ORD. MIN. († 1760). Edidit *bibliothecam iuridicam canonicam etc.*

STEPHANUS EVODIUS ASSEMANI († 1760) Edidit *acta martyrum orientalium et occidentalium in duas partes distributa. Acta Simonis Stylitae e bibliotheca apostolico-vaticana in lucem pertraxit, chaldaicum textum recensuit, notis vocalibus animavit, latine vertit, perpetuisque annotationibus illustravit.* Ed. Romae 1748, 2 vol. in fol.

LAURENTIUS BERTI ORD. S. AUGUSTINI († 1766). Scripsit *Theologiam historico-dogmatico-scholasticam*, seu libros 37 de theologicis disciplinis, opus magnae quidem existimationis sua aetate, sed parvi ponderis - *Historiam ecclesiasticam*, sive dissertationes, et *Breviarium historiae ecclesiasticae*, quod tamen nullo ordine ac iudicio commendatur.

THOMAS EX CHARMES ORD. CAP. Reliquit *cursum S. Theologiae.*

VINCENTIUS CARD. PETRA. Edidit erudita *Commentaria in Constitutiones Apostolicas* 5 voluminibus comprehensa et *Tractatum de Sacra Poenitentiaria Apostolica.*

DOMINICUS MANSI ARCH. († 1769). Edidit *prolegomena ac dissertationes in Libros Sacros.* In latinum vertit *dictionarium et commentaria A. Calmet in S. Scripturam, et disciplinam ecclesiasticam L. Thomassinii.* *Novam collectionem Conciliorum* adornavit cum *Supplemento.* Haec Collectio, quae 31 volum. constat, edita fuit Florentiae an. 1759, et pertingit usque ad saec. XV. — Edidit *Annales Baronii, historias ecclesiasticas Natalis Alexandri et Amat de Graveson cum notis.*

IOSEPHUS ALOISIUS ASSEMANI († 1782). Eius opera sunt *Codex liturgicus Ecclesiae universae* in quindecim libros tributum, quorum octo dumtaxat editi habentur, caeteri sub prelo sunt apud Bibl. Polygl. de Prop. Fide, curante cl. P. Bollig. S. I. *Dissertatio de Sacris ritibus; Commentaria de Ecclesiis, earum reverentia et asylo; Commentaria de Catholicis seu Patriarchis Chaldaeorum et Nestorianorum.*

IOANNES BAPTISTA FAURE S. I. († 1777). Reliquit opera quibus sequentes titulos praefixit. *Theses polemicae* quibus accedit *Dissertatio de capitulis S. Caelestino I. olim tributis* (ed. Romae 1754). *Dissertatio polemica de iure regaliae et primarum poenarum contra publicistas protestantes* (Romae 1753). *Dissertatio polemica in recentiora quaedam erronea systemata de morum dogmatibus* (Roma 1758). *De praxi guelphellania in dilatione sacramentalis absolutionis.* *Dissertatio polemica adversus Edmundi Richerii politiam ecclesiasticam.* *Theses theologicae et polemicae de iure naturae ac gentium contra Grotium.... Hobbesium, Puffendorffium etc.* (ed. Romae 1757) — *S. Augustini Enchiridion notis et assertionibus theologicis illustratum* (Romae 1755, Neapol. 1854). *Brevis apparatus ad Theologiam et ius canonicum* (Romae 1751). Post eius mortem publicati sunt eius tractatus de Deo, de Trinitate etc.

SIMO DE MAGISTRIS P. O. († 1785). Ei debentur *Daniel secundum Septuaginta etc., graece et latine.* *Acta Martyrum ad ostia tiberina ex mss.* — *S. Dionysii Alexandrini opera quae supersunt graece et latine* — *Acta V. Martyrum in Chorea.*

FRANCISCUS A. ZACCARIA S. I. († 1786). Plura conscripsit opera eaque praestantissima. Potiora sunt *Anti-Febronius* et

Anti-Febronius vindicatus adversus Febronium eiusque vindicem Theodorum a Palude; Defensiones Benedicti XIII. Benedicti XIV. Clementis XIII. et synodi prov. Romanae anni 1725 habitae contra P. F. Viatorem; Apologia theologiae Busembaum; Opuscula varia et dissertationes; Continuatio episcoporum Cremonensium; Supplementum historiae ecclesiasticae P. Alexandri et Thesaurus theologicus. Dolendum vero est, haec duo postrema opera Venetiis rursus edita fuisse, sed insertis pravis Arnaldi aliorumque eiusdem furfuris auctorum scriptis.

S. ALPHONSUS DE LIGORIO E. D. Fundator Congr. SS. Redemptoris († 1787). Ingenio et doctrina aequae ac vitae sanctitate praestantissimus ac divinitus datus ad iansenianos rigores exterminandos, scripsit *Theologiam moralem; opus cui titulus Homo apostolicus ad audiendas confessiones institutus; Directorium ordinandorum; Praxim Confessarii; Historiam haeresum; Conciones morales quamplures*, ac alia multa tum ad illustrandas res theologicas, tum ad fovendam pietatem aptissima. Eius doctrinam moralem posse quemque tuto sequi S. Poenitentiarum declaravit.

STEPH. A. MORCELLI S. I. († 1790.) Eius opera sunt *De Stylo inscriptionum latinarum libri tres; Inscriptiones commentariis subiectis; ΠΑΡΕΠΤΟΝ inscriptionum novissimarum ab anno 1784; Sermonum libri duo; Indicatio antiquitatum Domus Albaniae; Kalendarium Ecclesiae Constantinopolitanae CIO annorum vetustate insigne, cum commentariis; Africa Christiana in tres partes tributa; Sancti Gregorii Agrigentini episc. Explanatio in Ecclesiasten. etc. Libri X graece primum et cum latina interpretatione; ΜΙΧΑΗΛΕΙΑ sive dies festi Principis angelorum apud Clarenses.*

THOMAS M. MAMACHI ORD. PP. († 1792). In lucem dedit *Libros 2. Epistolarum ad Iustinum Febronium de legitima R. Pontificis auctoritate; Iactatam philosophiam recentiorum incredulorum examinatum et discussam; Libros 20 originum et antiquitatum christianarum; Annales Ordinis Praedicatorum: scripsit praeterea de animabus iustorum in sinu Abrahae ante Christi mortem expertibus beatae visionis Dei Lib. 2; De chronologia evangelica; De ethnicorum oraculis, de visione Crucis habita a Constantino Magno et de evangelica chronotaxi; De moribus et usibus primorum Christianorum; De iure Ecclesiae acquirendi bona temporalia; Ad Ioannem Dominicum*

Mansium de ratione temporum athanasianorum deque aliquot synodis quarto seculo celebratis epistolas quatuor; De laudibus Leonis X. P. M. Orationem.

BERNARDUS DE ROSSI († 1831). Textum hebraicum in lucem dedit hoc titulo: *Variae lectiones Veteris Testamentis ex immensa manuscriptorum editorumque codicum congerie haustae et ad Samaritanum textum, ad vetustissimas versiones, ad accuratiores sacrae criticae fontes et leges examinatae.* Scripsit item *Della lingua propria di Cristo; De librorum typographia; De typographia hebraeo-ferrariensi; L' Ecclesiaste di Salomone; Compendio di Critica sacra e Dell' arte di bene interpretare la Sacra Scrittura.*

IOSEPH AUG. ORSI CARD. ORD. PP. (1750). Auctor est *historiae ecclesiasticae usque ad annum 600, a quo eam prosecutus est Philip. A. Becchetti Ord. Praed.* Habetur etiam ab eo, praeter dissertationes aliquas, *Tractatus de infallibilitate R. Pontificis contra articulos declarationis cleri gallicani.*

IOANNES BAPT. NOGHERA S. I. (1775). Eius opera sunt quae sequuntur: *Riflessioni sulla filosofia del bello spirito. Sulla natura umana e sulla religione naturale; Sulla religione rivelata e particolarmente sul cristianesimo; Su i caratteri divini del cristianesimo e del suo autore - Riflessioni per discernere la vera Chiesa cristiana fra tutte le sette che ne portano il nome; Sull' infallibilità della vera Chiesa cristiana nel suo magistero; Sull' infallibilità del Papa nel suo magistero dogmatico; Della vera Chiesa cristiana; Sugli spiriti di novità e di antichità; Su i consigli evangelici e su i lor professori; Pratiche della vera Chiesa cristiana; Risposta alla proposta: cosa è il Papa? con altra appendice al soggetto relativa; Risposta alla proposta: cosa è un Vescovo; Osservazioni sull' analisi del libro intitolato le PRESCRIZIONI DI TERTULLIANO; Riflessioni sulla divozione e su i devoti; La moderna eloquenza sacra italiana; De causis eloquentiae.* Haec omnia simul edita sunt 17 vol. Bassan. 1790.

IOANNES VINC. BOLGENI S. I. (1780). Opera eius praecipua sunt *Esame della vera idea della S. Sede in risposta al Tamburini; Osservazioni teologiche critiche sopra due libri stampati a Piacenza col titolo « che cosa è un appellante »; Sullo stato dei fanciulli morti senza il battesimo; Trattato su i fatti dogmatici ossia dell' infallibilità della Chiesa per decidere la buona o cattiva dottrina dei libri, il qual trattato dicesi tradotto dal*

fiammingo; *Dissertazione sulla carità o amore di Dio*; *Schiarimenti per la difesa della dissertazione*; *Apologia dell'amore di Dio detto di concupiscenza - Dell'episcopato o della potenza di governare la Chiesa*; *Dissertazione sulla giurisdizione ecclesiastica*; *Trattato del possesso, principio fondamentale per decidere i casi morali*; *Seconda dissertazione su gli atti umani*.

Ad hoc etiam saeculum pertinent, DIONYSIUS a loco nativitatis WERLENSIS dictus ORD. CAPP. qui plures edidit libros inter quos ille inscriptus « *Via pacis inter homines per Germaniam dissidentes* ».

BALTASSAR FRANCOLINUS S. I. qui composuit opera inscripta *Clericus Romanus*, et *De dolore ad sacramentum poenitentiae requisito* — GIRALDI UBALDI e CLER. REG. SCH. PIAR. a quo prodiit *Expositio juris pontificii* — IOANNES KUGLER S. I. Cancellarius universitatis wratislaviensis qui scripsit de *matrimonio et sponsalibus* — NICOLAUS MAZZOTTA S. I. (1748) auctor gravis et probabilista a quo prodiit *Theologia moralis* — IOANNES PONTAS († 1728) cuius est *Dictionarium Casuum Conscientiae* — CONSTANTINUS RONCAGLIA qui elucubravit *Theologiam moralem* — MARCUS STRUGGL (1758) egregius ex Ordine Serv. B. M. V. Theologus, qui dedit *Theologiam moralem iuxta sacros Canones et probatos auctores*.

IOSEPHUS ab OSSERIA ORD. CAPP. qui reliquit « *Hagiographa prolegomena* », seu prooemia in universam S. Scripturam.

Hos subsequuntur IOANNES TABERNA S. I. auctor *Synopsis Theologiae practicae* — ANTONIUS BOUCAT ORD. MIN. qui edidit *theologiam patrum dogmaticam scholastico — positivam* claram et eruditam — LUDOVICUS HABERT Collegii Navarrici doctor exulare iustus quod Bullam « *Unigenitus* » acceptare nolisset, vulgavit *theologiam dogmaticam et moralem* ad usum Seminarii catalaunensis, quae ab aliquot episcopis prohibita fuit, dedit etiam *Praxim sacramenti Poenitentiae* seu methodum illius utiliter administrandi, in qua tamen saepius se iansenistarum rigori accommodat, unde auctor rigidissimus audit. — CAROLUS WITASSE qui dictavit seriem tractatum scilicet *de Deo uno et trino; de augustiss. Altaris Sacramento; de Sacramento poenitentiae; de Sacramento Ordinis; de incarnatione etc.* qui gradatim post eius mortem publicati sunt, sed expunctis, regia censura, aliquot capitibus.

ROBERTUS KOENIG. ORD. S. BEN. († 1713), qui proposuit *principia iuris canonici* ad LL. 5. Decret. redacta (ed. Salisburgi 1725) opus mole non vastum, sed ob doctrinae tum soliditatem tum perspicuitatem magni habitum.

FRANCISCUS A. PHOEBEUS S. I. († 1705) cuius sunt *Institutiones iuris canonici*, sive primorum totius sacrae iurisprudentiae elementorum LL. 4: *De regulis iuris canonici* Lib. 1 — FRANCISCUS DUCASSE qui edidit gallice *Traité des Droits et obligations des Chapitres des Eglises Cathedrales tant pendant que le siège episcopal est rempli, que durant la vacance du siège: Pratique de la iurisdiction ecclesiastique volontaire, gracieuse et contentieuse*.

De iure episcoporum in regulares exemptos disputavit BLISSONS: *De iure episcoporum generatim* FRANCISCUS PRIVITERA ORD. S. FRANCISCI in *manuali antistitum*, seu de dextera et sinistra episcoporum, in quo quid potest quidve non potest episcopus fere qualibet in materia ordine abecedario disposita, iuxta probabiliora doctorum beneplacita, dilucide resolvitur (ed. Cataniae 1683). Materiam affinem tractarunt MARCUS ALB. ZERBI in *gemma episcopali* mille resolutiones quaestionum canonicarum complectenti, qua Summi Pontificis examinatores pro interrogandis ad episcopalem dignitatem promovendis uti solent; et IOANNES FONTANA in *tyrocinio episcoporum*. CAROLUS ANTONIUS DE MARENTIUS disputavit *de potestate iurisdictionis*, seu de regimine animarum ac de iurisdictione contentiosa, et quomodo praelatis inferioribus ex privilegio et praescriptione competere valeat (Romae 1708 in 4.), quo in Libro contendit reges etiam in temporalibus romano subesse pontifici, qui eos gravi de causa regia potestate privare possit.

Plures disseruerunt de immunitate ecclesiastica, inter quos PETRUS BARUGI in *torculo iuris* pro decidendis causis tam in foro ecclesiastico quam in saeculari. In hoc opere tractatur de immunitate, iurisdictione, exemptione ac privilegiis Ecclesiae et ecclesiasticorum (Bononiae 1703). — IOANNES BAPTISTA BRASCHII Ecclesiae vindicavit libertatem in conferendis beneficiis ecclesiasticis; ANTONIUS BEGNEDELLI BASSO collegit *bibliothecam iuris canonico - civilis practicum*, seu repertorium quaestionum magis practicarum in utroque iure (Frisingae edita an. 1712. t. 4. in fol. Coloniae Allobr. 1747, Metinae Venetiis 1758) — IANUS VINCENTIUS GRAVINA († 1718) iuris civilis, dein canonici professor in Sapiencia romana reliquit *institutiones canonicas* posthumas (Taurini 1742 in 8.) sed celebre adeptus est nomen opere admodum erudito *de ortu et progressu iuris civilis* (Lipsiae 1708; Neapoli 1713) cui editioni adiecit librum singularem *de romano imperio*. Omnia eius opera prodierunt Neapoli 1756 Tom. 3. in 4. Plura de ipso cf. apud Fabroni, Serrao et Tiraboschi.

HAERETICI ET SCHISMATICI

SAECULO I.

SIMON MAGUS (a. 40). Qui primum ab Ecclesia segregatus est Simon Samarites, divinitatem sibi theurgicamque vim arrogavit, veteris novique foederis libros partim reiecit, partim ad sua commenta per allegoriam traxit; pecunia virtutem conferendi Spiritus Sancti dona comparare studuit, mundum ab Angelis creatum asseruit, ac ad salutem solam fidem sufficere, dari metempsychosim, resurrectionem carnis non fore, promiscuum foeminarum usum licere, et Christum specie tenus passum. Perimanem syncretismum/idololatriam, iudaeis, christianis imponere studuit atque adeo non paucas e subsecutis haeresibus praeformavit. In Lib. Philosophumenon Simonis commenta prolixè explicantur, praestigiae vero repetuntur ex arte Trasymedis, mors denique ita contigisse traditur « Quum hic ad exitum accederet « sub platano sedens docebat. Quumque iam prope esset ut re- « vinceretur eo quod senesceret, dixit, surrecturum se tertio die « si vivus fuisset sepultus. Et iam ut iusserat sepulcrum effodi « a discipulis imperavit ut sepeliretur. Hi quidem imperata fecerunt: at ille iacuit ad hanc diem; neque enim erat Christus »¹.

¹ In praecitato Philosophumenon Libro ante Simonem Samaritem sequentes etiam haereses commemorantur: NAASSENI. A voce *Naas* appellati, quae serpentem hebraice significat, se ipsos gnosticos nominabant. In Iesu commiscebantur tres partes, rationalem scilicet, animaleam ac terrenam, unde alebant existere tres Ecclesias, angelicam,

To a monstrous union of antagonizing principles

THEBUTES (a. 61). Incidit in errores ipsi cum Simone Mago et Menandro communes.

PHILETUS (a. 65). Odio adversus Apostolum Paulum incensus, negavit futuram corporum resurrectionem, quam ad comitentiam significationem detorsit, ad spiritualem scilicet resurrectionem, in excitatione a morte peccati ad vitam gratiae, a tenebris erroris et infidelitatis ad lumen fidei consistentem.

CERINTHUS ET CHILIASTAE (a. 75). Mundum non a Deo, sed inscio Deo, ab aeonibus rebellibus conditum esse affirmabant, Christum missum ad aeonum tyrannidem comprimendam: Christum esse diversum a Iesu, Iesum scilicet esse merum hominem docebant, Christum vero esse aeonem aliquem, qui in Iesum descendit columbae specie apud Iordanem, ac tempore passionis iterum avolavit. Beatitudinem in carnis deliciis reposuere, legalia esse observanda cum lege nova docuerunt, ut quis salutem consequi possit; post generalem resurrectionem iustos annis mille in terra regnatos in nuptiarum festis, carnis cupiditatibus et omnium voluptatum illecebris.

EBION (a. 75). Christi divinitatem eiusque ortum ex Virgine inficiatus est.

EBIONITAE (a. 75). Necessitatem Mosaicae legis propugnarent et Iesu Christi divinitatem negarunt.

MENANDER (a. 76). Christi humanitatem negavit.

MENANDRIANI (a. 76). Menandri asseclae immortalitatem corporum in nomine Menandri baptizatis pollicebantur.

NICOLAITAE (a. 95). Praeter errorem de conditoribus mundi barbaronymis, volebant licitam idolothytorum comestionem, ac indifferentem uxorum usum non tantum licitum, sed et merito-

animalem, terrenam. Id se a Mariamna accepisse iactabant, quam Iacobus frater Domini instituerat. — PERATAE. Horum duces nominantur Euphrates et Celles seu Acembes seu Ademes. Universum constare aiebant Patre, Filio et materia. Pater immotus est, Filius semper se movet, materia movetur a Filio. Huic doctrinae initiati qui sint, Patri consubstantiales facti caelum ascendent: qui secus, peribunt. Sine Filio qui paternas qualitates aliis inserit, nemo salvus fieri nec caelum ascendere potest. Ex Patre, temporibus Herodis, descendit Christus eo fine ut quaecumque ab alto delata sunt, salutem per eum consequantur. — SETHIANI. Tria universi principia admittebant lucem, tenebras, et, medium inter utrumque, odorem quendam veluti unguenti ac thuris. His principis vires adscribebant, ex quarum concursu existit rerum generatio. Lucis Verbum in uterum Virginis descendisse, ut tenebrarum dolores et luctus tolleret. — IUSTINUS. Absurdam triadem omnium fontem admisit, ex qua per generationem Angeli, ex his rursus homines et bestiae. Iesum Iosephi et Mariae filium monitum esse a Baruch Elohim¹ legato, ut caveret ne sicut anteriores prophetae seduceretur, atque ut ea quae Patris sunt annuntiaret. Serpens, quod eum seducere non posset, effecit ut cruci affligeretur.

rium ac ad salutem necessarium. Nicolaus, a quo nomen adsciverunt, habitus est tamquam primus gnosticorum auctor.

NAZARAEI (a. circ. 82). Asserebant totam legem iudaicam esse observandam ¹.

SAECULO II.

ELCHASAITAE (a. 114). Spiritum Sanctum foeminam esse commenti sunt; Christum a Iesu distinguentes, Christum unum in caelis esse affirmarunt, at eundem de corpore in corpus transiisse, novissimisque temporibus in Iesu habitasse: religionis partem exoticis iurisiurandi formulis definiebant, in persecutione fidem libere negabant.

SATURNINUS (a. 120). Docuit mundum fuisse creatum a septem Angelis, Christum umbratili in carne apparuisse, nubere et generare esse a Satana, esum animalium illicitum.

GNOSTICI et DOCETAE (a. 130). Gnostici a scientia, Carpocratiani a Carpocrate Alexandrino dicti, statuerunt Theogoniam Saturninianae in multis similem, diversam quoad primum Deum *Barbelo* nuncupatum et alterum *Sabaoth* coeli septimi incolam mundique conditorem; Christum hominem purum et carne tantum apparente indutum docuere: duas in homine animas, bonam alteram et ratione praeditam, alteram malam et rationis expertem: earundem metempsychosim, carnis resurrectionem et iudicium nullum: licitam a fide defectionem, idololatriam omnemque libidinem: aversanda ieiunia et procreationem prolis: ne quid dicam de nefandis mysteriis. Docetae vero affirmabant Christum non esse hominem secundum rei veritatem.

BASILIDES (a. 133). Palmaris eius error fuit, Christum non fuisse crucifixum, sed Simonem Cyrenaeum, qui angariatus Crucem sustulit, unde nec in Crucifixum credendum, nec martyres utpote Cirenaeo tantum similes, honorandos docuit.

VALENTINUS et VALENTINIANI (a. 140). Suo de Aeonibus horumque genealogia systemati, ex Platonis ideis, Theogonia

¹ Animadvertendum est forsitan vetustioribus haereticis immerito accenseri Nazaraeos qui sero haeretici a Patribus dicti sunt, quique primitus non alii fuisse videntur quam christiani iudaizantes partim sub Vespasiano partim sub Hadriano Hierosolima profecti. Lamb. Danaeus Comment. in Augustini Lib. de haeresibus Cap. IX. Vossius de geneal. Christi Cap. II. et F. X. Patrizi de Evang. L. I. c. I. q. vii. § 1.

Hesiodi et Evangelio S. Ioannis compilato, addiderunt errores de Deo corporeo, de corpore Christi caelesti, de eiusdem natiuitate mere transitoria, de triplici genere hominum Pneumaticorum, Psychicorum et Choicorum, deque corporum resurgentium spiritualitate.

SECUNDUS, EPIPHANES, PTOLEMAEUS. Gnosticismorum commenta suo quisque modo tradiderunt.

CERDO (a. 141). Duo rerum principia admittebat aeterna, alterum bonum et Christi patrem, malum alterum et Legis ac prophetarum auctorem: Christi vero incarnationem negabat.

MARCIONITAE (a. 144). Assumptis duobus Cerdonis principiis et Valentini Aeonibus, adiunxerunt Christum duplicem, alterum apparentem tantum et passum, alterum iudicem olim venturum. Damnarunt coniugium ac futuram corporum resurrectionem negavere. Denique solum evangelium Lucae sed mutilatum, caeteris explosis, admiserunt.

APELLES (a. 436). Praeter errores, quos cum Marcione communes habuit, filium Dei e caelo descendentem carnem sibi aeream contexuisse docuit, eamque in ascensu singulis reddidisse elementis, tandem prophetias ut falsas reiecit.

COLARBASUS et OPHITAE (a. 150). Colarbasi proprius error fuit vitam omnium hominum et generationem in septem sideribus consistere. Ophitae vero Christum in serpentis speciem transformatum Adamum et Evam decepisse docuerunt, serpentem proinde adorabant et in mensam, incantante Sacerdote, e spelunca advocatum ac panes circumeuntem deosculabantur, et panes ita a Christo serpente sanctificatos in Eucharistiam confringebant populoque tradebant.

MONOIMUS ARABS. Absurdam allegoriam affinxit cosmogoniae atque historiae mosaicae. Creationem docuit esse novam elementorum dispositionem.

TATIANUS et ENCRATITAE (a. 172). Aeonum systema commentus est Valentiniano haud absimile: cum Saturnino nuptias proscripsit, unde sectatores eius Encratitae seu continentes appellati sunt. Usus animalium vinique prohibens, sola aqua in divinis mysteriis utendum contendebat, quam ob causam eius asseclae etiam *hydroparastatae* dicti sunt: tandem veritatem carnis Christi, primique hominis salutem inficiatus est.

PTOLEMAITAE-SECUNDIANI (a. 160). Ptolemitae praeter Aeonnes, per quos intelliguntur vel saecula, vel mediae illae Deum

inter et creaturam substantiae necessario a Deo emanatae, quasque finxere Basilides, Valentinus et alii, docebant Deum praecipere impossibilia. Secundiani ad fabulas Ptolemaitarum uxorumque communitatem a Nicolaitis haustam, novas adiunxerunt impudicitiae foeditates.

PRODICUS et ADAMITAE (a. 160). Prodicus e gnosticorum schola Adamitarum sectam instituit. Docuerunt Adamitae nuditatem Adae in statu innocentiae imitandam esse; errarunt etiam circa unitatem Dei.

ANTILAITAE (a. 170). Ex gnosticorum colluvie prodierunt, docebantque peccatum non esse supplicio, sed praemio dignum.

CAINITAE-QUINTILLA (a. 170). Dicebant Cainum, Core, Dathan, Abiron, Sodomitas ac Iudam Iscariotem, a potentiori quadam virtute esse derivatos, quapropter impios illos ac reprobos divino quoque honore colebant. Cainitarum haeresi quoque addictam fuisse quamdam Quintillam, quae Baptismum sustulit, testari videtur Tertullianus, qui speciali tractatu illam refutavit.

MONTANUS-PRISCILLA-MAXIMILLA et CATAPHRYGES (a. 172). Montanus iactabat prophetiam, non quidem meram futurorum praedictionem pro graeci vocabuli significatione, sed iuxta hebraici nominis vim atque usum caeleste charisma, quo ad Ecclesiam docendam perficiendamque se auctum ferebat. Nactus ad eam rem duas, quas a marito abduxit, mulieres, Priscillam et Maximillam, eas pariter maligno spiritu afflatas prophetare docuit. Eorum errores praecipui sunt: Montano et Priscillae non Apostolis concessam plenitudinem Spiritus Sancti: non esse baptizandum in nomine SSmae Trinitatis: ac foeminas sacris initiari posse ordinibus. Montanistae cataphryges dicti sunt a Phrygia, in qua frequentes erant.

. BARDESANES (a. 174). Lapsus est in Valentini haeresim.

LEYTHIANUS AUCTOR MANICH. (a. 175). Duo admisit rerum principia suprema, unum bonum, malum alterum.

HERMOGENES (a. 176). Illius error praecipuus fuit, materiam esse Deo coaeternam.

MARCOSII (a. 180). A Marco quodam praestigiatore et mago e Valentini schola profecto nuncupati, negarunt carnis resurrectionem et Christum non vere, sed putative passum dixerunt. Duo quoque opinati sunt ex adverso sibi esse principia, et aliquid tale etiam ipsi de Aeonibus, sicut Valentinus, affirmarunt.

FLORINUS et BLASTUS (a. 182). Florinus docuit Deum esse

auctorem peccati. Blastus dux Quartodecimanorum docuit Pascha celebrandum esse more Iudaeorum luna decima quarta mensis primi ¹.

ARTEMON (a. 193). Eisdem ac Theodotus Coriarius errores tradidit nomenque ac originem dedit Artemonitis, caeterum paucis et mox ab aliis sectariis absorptis.

THEODOTUS CORIARIUS et ALOGI (a. 193). Dixerunt Christum non esse aeternum Verbum Dei, sed purum hominem, modo tamen supernaturali conceptum, et virum sanctum ac sapientem, ipsisque prophetis praestantiorem.

THEODOR. TRAPEZ. (a. 194). Theodoti Coriarii praecipuus assecla, qui Melchisedechum virtutem quandam divinam, ipso Christo superiorem commentus, auctor extitit Melchisedechianorum.

TERTULLIANUS (a. 199). Praeter errores Montanistis proprios, docuit animam rationalem ex traduce fieri, seu a parentibus generari, ac Deum esse corporeum. Hunc tamen postremum errorem plerique eruditi a Tertulliano iure removent.

SAECULO III.

NOËTUS (a. 200). Unam in Deo personam i. e. Patrem admittit, Verbum vero ac Spiritum Sanctum externas denominationes Dei asseruit.

PRAXEAS sive EPIGONUS (a. 201). Noëti discipulus unam in Deo personam asseruit, ac proinde Patrem incarnatum.

SABELLIANI seu PATRIPASSIANI (a. 218). Patrem divinum esse passum docebant, ex eo quod personam re unam, nomine tantum vel operatione trinam in Deo statuerent.

ARCHONTICI (a. 205). Mundum ab Angelis creatum docuerunt, Sacramenta reiecere, corporum resurrectionem negarunt.

BERILLUS (a. 246). Christum in utero Virginis Deum esse coepisse docuit.

VALENS et ARABES (a. 247). Mori animam et cum corpore suscitari docuerunt.

VALESIUS (a. 247). Solos Eunuchos salvari, et concupiscentiae resisti non posse docuit.

¹ Notandum est Quartodecimanos ante nicaenam synodum inter haereticos aut schismaticos ab orthodoxis ecclesiis ablegatos non fuisse.

ANGELICI (a. 247). Angelos Christo superiores asseruerunt, Deumque eorum ministerio mundum creasse.

APOSTOLICI (a. 247). Matrimonium reiecerunt.

NOVATIANUS (a. 252). Primo solam apostasiam esse inexpiabilem docuit, deinde vero plures alias noxas, quas ipse mortiferas vocabat, expiari per Ecclesiam posse negavit.

PAULUS SAMOSATENUS (a. 263). Unam personam in Deo statuit, Verbum vero et Spiritum Sanctum Deo internum et cum Patre unum, a Spiritu et Verbo externo ac prolatitio distinxit, immediate unito cum Christo.

NEPOS et CHILIASTAE (a. 264). Regnum Millenarium propugnarunt.

MANES (a. 270). Statuit duo principia, alterum bonum seu lucem et boni causam, alterum malum seu tenebras et mali auctorem. Fecit Deum corporeum et nomine dumtaxat Trinum: Christum sine carne apparenter natum et passum docuit: homini libertatem negavit ac Testamentum vetus, fidei baptismique necessitatem et utilitatem, matrimonium, carnis resurrectionem respuit.

HIERACITAE (a. 295). De filii divinitate et generatione male loquebantur; Melchisedechum pro Sp. Sancto habuere, negarunt Paradisum fuisse sensibilem et carnis resurrectionem reiecere; pueros baptizatos ante rationis usum decedentes, extorres fieri docuerunt a Regno Caelorum.

SAECULO IV.

MELETIUS IN AEGYPTO (a. 301). Ob Idoloduliam per Alexandrinos Patres depositus, episcopalia nihilominus munia obire prosecutus est, et communionem sibi singularem efformavit.

DONATISTAE et CIRCUMCELLIONES (a. 311). Contendebant Ecclesiam, ob communionem cum Caeciliano ubique terrarum veluti contagione extinctam, in sola Africa penes Donati partem remansisse, ideoque extra suam sectam baptizatos et ordinatos iubebant iterare sacramenta. — Circumcelliones furiosi Donatarum satellites et agrestium latronum multitudo ad omne facinus congregata. Sic dicebantur a quorundam usu circa rusticanas cellas victus quaeritandi gratia vagantium, qui etiam sponte se aliis occidendos praebebant, aut ipsi inferebant sibi mortem ad gloriam martyrii captandam.

ARIUS (a. 317). Tres professus est quidem personas, sed solum Patrem Deum asseruit verum, aeternum et immutabilem: Filium natura perfectissimum ad mundi initia factum ac ut instrumentum ad creationem assumptum, non tamen Patri consubstantialem nec attributis aequalem: Sp. Sanctum creaturam Filii statuit cooperatum in creatione universi: Christum hominem non habere animam rationalem sed eius loco esse Verbum seu Filium. — Semiariani asserebant Patrem et Filium non eiusdem esse substantiae, sed tamen Filium habere similem substantiam cum Patre.

COLLUTUS (a. 324). Deum negavit auctorem poenae et mali.

AUDEUS AC AUDIANI SEU ANTHROPOMORPHITAE (a. 325). Deum putarunt corporeum et ad eius imaginem hominem etiam secundum corpus factum fuisse docuerunt.

PHOTINUS (a. 343). Coniungens Sabellii et Pauli Samosateni haeresim Deum solitarium dixit, nullam Verbi et Sp. Sancti esse personam sed meram Patris extensionem ad extra. Christum accepisse a Maria initium, merumque esse hominem.

MESSALIANI (a. 352). Solis precibus tribuebant omnia, nihil Sacramentis, ieiunio aut labori: illusoriis revelationibus se aliosque fallebant, oratione hominem elevari ad corporalem ipsius Trinitatis visionem, et peccatum originale in radice post baptismum remanere docuerunt.

AETIANI (a. 358). Ariano dogmati stricte inhaerentes, Filium Patri dissimilem, heterousium et subiectum dixerunt.

MACEDONIANI (a. 360) A Macedonio Episcopo Constantino-politano, Pneumatomachi a dogmate nuncupati, eandem Spiritus Sancti cum Patre et Filio naturam negarunt, quem divinitatis expertem, creaturam, famulum et ministrum blasphemabant ¹.

EUNOMIANI (a. 360). Non minus impie quam stolide iactabant, se perfecte Deum divinamque Essentiam in hac vita comprehendere.

LUCIFERIANI (a. 362). Schismatici a Lucifero episcopo calaritano sic appellati, qui semet ab Ecclesia separavit, quod ipsa reciperet episcopos ab arianorum et semiarianorum partibus sincero animo reversos.

¹ Quamvis ante Macedonios Ariani et ante Arianos alii plures haeretici a primordiis Ecclesiae perperam de Spiritu Sancto sensissent, solis tamen Macedonianis, qui semiariani erant, nomen Pneumatomachorum adhaesit, quod hunc errorem vel unice vel praecipue propugnarunt.

URSICIANI (a. 366). Sectatores Ursicini antipapae, qui S. Damasi electionem schismate turbavit.

ORIGENISTAE (a. 372). Haeretici, qui suos errores de praesistentia animarum, deque omnium rerum, atque adeo etiam damnatorum instauratione, Origenis nomine, tuendos curarunt.

APOLLINARIUS (a. 373). Macedonii discipulus errabat circa Trinitatem iam cum Sabellio, iam cum Ario: recepta humanae naturae tricotomia, in Christo humanum corpus dumtaxat et animam, spiritus seu mentis expertem admisit; post resurrectionem universalem fingebat redituram Vet. legis observantiam.

COLLYRIDIANI (a. 374). Deiparam Virginem pro Dea habebant.

HELVIDIUS (a. 382). Deiparae perpetuam virginitatem inficiatus est: Matrimonium virginitati aequavit.

PRISCILLIANISTAE (a. 389). Erroribus Sabellii, Arii, Manichaeorum et Gnosticorum addebant de suo, fatum astrologicum, licentiam mendacii et periurii, facultatem docendi datam foeminis.

BONOSIACI (a. 389). Bonosi discipuli perpetuam Deiparae virginitatem atque ipsam Christi divinitatem reiecerunt.

IOVINIANUS (a. 390). Spernebat coelibatum et monachatum, reprobatat ieiunia et abstinentiam a certo ciborum genere, negabat inaequalitatem peccatorum, meritorum et praemiorum coelestium et gratiae amissibilitatem; affirmabat virginitatem Beatissimae Virginis in partu laesam.

AERIUS (a. 391). Presbyteros Episcopis aequabat, damnabat sacrificia, orationes et bona opera pro defunctis; reiiciebat ieiunia ab Ecclesia praescripta et Paschalem celebritatem.

SAECULO V.

THEODORUS MOPSUESTENUS (a. 381). Unitatem personae in Christo negavit, rationem tanquam ultimam veritatis normam adseruit.

VIGILANTIUS PRESB. BARCIN. (a. 404). Coelibatum ac virginitatem oppugnavit et martyrum cultum reiecit.

PELAGIUS (a. 404). Erravit docendo Adamum fuisse conditum mortalem et miseriis vitae subiectum, ac praesentem statum fuisse conditionem naturae, non culpa meritum: peccando Adamum sibi soli nocuisse, non posteris nisi exemplo; nasci homines de facto sicut Adam conditus fuerat, nec contrahi nascendo culpam; ideoque parvulos non egere baptismo ad delendum peccatum

originale, sed ad intrandum in regnum caelorum a vita aeterna distinctum; congenitas homini vires ac libertatem sufficere ad omnes tentationes vincendas, ad peccata omnia vitanda, ad omnia Dei mandata servanda, ad beatitudinem consequendam, ad quae non quidem simpliciter, sed facilius efficienda, gratiam Dei esse necessariam; hanc vero dari non gratuito, sed secundum merita naturalia ¹.

CAELESTIUS (a. 404). Pelagii discipulus et adiutor eosdem professus est errores.

PRAEDESTINATIANI (a. 416). Hominum sicut salutem ita et perditionem fatali necessitate contineri docuerunt. Christum pro omnibus mortuum negarunt, sacramenta in praedestinitis ad mortem vim non habere delendi peccata aut conferendi gratiam.

IULIANUS ECLAN. EP. (a. 419). Errores Pelagii sequutus est qua parte potissimum de originali peccato agebant.

MASSILIENSES SEMIPELAGIANI (a. 428). Retinuerunt ex Pelagianorum erroribus tum illum quod natura ex se sola sufficiat ad fidei initium adeoque iustitiae et salutis, tum eum quod propter naturale opus detur gratia ad fidem et iustificationem, adeoque ut, ubi opus eiusmodi ex. gr. in infantibus praecedere nequeat, Deus tamen collationem vel negationem gratiae omnino commensuret ad merita naturalia vel demerita conditionate praevisa, quae scilicet infantes habituri essent, si diutius vixissent.

NESTORIUS EP. CONSTANT. (a. 430). Distinxit personam Verbi a persona hominis in Christo, ac idcirco inter utramque naturam unionem non hypostaticam, sed moralem et accidentalem docuit, sicut Prophetae Deo uniuntur. Hinc negavit Verbum obtulisse sacrificium, passum et mortuum fuisse.

EUTYCHES (448). Archimandrita Constantinopolitanus contendit ex duabus naturis in Christo unam esse conflata, cuius tamen naturae obscuram adeo notionem informavit ut exinde plures monophysitarum sectae exstiterint.

DIOSCORUS (a. 348). Eutychetis errores propugnavit in praedicatoria Synodo Ephesina, cui praefuit, fugatis legatis Apostolicae Sedis.

¹ Quo christianae pietati infensior exstitit haeresis pelagiana, ut quae demissionem christianam labefactare studebat; eo pertinaciores habuit defensores, eoque validiores vicissim expugnatores experta est, tam magno totius Ecclesiae motu, ut spatio novemdecim annorum ad eam profligandam viginti quatuor Synodi fuerint celebratae.

PETRUS FULLO PATR. ANTIOCH. (a. 450). Erroribus Euty-
chianorum et illum adiunxit, divinitatem Cruci affixam fuisse.

TIMOTHEUS AELUR. PATR. ALEX. (a. 457). Eutychetis hae-
resim amplexus est.

PETRUS MOGGUS (a. 477). Eutychianus, pseudo-patriarcha
alexandrinus.

ACEPHALI (a. 483). A Petro Moggo Patr. Alex. ob pacem
cum Acacio Const. initam desciverunt, communionem deinceps
suam sine capite i. e. sine ullo Episcopo habentes.

ACACIANUM SCHISMA (a. 484). Auctorem habuit Acacium Ep.,
qui, postquam subscripsisset Henotico Zenonis, Eutychianis fa-
vere pergens, e sententia Synodi romanae privatus est commu-
nionem Ecclesiae.

THEOPASCHITAE (a. 484). Auctore Petro Gnaphaeo seu Ful-
lone Patr. Antioch., divinitatem Cruci affixam docuere.

SAECULO VI.

SEVERUS (a. 512). Antiochenae Sedis usurpator, auctor fuit
sectae Corrupticolarum.

CORRUPTICOLAE et PHANTASIATAE seu INCORRUPTICOLAE
(a. 520). Primi Christi corpus corruptioni seu infirmitatibus
humanis ex necessitate subiectum dixerunt. Alii vero Christi
corpus incorruptibile et affectiones humanas specie tenus exhi-
buisse docuerunt.

IULIANVS HALICARNAS. (a. 520). Docuit Christi corpus in-
corruptibile fuisse, atque adeo incorrupticolarum auctor fuit.

AGNOETAE (a. 521). Auctore Themistio Diac. Alex. ex Eu-
tychianorum secta, praeter alias infirmitates Christo ignoran-
tiam extremi iudicii aliorumque tribuerunt.

GAIANUS (a. 537). Eutychianam haeresim professus est ac
post unionem hypostaticam, Christum naturae humanae infir-
mitatibus obnoxium esse negavit.

TRITHEITAE (a. 538). Negarunt unitatem naturae in Trini-
tate, tres substantias profitentes in divinis personis.

IOANNES PHILOPONUS (a. 538). Auctor Triteitarum tres sub-
stantias in Trinitate admisit.

SCHISMA EPP. ISTRIAE (a. 557). Reiecto Concilio Oecume-
nico V, in quo tria Capitula damnata sunt, ab Ecclesiae com-

munione Venetiarum et Istriae episcopi separati aliquandiu perstiterunt.

IACOBITAE (a. 600). A Iacobo Baradaeo syro appellati, qui deficientes eutychianos collegit, novamque hierarchiam eorum sectae dedit.

SAECULO VII.

CYRUS ALEX. EP. (a. 622). Monothelismi haeresim, coacta Synodo, primus promulgavit.

MONOTHELITAE (a. 622). Quamvis ab Eutychianis se disiungerent, duas in Christo naturas praedicando, ab eorum tamen consecrariis non recedebant, unam tantum Christo voluntatem, unamque itidem energiam theandricam seu operationem Dei virilem asserentes.

SERGIUS CONSTANTINOPOL. EP. (a. 632). Cyrum sequutus Monothelitarum errores professus est ac propugnavit.

PYRRHUS CONSTANTINOP. EP. (a. 632). Sergio successit in Cathedra Constantinopolitana atque in haeresis propugnatione.

PAULICIANI MANICHAEI (a. 653). A Paulo Armeno, praeter Manichaeismum quem profitebantur, Deiparae maternitatem negabant: contendebant formam Baptismi in illis verbis consistere « Ego sum aqua viva ». Eucharistiae vero in illis « Accipite, manducate et bibite »: Item Prophetas, Sanctos et Crucis lignum spernebant ac mendacium et religionis simulationem permittebant.

GNOSIMACHI (a. 653). Negabant in Christo humanam scientiam atque operationem.

CHRISTOLITAE (a. 653). Solam Christi divinitatem in caelum ascendisse rati sunt.

ETHNOPHRONI (a. 653). Superstitionem Gentilium sectabantur.

PARAMENITAE (a. 653). Scripturam Sacram pro libito interpretabantur.

Hoc etiam saeculo ann. 622 ortum habuit Mahumetismus, cuius praecipua capita sunt: Deum non esse personis trinum; Christum quidem Prophetam sanctum, non tamen Deum esse nec passum; nulla esse Christianorum sacramenta; beatitudinem voluptatibus carnis definiri; esse circumcisionem necessariam; pluralitatem uxorum licitam, usum vini prohibitum.

SAECULO VIII.

LEO ISAURUS et ICONOMACHI (a. 730). Conciliabulum Constantinopoli convocavit et edictum tulit, mortis poena sancitum, ut SS. Imagines e templis tollerentur¹.

CONSTANTINUS COPRONYM. (a. 741). Conciliabulum Constantinopoli indixit ad cultum SS. Imaginum damnandum.

CLEMENS SCOTUS (a. 744). Christi redemptionem ad damnatos extendi docuit, praedestinationis doctrinam pervertit, ecclesiasticos canones et Patrum auctoritatem respuit, defuncti fratris uxori nuptias cum fratre concessit.

LEO IV. IMP. ICONOM. (a. 781). Constantini Copronymi filius, eodem quo Pater furore in SS. Imagines exarsit.

FELIX URGELLIT. (a. 791). Contendebat Christum, ut hominem, non esse Filium Dei naturalem sed adoptivum.

ELIPANDUS (a. 791). Subscripsit errori Felicis Urgellitani.

ALBANENSES MANICH. (a. 799). Praeter duo rerum principia, docebant mundum esse aeternum; animas de novo non creari, sed de corporibus ad alia corpora migrare; peccatum originale non existere; Christum corpus de caelo detulisse; excepto Baptismo, negabant Sacramenta caetera, infernum et corporum resurrectionem.

SAECULO IX.

NOVI MANICHAEI IN ORIENTE (a. 811). Praeter Manichaeismum professi sunt haeresim Iconoclastarum.

CLAUDIUS TAURIN. EP. (a. 820). Iconoclastarum errores professus est et Ecclesiarum Cruces ac Imagines conteri et cremari curavit. Docuit Pontificem R. non succedere Petro, sed Petri onera sustinere.

GOTTESCHALCUS (a. 497). Docuit Deum absque praevisione boni et mali aliquos absolute praedestinasse ad vitam aeter-

¹ Iconomachiae origo, quae a recentioribus heterodoxis tamquam superstitionis inimica celebratur, superstitione, credulitate atque haereditaria graecis Imperatoribus dogmatizandi libidine infamis est. Sane Leo Isaurus praeter innumeros catholicos gladio allisque suppliciis peremptos, duodecim imperialis Collegii professores cum oecumenico magistro, qui eis praesidebat, immisso in Collegium igne, vivos comburi iussit.

nam, aliquos vero absolute damnasse; Christum pro omnibus mortuum non esse, nec Deum velle omnium salutem.

IOANNES ERIGENA (a. 858). Docuit Eucharistiam non esse verum Corpus et Sanguinem Christi, sed tantum memoriam Corporis et Sanguinis eiusdem.

PHOTIUS SCHIS. ORIENT. AUCT. (a. 867). Docuit Sp. Sanctum a solo Patre procedere¹.

GREGORIUS SYRAC. (a. 867). Photii errores professus est, cui sex dierum spatio omnes ordines sacros contulit.

SAECULO X.

ANTHROMORPHITAE (a. 939). Deo humanum corpus tribuerunt.

FANATICI LEUTARDUS, VILGARUS (a. 1000). Prior a decimis solvendis dispensavit et revelationi dumtaxat a Prophetis habitae fidem praestitit. Alter dictis etiam Poetarum fidem habendam esse deliravit.

SAECULO XI.

NOVI MANICHAEI - STEPHANUS LISOINS - HERIBERTUS (a. 1022). Negabant Mundi creationem, Trinitatem, Incarnationem, Pas-

¹ Is deiecto a Sede Constantinopolitana S. Ignatio, dolosis BARDAE artibus supremi Satrapae in aula Michaelis III Imper. ex laico sex dierum spatio a Gregorio Syracusae Episcopo consecratus est ac in eandem patriarchalem sedem intrusus. Verum a Basilio Macedone, Michaelis successor., revocato Ignatio, a sede deiectus ac Nicolai I Pont. Max. quem dolosis quoque litteris deludere molitus erat, anathemate percussus, anathema vicissim illi dixit, litterasque encyclicas contra Romanam Ecclesiam conscripsit. Has ob causas in Synodo Oecumenica VIII e catholicorum coetu submotus fuit. Cumque nihilominus deinde a Basilio ipsi propitiato, eidem Sedi, post Ignatii obitum, restitutus fuisset, a Leone VI, iterum ex illa expulsus et intra Coenobii parietes reclusus decessit.

Hoc schisma recruduit sub Sisinnio Patriarcha, et incrementa accepit sub Michaelae Caerulario Patriarcha. Tentata est unio graecorum cum latinis et feliciter restituta in Concilio Lugdunensi II, sed Michaelae Palaeologo Imp. defuncto, graeci ad schisma reversi sunt. Major spes affulsit anno 1439 in Concilio Florentino, in quo producti et discussi sunt articuli praecipui, in quibus Graeci a Latinis dissidebant scilicet 1) quod Spiritus Sanctus non procedat a Patre et Filio: 2) quod Eucharistia non in pane azymo, sed in solo fermentato confici possit: 3) quod non detur Purgatorium: 4) quod nec iustis aeterna detur felicitas nec impiis aeternum infligatur supplicium ante Iudicii diem: 5) quod Romanus Pontifex totius Ecclesiae caput non sit et B. Petri successor. De horum falsitate convicti graeci se Romanae Sedi subdiderunt, sed domum reversi, instigante praesertim Marco Ephesino, paulo post in veteres relapsi sunt errores.

sionem Christi ac Baptismi virtutem. Condemnabant Matrimonium, ac negabant praemium bonorum et poenam malorum operum.

GANDULPHUS (a. 1025). Manichaeismo addebat contemptum omnium sacrarum rerum et sepulturae christianae, lapsisque post professionem, poenitentiam intercludebat.

MICHAEL CAERULARIUS (a. 1043). Schisma photianum instauravit, ad consecrationis validitatem contendebat requiri fermentatum et negabat valide azymum consecrari.

BERENGARIUS (a. 1047). Transsubstantiationem simul et Christi praesentiam inficiatus, affirmavit Eucharistiae sacramentum esse meram corporis et sanguinis Christi figuram. Insuper solos adultos baptizandos docuit et scortationem licitam tradidit.

WECILO (a. 1080). Negavit saeculares subiacere ecclesiastico iudicio, aut excommunicari posse.

ROSCELLINUS (a. 1090). Docuit tres personas in Deo esse tres res ab invicem distinctas, ad morem trium Angelorum vel hominum, una tamen eademque voluntate et potestate praeditas: omnes eandem assumpsisse naturam humanam, vereque dici posse tres Deos, si usus hoc permitteret.

SAECULO XII.

TANCHELINUS (a. 1108). Contendebat Eucharistiae sumptionem nihil prodesse aeternae saluti, Episcoporum vero et Sacerdotum ministerium inane esse et a Christo numquam institutum.

PETRUS ABAELARDUS (a. 1116). Dialecticus acutus sed superbus, fidem nolens admittere sine ratione, cum mysteria fidei rationis analysi subiicere et demonstrare niteretur, erravit circa Trinitatem cum Sabellio, Christi divinitatem cum Ario ac naturarum unionem cum Nestorio et gratiae Christi necessitatem cum Pelagio etc. ¹.

BOGOMILI (a. 1118). Vetus testamentum reiiciebant, psalmis et prophetis exceptis: Trinitatis nomen, rei veritate negata, retinebant: de incarnatione Verbi impie sentiebant; cultum omnem

¹ Ex iis liquet quam falsum sit, quod acatholici aliquot scripserunt, Petrum Abaelardum in sua docendi ratione id unice spectasse, ut salvis dogmatis christianis, iustam philosophandi libertatem hominibus assereret: Bernardum vero Claravallensem ea mente illi restitisse, ne per Abaelardi successum sui nominis gloria obscuraretur.

ad orationem dominicam redigebant; fraudem quamvis licere autumarunt ad vitandas poenas, religionis causa inflictas.

PETROBRUSIANI (a. 1119). Docebant Baptismum non esse parvulis necessarium, Christum non esse in Eucharistia, preces pro defunctis esse inutiles.

ARNALDUS BRIX. (a. 1138). Quem Baronius appellat politicorum haeticorum patriarcham et principem, praeter erroneas de Eucharistia et Paedobaptismo opiniones de quibus accusabatur, contendebat bona temporalia omnia laicis esse adiudicanda et ea iniuste detineri a Clericis: salutem non posse consequi Episcopos Regalia aut Monachos possessiones habentes, ac Rom. Pontificem civile dominium retinere non posse.

HENRICUS TOLOS. et HENRICIANI CONST. CHRYSOMATUS (a. 1140). Docebant eadem quae Petrobrusiani.

GILBERTUS PORRETANUS (a. 1145). Deum a deitate, Personas a proprietatibus, essentiam ab attributis realiter distinxit. Insuper Sacramenta et meritoria opera reiecit.

APOSTOLICI (a. 1150.) Ortum ab Apostolis et potestatem consecrandi sibi usurpantes, damnabant matrimonium, sed tamen, emisso licet continentiae voto, cum mulieribus cohabitabant.

FOLMARUS (a. 1153). Docebat in Eucharistia sub speciebus vini sumi tantum Christi sanguinem, sub speciebus panis tantum carnem, non ossa nec membra.

WALDENSES (a. 1160). A Petro Waldo mercatore dicti, Pauperes de Lugduno a professione vitae, affectantes voluntariam Christi et Apostolorum paupertatem, docebant Ecclesiam Romanam defecisse a tempore Silvestri I. quo possidere caepit, unde inferebant nullum in ea salvari posse eiusque fere omnia dogmata reiiciebant, ac sacramenta, excepto Baptismo et Eucharistia, pernegabant.

CATHARI (a. 1170). Waldensium secta iisdem infecta erroribus. Cathari id est puri dicuntur, a munditie affectata corporis, morumque ficta bonitate.

PATARENI (a. 1190). Secta Paulicianorum Saeculo XI. Secta Waldensium Saec. XII, quorum errores respective profitebantur.

SAECULO XIII.

AMALRICUS (a. 1205). Tradebat, Christianum esse membrum Christi naturale, ac salvari non posse qui hoc non crederet:

Christi corpus non magis esse in Eucharistia, quam sit in qualibet alia re.

DAVID DINANDUS (a. 1208). Asseruit Deum esse materiam primam.

ALBIGENSES, PATARENI IN ITALIA (a. 1210). Duo admittebant Manichaeorum principia et animarum transmirationem. Corporum resurrectionem negabant, Baptismum, Eucharistiam, Confessionem reiiciebant, matrimonium damnabant.

STADINGI (a. 1232). A Patria in Frisiae et Saxoniae finibus sita, sic compellati, post neglectam excommunicationem ob negatas decimas eis inflictam, mores et doctrinam Manichaeorum passim sequentes, inter caetera, Paschali solum communione utebantur, ad horrendum sacrilegium, expuitione hostiae in latrinam, exercendum.

GUILLELMUS A S. AMORE (a. 1240). Scripsit contra Ordines Mendicantes; docuit non esse opus perfectionis mendicare, virum perfectum, postquam omnia reliquerit, oportere victum manuum labore quaerere aut monasterium ingredi ubi habeat necessaria vitae; Religiosos non posse laicos edocere, nec praedicare.

NOVI CIRCUMCELLIONES (a. 1248). Docuerunt Papam, Episcopos et Clericos characterem ac iurisdictionem amisisse, eo quod iis abusi fuissent: eos tantum salvari qui Friderici Imp. partes tuerentur, reliquos damnari.

ANONYMUS AUCTOR EVANGELII AETERNI (a. 1250). Praedicabat Ecclesiam Romanam quam primum reformandam esse et a Spiritu Sancto regnum esse fundandum, Regno Christi perfectius.

FLAGELLANTES (a. 1270). Asserebant eos non posse salvari, qui se in proprio sanguine non baptizarent per flagella extracto, hinc flagellum baptismo praestantius esse docebant: Sacramenta vero et bona opera inutilia esse et Purgatorium non existere. Hi quantumvis laici mutuo se absolvebant.

DULCINUS (a. 1308). Waldensium et Fraticellorum errores docuit scilicet Ecclesiam a tempore Silvestri defecisse; Ordines Religiosos esse fidei noxios; laicos non teneri ad decimas, omniaque communia esse asseruit.

FRATICELLI-PETRUS IOANN. OLIVUS (a. 1295). Contendebant primi R. Pontificem nullam in Ecclesia potestatem habere, ac se solos veram Christi Ecclesiam constituere, nulliusque obedientiae obnoxios esse. Uxorum commercium admittebant, puerosque ex illis procreatos occidebant. Opera manualia

damnarunt, sibi que donum Sp. Sancti ac potestatem absolvendi vindicaverunt. — Petrus Olivi docuit Christum transfixum lancea fuisse antequam moreretur; animam rationalem non esse formam corporis.

SAECULO XIV.

BEGUARDI et BEGUINAE (a. 1311). Asserebant hominem posse in hac vita fieri impeccabilem, eamque impeccabilitatem adeptos, non amplius teneri ad ieiunia et orationes, neque in gratia crescere posse: sub pietatis specie, tegebant maximas turpitudines voce et facto proditas.

ARNALDUS A VILLANOVA (a. 1314). Docuit humanam naturam in Christo esse in omnibus divinitati aequalem, eosque tantum damnari qui malum exemplum praebent.

WALTERUS LOLHARD. (a. 1350). Daemones e caelo iniuste deiectos asseruit. Sanctorum invocationem, Eucharistiam et fere omnia alia Sacramenta reiecit, Deo esse cognita negavit quae sub terra fiunt, ac natum a Deipara hominem censuit.

MICHAEL CAESENAS, IOANNES DE IANDUNO (a. 1325). Docuerunt Christum nullum in Ecclesia visibile caput constituisse, Petrum caeterosque Apostolos pares in auctoritate fuisse. Sacerdotes, Episcopos et R. Pontificem aequali iurisdictione ac potestate pollere. — Sede vacante, Imperatorem Ecclesiam regere posse.

CECCUS ASCUL. MARSILIUS PATAVINUS (a. 1325). Eisdem errores quos Michael Caesenas docuit, propugnarunt.

PALAMITAE. IOANNES DE MERCURIA (a. 1347). Ridiculis mediis in exstasim rapi existimantes, ita emanationem substantiae Dei in quadam luce conspiciere autumarunt.

TURLUPINI (a. 1370). Beguardorum vel pars vel propago, docebant nihil pudere quemquam debere quae a natura accepimus: quo ex principio, omni verccundia seposita, incedebant nudi et palam impudica exercebant; orandum insuper dicebant non voce sed corde tantum et spiritus libertate, nullis divinis legibus subiecta.

IOANN. WICLEFFUS (a. 1375). Docuit omnia ex absoluta necessitate fieri; Deum obedire debere diabolo; Ecclesiam Romanam esse synagogam Satanae; non esse de necessitate salutis credere eam supremam esse inter alias Ecclesias; R. Pontificem

non esse proximum et immediatum Christi Vicarium; Episcopum aut Sacerdotem, si in peccato mortali sit, nec ordinare nec conficere et baptizare; Substantiam panis et vini in Eucharistia remanere; fatuum esse indulgentiis credere; Confessionem exteriorem tamquam superfluum et inutilem reiecit, aliosque errores in Concilio Constantiensi damnatos professus est.

SCHISMA OCCIDENTALE (1378). Post Gregorii XI P. M. obitum Ecclesia tristem subiit in Occidente divisionem, quae *magnum Occidentis schisma* appellari consuevit. Cardinales primo in locum Gregorii XI elegerunt Urbanum VI die 9 aprilis: deinde quidam ex illis, praesertim Galli ab eodem acrius ipsorum mores reprehendente abalienati etsi illum iam cum universa Ecclesia ut legitimum Pontificem et habuerint et praedicaverint, contestati sibi vim a populo Romano illatam, elegerunt die 20 septembris Clementem VII, qui a Rege Gallorum Carolo V libenti animo susceptus Avenione sedit. Ambo suas obedientias et post mortem successores habuerunt. Post plura ad componendam divisionem, conamina adhibita, tandem anno 1417 in Concilio Constantiensi Gregorius XII legitimus Pontifex pontificatu cessit, Ioannes XXIII et Benedictus XIII depositi sunt unusque electus fuit Martinus V.

SAECULO XV.

HUSSITAE (a. 1408). A Ioanne Huss. Adoptatis plerisque Wicleffi erroribus addebant alios, scilicet duas naturas divinam et humanam esse in Christo confusas; Ecclesiam ex solis praedestinatiis constare; praescitos nunquam esse partem Ecclesiae; in Ecclesia non debere esse unum Caput, nec tale Petrum fuisse; dignitatem Papae a Caesare esse; Papam malum ac praescitum esse diabolium; ecclesiasticam obedientiam esse Sacerdotum inventum etc. — Ex his diversae factiones ortae sunt, aliis enim HOREBITAE dicebantur a Monte Horeb, in quo promulgatam legem sanctiorem negabant, quam suam fidem; alii THABORITAE a Monte cui Thabor nomen fecerunt, qui divisi sunt in duas factiones post mortem Ziscae, quarum altera primum Thaboritarum nomen retinuit, altera Orphanorum denominabatur, eo quod orbatam se veluti patre diceret. CALIXTINI caeteris moderatiores necessitatem communionis sub specie utraque propugnabant: di-

versitate appellationis non quidem diversas semper sectas, sed distinctas tamen sectariorum turmas indicante.

Inter Hussi discipulos famosiores sunt, HIERONYMUS DE PRAGA (anno 1416) PETRUS DRESDENSIS, IACOBELLUS MISNIENSIS (ann. 1418).

ADAMITAE NOVI (a. 1420). Ex his alii dicebantur PICARDI ab auctore suo PICARDO, qui in publico nudati et palam promiscuis connubiis addicti, libidinem exercebant omnem: alii FOS-SARIJ a fossis et locis reconditis, ubi prioribus verecundiores, suae indulgebant libidini.

Huius etiam saeculi sunt AEGYDIUS CANTOR laicus, et WILHELMUS DE HILDENISSEN Religiosus (an. 1411) spargentes plures circa dogmata ac mores insanias, quas, uti et sectam suam, nomine *Intelligentiae* insigniebant; IOANNES PETIT Theol. Parisiens. tyrannicidii defensor et approbator (an. 1407); Fr. MATTHAEUS GRABON (an. 1415) in errores circa observationem consiliorum evangelicorum prolapsus; AUGUSTINUS DE ROMA (an. 1435) erronee Christo tribuens, quae Ecclesiae fidelibus congruunt, Christique humanae naturae concedens, quae divinae sunt propria; quidam MENDICANTES (an. 1444) circa hierarchicam disciplinam erronee pronuntiantes; PETRUS DE OSMA (an. 1470) circa contritionem, satisfactionem, purgatorium, claves Ecclesiae et auctoritatem Sedis Romanae exerrans; IOANNES DE WESALIA (an. 1479) negans infallibilitatem Ecclesiae, et peccatum originale, ac ritus ecclesiasticos, clericorum continentiam, ieiunium et indulgentias respuens.

SAECULO XVI.

LUTHERANI (a. 1517). A Luthero religioso apostata, Protestantes ab opposita in Comitibus Imperii spirensibus protestatione (an. 1529), Confessionistae ab Augustanae Confessionis formula (an. 1530), Evangelici ab arrogata Evangelii observantia dicti, Traditionibus et Patribus explosis, auctoritate Ecclesiae et Pontificis primatu sublatis, statuebant solam Scripturam, sed multis partibus mutilam vel depravatam, esse ultimam fidei normam; minuebant universim Sacramentorum numerum et efficaciam: circa ministrum, materiam et formam errabant; negabant transsubstantiationem in Eucharistia; iustificationem in sola fide, iustitiam autem in extrinseca iustitiae Christi imputatione repo-

nebant; tollebant liberum arbitrium homini, meritum bonis operibus, observationis possibilitatem praeceptis divinis; reprobabant Sanctorum invocationem, reliquiarum cultum, indulgentiarum et suffragiorum pro defunctis usum, ridebant ecclesiasticas caeremonias, censuras, leges, Religionis vota, ieiunia et opera supererogatoria etc.

Inter Lutheri discipulos vel asseclas praecipui erant: PHILIPPUS MELANCHTON (an. 1518) Confessionis Augustanae Compiler et Molliorum Lutheranorum Dux; ANDREAS CARLOSTADIUS et HULDERICUS ZVINGLIUS (an. 1519) Sacramentariorum auctores; IOANNES OECOLAMPADIUS (an. 1524) Figuristarum Princeps; NICOLAUS STORKIUS et THOMAS MUNGERUS (an. 1525) Anabaptistarum Patres; IACOBUS SCHMIDELINUS (an. 1527) Ubiquistarum praeformator; MARTINUS BUCERUS (an. 1528) caput Luthero-Zuinglianorum; IOANNES AGRICOLA (an. 1538) auctor Antinomorum, seu necessitatem Legum omnem negantium; IOANNES BRENTIUS Ubiquistarum Auctor (a. 1540); GASPAR SCHEWINKFELDIUS (an. 1544) Scripturae et potestatis Ecclesiasticae contemptor; ANDREAS OSIANDER (an. 1550) iustificationem hominis in divinitate, FRANCISCUS STANCARUS (anno eod.) in humanitate Christi sanctificante statuentes. MATTHAEUS FLACCUS Illyricus (an. 1557) peccatum originale asserens animae substantiam: MARTINUS CHEMNITIUS cum IACOBO ANDRAEAE (an. 1579) formulae concordiae fabricator.

ANABAPTISTAE (a. 1515). Quod in infantia baptizatos rebaptizarent sic dicti, praeter communes cum Lutheranis errores, reiiciebant Paedobaptismum, illicitum christianis putabant iurare, litigare, tractare arma, magistratum gerere. Divisi sunt in sectas quamplurimas, quae cum particularibus erroribus vel a diversis auctoribus uti *Huttitae*, *Buckoldiani*, vel a diversis factis uti *Eiulantes*, *Effrontes* appellationem capiebant.

LIBERTINI (a. 1530). Ab effraeni libertate, auctore IOANNE QUINTINO appellati, praeter Deum nullum agnoscebant Spiritum, ridebant Scripturas, pleraque mysteria reiiciebant ac omnia a Deo etiam peccata fieri docentes, licita volebant omnia omnibus.

ANTI-TRINITARII vel UNITARII (a. 1531). A dogmate sic nuncupati, Servetiani a Michaële Serveto, Sociniani a Fausto Socino (a. 1561) auctoribus dicti, exploso Trinitatis mysterio, unum Patrem dicebant Deum: Verbum per Incarnationem primo natum, Spiritum Sanctum virtutem tantum et efficaciam Dei statuebant,

negabant Iesum Christum esse Deum ac hominem, aut satisfecisse pro peccatis nostris, negabant quoque poenas inferni aeternas esse. In dogmate de Eucharistia Zvinglium, in aliis Calvinum sectabantur.

CALVINIANI (a. 1536) A Ioanne Calvino, Reformati a praetensa Ecclesiae reformatione, Hugonotti in Gallia a celebratis ad Hugonis portam Turonensem conventiculis appellati, praeter alios, quos cum Luthero communes habebant errores, renovarunt errorem Praedestinatianorum: faciebant Deum auctorem peccati, volebant Christum pro solis praedestinitis mortuum, eundemque in Cruce desperatum in descensu ad Infernos damnatorum poenas sustinuisse. Asservabant hominem lapsum, quamvis sponte, tamen necessario peccare, voluntatem in bono agendo nullas habere partes: sacramenta admittebant dumtaxat duo, Baptismum et Coenam; affirmabant Baptismum filiis infidelium prodesse nihil, fidelium filiis in materno utero iam iustificatis non necessarium, sed sigillum tantum esse foederis et iustitiae praehabitaе; in Eucharistia negabant veram realem et substantialem Christi praesentiam, ac per panem tamquam figuram corporis, solum excitari memoriam dominicae passionis.

Celebriores Calvini discipuli fuerunt, PETRUS MARTYR (an. 1549) negans posse Deum efficere, ut Christi corpus pluribus simul in locis existat, THEODORUS BEZA (an. 1550) Calvini in Ecclesia Genevensi successor; CLEMENS MAROTTUS (an. 1544).

SCHISMA ANGLICANUM (an. 1534). Ab Enrico VIII Rege coeptum, in apertas demum haereses variasque sectas erupit¹. Ex his Anglo-Calviniani, item Episcopales (an. 1562) nuncupati, agentibus Thoma Crammer Arch. Cantuariensi et Elisabetha Regina, secta ex Lutheranismus et Calvinismo constitutio,

¹ Occasio schismatis haec fuit. Henricus, obtenta a Sede Apostolica legitima dispensatione, Catharinam, sui fratris defuncti superstitem uxorem matrimonio sibi coniunxerat. Post pacificam viginti annorum cum illa cohabitationem, pluresque ex eadem susceptos liberos, vesana erga Annam Bolenam libidine impulsus Pontificem Romanum per litteras ac Legatos sollicitare vehementer coepit, ut primum matrimonium solveret. Renuit Pontifex ac sub anathematis poena eidem praecepit, ne ad secunda cum Bolena vota transiret. Henricus, spretis minis, faces ministrantibus *Thoma Crammero* ad archiepiscopatum Cantuariensem promotum et *Thoma Cromwello* Lutheranae factioni addicto, nequidquam ex adverso adnitentibus *Ioanne Fischero* Episcopo Roffensi aliisque quatuor pietate ac doctrina eminentibus Praesulibus una cum Reginaldo Polo postea S. R. E. Card. et Thoma Moro Cancellario, Annam Bolenam clam primum, tum solemnii pompa sibi copulavit.

Ut vero quoddam legitimitatis velum his impiis nuptiis praetenderet quasi ex legitima auctoritate initis, Henricus se supremum Ecclesiae Anglicanae caput primum de-

Ecclesiae Anglicanae Caput agnoscebant Regem vel Reginam, admittebant Hierarchiam aliquam ecclesiasticam ex Episcopis aliisque gradibus conflata, altaria insuper, superpellicea, cereos, crucem et signum Crucis in baptismo retinentes et usurpantes. PURITANI a pura Calvini doctrina, PRESBYTERIANI a primario dogmate (an. 1568) dicti, negabant Regi in Ecclesia primatum, et a presbyteris tantum, i. e. senioribus eam gubernari volebant, omnem Hierarchiam, Liturgiam, ritusque Ecclesiae potissimum Romanae respuentes. INDEPENDENTES circa idem tempus dicti, quod cuique coetui vel Ecclesiae summum et independens in sacris ius concederent: nec Rege, nec Episcopis, nec Presbyteris ad gubernationem admissis, concessa autem sectis omnibus plena pro libito credendi libertate. His OLIVERIUS CROMWELLUS Regni Protector, saeculo sequenti praesertim favit.

BAIANI (a. 1551). A Michaële Baio, ve de Bay orti, errabant circa gratiam Angelorum et primi hominis, circa merita operum tum in statu innocenti, tum in alio quocumque, circa liberum arbitrium et eius vires, circa peccatum tam personale quam originale, circa charitatem et impletionem legis, circa iustificationem et sacramentorum effectum, denique circa solutionem poenae temporalis. Errores singuli in 79 propositionibus damnati sunt.

FRATRES BOHEMI (a. 1504.) Calixtinorum soboles, genuinos Hussi discipulos se gloriantes, baptismum extra suam sectam collatum repudiarunt: missae sacrificium, Transsubstantiationem, cultum Sanctorum respuerunt: Summi Pontificis primatum, preces pro defunctis et Purgatorium inficiati sunt.

DESIDERIUS ERASMUS (a. 1586). Rotterodami ortus turbarum huius saeculi, se ipso iudice, auctor, dubiae fidei homo. Inter alia docuit Scriptores canonicos in rebus levioribus fidem ac mores non spectantibus, sibi fuisse relictos, errorique obnoxios esse.

claravit, ac deinde talem declarari atque agnosci voluit in Comitibus insequenti anno celebratis, exacto etiam novo a subditis iureiurando, quo eandem sibi obedientiam in causis etiam ecclesiasticis exhiberent, quam antea Romano Pontifici deferre consueverant.

Sub Eduardo successore, puero novenni, haeresis in Anglia Schismati iuncta est et caput extulit, Lutheri Calvinique erroribus susceptis.

Rem quidem catholicam restituere iam coeperat Maria Catharinae primae ac legitimae Henrici uxoris filia, quae post breve Eduardi regnum ei in throno successerat, verum illa immaturo et lacrymabili fato e vivis sublata et sceptro Elisabethae ex Anna Bolena progenitae delato, haeresis denuo latiusque quam antea dominari coepit variosque in ramos discindi.

BERNARDINUS OCHINUS (a. 1546). Arianus et poligamiam permittens.

ADIAPHORISTAE vel INTERIMISTAE (a. 1548). Sic dicti ab observatione formulae, quam Carolus V conscribi et *interim* servari iussit, dum controversia a Concilio Trid. definiretur.

GULIELMUS POSTELLUS (a. 1560). Multa de Trinitate, Christo intoxicato, redemptione foeminarum, matrice mundi aliisque mysteriis sibi per Angelum Raphaël revelatis somniavit.

IOANNES STURMIUS (a. 1578). Novam sectam inter Catholicos et Protestantes mediam inducere conatus.

PASTILLARIJ (a. 1578). In Svevia Ministri inde nomen sortiti, quod Christum dicerent in Eucharistia eo fere modo esse praesentem, quo farina est in pastillo.

EDMUNDUS RICHERIUS. Collegii Sarbonici aliquando syndicus, quo ex loco eiusdem Collegii decreto ob errores suos deturbatus est. Huius systema hisce capitibus continetur 1) Cum Marsilio summam potestatem in ipso ponit fidelium coetu, cui proinde *immediatius atque essentialius* (ut ipse loquitur) claves a Christo traditas fuisse affirmat, unde ait, nullam esse ecclesiasticam legem nisi quae consensu populi fuerit confirmata. 2) *Potestatem ministerialem*, universo ordini hierarchico, id est Romano Pontifici et Episcopis quos *Apostolorum* loco esse, et Presbyteris, quos *discipulis* successisse ait, ab ipso Christo *immediate* traditam esse, licet diverso gradu asserit. 3) Romanum Pontificem totius Ecclesiae *Caput ministeriale* dicit ad unitatem in toto orbe Christiano conservandam per custodiam et exequutionem canonum, eiusque potestatem regimine temperatam esse aristocratico; quandoque, ait, Ecclesiam inconsultam, dissentientem, invitam vel inauditam obligare ipse nequit. 4) Eadem fere proportionem Episcoporum potestatem in propria dioecesi definit. 5) Praerogativam infallibilitatis toti Ecclesiae (quo nomine coetum fidelium semper intelligit) fuisse collatam docet, ipsi autem Petro nullo modo: ac proinde Rom. Pontificem ante assensum Ecclesiae in doctrina fidei atque morum non esse infallibilem. 6) Ecclesiae neque territorium neque potestatem coactivam esse: adeoque de mediis necessariis ad beatitudinem suasive tantum ac directive, non coactive iudicare posse ait: Princeps vero politicus vindex est atque protector legis divinae, naturalis et canonicae, et legitimus iudex appellationum quas *ab abusu* vocat. Richerius tamen doctrinam suam reprobavit antequam vita cederet.

SAECULO XVII.

MARCUS ANTONIUS DE DOMINIS EP. SPAL. (1617). Publicavit opus inscriptum « *De Republica Ecclesiastica.* » In eo Ecclesiae iurisdictionem coactivam, Petri eiusque successorum primatum negavit: docuit omnes simul Episcopos et in solidum Ecclesiam regere eo ipso modo, quo Apostoli ipsam gubernarunt: infallibilem Ecclesiam in coetu omnium fidelium constituit: potestatem Romano Pontifici et Episcopis negatam ex. gr. constituendi matrimonii impedimenta dirimentia, Principibus adseruit.

IANSENISTAE (a. 1641). A Cornelio Iansenio Ep. Yprensi, cuius liber *Augustinus* inscriptus, contentaeque in eo Propositiones quinque, solemniori censura ann. 1653 damnabantur. Sic autem illae habent: 1) *Aliqua Dei praecepta hominibus iustis volentibus et conantibus secundum praesentes, quas habent vires, sunt impossibilia, deest quoque illis gratia qua possibilia fiunt.* 2) *Interiori gratiae in statu naturae lapsae nunquam resistitur.* 3) *Ad merendum et demerendum in statu naturae lapsae, non requiritur in homine libertas a necessitate, sed sufficit libertas a coactione.* 4) *Semipelagiani admittebant praevenientis gratiae interioris necessitatem ad singulos actus etiam ad initium fidei et in hoc erant haeretici, quod vellent eam gratiam esse talem, cui posset humana voluntas resistere vel obtemperare.* 5) *Semipelagianum est dicere, Christum pro omnibus mortuum esse, aut sanguinem fudisse.* Occasione formulae. an. 1664 ab Alex. VII, propositae, Iansenistae scissi sunt in MOLLIORES sub variis effugiis et amphibologiis, Iansenii sensu mente retento subscribentes, et in RIGIDIORES sine manifesto periurio id fieri posse negantes. Iansenii Magister et Baianismi propagator fuit Ioannes Vergerius Abbas *Sancyranus* in Ecclesiam apprime iniurius, Synodum Tridentinam Scholasticorum vile conventiculum appellare ausus. Inter sectatores, praecipui erant Antonius Arnaldus (a. 1656) ob negatam Petro peccanti gratiam sufficientem, et inductam quaestionem facti Ianseniani a Sorbona expulsus – Ludovicus de S. Amore – Gabriel Gerberon – Eugenius de Geldern – Candidus sive Aegydius de Witte aliique.

QUIETISTAE NOVI (a. 1665.) Alii *Carnales* a dogmate aut Molinosistae a Michaële Molinos dicti, Dulcinistarum et Beguardorum asseclae, sub specie contemplationis, sui annihilationis, perfectae quietis interioris et totalis unionis cum Deo, reliquos omnes virtutis actus ac bona opera reiiciebant, ut superflua, autumantes, interna hac quiete semel obtenta, peccari amplius non posse, nihilque sanctitati officere: inde in foedissima quaeque prolapsi. – Alii *Spirituales* (an. 1698) orti occasione Libri cui titulus. « Placita Sanctorum explicata super viam interiorum » ab Illmo D. Francisco de Salignac Fénelon Arch. Cameracensi conscripti. Propositiones hic statuebantur Molinosistarum principiis affines, sed castigatiores: ipsi itidem moribus ab omni sorde et impuritate alieni.

ARMINIANI (a. 1609). A Iacobo Arminio, *Molles* a mitigata Calvini doctrina, *Remonstrantes* a scripto quod Hollandiae Ordinibus oblatum *remonstrationem* dicebant, nuncupati, a calviniana doctrina de Praedestinatione abhorrentes, quinque hos articulos tuebantur: 1) Decretum Dei est conditionatum, salvat autem Deus solos credentes: 2) Christus mortuus est pro omnibus hominibus, soli autem credentes fructum mortis eius percipiunt. 3) Homo potest gratiam Dei recipere et reicere at per gratiam Dei tantum potest ad gratiam venire. 4) Gratia Dei non operatur irresistibiliter sive ante conversionem, sive in ipsa conversione, sive post ipsam 5) Fideles possunt perseverare, sed non est affirmanda inamissibilitas Fidei— Vicissim GOMARISTAE a Francisco Gomaro, RIGIDI a doctrina Calvini servata, CONTRAREMONSTRANTES a libello Arminianis opposito anno eodem dicti, contendebant Deum solo suo beneplacito quosdam eligere, quosdam reprobare; mortem Christi solis electis prodesse; libertatem hominis nullam partem habere in conversione vocatorum: Deum vocatos omnes liberare in hac vita a iugo peccati: et si autem hi in gravia peccata labantur, non auferre tamen ab eis omnino propter immutabile suum propositum Spiritum Sanctum, nec permittere ut ruant in peccata ad mortem, aut contra Spiritum Sanctum. Haec in Dordrechtana Synodo (an. 1619) probata, ubi et Arminiani damnati ut haeretici.

PISCATORIANI (an. 1620). A Ioanne Piscatore nuncupati, iustitiam Christi in activam et passivam dividebant, illam soli Christo, hanc fidelibus tribuentes qua formaliter iustificarentur: in Coena Domini fractionem panis essentialem statuebant. Legem Mosaicam quoad iudicialia et poenarum genera nolebant abolitam, in reliquis quoque de praedestinatione et poenitentia locuti modo singulari.

PIETISTAE (a. 1670). Auctore Iacobo Spennero, communione aequae ac doctrina segregabantur a reliquis Lutheranis, qua in postrema circa bona opera, mandatorum observationem, consiliorum approbationem et pietatis exercitia ad Catholicos magis accedunt. Dividuntur ipsi inter se in *Visionistas*, *Renatos*, *Contemplativos* et alios diversissimi nominis.

Hoc pariter saeculo insanierunt in Gallia METAPHORISTAE, auctore DANIELE CHAMIERIO, asserentes Filium Dei non esse proprie Verbum aut imaginem Patris sed metaphoricè: item sumptionem Eucharistiae nonnisi metaphoricam esse comestio-

nem. INSPIRATISTAE in Germania, ducibus Valentino Weigelio et Iacobo Boehmio, falsas diversasque rerum ideas disseminantes: ILLUMINATI in Hispania, Beguardorum sequaces et Quietistarum novorum prodromi - MENNONISTAE a Mennone Simonis Anabaptistarum proles, Vetus Testamentum reiicientes, a nomine Trinitatis abstinentes, corpus ex divinitatis substantia Christo tribuentes, animam peccato infici negantes. - LABATISTAE a Ioanne Labadie (an. 1650) Deum decipi et decipere posse blasphemantes. - PRAEADAMITAE auctore ISAACO PEYREIRO (an. 1655) docentes Adamum primum parentem fuisse tantum Iudaeorum, antequam illum iam extitisse homines alios, quos Praeadamitas vocant. - QUAKERI vel TREMULANTES (an. 1656) in fictis exstasibus toto corpore contremiscentes, respuentes verbum Dei scriptum, abnegantes Trinitatem, corporum resurrectionem, caelum et infernum. - COCCEIANI (an. 1660) a Ioanne Cocceio Theologiae Typicae et Propheticae auctore. - BENEDICTUS SPINOZA (an. 1670), atheismum professus, dum Deum esse substantiam extensam et cogitantem, omnia entia in mundo huius substantiae modificationes, religiones pacandis solum civibus inventas esse aliaque absurda scriberet. - FANATICI IN ANGLIA (an. 1680) ad id a Deo se vocatos effutientes, ut Monarchas omnes, quos carnales vocabant, everterent.

LIBERTATES GALLICANAE. (1682). Qui praeclaro aliquo nomine harum originem honestare studet a Concilio Turonico primo, aut saltem a S. Ludovico IX magna cum amborum iniuria eam solet repetere. Vera tamen earundem origo a funestissima occidentalis schismatis aetate videtur esse repetenda, quo ex tempore, politica potestate urgente, sensim illae increvere, donec certis quibusdam sollemnibusque formulis expressae sunt tum cum, Ludovico XIV adversus Innocentium XI, venerabilis memoriae Pontificem, hostiles animos gerente, aliquot Galliarum Episcopi eiusdem regis iussu congregati, celebrem *quinque propositionum declarationem* emisissent. Iam igitur ad has quinque seu potius quatuor propositiones (nam quinta ad evulgationem priorum pertinet) veluti ad totidem germina, unde practica consecratorum seges plurima exoritur, gallicanae libertates revocantur, quarum I. est *Romanis Pontificibus nullam esse in Reges atque in civilia negotia ne indirectam quidem potestatem.*

II. *Concilii generalis auctoritatem Romani Pontificis auctoritate esse superiorem:*

III. *Potestatem Sedis Apostolicae coarctari a) per canones iam conditos totiusque mundi reverentia consecratos; b) per consuetudines atque instituta a Regno et ab Ecclesia Gallicana recepta.*

IV. *Romani Pontificis iudicium infallibile censendum non esse, nisi Ecclesiae consensus accedat.*

Ex quibus propositionibus licet plurima ad Ecclesiae statum practice turbandum deduci possint, tria tamen infelici celebritate insignia dimanant, quae veluti *Regni instituta* ad propositionem tertiam revocantur, id est: *Appellatio ab abusu*, quae est misera illa consuetudo subiiciendi Ecclesiam Magistratibus civilibus ad eos appellando a sententiis iudicis ecclesiastici eo nomine, quod ille auctoritate sua perperam atque iniuriose usus fuerit: *Regium Placet* id est pessima altera consuetudo, qua Constitutiones apostolicae, ipsaeque etiam Episcoporum pastorales litterae, quas dicunt *mandata*, in vulgus edi servarique vetantur, nisi id civilis Magistratus permittat: *Regius Patronatus et custodia Canonum*, quo nomine libera fit Regi facultas quibuslibet Ecclesiae negotiis sese immiscendi.

Praedictas Libertates reprobarunt Romani Pontifices INNOCENTIUS XI per litteras in forma Brevis die 11 Aprilis an. 1681: ALEXANDER VIII Const. *Inter multiplices* die 1. Augusti an. 1690: PIUS VI Constit. *Auctorem fidei* die 28 Aug. 1795. imo ipsi reiecerunt Gallicani Episcopi qui eas edidere, et Ludovicus ipse XIV, cuius auctoritate gesta ea omnia fuerant, litteris seorsim datis ad Innocentium XII. anno 1693. Cf. Camilli Tarquini S. I. S. R. E. Card. Iuris Eccl. publ. Institutiones, qui dilucide praedicti systematis fundamenta convellit. Cf. etiam Tractatum de Rom. Pontif. cum Proleg. de Eccl. cl. P. Dominici Palmieri S. I. in quo egregie exponuntur et confutantur libertates istae gallicanae.

SAECULO XVIII.

PSEUDO-PHILOSOPHI (1700) Eorum antisignanus fuit PETRUS BAYLE qui saeculo praecedenti in scriptis suis tolerantiam religiosam, indifferentismum et scepticismum propugnavit. Ei suppar fuit HENRICUS comes de-BOULAINVILLIERS. Eorum vero patriarcha merito censetur FRANCISCUS M. AROUET DE VOLTAIRE

qui tota vita sua destruendae Religioni christianae operam impendit. Eius discipulus et in pseudo-sophiae patriarchatu successor exstitit IOANNES LE ROND D'ALEMBERT, qui reliquos astutia et dexteritate impugnandi religionem superavit, usus enim est prae ceteris simulatione et technis. Cui iungi debet DIONYSIUS DIDEROT scepticismum, materialismum et atheismum professus.

QUESNELLIANI (a. 1708). A Paschasio Quesnello, APPELLANTES ab interiecta ad Concilium Oecumenicum appellatione dicti, centum et uni propositionibus suffragati sunt, damnatis per Bullam *Unigenitus*. Harum 43 priorum argumentum universim versatur circa gratiae naturam et distributionem; mediarum num. 38, circa virtutes Fidem, Spem, Charitatem, Timorem vitiaque his opposita; postremarum 30 circa Ecclesiam variamque eius disciplinam.

Labente hoc saeculo praeter auctas Pietistarum sectas (ad quorum classem etiam Zinzendorfiani ab auctore, vel Herrnhut-tani a loco dicti, referri possunt) poenitentiae hostem se professus est Fridericus Leenhoffius; Arianismum tutati sunt Wilhelmus Whistonus et Samuel Clarkius; Libertinismum professi sunt Tollandus et Collinus; denique Manichaeismum Petrus Baelius, aliique alios errores renovarunt.

LIBERI MURARII (a. 1725). Inter omnes sectas maxime pestifera ad rei tum sacrae tum publicae exitium emersit. Ipsi nefando inter se foedere coniuncti inviolabilisque iurisiurandi vinculo obstricti, reiecta omni supernaturali religione et excusso cuiuscumque auctoritatis iugo, nedum Ecclesiae sed et civili societati acerrimum bellum, seu palam seu clandestine, indicere aggressi sunt. Huiusmodi societates, quocumque nomine censeantur, a RR. Pontificibus anathemate percussae sunt (CLEMENS XII. Const. *In eminenti*: BENED. XIV. Const. *Providas*: PIUS VII. Const. *Ecclesiam a Iesu Christo*: LEO XII. Const. *Quo graviora*: PIUS IX. Encycl. *Qui pluribus* ut alios omit-tamus).

DEISTAE. Unum fidei suae articulum de uno Deo pro libito colendo et adorando professi, reliquis vel contemptis vel in ordinem adiaphororum relegatis.

NATURALISTAE. Sic dicti quod unam naturam vel rationem sequantur, revelationis inimici, religionem arbitrio et genio suo accommodatam efformant, ac heroico nomine Fortes Spiritus cum Deistis et Indifferentistis dici iam amant.

FEBRONIANI (1763). A Nicolao de Hontheim Ep. Myriophitano et Archiepiscopi Electoris Trevirensis Coadiutore exorti, qui Iansenistarum et Richeristarum doctrinis imbutus, sub ficto nomine Iustini Febronii librum in lucem edidit cui titulus « de praesenti Ecclesiae statu et legitima Romani Pontificis potestate liber singularis » Eorum praecipui errores sunt: potestatem clavium a Christo fuisse collatam toti Ecclesiae: aliquem primatum in Ecclesia necessarium esse, attamen quod Romanae Ecclesiae Sedi fuerit affixus id ab Ecclesiae placito, non a divino iure esse repetendum: naturam et fundamentum huius Primatus in ea re esse statuunt, ut unitas servetur, unde deducunt primatum recte appellari primatum consociationis; iura quae de eodem praedicantur, duas in classes esse distinguenda in *essentialia* quae eidem perpetuo inhaereant, et in *adventitia*, quae amoveri possunt et ut plurimum debent. *Essentialia* vero ea tantum esse habenda, quae sint in unitate legitimo modo curanda, qui modus unice consistit in *advigilando* et in *dirigendo*, scilicet consilii est, non *coactionis*.

VETERES CATHOLICI (1870). Nostris hisce temporibus alia prodiit secta Neo-Protestantium, qui se Veteres Catholicos appellant, quique a neganda auctoritate Concilii Oecum. Vaticani exorsi ac infallibilitate Romani Pontificis ex cathedra definientis et consequenter infallibilitate Ecclesiae, in liberum examen delapsi sunt ac per varias erroris semitas incerti vagantur.

COLLECTIONES IURIS CANONICI

---

*Primigenius Iuris Canonici status ab exordio Ecclesiae
usque ad annum .CCC.*

I. Ecclesiae primordiis fideles ab Apostolis et apostolicis viris veluti manu regebantur; cum enim saeviret persecutio ac teterrimae ab Imperatoribus clades Christianis undique impenderent, non tam facile Episcopi poterant in unum congregari ad canones condendos et controversias definiendas. Hoc autem non

ita esse intelligendum, perinde ac si numquam per illud temporis vel controversiae ortae fuerint in Ecclesia, vel illarum causa, cum opportuna daretur occasio, in unum Episcopi convenerint, constat ex Actibus Apostolorum, in quibus narratur eorum aetate Concilia haberi caepisse atque ipsos non semel in unum congregatos de rebus fidei ac morum diiudicasse. Alia quoque Concilia acta sunt per tria haec saecula, sed particularia unius dumtaxat provinciae, vel nationis. Canones inde in unum collecti prodire sub nomine canonum Apostolorum una cum octo libris Constitutionum, quae pariter dictae sunt Apostolicae sub titulo Clementis Romani Pontificis. Antiquissima haec collectio est, cuius mentio fit in ecclesiasticis monumentis, ea tamen multo post tertium Ecclesiae saeculum concinnata esse videtur. Et revera eius nulla fit mentio apud illos, qui hisce tribus prioribus saeculis res Ecclesiae scriptis illustrarunt et quaedam in ea memorantur, quae multo post aetatem Apostolorum et S. Clementis statuta sunt. Verum minime ambigendum esse videtur, hos canones, licet Apostolis falso tributos, conditos tamen fuisse a catholicis Episcopis in Synodis in Oriente celebratis, et dictam collectionem partim constare ex hisce canonibus, partim ex consuetudinibus, quae per earumdem regionum Ecclesias invaluerant, ut ex toto ipsorum canonum corpore evincitur. Ut vero huic collectioni auctoritatem compararent qui eam confecerunt, *Canones Apostolorum* appellarunt, eamque sub titulo S. Clementis ediderunt.

*Alter status Iuris Canonici a saeculo III
usque ad VII.*

II. Magno interim imperante Constantino, alter Ecclesiae status constitui potest, qui per quatuor sequentia saecula adolevit, ad annum usque DCC. Tum primum Ecclesia, tribus fere saeculis in agone exactis, a labore ac metu respiravit atque ampliorem veluti ordinem ac splendorem consecuta est. Episcopi enim libertate in unum conveniendi potiti sunt, atque plura habitata fuere Concilia praesertim in Oriente, quorum acta pene integra ad nos usque pervenerunt. Hinc canonum collectio in Oriente confecta est, cuius auctor adhuc incertus. Huius codicis prima occurrit mentio in Concilio Chalcedonensi. Iam vero si canones Apostolorum pro prima et antiquissima canonum colle-

etione accipiantur, proximum obtinebit locum haec, quae prima vulgo censetur. Quibus canonibus constaret non satis est exploratum; sed probabilior sententia est, quod forte ab initio tantum comprehenderit canones Nicaenos, Ancyranos, Neocaesarienses, atque Gangrenses, etsi postea canones adiuncti fuerint aliorum Conciliorum. Hic autem ordo in ea servatus est, ut post canones Nicaeni Concilii, quod utpote primum Oecumenicum antiquioribus particularibus erat praeponendum, in reliquis ratio haberetur temporis, quo unumquodque habitum fuit. Eorum autem canones non distincte tamquam diversarum Synodorum, sed perpetua serie digesti ac si unius essent Concilii, positi sunt.

III. Viguit quoque alia canonum collectio in ipsa Ecclesia Graeca, auctore Ioanne cognomento Scholastico, eo quod e schola sive ordine advocatorum ad ordinem ecclesiasticum transisset. Hic nova methodo hanc collectionem peregit; eam enim in 50 titulos divisit, nec ordine temporis servato, nec serie numerorum pro veterum more, sed similibus similia, ad eandem scilicet rem pertinentia, coniungendo et suos cuique titulo canones, eosque integros subiiciendo, ut ipse in sui operis praefatione testatur. In ea post canones Apostolorum recensentur canones decem Conciliorum Nicaeni, Ancyrani, Noëcaesariensis, Sardicensis, Gangrensis, Antiocheni, Laodicensis, Constantinopolitani I, Ephesini et Chalcedonensis. His se addidisse fatetur canones 68 ex tribus canonicis Epistolis S. Basilii, quos ab aliis omissos ipse primus in sua collectione descripsit, reliquos ex veteribus sumpsit. Huic collectioni, quam idem Ioannes Antiochenus adhuc presbyter, composuisse creditur, iam inauguratus Patriarcha Constantinopolitanus, primus omnium sub Iustiniano attexuit *Nomocanonem*, idest legum cum canonibus collationem, divisum pariter in titulos 50, ac per materias distinctum, cui adiecit leges eductas potissimum ex Codice et Novellis Iustiniani.

IV. Aliud exstitit huius orientalis codicis incrementum anno 692 per Synodum *Trullanam*, sic appellatam, quod habitata fuit in *Trullo* palatii Constantinopolitani. Dicitur quoque *Quinisexta*, quia Episcopi in ea congregati, plurimis editis disciplinae tuendae causa canonibus, supplevisse censuerunt id, quod V et VI Synodis generalibus Constantinopoli coactis deerat; in quibus, damnatis eorum temporum erroribus, fides confirmata fuit, sed nulli editi canones disciplinae. Haec autem Synodus, quam et *sextam* absolute Graeci saepenumero vocant, Latinis Conciliabulum

est, quia sine Summi Pontificis interventu habita fuit, et aliena constituit a Romanae Ecclesiae usu. Igitur ex ea ii tantum canones recepti sunt, qui superioribus Conciliis et probatis consuetudinibus non adversantur, ut postea Humbertus Card. Episcopus Silvae Candidae, Leonis IX Legatus, apud Graecos est contestatus. — Fuerunt quoque in honore apud Graecos aliae collectiones, de quibus singillatim loqui longum profecto esset, nec necessarium.

V. Agendum nunc de collectionibus quae in Latina Ecclesia viguere. Etsi enim earum usus in Ecclesia Graeca primum coeperit, tamen ad Latinam quoque manavit, sed multo serius. Ante siquidem Nicaenam Synodum Ecclesia Romana (et cum ea reliquis Occidens) non aliis videtur disciplinae regulis usa, quam Sacris Scripturis ac Traditione, ita ut moribus potius et consuetudine, quam constitutis canonibus, plerisque in rebus regetur. Verum iam celebrato Nicaeno Concilio, eius canones latine redditi atque una cum Sardicensibus perpetua serie sub solo Nicaeni Concilii nomine digesti, romanum codicem componere.

VI. Variarum autem cursu temporum elaboratae sunt collectiones, quas inter celebris est *Dionysiana*, ita dicta ab eius auctoris nomine *Dionysio*. Ipse vero primus non fuit, qui canonum ecclesiasticorum novum codicem absolverit, sed primus, qui novam, fidelio rem et ordinatorem canonum Graecorum collectionem perfecit. Ante ipsum enim duae praesertim exstabant antiquae versiones canonum totius graeci codicis: una, quae *Isidoriana*, altera, quae *Prisca* appellatur, de qua loqui Dionysium eruitur cum scribit, se *confusione priscae translationis offensum*, ad novam canonum versionem concinnandam animum appulisse. Eius collectio duas habet partes: altera Conciliorum canones complectitur, altera Summorum Pontificum epistolas exhibet, diverso tempore utraque in lucem edita. Canonum collectio, prima Dionysii elaboratio, sub una numerorum serie a primo capite Nicaenae Synodi deducit ad canonem tertium Concilii Cpolitani Primi. Hinc praetermissis Concilii Ephesini canonibus, Chalcedonenses adiungit numero 27 in quibus finem Graecorum canonum esse declarat. Huic codici canones quinquaginta Apostolicos adiecit, Sardicensis 21 et Africanorum Conciliorum 138 ex latino autographo. Altera pars, quae serius in lucem prodit, continet Decretales Romanorum Pontificum a Siricio ad

Anastasium, quibus postea Decretales etiam aliorum Pontificum, sed non eiusdem auctoris opera, accesserunt.

VII. Labente saeculo VIII Hadrianus I Pontifex hoc corpus canonum quibusdam additionibus locupletatum, Carolo M. Francorum regi, praeclari muneris loco, Romae dedit, et tum sane usu receptum valuit apud Gallos, ut ex Conciliis postea habitis colligi potest. Haec est collectio, quae Hadriana appellatur, et a Dionysiana distinguitur praesertim ex dictis additionibus. Minime vero existimandum est, laudatum Pontificem auctorem et dictae collectionis et earum additionum exstitisse.

VIII. Ast Ecclesia Gallicana VI saeculo suum proprium habuisse codicem et quidem a Dionysiano diversum, patet ex Agobardi Lugdunensis Episcopi epistola ad Ludovicum, tum ex Caesario Arelatensi. Constat quoque suas habuisse collectiones Ecclesiam Hispanicam et Africanam. Plures sunt collectiones Hispanorum, quas inter, ea quae dici solet *Hispanica*, post Dionysianam ordine et copia alias antecellit. Antiquissimum codicem in tres partes divisum exstare in Ecclesia Urgellensi scribit Cardinalis Aguirrius diss. II, tom. I, cuius auctorem fuisse S. Isidorum Hispalensem, sunt qui contendunt. Pro Hispanica Ecclesia suam collectionem perfecit Martinus e Pannonia oriundus, Bracarensis Episcopus circiter an. 570. In ea complexus est graecos canones a se latine redditos, et multa etiam ex latinis fontibus hausit. Verum antiquos canones saepe ad recentiorem disciplinam accommodavit, et ideo multa addidit, vel detraxit. Huius collectionis pars una complectitur quae ad Episcopos et univ ersum Clerum, altera quae ad laicos spectant.

IX. Africana autem Ecclesia ante Concilium Carthaginien se VI anno 419 nullam habuit canonum collectionem. Ex actis huius Synodi confectus videtur *Codex canonum Ecclesiae Africanae*, quem suo codici inseruit Dionysius Exiguus, ut supra innuimus. Ferrandus inde Ecclesiae Carthaginensis Diaconus, qui in Africa floruit eadem aetate, qua Romae Dionysius, Bonifacii sui Episcopi monitu collectionem adornavit, qua canonum tantum summam dedit, et ideo *breviationem canonum* vocavit; isque inter eos, qui canones Conciliorum latine in ordinem et compendium redegerunt, vel antiquissimus, vel inter antiquissimos fuit. Circa annum Christi 690 Cresconius, Episcopus Africanus, Ferrandum imitatus, ut ipse fatetur, novam collectionem concinnavit, quam *Breviarium canonum* inscriptam voluit. In ea

siquidem brevibus summulis singula Ecclesiasticae disciplinae capita comprehenduntur, indicatis dumtaxat Pontificum Romanorum decretis et Conciliorum canonibus, non ad verbum relatis. Eadem tamen integra continet altera eiusdem Auctoris collectio, cui *Concordia canonum*, sive *Liber canonum* titulum praefixit.

X. Ad eandem hanc Iuris Canonici epocham referendae plures Imperatoriae leges in utroque codice Theodosiano et Iustiniano adhuc exstantes, quibus piissimi Principes vel Ecclesiam privilegiis exornarunt, vel quae iam canonibus statuta fuerant, adiectis temporalibus poenis, tamquam fidei vindices et religionis custodes, exsequi curarunt.

*Status tertius Iuris Canonici a Saeculo VIII
ad Saeculum XI.*

XI. Photius Patriarcha Constantinopolitanus, hanc tertiam Iuris Canonici epocham auspicatur. Is enim postremam canonum per Synodos digestorum collectionem, quae apud Graecos quarta habetur inter eas, quae alicuius nominis atque usus fuerunt, *Collectionem constitutionum Ecclesiasticarum* inscriptam confecit circa annum 880. Haec collectio continet canones, quos duo Conciliabula Constantinopoli congregata, alterum in templo SS. Apostolorum, alterum in templo S. Sophiae, ediderant. Idem Photius huic collectioni collectionem quoque legum attexuit condito *Nomo-canone*, exemplo Ioannis Antiocheni, sed ordine diverso: leges quippe non integras describit ut a Ioanne Scholastico factum fuerat, sed tantum indicat. Post haec per amplius duo saecula collectionibus concinnandis cessatum est in Oriente.

XII. Nunc vero ad occidentalem Ecclesiam quod pertinet, collectio prodiit Isidori *Mercatoris*, sive *Peccatoris*; cum alii codices sint, qui *Mercatoris* nomen inscriptum habent, alii *Peccatoris*. Quis revera fuerit auctor non satis liquet. Isidoro Hispalensi omnino non est tribuenda, continet enim monumenta ipso recentiora, nec videtur adiudicanda Isidoro Episcopo Sebucensi, nec Riculpho Moguntino Episcopo: plerique ex viris doctis eam confecisse existimant hominem Germano-Francum cum ex veteri Galliarum descriptione Francorum regibus Germania subiiiceretur. Attamen non ambigendum videtur, hunc Isidorum *Mercatorem*, quisquis ille sit, praecipue ex vera Isidori Hispalensis

collectione, cum magna eius esset celebritas, ex collectionibus Hadriana, ac veteri a Quesnello edita, multa in suam derivasse collectionem, quam foedavit multis variisque supposititiis monumentis, quae partim primum ipse confinxit, partim aliorum ingenio confecta literis consignavit. Prioris generis sunt epistolae Decretales Summorum Pontificum a Clemente usque ad Silvestrum, et pontificiae literae a Silvestro usque ad Gregorium M., exceptis literis S. Damasi, quas ille secuit in partes tres. Item acta Concilii Romani sub Iulio I, et Concilii V et VI sub Symmacho. Posterioris generis sunt duae epistolae Clementis ad Iacobum et excerpta a romana Synodo sub Silvestro. De collectoris mente autem perperam iudicarunt, qui romanae sedis incrementum ab eo spectatum dixere, cum ex opere universo emineat collectorem Episcopis iniuste accusatis et a Metropolitanarum arrogantia oppressis prospicere voluisse, quod sane fatetur in ipso operis prooemio, quin verbum ullum iniciat de potestate RR. Pontificum. Neque minus a veritate abludunt Moshemius, Febronius, Fleurinius alique, qui conversionem ecclesiasticae disciplinae ex illa collectione repetendam esse affirmant, cum constet eam nulla auctoritate polluisse et catholicos doctores Romanae Sedi obsequentissimos, diu ante heterodoxos, confictionem monumentorum in ea existentium notasse.

XIII. Hac Isidori collectione vix in Gallias illata, alia statim prodiit in octoginta capitula distincta, quae falso Hadriano I Pontifici tribuitur, et Angilramno Metensium Episcopo tradita fuisse fertur; at utriusque unum esse auctorem ex earum Decretalium et Capitulorum consensu, haud obscure deprehendi potest. Eodem saeculo IX prodiit collectio sub titulo *Canonum Poenitentialium*, incerto auctore, quae etsi ita denominetur, tamen omne Canonum genus complectitur. Sequenti saeculo Reginus monachus Benedictinus opus edidit inscriptum: *De Ecclesiastica disciplina, et Religione Christiana*. Saeculo XI primus occurrit Burchardus Wormatiensis Episcopus, qui nova methodo *Magnum Decretorum volumen* exornavit, vulgo dictum *Decretum*. Alia collectio est, quae Anselmo Lucensi adscribitur, cui titulus: *Authentica et compendiosa Collectio regularum, et sententiarum SS. Patrum, et autorabilium Conciliorum*; exstat praeterea eius opusculum ex pluribus SS. Patrum operibus excerptum. Ad eandem Iuris Canonici epocham liceat quoque referre, binas Collectiones Ivoni Carnotensi aequae tributas, quarum pri-

ma inscribitur: *Excerptiones Ecclesiasticarum regularum*, quae non secus ac illa Burchardi *Decretum* dici consuevit; altera *Panormia*, seu *Pannormia*, quam *Pannomiam* dicendam censuerunt Contius, et Passerinus. Hae sunt collectiones notatu dignae, quae diversis methodis pro cuiuscumque ingenio sunt exaratae, et omnes, ut aliae huc usque recensitae, privato studio confectae; ideoque nulla earum Codicem Canonum constituere potuit, qui publicae auctoritatis vim haberet in Ecclesia.

De recentioribus Iuris Canonici Collectionibus.

XIV. Pulsa ignorantiae caligine saeculo XI nova litterarum lux effulsit, et per alia quatuor saecula excrevit, quae postea defluxere ad annum 1500, et hic quartus Iuris Canonici status appellari potest.

XV. Prima quidem Collectio ea est, quae auctorem habet Gratianum. Gratianus natione Tuscus, patria Clusinus, monachus professione, primus omnium medio saeculo XII Concordantias scripsit discordantium canonum, quae deinde *Decretum* dici coepit. Haec Collectio peculiari sedulitate ac studio ab auctore elaborata, multo ceteris uberior est, cum quidquid rem ecclesiasticam respicit, contineat. In ea ad concordiam vocare conatus est Gratianus quae inter se pugnare videbantur, methodo non tantum scholis apta, quam orensi exercitationi. Verum et ex illius temporis conditione, et ex eo quod Gratianus antiquitatum non satis esset expertus, effectum est, ut omnia non petierit ex puris fontibus, sed ex mendosis collectionibus Burchardi, Ivonis et ceterorum; atque hinc mirum non est, si in multis lapsus in suo opere defecerit. Ad illud opus corrigendum Pius IV et S. Pius V viros elegerunt, qui Romani Correctores vocantur, quibus *Decreti* emendatio demandata fuit, quae tandem sub Gregorio XIII fuit absoluta. Haec Collectio dividitur in tres partes: prima agit praesertim de *Personis*, continet distinctiones 101 et sub qualibet distinctione plures canones; altera pars de *Iudiciis* est divisa in causas, quae numero sunt 36, sub unaquaque causa plures quaestiones, et sub quaestionibus plures canones exstant. In hac *Decreti* parte prostat tractatus de *Poenitentia* in septem distinctiones tributus. Tertia pars ad *Res* pertinet, et completitur tractatum de *Consecratione* divisum in quinque distinctiones. Ad auctoritatem vero *Decreti* Gratiani rectumque eiusdem

usum quod spectat, haec animadvertenda sunt. Cum fontes unde Gratiani Canones dimanant sint 1) Constitutiones Romanorum Pontificum 2) Canones Conciliorum Generalium 3) Canones Conciliorum provincialium 4) Sententiae sanctorum Patrum 5) Leges imperiales seu civiles 6) Responsa et resolutiones ipsius Gratiani, hinc ita de singulis diiudicandum est. Qui Canones dimanant a Constitutionibus Romanorum Pontificum vel Conciliorum Generalium communis et generalis legis auctoritatem iure habent. Qui excerpti sunt ex decretis Conciliorum Provincialium non nisi in provincia in qua illa habita sunt (dummodo et eadem provincia sit et ius in ea mutatum non fuerit) ius facere possunt, iis tamen exceptis qui editi sunt in sequentibus ut in provincialibus Conciliis, id est in Ancyrano, in Neocaesariensi, in Gangrensi, in Antiocheno, in Laodiceno, in Africanis seu Carthaginiensibus, quos in universa Ecclesia auctoritatem habere voluit Leo IV P. M. in Epist. ad Episcopos Britanniae c. 6. — Qui ex dictis sanctorum Patrum delecti sunt, vel responsa sunt ac resolutiones ipsius Gratiani, ii quidem pro auctoritate proferentis auctoritatem aliquam habent, legis tamen vim habere nullatenus possunt. — Cum inscriptiones Canonum, quae indicant fontes unde ii derivati sunt, etiam post emendationem romanorum correctorum, non raro vitiosae sint, cuiusmodi sane habentur quaecumque Romanis Pontificibus tribuuntur Siricio antiquioribus, hinc si controversia aliqua ea de re excitetur, aut inscriptionis veritas erit probanda, aut saltem demonstrandum errorem non esse eiusmodi, qui suam Canonum auctoritatem detrahat. Haec autem ut facile dignoscantur praesto est opus Caroli Berardi inscriptum « Gratiani Canones » in quo singuli diligenter ut plurimum expenduntur.

XVI. Post Gratianum adornandis canonum collectionibus modus factus est, sed manus admoveri coepit colligendis decretalibus Romanorum Pontificum epistolis. Intermissa enim Conciliorum frequentia, omnia pene negotia ad Rom. Pontificem deferrebantur; hinc frequentissimae eorum literae decretales. Prima collectio, quae anno 1190 composita fuit a Bernardo Circa praeposito Capiensi, appellata *Breviarium Extravagantium*, continet antiquorum Pontificum Decreta, Conciliorum canones et Patrum sententias, quae Gratiani diligentiam effugerant et in primis Constitutiones Summorum Pontificum post Gratianum editas, ac etiam canones Concilii Lateranensis III. Secunda Collectio, quam

perfecit anno 1202 Ioannes Galensis seu Vallensis, comprehendit eorumdem Pontificum, de quibus diximus, tum Caelestini III Constitutiones. Tertia Collectio ea appellata fuit, quam Innocentius III publica auctoritate donavit, et in qua suas Decretales opera Bernardi Diaconi Beneventani in unum corpus redigendas curavit. Quarta est Collectio, quae supradictam brevi excepit incerti auctoris, in qua continentur Decretales posteriores Innocentii III et canones Concilii Lateranensis IV sub laudato Pontifice celebrati. Quinta tandem Collectio ea, in qua iussu Honorii III, qui Innocentio in Pontificatu successit, eius Decretales comprehensae sunt. Haec, ut illa Innocentii, Sedis Apostolicae auctoritate vulgata est.

Tres aliae Collectiones Giberti, Alani, et Bernardi Compostellani in usu non fuerunt.

XVII. Ob tantam collectionum copiam, atque elucubratos in eas commentarios, cum maxima in Ecclesiasticis Iudiciis oriretur confusio, sapienter Gregorius IX novam collectionem confici curavit, per quam quas superius recensuimus obsoleverunt. Haec collectio prodiit anno 1234, quam *Decretales* dicimus, studio atque opera S. Raymundi de Pennafort ex Ordine Praedicatorum, Cappellani et Poenitentiarum Pontificis Gregorii IX, publici Bononiae Lectoris, qui iussu laudati Pontificis eam collectionem confecit. Haec Collectio dividitur in quinque Libros et in varios titulos, quorum singuli plura capita continent, et capita, cum longa sint, in paragraphos dividuntur.

XVIII. Alia pars Iuris Canonici constat ex Decretalibus Bonifacii VIII. Vocatur autem *Sextus Decretalium*, quia haec Collectio est *Gregoriana* supplementi loco; addita enim est quinque eius libris Decretalium. Haec pariter divisa in quinque libros, continet similiter titulos ex dictis decretalibus desumptos, et capitula. Cum citantur capita huius Collectionis additur in fine *in sexto*, vel ponitur numerus *in 6*,* ut a capitibus Gregoriana collectionis distinguantur.

XIX. Aliam partem corporis Iuris Canonici constituunt *Clementinae* ita appellatae a suo auctore *Clemente V*. Ad differentiam priorum additur citationi *in Clementinis*, vel loco Capituli ponitur *Clementina*.

XX. *Extravagantes Ioannis XXII* in quinta parte continentur corporis Iuris Canonici, et sunt viginti Constitutiones huius Pontificis, distributae in 14 titulos, nulla facta divisione librorum;

dictae sunt *Extravagantes*, quia vagabantur extra corpus Iuris Canonici et extra Collectiones, quibus tunc Ius ipsum constabat. Hae *extravagantes* omnes uno comprehensae libro, indicantur eodem modo, addito solum *in extravagentibus Ioannis XXII*; vel loco Capituli ponitur *Extravag.*

XXI. Sextam partem constituunt *Extravagantes Communes*, quae dividuntur in libros quinque sicut Gregoriana Collectio.

XXII. En libri, quibus constat corpus Iuris Canonici et quibus in Scholis et in Foro utimur, *Decretum, Decretales, Sextus Decretalium, Clementinae, Extravagantes.*

XXIII. In singulis libris habentur Glossae, seu adnotationes aliquot Doctorum. Hae eandem habent auctoritatem, quam privati Doctoris opinio habere potest in legibus explanandis.

De Iure Novissimo.

XXIV. Ius novissimum, ius nempe constitutum post evulgatos libros, de quibus iam diximus constare corpus Iuris Canonici, conficitur ex Concilio Tridentino, ex Constitutionibus Summorum Pontificum, quae inde prodierunt, et quotidie in lucem prodeunt, ex Regulis Cancellariae absolutis et ad eum perductis statum, in quo nunc sunt; denique ex pluribus etiam declarationibus emissis a sacris Congregationibus Cardinalium, praesertim Tridentini Interpretum.

XXV. Gregorius XIII primus animum adiecit ad colligendas constitutiones Summorum Pontificum, quae post Sixtum IV evulgatae fuerant, et hoc opus mandavit viris doctis, qui *septimum Decretalium* vulgarent. Verum opere nondum absoluto e vivis erepto Pontifice, perficiendum curavit Sixtus V, quo etiam mortuo, opus perfectum fuit et typis excusum, Clemente VIII sedente in Cathedra Petri. Sed exortis difficultatibus, visum fuit suppressere huius operis exemplaria, quae vix reperiuntur.

XXVI. Petrus Matthaeus I. C. Lugdunensis iisdem fere temporibus edidit *septimum Decretalium* privato studio concinnatum, quod publica auctoritate caret; multa in eo sunt vitia, plura etiam desiderantur.

XXVII. Igitur posteriores Decretales Romanorum Pontificum sunt extra corpus Iuris Canonici, sed tamen ipsius partem efficiunt.

XXVIII. Iam inde a pluribus saeculis Constitutiones expe-

diri dicuntur *per Apostolica Brevia* et *per Bullas*. *Bullae* aliae *Consistoriales*, quae expediuntur in Consistorio, adhibito consilio Cardinalium, a quibus subscribuntur: aliae non *Consistoriales*, quae extra Consistorium emittuntur. Aliae *dimidiae*, quae ita vocantur, quod in sigillo impressum non habent nomen Pontificis et feruntur a Pontifice antequam consecretur.

XXIX. *Bullae* differunt a *Brevibus*. Illae exarantur in membrana, rudi caractere langobardico aut theutonico et idiomate latino. Per *Bullas* expediuntur graviora et primi ordinis negotia et solemniori ritu et longiori sermone conscriptae sunt. Nomen Pontificis praemittitur in principio primae lineae cum addito *Servus Servorum Dei*, nulla in ipsis orthographiae ratio habetur; in *data* fit anni computatio a die Incarnationis Domini. Revidentur et subscribuntur a pluribus officialibus Cancellariae; apponitur sigillum plumbeum pendens ex chordulis, in quo expressa sunt ex una parte capita SS. Apostolorum Petri et Pauli, ex altera nomen Pontificis regnantis. *Brevia* autem, quae dicuntur etiam *Litterae Apostolicae in forma Brevis*, quod ibi summatim et brevioribus verbis rescribatur, exarantur in papyro subtili et albo, adhibito caractere latino nitido, eleganti et intelligibili, servata adamussim orthographia. In his inscribitur nomen Pontificis in medio ad formam Tituli: pro *data* computatur annus a die Nativitatis Domini; subscribuntur tantum a Secretario Brevium, et signantur sigillo, quod dicitur *Annulus Piscatoris*, continente in circuitu nomen Pontificis regnantis, in medio autem D. Petri naviculam in mari piscantis. Nunc autem ex Motu proprio Leonis PP. XIII. Emo ac Rmo Card. Carolo Sacconi Pro-Datario, *Bullae* non amplius exarantur caractere langobardico, et plumbeum sigillum tantum apponitur in illis quae pro Episcopis expediuntur.

Bullas a S. Leone usque ad Clementem XII complectitur *Bullarium magnum*, quod Romae edidit Hieronymus Mainardi in 14 Tomos divisum, cuius continuatio usque ad Gregorium XVI confecta est et deinde prosequitur. — Exstat praeterea *Bullarium* Benedicti XIV quod eius constitutiones Pontificias continet, in 4 Tomos divisum et *Bullarium* Sacrae Congregationis de Prop. Fide.

ELENCHUS

LOCORUM IN QUIBUS TRIDENTINUM DECRETUM
DE MATRIMONIIS CLANDESTINIS PUBLICATUM EST
ET IN QUIBUS PUBLICATUM NON EST.

EUROPA

UBI PUBLICATUM FUIT.

	NOMINA LOCORUM	NOTANDA
1	Italia universa et Insulae adiacentes.	Ut notum est ex more ubique recepto de celebrandis coniugiis iuxta formam a Tridentino praescriptam.
2	Galliae universae.	Statim a celebratione eiusdem Concilii.
3	Hispaniarum Regna.	Philippo II imperante.
4	Lusitaniae Regnum.	Opera piissimi Regis Sebastiani.
5	Poloniae Regnum.	Ex Senatus ac Regis Sigismundi Decreto.
6	Archiducatus Austriae et prov. eidem adnexae.	Sub Imperatore Maximiliano eiusque successoribus.
7	Silesia sup. et inferior.	Praesertim vero in superiori, quae provincia nunc magna ex parte subest Borussiae.
8	Bohemia.	Prout fidem faciunt litterae an. 1626 ad Congreg. S. Officii.
9	Moravia.	Ut constat ex actis S. O. 11 Maii 1633.
10	Hungaria.	Universim, si nonnullas excipias peculiare regiones, ut aliqui contendunt.
11	Moldavia.	Publicatum tamen fuit inter catholicos adeoque non in Ecclesiis schismaticorum, quorum illa Provincia referta est.
12	Valachia.	In Ecclesiis tantum catholicorum nec fortasse in omnibus.
13	Ulmiae.	Quae nunc sunt sub ditione Regis Wurtembergensis.
14	Tres Electoratus, Coloniensis, Moguntinus, Trevirensis.	Qui postea cesserunt Regno Borussiae. Publicatum etiam fuit in monasteriensi dioecesi sub eiusdem Regni dominio.
15	Ducatus Cliviensis.	Sub Rege Borussiae.
16	Bavaria.	Saltem in primitivis ducatus huius nominis provinciis.
17	Franconia.	Ut constat ex Dec. Sac. Cong. Conc. 4 Aug. 1743.

	NOMINA LOCORUM	NOTANDA
18	Palatinatus Neamburgicus.	
19	Ducatus Limburgi, Harlemi ac Mosae traiectionae.	Ex Decr. S. O. 4 Jul. 1843.
20	Hollandia, Zelandia, Frisia et foederatae Belgii provinciae.	Ubi ante defectionem a Philippo II fuisse publicatum refert Vex.
21	Ducatus Luxemburgensis.	Ex actib. S. O. an. 1845.
22	Urbs Genevensis.	Ex actib. S. O. an. 1845.
23	Insulae Tine archipelagi.	Ex iisdem.
24	Archipelagus Totus.	In Ecclesiis Catholicis.
25	Constantinopolis ac suburbium Perae.	In Ecclesiis Catholicis.
26	Omnes Hiberniae Dioceses.	
27	Aliquae Provinciae Imperii Russiaci.	Publicatum fuit Chioviae.
28	Ruthenia.	Ex S. O. an. 1835.

EUROPA

UBI PUBLICATUM NON FUIT.

	NOMINA LOCORUM	NOTANDA
1	Anglia.	
2	Scotia.	
3	Borussia.	Presse sumpta.

NOMINA LOCORUM	NOTANDA
4 Pomerania	<p>Harum omnium regionum una eademque est ratio, quia longe ante an. 1563 quo editum est concilii tridentini decretum jam defecerant per apostasiam a fide catholica; immo nonnullae ante an. 1545 quo convocatum fuit concilium haereseos veneno jam infectae erant. Helvetia jam ab anno 1519. Wittembergae eodem fere tempore ac universa Saxonia; Svecia ab an. 1523. Item Dania et sic plus minus reliquae regiones ab Ecclesia Christi separatae sunt.</p>
5 Saxonia	
6 Svecia	
7 Argentoratum	
8 Helvetiae pleraeque provinciae.	
9 Dania.	
10 Norvegia.	
11 Regiones schismaticorum et haereticorum sub ditione Turcica aut Persica, aliorumque infidelium.	

EUROPA

LOCA

IN QUIBUS ADHUC DUBIUM EST UTRUM FUERIT
NEC NE PUBLICATUM DECRETUM CONCILII TRIDENTINI

NOMINA LOCORUM	NOTANDA
1 Brema.	In circulo Saxoniae inferioris post congressum Viennen. an. 1815 libera declarata.
2 Valachia.	Ex Sac. Congr. Prop. Fid.
3 Bulgaria.	Praecipue in Dioc. Sophiae ex Decr. S. O. 31 Augusti 1758.
<p>Haec adiicimus ea loca Europae in quibus quamvis non constet de tridentini decreti promulgatione, tamen servatur ut concilii decretum ab immemorabili; quo fit ut legitima quidem seu valida habeantur illic celebrata connubia sive a schismaticis aut haereticis inter se, sive connubia mixta, nulla vero ac irrita sint matrimonia catholicorum, non servata forma tridentina. Talia sunt:</p>	
<p>1 Transilvania ac praecipue dioecesis Fogarats, a Pio IX erecta in archidioecesis Albae Iuliae nomine, in qua degunt graeci uniti commixti graecis schismaticis.</p>	
<p>2 Bulgaria, Valachia, nominatim vero Bukarest.</p>	

ASIA

UBI DECRETUM PROMULGATUM FUIT

	NOMINA LOCORUM	NOTANDA
1	Indiae Orientales ac nominatim Dioecesis Goana.	Ex Decr. S. Cong. de Propag. Fide 4 Sept. 1764.
2	Ora Malabarica.	Ex Congr. S. O. 6 Aprilis 1669.
3	Vicariatus Pondicheriensis ac universa ora Coromandelica.	Ex Decr. S. O. 1845.
4	Calcutiae.	Illuc etiam extensa fuit declaratio Bened. XIV quae publicationem supponit.
5	Regio Bombayensis.	Illuc enim extensa fuit benedictina declaratio
6	Plures imperii Sinesis provinciae.	Ad instantiam Vicariorum Apostolic. utriusque Tunchini orientalis et occidentalis, Suthuensis et Cocincinae data est instructio a Sac. Congr. de Prop. Fide pro Sina ac Regnis adjacentibus an. 1821. Iuxta hanc instructionem promulgatum est in Sina pluribus in locis decretum Trid. Verum ob difficultates obortas ob ejusmodi publicationem ulterior promulgatio suspensa est. Post haec nova instructio ab eadem S. Congr. ad eosdem directa est qua probabatur publicationis suspensio, et interea missionarii se gererent ad normam earum praescriptionum, quae datae sunt Vicario Apostolico Tunchini orientalis.
7	Tunchinum orientale.	Pluribus in locis primum fuit ex parte publicatum hoc decretum, nempe quoad necessitatem solum duorum aut trium testium, non autem quoad parochi praesentiam. Deinde vero absolute ac integrum hoc ipsum decretum publicatum est.
8	Iaponia.	
9	Batavia.	Ex rescripto S. Cong. de Prop. Fide an. 1823.
10	Georgia.	
11	Loca Terrae Sanctae.	Publicatum est in Ecclesiis latinorum.
12	Smyrnae in Natolia.	Ex actis S Congr. de Prop. Fide.

ASIA

UBI DECRETUM PUBLICATUM NON FUIT

	NOMINA LOCORUM	NOTANDA
1	Vicariatus Sutchuen- sis.	
2	Regiones orientales generatim sub di- tione turcica et per- sica constitutae.	Ex Congr. S. O.

ASIA

LOCA

IN QUIBUS DUBIUM EST UTRUM PUBLICATIO FUERIT FACTA

	NOMINA LOCORUM	NOTANDA
1	Syria.	Ex actis S Congr. de Prop. Fide.
2	Insula Cypri.	
3	Ora Malabarica sub aliquo respectu.	In Congr. de Prop. Fide an. 1764, 4 Sept. re- latum est non constare sufficienter de pro- mulgatione concilii triden. in Malabaria, quia licet fuerit ab. Arch. Goano accepta- tum decretum in quadam synodo, tamen non fuerat publicatum lingua syriaca aut Malabarica; quapropter revocabatur decre- tum S. Cong. Concilii 1673.

AFRICA

UBI PUBLICATUM AUT NON PUBLICATUM FUIT DECRETUM

	NOMINA LOCORUM	NOTANDA
1	Tripolis.	Ex actis Cong. de Prop. Fide an. 1802.
2	Iulia Caesarea	
3	Dioecesis S. Dionysii (Ins. Reun.)	
4	In Abissinia non viget lex tridentina.	Ex litteris datis ad S. Cong. de Prop. Fide an. 1840.
5	In insula Madagascar. publ. non fuit De- cretum.	

AMERICA Meridionalis et Septemtrionalis

UBI PUBLICATUM FUIT DECRETUM

	NOMINA LOCORUM	NOTANDA
1	Regiones omnes quæ sub ditone quon- dam fuerunt Hispa- norum sive Lusita- norum.	
2	Curaca nominatim in Mexico.	
3	Insula SSmae Trini- tatis.	
4	Canadà.	Praesertim inferlor ex declarationis exten- sione.
5	Florida.	Item.
6	Ludovisiana sup. et inf.	Item.

	NOMINA LOCORUM	NOTANDA
7	Urbs detroitensis.	Feria IV. die 26 Ian. 1842 in Congreg. S. Officii Emi dixerunt non constare ex deductis de promulg. decreti Trid. in universa dioecesi detroitensi, excepta paroeciâ civitatis.
8	Urbs et Dioecesis Quebecensis.	Saltem ex parte.

AMERICA Meridionalis et Septemtrionalis

UBI PUBLICATUM NON FUIT DECRETUM

	NOMINA LOCORUM	NOTANDA
1	Baltimorensis Dioecesis.	Ex litteris 13 Dec. 1817 Sac. Cong. de Prop. Fide.

AMERICA Meridionalis et Septemtrionalis

LOCA

IN QUIBUS DUBITATUR AN. DECR. PUBLICATUM FUERIT

	NOMINA LOCORUM	NOTANDA
1	Universa dioecesis detroitensis Michigan.	Ex Congreg. S. Off. 1853 sola praesumptio habebatur de promulgatione decreti, eo quod a Missionariis Hispan. illuc fides delata fuerit. Ast adhuc desideratur certitudo.
2	California Superior.	
3	Dioecesis ac provincia Quebecensis in Canadâ superiore.	

INDEX LOCORUM

QUIBUS EX S. SEDIS INDULTO EXTENSA EST
DECLARATIO BENEDICTI XIV DE MATRIMONIIS HOLLANDIAE

EUROPA

	NOMINA LOCORUM	NOTANDA
1	Foederatae Belgii provinciae.	N. B. Praeterea similia matrimonia Benedictus XIV. dixit valida esse etiam contracta extra fines domini eorundem foederatorum ordinum ab iis qui addicti sunt militaribus copiis, quae ab iisdem foederatis ordinibus transmitti solent ad custodiendas muniendasque arces conterminas; dummodo uterque coniux ad easdem copias pertineat.
2	Civitas Trajecti ad Mosam.	Quamvis non iure domini, sed oppignoracionis tantum a republica foederatorum ordinum possessa. Ubi animadvertendum est, per epistolam decretalem eiusdem Pontificis ad P. Paulum carmelitam exalceatum in iisdem provinciis missionarium, quae incipit « Redditae sunt » sub die 17 Septembris 1746 edictum esse, huiusmodi Declarationem non suffragari sponsis utrisque catholicis ibidem degentibus, si coram civili magistratu, aut haeretico ministro consensum in matrimonium de praesenti emisserint, nec illud ad formam tridentini contraxerint, aut post contractum more haeticorum, consensum coram ecclesia non renovaverint.
3	Uratislavia.	Anno 1765 ex quo sub ditone Borussiae existit, ex actis S. Cong. de Prop. Fide.
4	Ulmia.	Anno 1774 in ditone Regni Wurtembergensis.
5	Poloniae pars quae ab anno 1780 in Prusiaci Imperii ditonem venit.	
6	Ducatus Cliviensis.	Regno Borussiae obnoxius anno 1795.
7	Traiectum ad Mosam (Maastricht).	Prope Leodium an. 1836.
8	Constantinop. ejusque Suburbia.	Quamvis enim Benedectina declaratio non fuerit illuc expresse extensa, aequivalenter idem constitutum est quoad illa loca in quibus publicatum fuerat conc. tridentinum, dum valida quamvis illicita, contracta illic matrimonia edicuntur. Ex dec. S. Off. 20 Augusti 1769.

NOMINA LOCORUM	NOTANDA
9 Prope Traiectum ad Mosam.	Ad parvum S. Petri suburbium in Vicariatu Limburgi an. 1844. Ex cong. S. Off. an. 1844.

ASIA

NOMINA LOCORUM	NOTANDA
1 Pondicherium.	Anno 1833.
2 Ora Coromandelica.	Anno 1831. Ex literis S. Cong. de Prop. Fide ex quibus etiam habetur anno 1831 extensam fuisse declarationem ad colonias gallicas.
3 Ora Malabarica.	Sub ditione quondam Hollandiae anno 1765. ex actis S. Congr. de propag. Fide.
4 Bombay.	Ex quo pervenit sub ditionem Societatis ab Indiis nuncupatae an. 1761.

AMERICA Meridionalis et Septemtrionalis

NOMINA LOCORUM	NOTANDA
1 Canadâ.	Ex quo ad britannicam ditionem pertinere coepit.
2 Insula SS. Trinitatis.	An. 1825.
3 Ludovisiana utraque et Florida.	An. 1831.

ELENCHUS

LOCORUM IN QUIBUS DEROGATUM EST
DECRETO CONCILII TRIDENTINI RELATE AD MATRIMONIA MIXTA

	NOMINA LOCORUM	NOTANDA
1	Bavaria	<p>Ex quadam siquidem Instructione data ab Apostolica Sede ac typis edita die 12 Septembris 1834 habetur » Si ex temporum, locorum ac personarum conditione matrimonium acatholici viri cum catholica muliere et vicissim, absque maioris mali scandalique periculo in religionis perniciem interverti non possit, tunc sane ad maiora mala et scandala praecavenda abstinendum erit a catholico coniuge censuris nominatim expressis corripiendo, imo vero tolerandum ut a parochio catholico tum consuetae proclamationes fiant, omni tamen praetermissa mentione religionis illorum, qui nuprias sunt contracturi, ut etiam de factis proclamationibus litterae merae testimoniales concedantur, in quibus (si nullum adsit dirimens impedimentum) unice enuncietur nil aliud praeter vetitum Ecclesiae impedimentum mixtae religionis matrimonio conciliando obstare, nullo prorsus addito verbo ex quo consensus, aut approbationis vel levis suspicio sit oritura. »</p> <p>« Quod si in Ecclesiae utilitatem et commune animarum bonum cedere posse dignoscatur. nuptias quantumlibet illicitas et vetitas coram parochio catholico, potius quam coram Ministro haeretico, ad quem partes facile confugere possent, celebrari, tunc ipse parochus catholicus aliisque Sacerdos eius vices agens, poterit iisdem nuptiis materiali tantum praesentia, excluso quovis ecclesiastico ritu, adesse ».</p>
2	Hungaria	<p>Ex Instr. data die 30 Aprilis 1741 a S. Cong. Negot. Extr. Eccl. in qua dicitur » Quod autem attinet ad connubiorum istorum (mixtorum) coram acatholico ministro, seu <i>non servata Concilii Trid. forma</i> celebrationem... inspectis tam praeteritis, quam praesentibus <i>locorum de quibus sermo est</i> peculiaribus circumstantiis, erunt ab Episcopis et a parochis <i>prudenter dissimulanda et pro validis habenda</i>, nisi tamen canonicum aliunde officiat dirimens impedimentum. »</p>
3	Hibernia	<p>Ex Decreto Cong. S. O. 1785, Feria V. Martii » Sanctissimus auditis etc. decrevit matrimonia mixta in Hibernia contracta et contrahenda, non servata forma Conc. Trid. in iis locis in quibus decretum eiusdem Conc. fuit forsitan promulgatum, alio non concurrente canonico imped. quamvis illicita, habenda tamen esse uti valida, idque significandum Archiepiscopis et Episcopis ».</p>

NOMINA LOCORUM	NOTANDA
4 Universum Imperium Russiacum et Regnum Poloniae.	Ex Cong. Neg. Extr. Eccl. decretum est an. 1844. « Respondendum <i>oretenus</i> matrimonia <i>mixta</i> quae in <i>russiaco imperio</i> et in <i>Regno Poloniae</i> inita sint praeter formam a Trid. Concilio praescriptam, esse prudenter dissimulanda, et quamvis illicita pro validis habenda nisi tamen aliud obstet canon. dirimens impedimentum.
5 Provinciae Rhenanae sub ditione Borussiae.	Ex Brevi Pii VIII. ad Episc. Borussiae Rhenanae an. 1830.
6 Georgia.	Ex Cong. S. O. an. 1845. Dubio siquidem excitato num non modo tamquam illicita sed praeterea tamquam invalida haberi deberent matrimonia contracta ex una parte catholica ex altera autem russica coram Ministro haeretico ubi contrahentes vi legum educare liberos tenentur in religione schismatica: Resp. » Matrimonia de quibus agitur tametsi sint illicita tamen ut valida habenda esse ».

I N D E X

<i>Chronotaxis Romanorum Pontificum per annos digesta</i>	
<i>quibus Pontificatum iniere . . . . .</i>	pag. 1
<i>Conspectus Conciliorum generalium . . . . .</i>	» 12
<i>Editiones praecipuae textus originalis Veteris Testamenti</i>	» 14
<i>Editiones praecipuae textus Graeci novi Testamenti .</i>	» 16
<i>Versiones praecipuae SS. Scripturarum . . . . .</i>	» 18
<i>Biblia Polyglotta . . . . .</i>	» 22
<i>Gentes Christo adiunctae. . . . .</i>	» 24
<i>Patres ac praecipui Scriptores Ecclesiastici . . . . .</i>	» 27
<i>Haeretici et schismatici . . . . .</i>	» 156
<i>Collectiones praecipuae Iuris canonici . . . . .</i>	» 185
<i>Elenchus locorum in quibus promulgatum est vel non</i> <i>promulgatum Decretum Concilii Tridentini de ma-</i> <i>trimoniis clandestinis. . . . .</i>	» 197
<i>Elenchus locorum ad quos extensa est Constitutio</i> <i>Benedicti XIV. de matrimoniis Hollandiae. . . . .</i>	» 204
<i>Elenchus locorum pro quibus derogatum est decreto</i> <i>Concilii Tridentini relate ad matrimonia mixta. . . . .</i>	» 206

INDEX ALPHABETICUS

A

A S. Severo Daniel	pag. 114
Abaelardus Petrus haeret.	" 170
Ab Annunciatione Ioann.	" 140
Ab Ingen Marsilius	" 91
Ab Osseria Iosephus	" 155
Abucara Theodorus	" 74
Acacianum Schisma	" 166
Acca Monach. Anglus	" 71
Acephali haeretici	" 166
Adamitae	" 160
Adamitae novi haeretici	" 175
Adelelmus Ep. Schirburn.	" 71
Adiaphoristae haeretici	" 179
Ado Viennensis (S.)	" 74
Adrianus II. R. P.	" 71
Aegidius Romanus	" 86
Aegidius de Columna — vide Aegi- dus Romanus	"
Aerius haeret.	" 164
Aetiani haeret.	" 163
Agelli Antonius	" 110
Agnoetae haeretici.	" 166
Agobardus Arch. Lugd.	" 71
Agricola Ioann. haeret.	" 176
Agrippa Castor	" 30
A Iesu Liberius	" 144
Alanus ab Insulis	" 81
A Lapide Cornelius	" 118
Albanenses Manich.	" 168
Albertus (B.) Magnus.	" 82
Albigenses haeretici	" 172
Albitius Card. Franciscus	" 139
Alcuinus — vide Flaccus Alcuinus.	"
Alexander Ep. Alex.	" 38
Alexander Natalis	" 81
Alex. Alensis	" 146
Allacci — vide Allatius	"
Allatius Leo	" 132
Alliacensis Card. Petrus	" 91
Almainus Iacobus	" 99
Alogi haeretici	" 161
Altaserra Dadinus	" 129
Alvarez Didacus.	" 117
Alvarus Pelagius	" 89
Amalricus haeret.	" 171
A Matre Dei Antonius	" 119
Ambrosius Camaldulensis	" 91
Ambrosius (S.) Ep. Mediol.	" 44
Amicus Franciscus.	" 122
Amort Eusebius	" 139
Amphilochius (S.) Ep. Icon.	" 49
Ambrosius Autpertus	" 71
Amulo Arch. Lugd.	" 74
Anabaptistae haeretici	" 176
Ananiensis Benedictus	" 74

Anastasius Bibl.	pag. 73
Anastasius Antioch.	" 66
Anastasias Sinaita	" 66
Anastasius Iunior	" 66
Anastasius Abbas Palaestinus	" 71
Anatolius (S.) Alex.	" 37
Anconitanus Ioann. — vide Trium- phus	"
Andreas (S.) Cretensis	" 69
Andreae Iacobus haeret.	" 176
Andronicus Comn.	" 81
Angelici.	" 162
Angles Ioseph	" 103
Annatus Franciscus	" 128
Anonymus auctor epistolae ad Dio- gnetum	" 28
Anonymus auctor Philosophumenon.	" 33
Anonymus Auctor Evangelii aeter- ni haeretici	" 172
Anselmus (S.) Arch. Cantuar.	" 77
Anthropomorphitae	" 169
Antilaitae	" 160
Anti-Trinitarii haeret.	" 176
Antiochus Mon. Palaestinus	" 69
Antissiodorensis Remigius	" 74
Antonius Abbas	" 51
Antoninus (S.) Ep. Florent.	" 95
Apelles haeret.	" 159
Apollinaris (S.) Ep. Hierap.	" 30
Apollinaris Sidonius	" 61
Apolliaris haeret	" 164
Apollonius	" 30
Appion	" 33
Apostolici	" 162
Apostolici haeretici	" 171
Aræbes	" 161
Arabianus	" 33
Arator	" 66
Archelaus (S.) Ep. Casch.	" 37
Archontici	" 161
Argentinus Thomas	" 90
Arias Montanus Benedictus.	" 108
Aristides (S.)	" 29
Arius haeresiarcha	" 163
Armellini Torquatus	" 33
Arminiani haeretici	" 180
Arnaldus Brix. haeret.	" 171
Arnaldus Antonius	" 180
Arnobius Sen.	" 38
Arnobius Iun.	" 61
Arnoldus Carn.	" 81
Arnulphus Ep. Luxov.	" 81
Arouet De Voltaire Franciscus	" 183
Artemon haeret.	" 161
A S. Amore Guillelmus haeret.	" 172
A S. Fide Hieronymus	" 92
Asterius Amasiae Ep.	" 52

Assemani Ioseph Simon	pag. 146
Assemani Steph. Evodius	" 151
Assemani Ioseph Aloysius	" 152
A S. Severo	" 114
A S. Thoma Ioannes	" 120
A SS. Trinitate Philippus	" 431
A SS. Trinitate Dominicus	" 136
A S. Victore Hugo	" 80
A S. Victore Richardus.. . . .	" 80
Athanasius (S.) Ep. Alex.	" 40
Athenagoras	" 30
Atto Vercell.	" 74
Audeus haeret.	" 163
Audiani	" 163
Augustinus (S.) Ep.	" 55
Augustinus Antonius Arch. Tarracon..	" 105
Aureolus Petrus.	" 88
Autpertus Ambrosius	" 71
Avallonensis Irenaeus	" 114
Avitus (S.) Viennen.	" 63
A Villanova Arnaldus haeret.	" 173
Azor Ioann.	" 109
Azpilueta Martinus	" 105

B

Baconus Ioann.	" 89
Baelius Petrus manichaeus	" 184
Bajani haeretici	" 178
Baldellus Nicolaus	" 139
Ballerini Hieronymus	" 148
Ballerini Petrus	" 148
Baluzius Stephanus	" 144
Bannez Dominicus	" 110
Barbosa Augustinus	" 121
Bardesanes.	" 160
Barnabas (S.) Ap.	" 27
Baronius Card. Caesar	" 110
Baronius Vincentius	" 139
Barugi Petrus.	" 146
Basilius (S.) Caes.	" 43
Basilius (S.) Seleucen.	" 61
Basilides haeret.. . . .	" 158
Bassaeus Eligius	" 139
Bassolius Ioann.	" 89
Bayle Petrus.	" 183
Becanus Martinus	" 114
Beda (Ven.)	" 67
Begnudelli Basso Antonius	" 146
Beguardi et Beguinae haeret.	" 173
Bellarminus Card. Robertus	" 113
Bellovacensis Vincentius.	" 83
Benedictus Ab. (S.)	" 64
Benedictus XIV — vide Lambertini.	"
Berengarius haeret.	" 170
Bergier Nicolaus	" 150
Berillus haeret.	" 161
Bernal Augustinus.	" 139
Bernardinus (S.) Senensis	" 93
Bernardinus a Piconio	" 141
Bernardus (S.)	" 78
Berti Laurentius.	" 151
Bertrandus Petrus	" 89
Bessarion Card.	" 97
Beza Theodorus haeret.	" 177
Bianchi Ioan. Antonius	" 150
Biel Gabriel	" 97
Billuart Carolus Renuatus	" 146
Blanchinius Franciscus	" 146
Blastus haeret.	" 160
Blesensis Petrus.	" 81
Blissons	" 155

Boethius	pag. 63
Bogomili haeretici	" 170
Bolducci iacobus	" 121
Bollandus Ioannes	" 129
Bolgeni Ioann. Vinc.	" 154
Bona Ioannes	" 131
Bonacina Martinus	" 116
Bonaventura (S.)	" 84
Bonfrerius Iacobus.	" 119
Bonifacius (S.) Ep. Mog.	" 70
Bonosiaci haeret.	" 164
Bossuet Iacobus Benignus	" 140
Boucat Antonius.	" 155
Boverius	" 118
Bradwardin Thomas	" 90
Brancatius Laurentius de Lauria	" 137
Braschi Ioann. Bapt.	" 146
Braulio (S.)	" 69
Brentius Ioann. haeret.	" 176
Brugensis Franciscus Lucas	" 109
Brulifer Stephanus	" 97
Bruno (S.) Carth.	" 77
Bucerus Martinus haeret.	" 176
Burchardus Ep. Wormat.	" 76
Burgensis Paulus	" 93
Busenbaum Hermannus	" 131
Byzantinus Leontius	" 66

C

Cabasutius Ioann.	" 139
Caelestius haeret.	" 165
Caesarius Ep. Arelaten.	" 63
Caesenas Michael haeret.	" 173
Caletanus Card. Thomas.	" 99
Caius	" 33
Cainitae Quintilla	" 160
Calviniani	" 177
Calixtini haeret.	" 174
Calmet Augustinus	" 145
Candidus	" 33
Canisius B. Petrus.	" 107
Cantor Aegydius haeret.	" 174
Cantipratensis Thomas	" 85
Canus Melchior	" 101
Capponi Seraphinus	" 112
Capreolus Ioannes	" 92
Caramuel — vide De Lobkowitz.	"
Cardenas Ioann.	" 129
Carlostadius Andreas haeret.	" 176
Carnotensis Arnoldus	" 81
Carolus (S.) Borromeus Card.	" 105
Carthusianus Dionysius.	" 95
Casal Gaspar.	" 105
Cassianus Ioann.	" 58
Cassiodorus	" 65
Cataphryges	" 160
Catharinus Ambrosius	" 101
Cathari haeretici	" 171
Ceccus Ascul. haeret.	" 173
Cerdo haeret.	" 159
Cerinthus	" 157
Chemnitius haeret.	" 176
Chifflet Petrus Franciscus	" 128
Chiliastae	" 157
Chiliastae	" 162
Christolytae haeret.	" 167
Chrodegandus Ep. Metensis	"
Chromatius Aquil.	" 52
Chrysologus — vide S. Petrus	"
Chrysol.	"
Ciaconus Petrus.	" 103

Ciampini Ioann. Iustinus	pag. 139
Cichovius Nicolaus	" 128
Circumcelliones	" 172
Clarkius Samuel	" 184
Claudius Taurin. Ep. haeret.	" 168
Clemens Scotus haeret.	" 168
Clemens (S.) I. R. P.	" 28
Clemens (S.) Alex.	" 31
Cluniacensis Odo	" 75
Cocceiani haeretici.	" 182
Cochlaeus Ioann.	" 100
Colarbasus haeret.	" 159
Collet Petrus	" 138
Collinus haeret.	" 184
Columbanus (S.)	" 69
Collutus haeret.	" 163
Collyridiani haeret.	" 164
Combesisius Franciscus	" 132
Comestor Petrus	" 81
Comitolus Paulus	" 115
Coninck Aegidius	" 117
Conradus Pyrrhus	" 139
Constantini Baptismus	" 2
Constantinus Copronym. haeret.	" 168
Contensonius Vincentius	" 139
Corrupticolae haeretici	" 166
Cosmas Ep. Maiumen.	" 71
Cossart Gabriel	" 131
Cotelarius Ioan. Bapt.	" 135
Cresconius Ep. Afer.	" 69
Cromwellus Oliverius haeret.	" 178
Cruciatae expeditiones	" 9
Cusanus Card. Nicolaus	" 95
Cummianus	" 69
Cuthbertus.	" 71
Cyprianus (S.) Ep. M.	" 36
Cyrillus (S.) Hieros.	" 41
Cyrillus (S.) Ep. Alex.	" 53
Cyrus Alex. Ep. haeresiarcha.	" 167

D

D'Acherri Lucas.	" 129
D'Alassy — vide Allatius Leo	" "
Damascenus v. Iolanes Dam.	" 69
Damasus (S.) R. P.	" 44
Damiani (S.) Petrus	" 76
Davy Du Perron Iacobus	" 112
De Aranda Philippus	" 137
De Arauxo Franciscus	" 129
De Arriaga Rodericus.	" 130
De Belenburg Lupoldus	" 90
De Bochiis Hieronymus	" 124
De Bononiis Gesualdus	" 120
De Castropalao Ferdinandus	" 117
De Champs Stephanus	" 140
De Clavasio Angelus	" 98
De Clemangis Nicolaus	" 92
De Dominis Marcus Antonius	" 179
De Escobar et Mendoza Antonius	" 133
De Geldern Eugenius	" "
De Godoy Petrus	" 128
De Hildenissen Wilhelmus haeret.	" 175
De Hontheim Nicolaus Ep. Myriophit.	" 185
Deistae	" 184
De Ianduno Ioann. haeret.	" 173
De Iena Lodovicus	" 113
De Iustis Vincentius	" 139
De Lemos Thomas	" 116
De Ligorio S. Alphonsus	" 153
De Luca Ioann. Bapt.	" 135
De Lugo Card. Ioann.	" 125

De Magistris Simon	pag. 152
De Manentibus Carolus Antonius.	" 144
De Marca Petrus	" 126
De Mercuria	" 173
De Montfaucon Bernardus	" 148
De Muis Simeon.	" 120
De Niem Theodoricus	" 93
De Osma Petrus haeret.	" 175
De Oviedo Franciscus	" 122
De Paiva de Andrada Didacus.	" 102
De Palacios Michael	" 107
De Perpiniano Guido	" 89
De Pineda Ioannes	" 118
De Praga Hieronym. haeret.	" 175
De Rocaberti Ioann. Thomas	" 139
De Roma Augustinus haeret.	" 175
De Rossi Bernardus	" 154
De Rubeis Leonardus	" 92
De S. Amore Lodovicus	" 180
De S. Elpidio Alexander.	" 89
De Tudeschis Nicolaus	" 94
De Valentia Gregorius	" 109
De Victoria Franciscus	" 100
De Vitriaco Card.	" 81
De Wesalia Ioann. haeret.	" 175
De Witte Aegydius	" 180
Diana Antonius	" 127
Dinandus David haeret.	" 172
Dicastillus Ioann.	" 139
Diderot Dionysius	" 184
Didymus Alex.	" 49
Dionysius (S.) Areop.	" 27
Dionysius (S.) Ep. Corint.	" 30
Dionysius (S.) Alex.	" 36
Dioscorus haeret	" 165
Docetae.	" 158
Donatistae	" 162
Driedo Ioann.	" 101
Drouyn Renatus.	" 148
Du Bois Sylvius — vide Silvius.	" "
Ducasse Franciscus	" 144
Du Fresne Carolus.	" 136
Du Hamel Ioann. Bapt.	" 142
Dulcinus haeret.	" 172
Du Plessis Carolus d'Argentré	" 146
Durandus Guillel. Ep. Mimat.	" 87
Durandus Iunior	" 88
Durandus a S. Portiano	" 88
Durantis Guillelmus Iunior — vide Durandus Iunior	" "

E

Ebion	" 157
Ebionitae	" 157
Egbertus Ep. Eborac.	" 71
Eginhardus	" 74
Elchasaitae	" 158
Eligius Ep. Noviomensis.	" 69
Elipandus haeret.	" 168
E Mediavilla Richardus	" 86
Emesenus — vide Eusebius Eme- senus	" "
Encratitae	" 159
Engel Lodovicus	" 131
Ennodius (S.) Tic.	" 64
Ephrem (S.) Syrus	" 42
Epiphanius (S.)	" 44
Episcopales haeretici	" 178
Epigonae — vide Praxeas	" "
Epiphanes haeret.	" 159
Erasmus Desiderius haeret.	" 178

Erberman Vitus	pag. 132
Erigena Ioann. haeret.	" 169
Estius Guillelmus	" 112
Etherius	" 71
Ethnophroni haeret.	" 167
Eucherius (S.) Ep. Lugd.	" 61
Eugenius Ep. Carthag.	" 62
Eugypsius Abb. Afric.	" 66
Eulogius (S.) Patr. Alex.	" 65
Eulogius Arch. Toletanus	" 73
Eunomiani	" 163
Eusebius Vercell.	" 51
Eusebins Ep. Caesareen.	" 38
Eusebius Emesenus	" 51
Eustathius (S.) Ep. Ant.	" 39
Eutyches haeresiarcha	" 165
Evagrius Ponticus	" 52
Evagrius Scholasticus	" 66
Ex Charmes Thomas	" 142
Exiguus Dionysius	" 64

F

Faber Ioann.	" 98
Facundus Ep. Hermian.	" 65
Fagnani Prosper	" 132
Fanatici in Anglia	" 182
Faure Ioann. Bapt.	" 152
Faustus Reiens.	" 61
Felix Urgellit. haeret.	" 168
Febroniani haeretici	" 185
Ferrandus Fulgentius	" 66
Ferraris Lucius	" 151
Ferrariensis Franciscus	" 99
Fevardentius Franciscus.	" 111
Ficher Ioann.	" 99
Ficinus Marsilius	" 98
Filostorgius	" 62
Filliuccius Vincentius	" 113
Firminus Lactantius — vide Lactantius	"
Flaccus Alcuinus	" 70
Flaccus Matthaeus haeret.	" 176
Flagellantes haeretici	" 172
Fleury Claudius.	" 147
Flodoardus	" 75
Florus Mon.	" 71
Florus Diac. Lugd.	" 74
Florinus haeret.	" 160
Folmarus haeret.	" 171
Fontana Ioannes	" 144
Forerius Franciscus	" 103
Fortunatus Venantius	" 65
Fossarii haeretici	" 175
Francolinus Baltassar	" 155
Frank Gaspar	" 104
Frasen Claudius	" 142
Fratelli haeretici	" 172
Fratres Bohemi haeret.	" 178
Fraxinetus — vide Du Fresne	"
Freculphus Ep. Luxovien.	" 74
Fredegarius	" 71
Fulgentius (S.) Rusp.	" 64

G

Gajanus haeret.	" 166
Gallus Ab. (S.)	" 69
Gandavensis Henricus	" 86
Gandulphus haeret.	" 170
Garnerius Ioannes	" 134

Garcias Nicolaus	pag. 139
Gavanti Bartolomaeus	" 119
Gaudentius (S.) Brix	" 48
Gelasius (S.) R. P.	" 61
Genebrardus Gilbertus	" 107
Genet Franciscus	" 140
Gennadius Ep. Costantinop.	" 62
Georgius Trapezuntius	" 94
Gerberon Gabriel	" 180
Gerdilius Card.	" 150
Germanus Patr. Constantinop.	" 71
Gerson Ioann.	" 91
Gillebertus.	" 81
Gnosimachi haeret.	" 167
Gnostici.	" 158
Goar Iacobus.	" 124
Gobat Georgius	" 139
Gomorristae	" 180
Gonet Ioann. Bapt.	" 134
Gonzalez de Santalla Thyrsus.	" 141
Gonzalez Tellez Emmanuel	" 128
Gotteschalvus haeret.	" 168
Gotti Card. Vincentius	" 148
Grabon Fr. Matthaeus haeret.	" 175
Granado Iacobus	" 117
Gratianus Bonon.	" 80
Gravina Dominicus	" 119
Gravina Ianus Vincentius	" 156
Gregorius Syrac. haeret.	" 169
Gregorius III R. P.	" 71
Gregorius (S.) Magnus	" 65
Gregorius (S.) Turonen.	" 65
Gregorius (S.) Nyssen.	" 46
Gregorius (S.) Thaum. Ep. Neoc.	" 37
Gregorius (S.) Nazianz	" 46
Gretserus Iacobus	" 115
Guido Bernardus	" 89
Guillelmus Tyrius	" 81
Guillelmus Parisiensis	" 83

H

Habert Isaac	" 130
Habert Ludovicus	" 144
Halensis Alexander	" 81
Harduinus Ioannes	" 146
Harphius Henricus.	" 97
Harvengius Philippus.	" 81
Haymo Ep. Halberstadianus	" 74
Hegesippus (S.)	" 30
Helvidius haeret.	" 164
Henricus Tolos. haeret.	" 171
Henriciani haeretici	" 171
Heraclitus	" 33
Herembertus	" 74
Heribertus haeret.	" 269
Hermas	" 28
Hermias	" 30
Hermogenes haeret.	" 160
Herrnhuttani haeretici	" 184
Hervaeus Natalis	" 89
Hesychius Ep. Hierosol.	" 68
Hieracitae	" 162
Hieronymus (S.)	" 47
Hilarius (S.) Pictav.	" 41
Hilarius (S.) Arelat.	" 52
Hincmarus Arch. Rhemen.	" 72
Hippolytus (S.) Ep.	" 34
Holstenius Lucas	" 128
Horebitae haeretici	" 174
Hosius Cordub. Ep.	" 51
Hosius Card. Stanislaus	" 103

Huet Petrus Daniel	pag. 145
Hugo a S. Victore	" 80
Hugo Ep. Rothomag.	" 81
Hugonotti haeret.	" 177
Humbertus Card.	" 76
Hussitae haeretici	" 174

I

Ianner Adamus	" 116
Iconomachi haeret.	" 168
Idelfonsus (S.) Toletanus	" 67
Idiota	" 28
Ignatius (S.) M. Ep. Antioe.	" 28
Illuminati haeretici	" 182
Incorrupticolae haeret.	" 166
Indicopleuste Cosmas	" 66
Independentes haeret.	" 178
Inspiratistae haeretici	" 182
Interemistae haeretici	" 179
Irenaeus (S.) Lugd. Ep.	" 31
Isidorus (S.) Pelus.	" 53
Isidorus (S.) Hisp.	" 67
Isidorus (S.) Ep. Pacensis	" 71

J

Jacobatius Card. Dominicus	" 93
Jacobellus Misniensis haeret.	" 175
Jacobitae haeret.	" 167
Jacobus (S.) Nisib.	" 40
Jacobus Toletanus	" 92
Jansenius Cornel. Ep. Gandav.	" 119
Jansenius Cornelius Ep. Iprensis haer.	" 102
Jansenistae haeretici	" 180
Jesualdus	" 120
Joanna Papissa	" 5
Joannes (S.) Chrysost.	" 49
Joannes (S.) Climacus	" 66
Joannes Damascenus (S).	" 69
Joannes (S.) de Capistrano	" 94
Joannes Ep. Darensis	" 69
Joannes Ep. Thessalon.	" 69
Joannes Duns Scoto	" 87
Joannes Andreas	" 90
Josephus Ep. Methonensis	" 94
Jovinianus haeret.	" 164
Julius Africanus.	" 34
Julius Firmicius Maternus	" 39
Julianus Ep. Toletan	" 69
Julianus Eclan. Ep. haeret.	" 165
Julianus Halicarnas. haeret.	" 166
Justinus (S.) M.	" 29
Justinus haeret.	" 147
Justinianus Benedictus	" 113
Juvenus	" 51

K

Koenig Robertus	" 155
Krantz Albertus.	" 99
Kugler Ioannes	" 155

L

Labatistae haeretici	" 182
Labbeus Philippus	" 130
Lacroix Claudius	" 143

Lactantius	pag. 38
Laderchi Iacobus	" 147
Lambertini Prosper	" 147
Lamy Bernardus	" 443
Lanfrancus Arch. Cantuar	" 77
Latinus Latinus	" 107
Latomus Iacobus	" 100
Laurentius (S.) Iustiniani	" 96
Laymann Paulus	" 117
Leander (S.) Ep. Hispal.	" 66
Leenhoffius Fridericus	" 184
Le Long Iacobus	" 145
Leo (S.) Magnus	" 60
Leo IV Imp. Iconom. haeret.	" 168
Leo Isaurus haereticus	" 168
Leonzius Bizantinus	" 66-75
Le Nain de Tillemont Lod. Sebast.	" 139
Le Quien Michael	" 147
Le Rond D' Alambert Ioann	" 184
Lessius Leonardus.	" 113
Leythianus auctor. Manich	" 160
Leys — vide Lessius.	"
Leutardus haeret.	" 169
Liberatus Diac. Carthag.	" 66
Liberi Murarii	" 184
Libertates Gallicanae	" 182
Libertini	" 176
Lindanus Guiliel. Damasus.	" 106
Lingoniensis Bonaventura	" 123
Lirinensis — vide S. Vinc. Lirinen.	"
Lisoins Stephanus haeret.	" 169
Lombardus — vide Petrus Lomb.	"
Lorca Petrus	" 110
Lorinus Ioannes	" 117
Lucas Ep. Tudensis	" 86
Lucifer Calarit	" 42
Luciferiani	" 163
Luitprandus	" 75
Lupus Servatus	" 73
Lupus Christianus	" 134
Lutherani haeretici	" 175
Lyranus Nicolaus	" 88

M

Mabillon Ioann	" 142
Macarius (S.) Senior.	" 52
Macarius Iunior	" 52
Macedo Franciscus	" 127
Macedoniani	" 163
Maffei Scipio	" 144
Martene Edmundus	" 147
Mahumetismus	" 167
Maldonatus Ioann	" 103
Malafossa Iacobinus	" 101
Mamachi Thomas M.	" 153
Mamertus Claudianus.	" 62
Manes haeresiarcha	" 162
Manhart Franciscus Xav.	" 148
Mansi Dominicus	" 152
Marcellus et Marcellinus non duo sed unus Pontifex	" 2
Marchant Petrus	" 125
Marcionitae	" 159
Marcosii	" 159
Marculfus	" 69
Mariales Xantes	" 125
Marius Victorinus	" 51
Marotte — vide De Muis	"
Marottus Clemens haeret.	" 177
Marracius Ludovicus	" 139
Marsilius Patav. haeret.	" 173

Martène Edmundus.	pag. 147
Martianus Ioann.	" 143
Martinez De Ripalda Ioann	" 120
Martinonus Ioann.	" 126
Martinus Ep. Bracaren.	" 66
Massuetus Renatus	" 143
Massilienses Semiplagiani.	" 165
Mastrius Bartholomaeus	" 128
Mauritius Petrus	" 81
Maurus Rabanus	" 72
Maurus Silvester	" 136
Maximus	" 30
Maximus (S.) Taurin	" 55
Maximus (S.) Abbas	" 67
Maximilla haeret.	" 160
Mayronus Franciscus	" 88
Mazzotta Nicolaus	" 155
Medina Bartholomaeus	" 101
Melanchton Philippus haeret.	" 176
Meletius haeret.	" 162
Melito Sarden. Ep.	" 30
Menander	" 157
Menandriani	" 157
Mendicantes haeretici.	" 175
Menochius Ioannes Stephanus.	" 124
Mennonistae haeretici.	" 182
Mercator Marius	" 55
Messaliani haeret.	" 163
Metaphrastes Simeon.	" 75
Metaphoristae haeret.	" 181
Methodius Ep. Tyr.	" 38
Methodius Confessor	" 74
Michael Caerularius	" 170
Miltiades	" 30
Minutus Felix	" 34
Mira Stephanus	" 133
Modestus	" 30
Molina Ludovicus	" 109
Moneta Cremonensis	" 82
Monoimus Arabs	" 159
Monothelitae haeret.	" 167
Montanus - vide Arias Montanus	" 160
Montanus haeresiarca.	" 137
Morcelli Stephanus A.	" 153
Morinus Ioannes	" 125
Moschus Ioann	" 69
Moya Matthaëus.	" 140
Mungerus Thomas haeret.	" 176
Muratori Ludovicus	" 149
Musanus	" 30

N

Naasseni	" 156
Naturalistae	" 184
Navarrus - vide Azpilcueta.	" 111
Nazaraei	" 158
Nepos haeret.	" 162
Nestorius haeresiarcha	" 165
Neusser Bruno	" 140
Nicetas (S.) Aquilei. Ep.	" 61
Nicephorus Patr. Constantinop.	" 74
Nicephorus Callistus	" 87
Nicolaitae	" 157
Nider Ioannes	" 93
Nieremberg Ioann. Eusebius	" 111
Nilus (S.)	" 58
Noetus haeret.	" 161
Noghera Ioann. Bapt.	" 154
Norisius Henricus	" 141
Novatianus	" 162
Novi Manichaei in Oriente	" 168
Novi Circumcelliones haeretici	" 172

O

Oecham Guillelmus	pag. 87
Oehinus Bernardinus haeret.	" 179
Oecolampadius Ioann. haeret.	" 176
Oecumenius	" 75
Olivus Petrus	" 172
Ophitae	" 159
Optatus (S.) Milev.	" 44
Origenes	" 35
Origenistae haeretici	" 164
Orosius Paulus	" 62
Orsi Card Ioseph. Aug.	" 151
Osiander Andreas haeret.	" 176

P

Pacianus (S.) Barc.	" 45
Pachomius (S.)	" 51
Pagi Antonius	" 139
Palamitae haeretici.	" 173
Palladius	" 62
Palladius Ep. Helenopol.	" 62
Pallavicino Card. Sfortia.	" 130
Paludanus Petrus	" 89
Pamelius Iacobus	" 106
Pamphilus (S.)	" 38
Panormitanus Iesualdus	" 120
Panvini Onuphrius	" 102
Papebrochius Daniel	" 143
Papias (S.) Ep. Hierap.	" 29
Paramenitae haeretici.	" 167
Paris Matthaëus.	" 83
Patareni haeret.	" 171
Patareni haeretici in Italia	" 172
Paterius.	" 69
Patripassiani	" 161
Pasqualigo Zacharias	" 129
Pastillarii haeretici	" 179
Paulinus (S.) Nol	" 55
Paulinus. (S.) Ep. Aquilei	" 71
Pauliciani manichaei	" 167
Paulus Diac. Warnefridi filius.	" 71
Paulus Samosatenus	" 162
Pelagius haeresiarcha	" 164
Peratae.	" 157
Perez Antonius	" 118
Peretius Iacobus	" 96
Pererius Benedictus	" 111
Porretanus Gilbertus haeret.	" 171
Petavius Dionysius.	" 123
Petit Ioann. haeret.	" 175
Petra Card. Vincentius	" 152
Petrobrusiani haeret.	" 171
Petrus (S.) Alex.	" 37
Petrus (S.) Chrysol. Ep. Rav.	" 59
Petrus Siculus	" 74
Petrus (S.) Damiani	" 76
Petrus Lombardus Ep. Paris	" 80
Petrus Moggus haeret.	" 166
Petrus Fullo haeret.	" 166
Petrus Dresdensis haeret.	" 175
Petrus Martyr haeret.	" 177
Phantasiastae haeretici	" 166
Philastrius (S.) Ep. Brix	" 45
Politica potestas RR. Pontificum	" 5
Philetus.	" 156
Philippus (S.) Ep. Gort.	" 30
Philoponus Ioannes	" 166
Philostorgius.	" 62
Phoebadius Aginensis Ep.	" 42
Poebeus Franciscus A.	" 155

Photius Patr. Constantinop.	pag. 74
Photinus haeret.	" 169
Picardi	" "
Pichler Vitus.	" 148
Picus Mirand. Ioann.	" 97
Pietistae haeretici	" 181
Pignatelli Iacobus	" 132
Pinardi — vide Mariales	" "
Pisanus Rainerius	" 88
Piscatoriani haeretici	" 181
Pisides Georgius	" 69
Pirihng Henricus	" 131
Platelius Iacobus	" 134
Platina Bartholomaeus	" 97
Polonus Martinus	" 84
Polus Cardinalis.	" 100
Polycarpus (S.) Ep. et M.	" 29
Pomerius	" 62
Pontas Ioann.	" 155
Pontius Basilius.	" 116
Possevinus Antonius	" 111
Possidius Ep. Calamens.	" 62
Postellus Gulieimus haeret.	" 179
Praeadamitae haeretici	" 182
Praedestinatiani haeretici	" 164
Praxeas sive Epigonus	" 161
Presbyteriani haeretici.	" 178
Prieras Silvester	" 99
Primasius Ep. Adrum.	" 66
Priscilla haeret.	" 160
Priscillianistae haeret.	" 164
Priviterra Franciscus	" 155
Proclus (S.) Ep. Cyzicenus	" 55
Procopius Gazaeus.	" 66
Prodicus haeret.	" 160
Prosper (S.) Aquitan	" 59
Prudentius.	" 52
Prudentius Ep. Treccens. seu Tri-	
cassinus.	" 74
Pseudo-Philosophi	" 183
Ptolemaeus Lucensis	" 90
Ptolemaeus haeret.	" 159
Ptolemaetae-Secundiani	" 159
Pullus Robertus.	" 80
Puritani haeretici	" 178
Pynitus (S.) Gnosiae Ep.	" 30
Pyrrhus Constantip. Ep. haeret.	" 167

Q

Quadratus Ath.	" 29
Quakeri haeretici	" 182
Quaresmius Franciscus	" 128
Quartodecimani	" 161
Quesnelliani	" 184
Quietistae novi	" 180
Quintinus Ioannes.	" 176

R

Radberrus Paschasius	" 71
Ratherius Ep. Veronen.	" 75
Raulinus Ioann.	" 97
Raymundus (S.) de Pennaf.	" 81
Raymundus Iordanus — vide Idiota	" 91
Raynaldus Odoricus	" 131
Raynaudus Theophilus	" 126
Reding Augustinus.	" 136
Reiffenstuel Analetus	" 140
Reginaldus Valerius	" 140
Regino Prumiensis.	" 75

Remigius Arch. Lugd.	pag. 74
Renaudot Eusebius.	" 145
Reticus Augustod. Ep.	" 51
Rhodon	" 30
Ribera Franciscus	" 106
Richardus Ep. Armachanus.	" 90
Richard Franciscus	" 131
Richerius Edmundus	" 179
Rigantius Ioannes	" 117
Roncaglia Constantinus	" 155
Roscellinus haeret.	" 170
Rufinus Aquileien	" 48
Ruiz de Montoya Didacus	" 116
Ruinart Theodoricus	" 142
Rupertus Abb. Tuitien	" 79

S

Sabelliani	" 161
Saconus Reinerius	" 84
Sa Emmanuel	" 107
Saenz de Aguirre Iosephus.	" 138
Salmaticenses	" 116
Salmeron Alphonsus	" 105
Salvianus	" 58
Salonius Ep. Genevensis.	" 62
Sammarthanus Dionysius	" 145
Sanchez Thomas}	" 111
Sanctius Gaspar	" 115
Sanning Bernardus.	" 135
Saturninus.	" 158
Savonarola Hieronymus	" 98
Schelstrate Emmanuel	" 136
Schmidelinus Iacobus haeret	" 176
Schewnkfeldius Gaspar haeret.	" 176
Scholarius Georgius	" 95
Scholasticus Iohannes	" 66
Schisma occidentale	" 174
Schisma orientale	" 169
Schisma Anglicanum	" 177
Schisma Epp. Istriae.	" 166
Scholasticus Epiphanius.	" 66
Scholasticus Evagrius	" 66
Scholasticus Ioannes	" 66
Scotus — vide Ioann. Duns Scoto	" 87
Scotus Marianus	" 76
Secundus haeret.	" 159
Sedulius	" 62
Semi-Ariani	" 140
Senensis Sixtus.	" 102
Serapion (S.) Ep. Antioc.	" 30
Serarius Nicolaus	" 110
Sergius Constantinopol. Ep. haeret.	" 167
Servatus — vide Lupus Servatus	" "
Servetiani haeret	" 176
Sethiani.	" 157
Severus haeresiarcha.	" 163
Sextus	" 33
Sfrondati Card. Coelestinus	" 138
Siculus — vide Petrus Siculus	" "
Sigonius Carolus	" 101
Silvius Franciscus	" 120
Simon Magus.	" 146
Simon Richard	" 142
Sinaita Anastasius.	" 66
Siricius (S.) R. P.	" 47
Sirmond Iacobus	" 122
Smaragdus Abbas	" 74
Sociniani haeret	" 176
Socrates Constantinop.	" 62
Sophronius (S.) Patr. Hierosol.	" 69
Soto Dominicus	" 101

Soto Petrus	pag. 101
Sozomenus Hermias	" 62
Spina Alphonsus	" 96
Spinoza Benedictus	" 182
Spondanns Henricus	" 119
Sponde — vide Spondanus	" "
Sporer Patricius	" 143
Stadingi haeretici	" 172
Stancarus Franciscus haeret.	" 176
Staphylus Fridericus	" 101
Stapleton Thomas	" 108
Storkius Nicolaus haeret	" 176
Strabo Walafridus	" 73
Struggl Marcus	" 155
Studites Theodorus	" 74
Sturmus Ioann.	" 179
Suarez Franciscus	" 112
Suarez Ioannes	" 103
Sugerius	" 81
Sulpitius Severus	" 53
Surius Laurentius	" 102
Suso Henricus	" 86
Syncellus Michael	" 74
Synesius Ep. Ptolemaidis	" 53

T

Taberna Ioannes	" 155
Tamburrini Thomas	" 129
Tanchelinus haeret.	" 170
Tatianus	" 30
Tatianus haeret.	" 159
Taulerus Ioann.	" 90
Tertullianus	" 31
Thalassius.	" 69
Thaboritae haeret.	" 174
Thebutes haeret.	" 147
Theodorus Trapez	" 161
Theodorus Mopsuestenus	" 164
Theodotus Coriarius	" 161
Theodoretus Ep. Cyrens.	" 59
Theodulphus Ep. Aurelian.	" 74
Theopaschitae haeretici	" 166
Theophilus (S.) Ep. Antioc.	" 30
Thierry — vide Ruinart.	" "
Thomas (S.) Aquinas	" 84
Thomasinus Ludovicus	" 137
Thomasius Ven. Ioseph Maria	" 143
Timotheus Ep Alex.	" 52
Timotheus Aelur. haeret.	" 166
Tirinus Iacobus	" "
Titus Ep. Bostren	" 45
Toletus Card. Franciscus	" 107
Tollandus haeret.	" "
Torres Franciscus	" 104
Torres — vide Turrianus	" "
Tostatus Alphonsus	" 95
Tournely Honoratus	" 146
Toutté Ant. Augustinus	" 144
Tremulantes haeretici.	" 182
Tricassinus Carolus Ioseph	" 135
Trigosus Petrus.	" 106
Trithemius Ioan.	" 99
Tritheitae haeret.	" 166
Triumphus Augustinus	" 87
Trullenchus Ioann.	" 140
Turlupini haeretici.	" 173
Werlensis Dionysius	" 155
Turrecremata Card. Ioann.	pag. 96
Turrianus Luisius	" 118

U

Ubaldi Giraldi	" 155
Ughelli Ferdinandus	" 134
Unitarii haeret.	" 176
Ursiciani	" 164
Usuardus	" 74

V

Valens haeret.	" 161
Valesius haeret.	" 161
Valentinus.	" 158
Valentiniani	" 158
Valerius Abbas	" 69
Van Der Beeck — vide Becanus	" "
Van Den Steen — vide A Lapide	" "
Van Est — vide Estius	" "
Van Espen Bernardus.	" 147
Van Walenburch Petrus.	" 131
Vasquez Gabriel.	" 109
Vega Andreas	" 102
Vega Emmanuel.	" 120
Venerabilis — vide Mauritius Petrus	" "
Vergerius Ioann. Abbas haeret.	" "
Veronius Franciscus	" 121
Veteres catholici	" 185
Victorinus (S.) Ep. Petavion.	" 38
Vigilantius presb. haeret.	" 164
Vigilius Taps. Ep.	" 61
Vilgarus haeret.	" 169
Villani Ioann.	" 89
Vincentius (S.) Lirinen.	" 58
Viva Dominicus	" 142
Vulpes Angelus	" 128

X

Ximenes Card. Franciscus	" 99
Ximenes Rodericus	" 82

Y

Ysambertus Nicolaus	" 119
-------------------------------	-------

Z

Zabarella Card. Franciscus.	" 94
Zaccaria A. Franciscus	" 152
Zamora Ioann.	" 99
Zeno (S.) Veron.	" 43
Zerbi Marcus.	" 155
Zinzendorfsani haeret.	" "
Zvinglius Huldericus haeret.	" 176

W

Wadingus Lucas.	" 124
Waldensis Thomas.	" 92
Waldenses haeret.	" 171
Walterus Lolhard. haeret.	" 173
Wecilo haeret.	" 170
Whistonus Wilhelmus	" 184
Wicleffus Ioann. haeret.	" 173
Wilhelmus Clareval	" 81
Witasse Carolus.	" 155

REIMPRIMATUR

Fr Vincentius Maria Gatti O. P. S. P. A. Magister.

BQ
91
.Z5

Zitelli:
En
culto:

Zitelli-Natali, Z.

BQ

91

Enchiridion ad sacrarum
disciplinarum cultores accommo-
datum

.Z5

PONTIFICAL INSTITUTE
OF MEDIAEVAL STUDIES
59 QUEEN'S PARK
TORONTO 5, CANADA

